

Uppfödarens grundkurs

Kursmaterialet får inte publiceras i kommersiellt syfte i skriftlig eller elektronisk format utan tillstånd från Finska Kennelklubben.

GRUNKURS FÖR UPPFÖDARE

Innehåll

1. UTBILDNINGENS MÅL OCH GENOMFÖRANDE	3
2. FINSKA KENNELKLUBBEN OCH UTBILDNINGSMÖJLIGHETER	4
2.1 Allmänt om Kennelklubben.....	4
2.2 Organisation.....	7
2.3 Kennelklubbens utbildning.....	8
2.4 Kennelkonsulter och distriktsutbildare.....	10
3. UPPFÖDARE	12
3.1 Uppfödarens viktigaste regler	16
3.2 Ansvarsfull uppfödare	16
3.3 Registrering och Registreringsbestämmelser	17
3.4 Kennelklubbens avelsstrategi och FCI:s internationella avelsreglemente.....	24
3.5 ID-märkning	25
4. BETYDELSEN AV HUNDENS MENTALITET I AVEL	26
4.1 Hundens psykiska utveckling	26
4.2 Om nedärvning av beteende	32
4.3 Valptest	35
5. HUNDENS TYP OCH KROPPSBYGGNAD SAMT BETYDELSEN AV DESSA I AVEL	37
5.1 Raser och rastyper	37
5.2 Hundens anatomi.....	41
5.3 Tänder, bett och skalle	43
6. AVEL OCH GRUNDERNA I ÄRFTLIGHET	45
6.1 Grunderna i ärftlighet	45
6.2 Val av avelshund.....	50
6.3 Genetisk mångfald	58
6.4 Bedömning av avelsarbetet	61
7. OFFICIELLA HÄLSOUNDERSÖKNINGAR	63
7.1 Programmet för bekämpning av genetiskt betingade sjukdomar och defekter.....	63
7.2 Avelsindex	64
8. GRUNDLÄGGANDE SKÖTSEL OCH UTFODRING AV HUND.....	67
8.1 Grundläggande skötsel av hund.....	67
8.2 Vacciner och smittosamma sjukdomar som bekämpas	67
9. HUNDUPPFÖDNING	75
9.1 Parning	75
9.2 Valpning	83
9.3 Moderns och valparnas hälsa och skötsel.....	88
10. HUNDENS ÖVERLÅTELSE OCH BOKFÖRING.....	92
10.1 Köp av hund	92
10.2 Fodervärdsavtal	99
10.3 Överlåtelse av avelsrätt.....	101
10.4 Bokföring.....	101
11. FÖRFATTNINGAR SOM PÅVERKAR HUNDEN	104
11.1 Hundens i lagstiftningen	104
11.2 Hundhållning och djurskydd	106
11.2.1 Förvaringsutrymme för sällskapsdjur.....	110
11.2.2 Att bygga kennelokal	113
11.3 Antidoping	115
12. KENNELKLUBBENS OMAKOIRA-MEDLEMSTJÄNST OCH VALPLISTA.....	118
13. REGLER OCH BLANKETTER	118

Kursmaterialet får inte publiceras i kommersiellt syfte i skriftligt eller elektroniskt format utan tillstånd från Finska Kennelklubben.

© KENNELIITTO

1. UTBILDNINGENS MÅL OCH GENOMFÖRANDE

KURSENS MÅL

- ökning av allmän hundkunskap bl.a. angående hundens hälsa, ärftlighet och grunderna för avel
- förmedling av grundläggande kunskap för en uppfödare som inleder sin verksamhet
- ge information om hunduppfödning även åt hanhundsägare och övriga intresserade
- ge kursdeltagaren möjlighet att anhålla om kennelnamn
- ge färdigheter för kursdeltagaren att delta i fortsättningskursen för uppfödare

KURSENS ARRANGÖR

Grundkursen för uppfödare arrangeras alltid av kenneldistriktet. Kenneldistriktets distriktsutbildare svarar för kursens förverkligande.

PRIORITERINGAR I KURSPROGRAMMET

- hundens mentalitet, byggnad och hälsa samt betydelsen av dessa i avel
- grunderna i ärftlighet och betydelse för uppfödningens verksamhet
- valpning och valpkullens skötsel
- regler och bestämmelser rörande hunduppfödning

TENTAMEN

- tiden för tentamen är högst en timme
- efter att tentamen är slut går de rätta och önskvärda svaren igenom med kursdeltagarna om tidtabellen tillåter detta
- tentamenspappren returneras inte
- de som avlagt kursen godkänt får ett skriftligt kursintyg
- de som inte klarar av tentamen på första försöket får en chans för omtentamen så snart som möjligt. Omtentamen övervakas av distriktsutbildaren som finns närmast kursdeltagarens hemort eller distriktsutbildaren som ansvarat för kursen
- omtentamen består inte av samma frågor som den första tentamen
- man får inte delta i tentamen om man inte har deltagit i kursen

EFTER KURSEN

Distriktsutbildaren sänder uppgifter om alla godkända kursdeltagare till Kennelklubben och kenneldistriktet inom en månad från avslutad kurs.

ANVÄNDNING AV KURSMATERIAL FÖR ANNAT SYFTE

Kursmaterialet får inte publiceras för kommersiella ändamål i skriftlig eller elektronisk form utan Suomen Kennelliitto – Finska Kennelklubben rf:s tillstånd.

GIVANDE KURSDAGAR!

2. FINSKA KENNELKLUBBEN OCH UTBILDNINGSMÖJLIGHETER

2.1 Allmänt om Kennelklubben

ALLMÄNT MÖTE

- vart tredje år
- varje medlem har rösträtt
- gör vid behov ändringar i Kennelklubbens stadgar
- utser fullmäktige (inte ordförande eller viceordförande)

FULLMÄKTIGE

- vår- och höstmöte
- beslutar om verksamhet och ekonomi
- utser styrelsen och disciplinnämnden samt ordförande och viceordförande för fullmäktiget
- fastställer registrerings- och medlemsavgifterna

STYRELSEN

- ansvarar för verksamhet och ekonomi
- utser kommittéerna
- representerar Kennelklubben

BYRÅN

- konsumentfostran i hundfrågor
- anordnande av utbildningar och möten samt övriga evenemang
- kontakter med beslutsfattarna och berörda parter
- intern och extern kommunikation och föreberedande av utlåtanden
- arkivering och ekonomisk förvaltning
- förvaltning av Kennelklubbens registrerings- och rådgivningstjänster

Avdelningar

Föreningsverksamhet

- avel
- prov och tävlingar
- ungdomsarbete
- utställningar

Tjänster

- röntgenutlåtanden
- personaladministration
- tjänster som produceras av Showlink Oy: registrering, sparning av resultat och hälsouppgifter, rådgivningstjänster

Internationell avdelning och evenemang

- internationella relationer
- mässor och evenemang
- samarbetspartners

Stödtjänster

- informationsteknologi (IT)
- ekonomi
- kommunikation och marknadsföring

Verksamhetsledare

- styrelsens ärenden
- ledning av byrån

DOTTERBOLAGEN

Ägs till 100 % av Kennelklubben.

Kustannus Oy Koiramme

- Medlemstidskriften Koiramme – Våra Hundar

Prettybit Projects Oy

- Kennelklubbens programvara

Showlink Oy

- Kennelklubbens rådgivnings- och resultattjänster
- hundutställningstjänster
- nätbutik

DISCIPLINNÄMNDEN

- behandlar disciplinära ärenden som styrelsen anmäler

KOMMITTÉERNA

- Avelsvetenskapliga kommittén
- Uppfödarkommittén
- Utställnings- och exteriördomarkommittén
- Prov- och tävlingskommittén
- Ungdomskommittén
- Framtidskommittén
- Voittaja-Winner-utställningskommittén

PERSONMEDLEM

- medlemmen förbinder sig till att följa Kennelklubbens regler
- tjänster och medlemsförmåner (bl.a. förmånligare registreringsavgift)
- tidskriften Koiramme – Våra Hundar
- Omakoira-medlemstjänst

KENNELDISTRIKT

- kenneldistriktet är Kennelklubbens medlemsförening
- ansvarar för Kennelklubbens representation som regional organisation och organ på sitt eget område
- koordinering av kennelevenemang
- kenneldistriktet är inte medlem i någon annan medlemsförening

SPECIALKLUBB

- en nationell medlemsförening i Kennelklubben som leder aveln av en eller flera hundraser
- styrning av avelsarbetet
- utbildning av domare
- medlemmarna i specialklubben får stöd i anslutning till uppfödning och hundsport
- specialklubben är inte medlem i kenneldistriktet
- fullmäktiget godkänner specialklubbar
- representation i Kennelklubbens fullmäktige

RASFÖRENING

- en nationell förening som främjar aveln av en eller flera hundraser
- är alltid medlem i specialklubben för sin ras/raser, kan också vara medlem i kenneldistriktet för sin hemort
- kan anhålla om status som specialklubb när vissa kriterier uppfylls

RASKLUBB

- en nationell förening som främjar aveln av en eller flera hundraser
- är alltid medlem i specialklubben för sin ras/raser, kan också vara medlem i kenneldistriktet för sin hemort
- kan anhålla om status som rasförening när vissa kriterier uppfylls

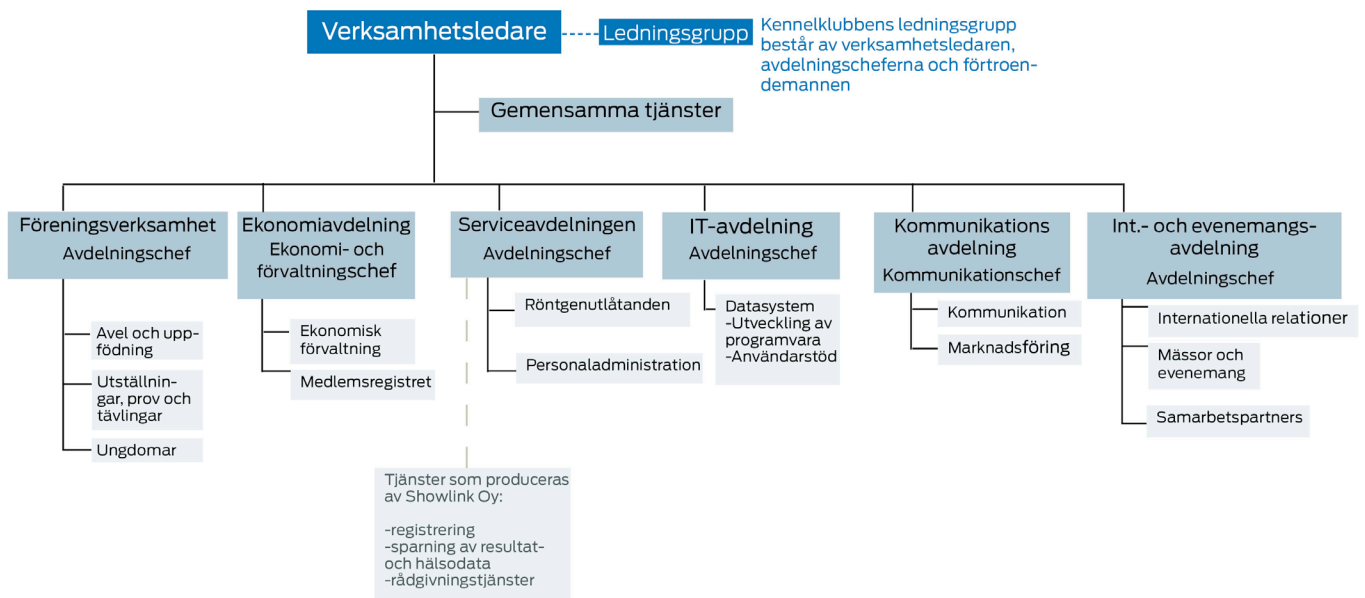
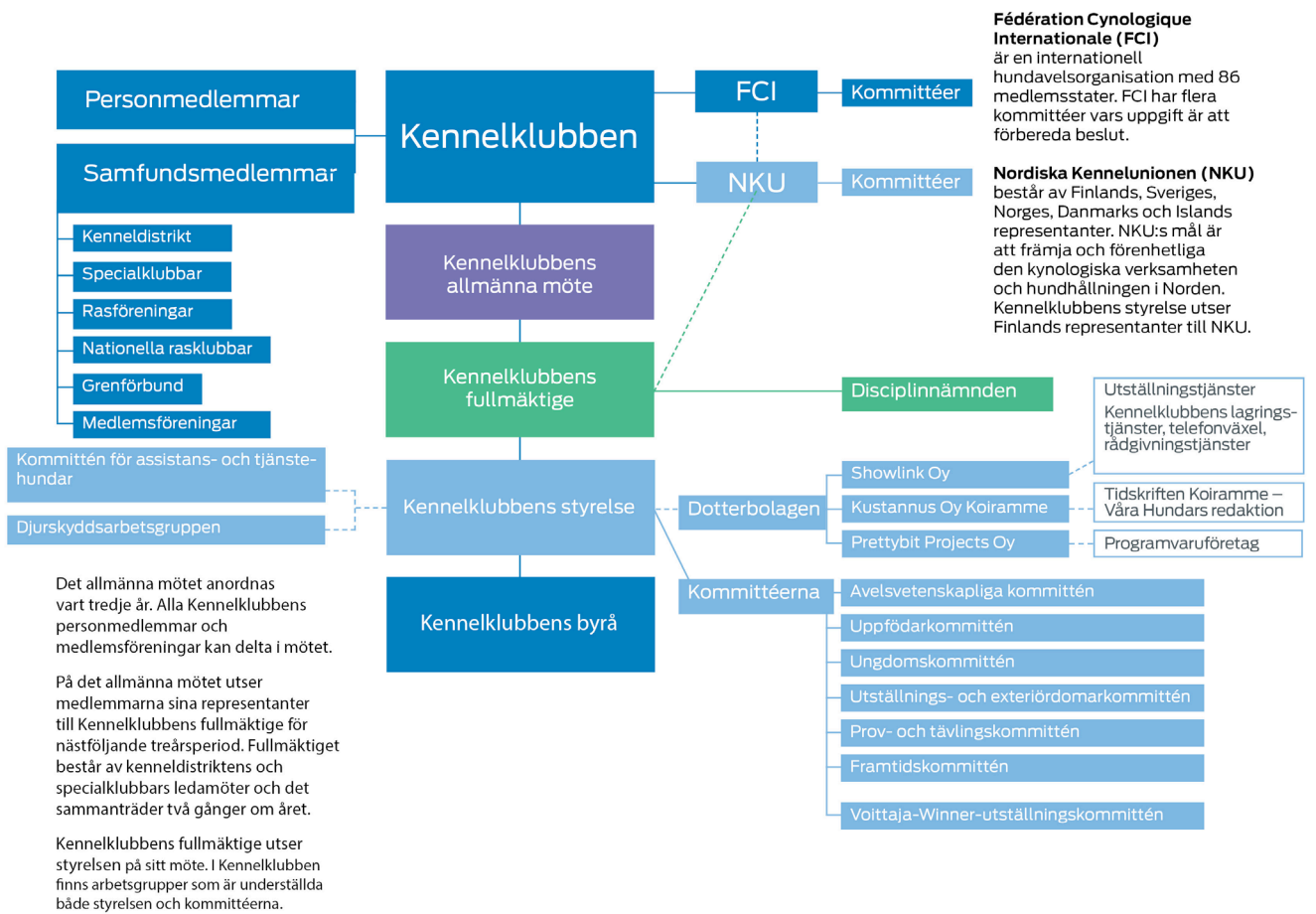
GRENFÖRBUND

- en nationell förening som representerar en viss prov- eller tävlingsform

KENNELFÖRENING

- en förening som utövar och främjar lokal eller regional hobbyverksamhet

2.2 Organisation

2.3 Kennelklubbens utbildning

Utbildningen som Finska Kennelklubben och dess medlemsföreningar erbjuder för sina medlemmar är mycket mångsidig pga. det breda utbudet olika verksamhetsformer. Här följer allmänna principer om de olika utbildningarna.

UPPFÖDARUTBILDNING

Grundkurs för uppfödare (Kennelklubben)

- grunderna för en uppfödare som börjar sin verksamhet
- repetition också för erfarna uppfödare
- nyttig information för ägare av avelshonar

Fortsättningskurs för uppfödare (Kennelklubben)

- fördjupad information om hunduppfödning

Hunduppfödning idag (Kennelklubben)

- uppdatering av kunskaper och aktuell info för uppfödare

Utbildning för avelskonsulter (Kennelklubben)

- vanligtvis för specialklubbens avelskonsulter
- öppen också för övriga intresserade

Uppfödar- och avelsdagar (specialklubbarna)

- utbildningar kring olika ämnen
- inget gemensamt överenskommet innehåll

UTBILDARUTBILDNING

Utbildningsledarekurs / LYDNAD (TOKO), AGILITY eller BRUKSHUNDSVERKSAMHET (PK)

- sökande ska uppfylla specifika krav innan medlemsföreningen föreslår personen
- tillräcklig praktisk erfarenhet
- goda utbildaregenskaper
- kraven varierar beroende på prov- eller tävlingsform
- teori och praktik
- fastställande av kompetens av kenneldistriktet, för agilitys del av Agilityliitto (SAGI), för bruksprovs del av Palveluskoiraliitto (SPKL) och för vindhundsprovs del av Vinttikoiraliitto (SVKL)
- kortet, dvs. rätt att verka som utbildare måste förnyas, giltigt för en viss tid (5 år)

Utbildarutbildning / PROVFORM

- specialklubbar och grenförbund anordnar för sina respektive provformer

PROVUTBILDNING

Kurs för provfunktionärer 1 (samma för alla, krävs för behörighet) (Kennelklubben)

- medlemsföreningens rekommendation
- erfarenhet av resp. provform
- intyg

Kurs för provfunktionärer 2 / PROVFORM (provspecifik) (specialklubbar och medlemsföreningar)

- endast för personer som avlagt del 1
- specialklubbar och grenförbund svarar för innehållet
- kursdeltagarnas kompetens fastställs av kenneldistrikt, SAGI eller SPKL
- kortet, dvs. rätt att verka som utbildare måste förnyas, giltigt för en viss tid
- kompetensförklarande av funktionärer i MH, nivå A och B, görs av Kennelklubben

Prisdomare / PROVFORM (specialklubbar och medlemsföreningar)

- allmänna och provspecifika grundkrav
- kenneldistriktet kompetensförklarar
- obs! I vissa provformer kan också en icke-medlem verka som prisdomare

Överdomare 1 (samma för alla, krävs för behörighet) (Kennelklubben)

- allmänna och provspecifika grundkrav
- specialklubben eller grenförbundet godkänner till utbildningen
- kenneldistriktet måste förorda

Överdomare 2 / (provspecifik) (specialklubbar och förbund)

- specialklubbar eller grenförbund föreslår kompetensförklaring, Kennelklubben kompetensförklarar
- aspirantbedömningar
- fortbildning obligatorisk

Kurs för tävlingsledare LYDNAD (TOKO)

- för de som avlagt kursen för utbildningsledare
- specialuppgift i lydnadstävlingar

HUNDUTSTÄLLNINGAR

Exteriördomare

- särskilda krav ska uppfyllas
- Kennelklubben utbildar och fastställer kompetens
- nybörjarkurs, grundutbildning och rasspecifik utbildning
- aspirantbedömningar
- kompetensförklarande ras för ras
- Kennelklubben och specialklubbar svarar för fortbildning

Utställningsinstruktör

- särskilda krav ska uppfyllas
- kenneldistriktet föreslår, Kennelklubben bekräftar
- Kennelklubben anordnar fortbildning

Ringfunktionär

- central funktionär på hundutställningar, eget intresse och egna kunskaper viktiga
- kenneldistriktet anordnar grund- och fortsättningskurserna
- kenneldistriktets utställningsinstruktör utbildar

ÖVRIG UTBILDNING

ID-märkare

- särskilda krav ska uppfyllas
- Kennelklubben anordnar grund- och fortbildning
- Kennelklubben kompetensförklarar ID-märkare (tatuering och mikrochip)

Dopingövervakare

- särskilda krav ska uppfyllas
- Kennelklubben utbildar och auktoriserar för uppgiften

Kennelkonsulter

- särskilda krav ska uppfyllas
- kenneldistriktet föreslår
- Kennelklubben utnämner
- Kennelklubben svarar för grund- och fortbildning
- verksamhetsområdet utgörs av det egna kenneldistriktet

Distriktsutbildare

- särskilda krav ska uppfyllas
- kenneldistriktet föreslår
- Kennelklubben utnämner
- Kennelklubben svarar för grund- och fortbildning
- verksamhetsområdet utgörs i huvudsak av det egna kenneldistriktet

Ungdomsansvarig

- kenneldistriktet föreslår
- Kennelklubben utnämner
- Kennelklubben svarar för grund- och fortbildning
- verksamhetsområdet utgörs av det egna kenneldistriktet

Närmare upplysningar om olika utbildningsalternativ och krav för att bli antagen får du bl.a. av distriktsutbildarna, Kennelklubben, kenneldistrikten, specialklubbarna och tidskriften Koiramme – Våra hundar.

Kennelklubbens lokala medlemsföreningar anordnar även olika klubbkvällar, utbildningsläger mm. Om dessa informeras i föreningarnas tidningar och meddelanden.

2.4 Kennelkonsulter och distriktsutbildare

KENNELKONSULTEN KONSULTERAR OCH HANDLEDER

Kennelkonsulterna är personer som är utbildade och auktoriserade av Kennelklubben och som jobbar inom sitt egna kenneldistrikt i samarbete med Kennelklubben, kenneldistrikten, distriktsutbildarna och myndigheterna som ansvarar för djurskydd. Kennelkonsulten verkar under Kennelklubben. Kennelkonsultens verksamhet styrs av en ansvarsperson som jobbar på Kennelklubbens kontor.

Kennelkonsulten ger råd åt hundägare och -uppfödare i ärenden som gäller hundhållning. Hen informerar hundmänniskorna inom sitt distrikt om bestämmelser och anvisningar angående hundhållning och håller föredrag t.ex. på klubbkvällar och uppfödardagar. Kennelkonsulten strävar efter att forma attityderna hos människor som inte har hund mot mera toleranta och att öka hundarnas uppskattning.

Besök hos uppfödare och hundägare utgör en viktig del av kennelkonsultens arbete, men också rådgivning per telefon och e-post spelar en stor roll. Kennelkonsulter besöker endast Kennelklubbens medlemmar som har förbundit sig till Kennelklubbens stadgar när de blev medlemmar.

Kennelbesök görs enligt behov. En begäran om ett besök kan komma från Kennelklubben, kenneldistriktet eller en privatperson. Uppfödaren kan också själv be en kennelkonsult på besök. Under sitt besök bekantar sig konsulten med uppfödarens verksamhet och hundhållning samt lokaler. Kennelkonsulten kan handleda uppfödaren och ge råd åt denne, men kan inte ge order. Vid behov kan man komma överens om ett nytt besök.

Kennelkonsulten gör en rapport över besöket och överläter den till uppfödaren i samband med besöket samt skickar en kopia till Kennelklubben. Uppfödaren kan hålla rapporten som ett bevis på att en person som har auktoriserats av Kennelklubben har bekantat sig med kennelns verksamhet.

Som kennelkonsult passar en person som är opartisk och som har omfattande erfarenhet om hundar samt en vilja att hjälpa uppfödare och hundägare samt att lära sig något nytt. Förmåga att samarbeta samt att förhandla, lyssna och uppträda hjälper att sköta jobbet framgångsrikt. Målet är att varje kenneldistrikt har åtminstone en kennelkonsult. Kennelklubben ansvarar för den årliga fortbildningen för kennelkonsulter. Nya kennelkonsulter utbildas vid behov.

Kennelkonsulten gör frivilligt arbete till förmån för hundar och uppfödare, för vilket Kennelklubben betalar ersättning för kostnaderna. Kennelkonsulten har tystnadsplikt och har undertecknat en skriftlig tystnadsförpliktelse. Kennelkonsulten är skyldig att förhålla sig opartiskt och rättvist mot alla hundintressenter. Kennelkonsultens verksamhet baserar sig på arbetsinstruktionen för kennelkonsulter som har fastställts av Kennelklubbens styrelse.

DISTRIKTSUTBILDAREN STYR UTBILDNINGEN OCH UNDERVISAR

Distriktsutbildaren är en av kenneldistriktet föredragen och av Kennelklubben utsedd person. Distriktsutbildaren är Kennelklubbens representant och förtroendevald i sin uppgift. Distriktsutbildaren driver utbildnings- och upplysningsverksamhet angående hundhobbyn för kenneldistriktet och Kennelklubben utifrån den verksamhetsplan distriktsutbildaren årligen upprättar.

Distriktsutbildarens verksamhet koncentreras i huvudsak i utbildningsverksamheten inom kenneldistriktet. Distriktsutbildarens expertis kan emellertid utnyttjas också riksomfattande.

Kurser anordnas på Kennelklubbens, kenneldistriktets eller medlemsföreningars begäran eller uppdrag.

Distriktsutbildaren är skyldig att förhålla sig opartiskt och rättvist mot alla hundintressenter.

Distriktsutbildaren ansvarar åtminstone för följande kurser inom sitt eget kenneldistrikt:

- Grundkurs för uppfödare
- Fortsättningskurs för uppfödare
- Grundkurs för överdomare (del 1)
- Utbildning för provfunktionärer (del 1)
- Grundkurs för ID-märkare
- Hunduppfödning idag-kursen

Kenneldistriktet gör ett förslag om distriktsutbildare till Kennelklubbens styrelse som utser och avskedar distriktsutbildare. Det kan finnas fler än en distriktsutbildare per kenneldistrikt, ifall det anses nödvändig.

Personen som föreslås för uppgiften ska fylla följande minimikrav:

- medlem i Kennelklubben
- auktoriserad ringfunktionär
- har avlagt grund- och fortsättningskurs för uppfödare
- har så mångsidig och omfattande kännedom om kennelverksamheten som möjligt
- är aktivt med i kennelverksamheten och deltar i föreningsverksamhet
- har goda muntlig och skriftlig färdigheter som krävs av en utbildare
- har vilja att utveckla sig själv och har förmåga att tillägna sig nya saker
- avnjuter allmänt förtroende inom kennelverksamheten

Distriktsutbildarens verksamhet bygger på arbetsinstruktionen för distriktsutbildare som är godkänd av Finska Kennelklubbens styrelse. Kennelklubben utbildar distriktsutbildarna till uppgiften och ansvarar för den årliga fortbildningen för distriktsutbildare.

3. UPPFÖDARE

HUNDUPPFÖDARENS ANSVAR OCH RÄTTIGHETER

Hunduppfödaren ligger mellan många olika parter och utsätts för en korseld - å ena sidan måste man följa olika regler och instruktioner och å andra sidan måste man komma ihåg goda seder och uppfödareetik. Trots goda avsikter har också naturen sitt att säga. Hunduppfödaren kan aldrig verka ensam.

HUNDUPPFÖDARENS ANSVAR

Ansvar mot rasen

Uppfödaren bör acceptera och studera noggrant rasens ursprungliga brukssyfte och dess historia. Utan att inse dessa fakta är det omöjligt för uppfödaren att förstå rasstandard och veta vad man borde sträva efter i uppfödningen.

Uppfödaren måste vid varje kombination sträva efter att få individer som representerar åtminstone rasens medelnivå. Om detta känns omöjligt är det bäst att låta bli att föda upp valpkullen. Gör inte en kombination av vilken du inte skulle själv ta en valp ifrån.

Stor uppmärksamhet bör fästas vid valet av avelshundar. Med tanke på rasens framtid är det essentiellt att uppehålla en så bred genpool som möjligt. Om för stor vikt läggs vid ekonomiska synpunkter har uppfödaren en tendens att göra avelsval och beslut som är ofördelaktiga för rasen.

Varje ras har ärftliga defekter eller problem eller åtminstone en tendens att få sådana. Uppfödaren bör sträva efter öppenhet och ärlighet så att spridningen av problemen i rasen kan begränsas. Det lönar sig att beakta att detta även gäller sådana defekter som i rasen inte har klassificerats som ärftliga sjukdomar. Din valp är någon annans stamtik.

Ansvar mot hunden

Varje hund förtjänar ett gott liv! Om det finns överproduktion i rasen, tänk efter innan du skaffar en valpkull. Fundera hur ofta du har valpar. Kan du hitta ett lämpligt hem för varje valp?

Intervjua noggrant dem som reserverar valpar. Sträva alltid efter att träffa valpköparen innan du ger ett löfte om att faktiskt sälja en valp. Kan denna erbjuda rätt slags omständigheter för hunden: boende, näring, motion, skötsel t.ex. trimning osv.? Har valpköparen en realistisk bild över hurdan hunden blir som vuxen? Har rasens ursprungliga brukssyfte beaktats?

Uppfödaren måste också fundera på etiska och moraliska synpunkter ifall rasen som föds upp "inte är frisk" (dvs. rasens livsduglighet eller fertilitet har allvarligt försvagats).

Ansvar mot valpköparen

Uppfödaren bör se till att varje valpköpare får en så godlynt, frisk och rasstandardsenlig valp som möjligt - väl skött.

Uppfödaren måste berätta på förhand om rasens särdrag: karaktär, motionsbehov, pälskötsel osv. Uppfödaren har också en skyldighet att på förhand berätta om ärftliga defekter och sjukdomar i rasen samt om deras förekomst i valpens nära släkt.

Ge den som reserverar en valp, helst på förhand, skriftliga anvisningar som innehåller skötsel- och utfodringsinstruktioner, information om hundens skolning samt uppgifter om kostnader för hundens uppehåll.

En bra uppfödare finns alltid under hundens hela liv som stöd för den som köpt en hund, oberoende hurdana glädjeämnen eller problem det gäller.

En bra uppfödare överlåter aldrig en valp som kan orsaka sorg. Ifall du alltså misstänker att valpen har något fel, håll den hemma så länge att du vet huruvida den kan leva ett normalt liv.

Uppfödaren måste förstå verkningarna av konsumentskyddslagen och produktansvarslagen: eventuellt ekonomiskt ansvar ifall den sålda hunden visar sig ha ett fel.

Avtalen bör göras i enlighet med Kennelklubbens stadgar och regler samt god sed. Använd alltid Kennelklubbens blanketter.

Ansvar mot miljön

Uppfödaren bör se till att hundhållningen inte orsakar störningar i omgivningen (lukt, buller osv.).

Bekanta dig med lagstiftningen som gäller hundhållning. Beakta anmälningsplikten och olika tillstånd ifall sådana behövs (t.ex. bostadsaktiebolagets stadgar, regionförvaltningsverket). Betala hundskatten, ifall din kommun uppstår en sådan.

Ett gott beteende befrämjar att de som inte har hund bättre accepterar hundhållningen. Det är alltså fråga om en ömsesidig nytta.

Sträva efter att få valpköparna att tänka likadant. Upplysning är en av uppfödarens uppgifter.

Ansvar mot Finska Kennelklubben och specialklubben

Stadgarna och reglerna som reglerar uppfödning har utarbetats utifrån lång erfarenhet. Det lönar sig alltså att respektera dem. Uppfödaren bör i sin egen verksamhet också beakta avelsverksamheten i sin specialklubb.

Uppfödaren ska uppmuntra valpköparna till organiserad kennelverksamhet; varför lönar det sig att bli medlem i Kennelklubben och specialklubben? Om specialklubbens avelskommitté samlar uppgifter om valpkullar, måste sådan information ges.

Ansvar mot dig själv

Om uppfödaren berättar ärligt om fel och sjukdomar i sina hundar, är denne vanligtvis ärlig också i andra sammanhang.

Sträva efter att lära dig av det du gör. Gör noggranna anteckningar (egen fil för varje hund) eftersom minnen bleknar bort medan åren går och erfarenheten växer.

Var självkritisk och förverkliga aldrig en valpkull som du är misstänksam över.

Respekt för naturligt urval

Det finns situationer där naturen fungerar på sitt sätt trots grundlig planering och bra avsikter. Uppfödaren måste acceptera att det naturliga urvalet är naturens eget sätt att gallra bort individer från fortplantningen. I naturen sker fortplantning på mycket strikta villkor. Alla djurarter har skenbart obarmhärtig gallring men på så sätt ödslar naturen inga resurser på det irrelevanta.

Endast livskraftiga individer hålls vid liv och på motsvarande sätt får livsdugliga individer avkomma. Det lönar sig inte för uppfödaren att streta emot naturen; om naturen tar sitt så var valpen inte livsduglig. Hurdan är sällskapsdjurens genetiska framtid när naturlig gallring inte kan ske? Det är uppfödarens uppgift att åtminstone gallra bort sjuka och odugliga individer genast efter födseln. Man måste också fundera på hur länge det lönar sig att med tvång hålla en svag valp vid liv. Det är också bra att tänka efter vad kombinationen verkligen kan ge åt rasen.

UPPFÖDARENS RÄTTIGHETER

Man talar alltid om uppfödarens ansvar och skyldigheter men man glömmer ofta helt och hållet bort att uppfödaren också har en hel del rättigheter. De är mycket betydande vid uppfödning av hundar.

Rätt att fatta beslut själv

Uppfödaren beslutar själv om avelskombinationerna. Uppfödaren är den som avgör vilken tik som används för avel och med vilken hane tiken betäcks, om hanens ägare ger sitt samtycke. Specialklubben kan rekommendera hanar men det slutliga beslutet fattas av uppfödaren, som också bär ansvaret. Uppfödaren har också rätt att inte använda en fodervärdstik för avel.

Valpens pris avgörs av uppfödaren. Alla valpar i en valpkull behöver inte ha samma pris. Vissa specialklubbar har s.k. rekommendationspriser, men uppfödaren behöver inte följa dessa.

Avtalsvillkoren vid försäljning av en valp bestäms av uppfödaren, dock med vissa begränsningar. Villkoren får inte vara oskäligen. Man måste vara noggrann vid tilläggsvillkor. Säljaren kan inte kräva t.ex. utställnings- eller provbesök, hälsoundersökningar, förköpsrätt eller annat om inte köparen får prisavdrag. Det är alltid bra att noggrant förhandla om tilläggsvillkoren med köparen så att det inte senare uppstår missförstånd, som kan vara mycket svåra att klara upp.

Uppfödaren avgör själv till vem hen säljer en valp eller placerar en valp på foder. Det lönar sig aldrig att lova att sälja en valp enbart utifrån ett telefonsamtal om man inte känner köparen från förut. Det är bra om valpköparen kan komma och titta på valparna åtminstone en gång före överlåtelsen, varvid uppfödaren har ett utmärkt tillfälle att intervjua valpköparen om alla möjliga saker och valpköparen får också en möjlighet att ställa frågor. Då är det bra att ge valpanvisningarna till köparen, varvid köparen har tid att bekanta sig med dessa innan valpen kommer hem.

Uppfödaren har äganderätten till valpen tills hela köpesumman har betalats. Först därefter ges det ursprungliga registreringsbeviset till den nya ägaren och uppfödaren anmäler denna som valpens ägare till Finska Kennelklubbens hundregister. När äganderätten övergår har säljaren inte längre någon rätt till hunden.

Uppfödaren kan sälja valpen på avbetalning varvid det lönar sig för uppfödaren att särskilt noga gå igenom villkoren för avbetalningsavtalet tillsammans med köparen. Det lönar sig att be köparen visa någon typ av identifikation. Med köparen görs också ett köpeavtal när villkoren för avbetalningsavtalet har uppfyllts. Uppfödaren har rätt att få hunden tillbaka (med hjälp av myndigheterna), ifall köparen låter bli att betala hunden. Myndigheternas (utmätningensmannens) hjälp är i en dylik situation det enda rätta förfarandesättet så att uppfödaren själv inte bryter mot avtalet.

Rätt att ge hunden på foder

Att placera hunden på foder betyder i praktiken ett köpeavtal med suspensiva villkor. Äganderätten till en foderhund förblir hos uppfödaren eller överlåtaren tills avtalsvillkoren har uppfyllts.

Uppfödaren har rätt att uppgöra villkoren för fodervärdsavtalet. Villkoren får dock inte vara oskäligen. En tik kan sättas på foder mot en valpkull. Om avtalet gäller t.ex. en särskilt värdefull importhund, kan avtalet göras mot två valpkullar. Avtalet för en hane görs vanligtvis mot tre-fem betäckningar. I fodervärdsavtalet ska antecknas den ålder, då hunden i alla fall övergår i fodervärdens ägo.

Fodervärdsavtalet kan upplösas om båda parterna kommer överens om upplösningen. Uppfödaren kan inte ensam häva avtalet om det inte gäller brott mot djurskyddslagen eller ett väsentligt avtalsbrott. Om det blir gräl om en fodervärdshund måste uppfödaren anlita myndigheterna för att få hunden tillbaka.

Rätt att få information och utbildning

Finska Kennelklubben, specialklubben, rasföreningarna, kenneldistrikten och lokala kennelföreningar anordnar hundrelaterad utbildning som uppfödarna kan delta i. Ofta krävs medlemskap i arrangerande föreningen. Ett bra samarbete med specialklubbens avelsråd och andra uppfödare är av största vikt såväl för uppfödare som börjar som för erfarna uppfödare.

Rastidningar, litteratur och internet fungerar som utmärkt hjälp för uppfödaren. Ingen uppfödare kan ensam uppnå bra resultat utan det är det goda samarbetet med övriga uppfödare av samma ras som ger ett bättre resultat och styr rasens utveckling i rätt riktning.

UPPFÖDARENS METODER FÖR INFORMATIONSSÖKNING OCH UTVECKLING AV SIG SJÄLV

Erfarenhet

Den finska arbetstraditionen har åstadkommit en situation där största delen av människorna litar endast på människor som själv har upplevt något. Man kan samla information också på andra sätt än genom att prova själv - att prova misstänksamma saker i hunduppfödning kan dessutom vara etiskt fel. Det är värdefullt att observera och lyssna till övriga uppfödare när man samlar information. Man behöver inte begå alla misstag själv! Genom att läsa kan man snabbt samla information och samtidigt få hundratals människors erfarenheter - samt frukterna av deras tankearbete.

Läsning (observering)

Det finns historiskt bildmaterial och filmer om raserna samt raslitteratur (böcker, statistik, årsböcker, handböcker osv.). Om något verkar väldigt intressant kan man t.o.m. lyckas läsa på främmande språk. Det underlättar också att få en uppfattning om saker om man gör upp en egen statistik eller egna sammandrag. Upprätthåll en egen informationskälla för kenneln (t.ex. kennelbok, hälsostatistik).

Internet fungerar som en bra informationskälla eftersom man där kan hitta statistikuppgifter om många raser mm. Man bör dock ställa sig med viss kritik till information som finns på internet eftersom alla kan publicera information där. Man bör också komma ihåg att en stor del av bilderna som publiceras på nätet har genomgått kraftig behandling – man kan alltså inte fullt lita på allt man ser.

Samarbete med andra uppfödare

Den egna tikens uppfödare är en viktig informationskälla och bra hjälp för en nybörjande uppfödare. Det är klokt att uppfödare av hundar som är nära släkt samarbetar. På så sätt kan man lära sig av andras succéer men man behöver inte upprepa de misstag som andra gjort.

Ingen har möjlighet att hålla ett så stort antal hundar att man i sitt avelsarbete skulle kunna stöda sig på enbart sina egna hundar. Samarbete är alltså det enda sättet att framskrida.

Samarbete med uppfödare i rasens ursprungsland ger djup åt synpunkterna. Uppfödare av en annan ras kan också vara viktiga samarbetspartners och kämpare - utan konkurrenstankar.

Bygg nätverk!

Öppet sinne och ödmjukhet

En förnuftig uppfödare tar alltid till vara alla tillfällen där hen kan bekanta sig med andras hundar; kennelbesök, prov, avelsgranskningar, utställningar osv. Det lönar sig att göra anteckningar. De kan behövas efter många år när man märker att man inte kan komma ihåg allt det man sett och varit med om.

Det kan också vara både lärorikt och uppiggande att bekanta sig med andra rasers bruksegenskaper och exteriör. Man får fördjupning i sin egen kennelhobby samt insikt i övriga kennelentusiasters värld.

I hundhobbyn finns bara ett fåtal absoluta sanningar och alla har något nytt att lära sig. Ett öppet och ödmjukt sinne hjälper att lära sig något nytt varje dag.

En uppfödare är aldrig för kompetent eller kunnig.

3.1 Uppfödarens viktigaste regler

Det finns en hel del regler och direktiv som berör uppfödaren. På ett principiellt plan är de fyra viktigaste följande:

- Uppfödarförbindelse
- Grundregler för hundägare och -innehavare
- Kennelnamnsbestämmelser
- Registreringsbestämmelser

Dessa finns som bilaga till kursmaterialet och du ska läsa dem i sin helhet. Du hittar reglerna också här: <http://www.kennelliitto.fi/sv/kennelklubben/blanketter-och-regler/avel-och-halsa>

3.2 Ansvarsfull uppfödare

En ansvarsfull uppfödare agerar enligt följande principer:

- Uppfödaren använder bara friska hundar i avel.
- Uppfödaren använder bara hundar med god mentalitet i avel.
- Uppfödaren använder i avel endast hundar som motsvarar rasstandardens avseende exteriör och bruksanlag.
- Uppfödaren överlåter sina hundar för någon annan uppfödarens avelsbruk endast till sådana kombinationer där principerna ovan uppfylls för bägge hundarnas del.
- Uppfödaren tar hand om valparnas och tikens välmående.
- Uppfödaren tar hand om sina hundar så att de inte orsakar någon skada för miljön.
- Uppfödaren säljer valparna endast till lämpliga hem/personer.
- Uppfödaren uppgör alltid ett skriftligt avtal vid försäljning av hund.
- Uppfödaren vänjer valparna vid hantering och socialiser dem före leverans.
- Uppfödaren säljer valparna endast till lämpliga hem/personer.
- Uppfödaren uppgör ett skriftligt avtal vid försäljning av alla hundar.
- Uppfödaren registrerar alla valpar och överlåter registreringsbevisen omedelbart till valpköparna.
- Uppfödaren konsulterar och råder personerna som äger hundar uppfödaren har fött upp, under hundens hela livstid.
- Uppfödaren berättar öppet om sina hundars hälsa.
- Uppfödaren undertecknar Uppfödarförbindelsen och förbinder sig vid att efterfölja i förbindelsen fastställda principer för ansvarsfull hunduppfödning.

Uppfödaren ska informera sina valpköpare om ansvaret och skyldigheterna hundägande medför.

- Hundägaren ansvarar alltid för sin hund och för allt som hunden gör.
 - Det är alltid ägaren som bär ansvaret om hunden t.ex. biter en annan hund eller en människa.
- Hunden måste få tillräckligt med motion, näring och omvårdnad.
 - Hunden måste få röra på sig och den måste få tillräckligt med lämpligt foder.
 - Hunden ska vaccineras och avmaskas regelbundet och om den blir sjuk måste den få veterinärvård.
 - Dessutom ska man ta hand om hundens pälsvård.
- Hunden ska också få gå ut, den ska få aktivering som är lämplig för dess art och tillräckligt med vila.
 - En löpmatta och en sandlåda räcker inte för en hund. Hunden ska också få komma ut för att göra sina behov och för att röra på sig.
 - Hunden är ett flockdjur och behöver socialt umgänge med andra hundar. Dessutom ska man ta hänsyn till det rasset specifika brukssyftet som ställer tilläggskrav på olika aktiveringsformer.
 - Hunden måste få vila och man måste erbjuda den en lugn plats för vila. Man måste se till att hunden får vila i lugn och ro exempelvis i barnfamiljer.
- Hunden ska hållas kopplad på tätorter och dess avföring måste plockas bort.
 - Hunden får vara okopplad endast i hundparker eller på dylika platser.
- Hundhållning får inte orsaka miljön oskäligen skada.
 - Hunden får inte t.ex. med sitt skall störa grannskapet oskäligt mycket.
- När man rör sig med hunden ska man alltid beakta andra människor och djur.
 - Man ska inte t.ex. låta hunden hoppa mot andra människor.
 - Låt hunden inte sniffa på andra hundar om den andra hundens ägare inte tillåter detta.
 - Låt hunden inte störa t.ex. nästande fåglar.
- Vardagslydnad ska läras åt varje hund.
 - Hunden ska kunna gå i koppel och lyda inkallning osv.
- En bra ägare förmänskligar inte sin hund för mycket utan låter den leva en hunds liv.
 - Hunden är ett djur och man ska inte jämföra den med ett barn. Största delen av hundarna behöver inte kläder, hunden behöver inte sitta vid matbordet och den ska inte transporteras i en väska.
- Hundägaren ska ta hänsyn till principerna som definieras i Grundreglerna för hundägare och -innehavare.
 - Dessa regler gäller för alla som tar del i Kennelklubbens verksamhet.

3.3 Registrering och Registreringsbestämmelser

Det egentliga kursmaterialet är Registreringsbestämmelserna, den gällande versionen hittar du här:

<http://www.kennelliitto.fi/sv/kennelklubben/blanketter-och-regler/avel-och-halsa>

Nedan finns en liten sammanfattning:

I början av Registreringsbestämmelserna anges för vilken tid bestämmelserna gäller. Bestämmelserna uppdateras årligen och det är på uppfödarens ansvar att följa med uppdateringarna. Dessa informeras om på Kennelklubbens webbplats och i tidskriften Koiramme – Våra Hundar. Registreringsbestämmelserna gäller valpkullar som fötts av parningar som skett efter att bestämmelserna trätt i kraft samt importhundar som registreras. Villkor som lindrats kan dock tillämpas retroaktivt. Kennelklubbens styrelse kan besluta att avvika från bestämmelserna.

För valpkullen gäller Registreringsbestämmelserna som är i kraft vid parningstidfallet. Om parningen skett 31.12.2016 är det villkoren i Registreringsbestämmelserna 2016 som gäller valpkullen och dess föräldrar. Om parningen skett 1.1.2017 är det villkoren i Registreringsbestämmelserna 2017 som gäller valpkullen och dess föräldrar. Om parningen sker under flera dagar antecknas alltid datumet av den första parningen som parningsdag.

Finska Kennelklubben upprätthåller fyra olika hundregister.

FI-registret Kennelklubbens stamboksregister för renrasiga hundar av erkänd ras. Här antecknas hundar vars förfäder i tre generationer finns antingen i FI-registret, i Kennelklubbens ER-register eller i ett av FCI godkänt motsvarande register.

ER- registret Kennelklubbens specialregister, ett tilläggsregister till stamboken. Här kan antecknas hundar som inte uppfyller kraven för FI-registret, t.ex. hundar som är i FCI-länders specialregister eller motsvarande, samt hundar som inte har tre generationer föräldrar registrerade i FCI-erkända register i sin stamtavla. Exempelvis finns det i vissa raser hundar som intagits i rasen, hunden har en bristfällig stamtavla eller en stamtavla som inte är godkänd av FCI.

EJ-registret Kennelklubbens Ej för avel-register, ett tilläggsregister till stamboken. Detta är en Ej för avel-register för hundar vars uppfödare har velat hindra hundens avelsbruk. I EJ-registret kan också antecknas en hund vars föräldrar inte uppfyller rasspecifika specialvillkor eller andra villkor för anteckning i FI- eller ER-registret.

FIX- registret ett identifikationsmärkningsregister för alla hundar som inte kan intas i stamboken eller i dess tilläggsregister. Detta är samtidigt ett ägarregister med ägarnas kontaktuppgifter som Kennelklubben håller. Registret är stängt med stöd av integritetsskyddslagen, och det är endast Kennelklubben och myndigheterna som har tillgång till den.

Rasen anses vara erkänd då FCI har godkänt dess rasstandard. Om en ny ras som inte har en FCI-godkänd rasstandard importeras till Finland, kan rasen registreras i ER-registret på beslut av Kennelklubbens styrelse.

REGISTRERING AV VALPAR

Hundarna registreras alltid enbart av uppfödaren och hela valpkullen registreras på en gång. I Omakoira-medlems-tjänsten sker detta behändigt och snabbt. Du kan logga in till Omakoira-tjänsten via adressen www.kennelliitto.fi/sv/kennelklubben/koiranet-kennelklubbens-e-tjanster/omakoira-tjansten

Valpkullen kan också registreras skriftligt med blanketten för valpkullsansmälan som undertecknats av uppfödaren. Om valpkullen har flera uppfödare ska alla underteckna valpkullsansmälan. Hanens alla ägare eller alternativt ägarna till sperman som använts vid insemination ska underteckna parningsbeviset som finns i valpkullsansmälan. Också en separat parningsbevis godkänns.

I Finland kan registreras en valpkull vars uppfödare är fast bosatt i Finland. I praktiken ska uppfödaren alltså vara skriven i Finland. En valpkull som fötts i Finland registreras i Kennelklubben. En utomlands född valpkull med en uppfödare som vistas utomlands men som har finskt medborgarskap kan registreras genom beslut av Finska Kennelklubbens styrelse.

Hela valpkullen ska registreras samtidigt. Valpkullsansmälan görs antingen elektroniskt via Omakoira-tjänsten eller utifrån en korrekt ifylld och av uppfödaren undertecknad valpkullsansmälan. Valparna ska registreras snarast möjligt, dock senast inom fyra månader från deras födsel. Valpkullar vars registrering påbörjats men för vilka de tilläggsdokument som Kennelklubben bett om inte levererats, anses som helt oregistrerade när valparna fyllt 18 månader. Från detta kan avvika endast med tillstånd beviljat av Kennelklubben. Även dödfödda eller innan registrering döda valpar anmäls.

Som valpkullens uppfödare kan antecknas högst tre personer, som ska vara minst 18 år gamla. Som uppfödare antecknas den person eller de personer, som äger tiken vid parningstidpunkten eller som bevisar sig äga rätten till tikens avelsbruk genom elektroniskt godkännande av tikens ägare eller med ett avtal om tillfällig överlåtelse av avelsrätt som undertecknats av tikens ägare. Det rekommenderas att godkännandet eller den undertecknade överlåtelsen av avelsrätten görs innan parningen och godkännandet eller avtalet ska skickas till Kennelklubben senast tillsammans med valpkullsansmälan. Det rekommenderas att parterna utarbetar ett skriftligt avtal om överlåtelse av avelsrätt även om avelsrättens överlåtelse godkänns via Omakoira, varvid alla villkor har avtalats om på förhand.

En person som har registreringsförbud kan inte överlåta avelsrätten för sin hund till en annan person. Valpkullen registreras inte om dess uppfödare eller avelsrättens innehavare har djurhållningsförbud.

Bilagor till valpkullsanmälan:

- Hanen ska vara prisbelönad på utställning eller alternativt ska valpkullsanmälan kompletteras med ett veterinärintyg som bevisar att hanen har normala testiklar i över nio månaders ålder. Som testikelbevis kan även godkännas ett utlåtande från en officiell avelsgranskning, där det konstateras att testiklarna är normala.
- I en ras där det finns naturligt stubbsvansade individer (T-box mutation) ska svansen längd anmälas skilt för varje valp i valpkullsanmälan. För en valp som har medfödd stubbsvans ska ett veterinärintyg bifogas till valpkullsanmälan. Veterinärundersökningen ska ske inom tio dygn från valpens födsel. Uppgift om medfödd stubbsvans kan antecknas även utifrån ett DNA-test som godkänts för rasen oberoende av ålder.
- Avtal om avelsrättens överlåtelse om valpkullens uppfödare inte är tikens ägare.
- Parning av en tik som fyllt åtta år kräver alltid ett veterinärintyg enligt vilket tiken är frisk och i god kondition och dess hälsa inte tar skada av valpning. Veterinärintyget ska ges före parningen och det får inte vara äldre än sex månader vid parningstillfället. Veterinärintyget ska bifogas till valpkullsanmälan

Både föräldrarna till valpkullen och valparna ska vara ID-märkta på ett sätt som godkänns av Kennelklubben.

En tik tillåts högst fem valpkullar och minst tio månader ska förlöpa mellan förlossningarna. En tik under åtta år tillåts en tätare valpning utan dispens, men därefter ska mellanrummet till nästa förlossning vara minst ett år. I de fem tillåtna valkullarna räknas inte med valpkull som i sin helhet fötts död. Dessutom ska de rasspecifika specialvillkoren (PEVISA) gällande begränsningar för antalet avkomor beaktas.

Ifall tiken får en valpkull som inte kan registreras ens i EJ-registret eller en blandrasvalpkull bör uppfödaren själv meddela Kennelklubben om detta genom en skriftlig, undertecknad anmälan (antingen via post eller per e-post till adressen kasvattajatmk@kennelliitto.fi). Ur anmälan bör framkomma valpkullens föräldrar samt valparnas födelsedag. Likaså räknas valpar som tiken fött utomlands eller som registrerats någon annanstans med i tikens valpkullar. Om uppfödaren låter bli att anmäla omständigheten och någon annan gör en skriftlig anmälan till Kennelklubben om saken, tolkas detta som att uppfödaren har försökt dölja valpkullen ifråga och således brutit mot uppfödarens bindelsen och grundreglerna för hundägarens och -innehavarens. Att en renrasig valpkull som fötts pga. tjuvparning anmäls i FIX-registret motsvarar inte officiell registrering, och tolkas som underlåtelse att registrera.

Tikens och hanens alla ägare ska vara antecknade i Kennelklubbens ägareregister. Ägaren/ägarna av en utländsk avelshane eller ett utländskt avelslån kan antecknas i Kennelklubbens ägarregister. Den utländska hanens stamtavla sparas i Kennelklubbens databas, och dess hälsouppgifter kan sparas i Kennelklubbens databas.

En del raser har tillsvidaregällande dispens för utländska hanar för avvikelser från PEVISA-eller övriga rasspecifika specialvillkor. Om rasen har dispens kan det registreras två valpkullar för en utländsk hane även om hanen inte fyllde alla krav PEVISA-villkoren ställer. Oftast saknar hanen någon PEVISA-undersökning eller det går inte att få ett resultat för hanen som fyller Kennelklubbens krav. Kombinationen som registreras med dispens får dock inte stå i strid med rasens PEVISA-restriktioner eller med Kennelklubbens allmänna avelsstrategi. Dispensen gäller således inte hanar vars egna resultat eller kombinationens gemensamma resultat blir sämre än gränsvärden som fastställs i rasens PEVISA-program. Vid hanens därpå följande valpkullar krävs att hanen fyller de krav PEVISA-programmet ställer eller så ska uppfödaren på förhand anhålla om särskild dispens för kombinationen. En hund som ägs av en finländare ska emellertid alltid ha gällande hälsoreultat som krävs av rasen, dessutom ska undersökningarna genomföras i Finland. Från detta kan avvika endast med en på förhand anhållen dispens.

Om valpkullens föräldrar inte har de hälsoreultat- eller utlåtanden som förutsätts av det rasspecifika PEVISA-programmet vid parningstidpunkten, och då bägge föräldrarna har undersökts/fått utlåtande först efter parningen och det har konstaterats att hundarna fyller de krav för registrering PEVISA-programmet ställer, kan uppfödaren registrera en sådan valpkull en gång i FI-/ER-registret.

HUNDENS NAMN

Hundens namn får förutom kennelnamnet bestå av 30 tecken inklusive mellanslag och bindestreck. I namnen godkänns de latinska bokstäverna med bokstavstillägg (diakritiska tecken), apostrof (') och bindestreck (-).

Om uppfödaren inte har ett kennelnamn, får hon ge valpkullens valpar namn som består av endast ett ord, som inte får innehålla samma prefix eller suffix, och inte heller apostrof eller bindestreck.

Uppfödaren får inte namnge sina valpar av samma ras med samma namn, om det inte är minst tio år mellan deras födelse. Kennelklubben har rätt att låta bli att godkänna namn som den anser vara opassande. Ägaren får inte ändra på namnet av en hund som antecknats i registret.

Personerna som undertecknar valpkullsansmälan och parningsbeviset ansvarar för att de givna uppgifterna överensstämmer med sanningen.

Registreringsavgifterna bestäms av Kennelklubbens fullmäktige. Det finns två avgiftsklasser.

<http://www.kennelliitto.fi/sv/kennelklubben/prislista>

Avgiftsklasser 1

Registreringsavgift för avkomma till hundar som ingår i ett av Kennelklubben godkänt register, när registreringen företas av en person som har kennelnamn, som har undertecknat uppfödarförbindelse och som är medlem av Kennelklubben samt specialklubben för rasen i fråga.

Avgiftsklasser 2

Registreringsavgift för hundar vars uppfödare inte uppfyller alla villkor för avgiftsklass 1.

Om valparna har fyllt 4 månader då valpkullsansmälan anländer till Kennelklubben debiteras den respektive avgiftsklassen dubbelt. Det krävs tillstånd för registrering av över 4 månader gamla valpar, och uppfödaren bör ansöka om tillståndet av Kennelklubben separat fall för fall.

För kullar vars registrering företas via Omakoira-medlemstjänsten (omakoira.kennelliitto.fi) fram till godkännandet ges 5 € rabatt per hund, oavsett avgiftsklass.

Om en del av uppgifterna om en valpkull inges i form av bilagd fil, är det för handläggningens vidkommande fråga om en registerinföring av samma slag som om kullen registreras på papper.

ANTECKNANDE AV ÄGARE

Det lönar sig att meddela en ägare åt hunden, t.ex. för det fall att hunden försvinner. Uppfödaren är inte automatiskt hundens ägare, utan presumptionen är att hunden inte har någon ägare. Det vill säga, även om uppfödaren skulle behålla själv en valp uppfödd av denna själv, bör uppfödaren göra en officiell ägaranmälan.

För en hund som registrerats i Finland kan antecknas högst tre ägare i Kennelklubbens ägarregister. Ägaren antecknas antingen via Omakoira-tjänsten eller utifrån en skriftlig anmälan. Den första ägaranteckningen är gratis.

När uppfödaren säljer hunden bör den nya ägaren instrueras att göra ägaranmälan till Kennelklubben.

Hundens ägaruppgifter sparas i Kennelklubbens ägarregister och ägaren får ett skilt ägarintyg som innehåller ett kort för ägarbyte. Ägarbyte kan göras via Omakoira-tjänsten med fullmaktsnyckeln som fås av den förra ägaren eller med kortet för ägarbyte eller utifrån av överlåtaren/överlåtarna undertecknad anmälan om överlåtelse, köpeavtal eller annat dokument som ostridigt bevisar ägarätten. Ägarbytet är avgiftsbelagt. Alla hundens ägare ska underteckna ägarbytesanmälan.

Uppmana hundägaren att se till att adresserna och telefonnumren också i fortsättningen hålls uppdaterade, eftersom hundens ursprung så här kan redas ut tillräckligt snabbt om hunden försvinner. Om hundägaren är medlem i Kennelklubben är detta enkelt via Omakoira-medlemstjänsten.

HÄRSTAMNINGSUNDERSÖKNING

Om uppfödaren är medveten om att det eventuellt finns oklarhet om valparnas härstamning ska uppfödaren frivilligt bekräfta härstamningen av valpkullens valpar innan valpkullsansmälan skickas till Kennelklubben. Valpkullen registreras enligt resultatet från härstamningsundersökningen. Detta innebär i princip att även en frivilligt genomförd härstamningsundersökning ska göras officiellt för att Kennelklubben ska beakta resultatet. Om avkommor av flera hanar föds i samma valpkull kan de registreras enligt resultatet av en härstamningsundersökning, dock inte till olika uppfödare.

Tiken kan också med avsikt betäckas med flera än en hane varvid härstamningsundersökning är alltid obligatorisk. Undersökningen görs i enlighet med beskrivningen i Registreringsbestämmelserna.

Officiellt fastställande av hundens eller valpkullens härstamning

Hundens eller valpkullens härstamning kan bekräftas med hjälp av frivillig härstamningsundersökning. Kennelklubben kan också kräva att härstamningen av en valpkull eller en valp reds ut ifall härstamningens riktighet motiverat misstänks. I punkt 4.1 av Registreringsbestämmelserna definieras också i vilka fall ändring av hundens uppgifter kräver undersökning av härstamningen.

Om Kennelklubben förutsätter härstamningsundersökning är uppfödaren och hanens ägare samt ägaren av varje valp skyldig att befrämja testets genomförande. Följande krav ställs för en av Kennelklubben godkänd härstamningsundersökning:

- Kennelklubbens blankett används som remiss.
- Proven tas av veterinär eller av en av Kennelklubben auktoriserad person.
- Hundarna ska vid tidpunkten för provtagandet vara ID-märkta på ett av Kennelklubben godkänt sätt och på remissen antecknas att provtagaren har kontrollerat hundarnas ID-märkning. Varje prov markeras tydligt.
- Prov tas på modern och valparna samt i mån av möjlighet av alla faderkandidater. Ifall modern eller fadern har dött kan man försöka sluta sig fram till dess genotyp med hjälp av prov från nära släktingar
- Om Kennelklubben anser det nödvändigt, bör också mor-/farföräldrarna undersökas.
- Proven undersöks av ett av Kennelklubben godkänt laboratorium som ger ett skriftligt härstamningsutlåtande.

Uppfödaren svarar för härstamningsundersökningens kostnader. Om Kennelklubben har förutsatt att undersökningen görs och härstamningen visar sig vara riktig, kompenserar Kennelklubben provtagningskostnaderna och laboratoriets kostnader för undersökningen.

ÖVERFÖRING FRÅN EN RAS ELLER RASVARIANT TILL EN ANNAN

Vissa raser kan ha i samma valpkull valpar som tillhör en annan ras eller rasvariant.

En del av varianterna är lätta att känna igen redan före registreringen, t.ex. lång- eller korthårig sankt bernhards-hund eller grand danois som registreras enligt färg, men i vissa raser avgörs rasvarianten först när hunden har vuxit till sin vuxenstorlek, t.ex. pudlar, taxar.

Ifall hunden konstateras vara av annan ras eller rasvariant än vad dess registreringsbevis anger, överförs hunden från en ras eller rasvariant till en annan.

Ytterligare information om överföringen finns i Registreringsbestämmelserna och i instruktionerna som kompletterar utställningsreglerna, se <http://www.kennelliitto.fi/sv/kennelklubben/blanketter-och-regler/utställningar>

ÖVERFÖRING FRÅN ETT REGISTER TILL ETT ANNAT

Hundens ägare kan begära om att få överföra sin hund från ett register till ett annat. Hunden kan överföras mellan registren endast en gång.

Hundens överföring från FI- eller ER-registret till EJ-registret görs av Kennelklubben och orsaken antecknas i hundens uppgifter.

Avelsvetenskapliga kommittén fattar beslut om överföring av en hund från EJ-registret till FI- eller ER-registret. Hunden bör uppfylla kraven som ställs i det rasset specifika PEVISA-programmet och till den skriftliga ansökan ska bifogas specialklubbens utlåtande om huruvida hunden uppfyller hälsorekommendationerna i rasens rasset specifika avelsstrategi.

Kennelklubben kan be om övriga utredningar som den anser behöva (t.ex. uppfödarens utlåtande, DNA-test eller annat undersökningsresultat) innan ärendet behandlas.

När orsaken för EJ-registrering har varit en ärftlig sjukdom eller ett ärftligt fel kan hunden inte överföras till FI- eller ER-registret. Vidare kan hunden inte överföras till FI- eller ER-registret om dess föräldrar vid den tidpunkt då överföringen anhålls om inte fyller kraven för gränsvärden av hälsoundersökningar eller -utlåtanden som det rasset specifika PEVISA-programmet ställer. Om hunden har registrerats till EJ-registret pga. avelsbruk som strider mot Kennelklubbens allmänna avelsstrategi kan hunden inte heller överföras till FI- eller ER-registret.

KORRIGERING AV UPPGIFTER

Det är möjligt att korrigera uppgifterna på efterhand på vissa förutsättningar men det tar tid och kostar. Därför ska valpkullsanmälan fyllas i särskilt noggrant. Om pappersversionen används, fyller man i den tydligt och undviker förkortningar.

AVSKRIVNING FRÅN REGISTRET

En hund kan avskrivas från registret om härstammingsuppgifterna är felaktiga eller opålitliga eller om valpen eller valpkullen inte är rasren. Valpkullen kan också avlägsnas från registret om uppfödaren inte inom två månader från räkningens datum betalar valpkullens registreringsbevis.

Kennelklubben kan istället för avskrivning överföra till EJ-registret en hund vars härstamning har visat sig vara fel eller oklar. I sådana fall tas den del av stamtavlan bort som är fel eller vars riktighet misstänks.

RASINTAGNING

Specialklubbarna ordnar särskilda rasintagningstillfällen där en exteriördomare bedömer en oregistrerad hund (en hund vars släkt är okänd). Om hunden uppfyller rasstandardens godkänns den i ER-registret. Så här kan rasens genetiska mångfald ökas (t.ex. finska lapphundar, lapska vallhundar och norrbottenspetsar). Rasintagning kan inte användas i en situation där uppfödaren av någon anledning har lämnat t.ex. en valp oregistrerad och ägaren vill senare få den registrerad eller när valpens föräldrar är kända men de uppfyller inte registreringsvillkoren. Missbruk av rasintagningsförfarandet kan straffas.

AVELSBROK AV UTLÄNDSK HANE

Vid betäckning med en utländsk hane eller vid insemination med sperma från en utländsk hane (se inseminationsinstruktionen) bör en kopia av hanens officiella stamtavla eller registreringsbevis eller båda lämnas in till Kennelklubben vid registrering av valpkullen. Innan man använder en utländsk hane lönar det sig att försäkra sig om att dess avkomor kan registreras av Kennelklubben.

Samma villkor för avelsbruk gäller för en utländsk hund som för en finsk/finskäggd hund i de raser som har specialvillkor enligt PEVISA som förutsättning för registrering. Avelsvetenskapliga kommittén kan dock ge tillstånd för registrering av en valpkull även om den utländska föräldern inte skulle uppfylla de rasspecifika PEVISA-villkoren. På förslag av specialklubben kan en ras beviljas dispens som gäller tillsvidare angående utländska hanar. Med denna dispens kan två valpkullar efter den utländska hanen registreras av Kennelklubben, även om hanen inte skulle uppfylla de rasspecifika PEVISA-villkoren. Kombinationen får emellertid inte vara i strid med rasen PEVISA-villkor eller Kennelklubbens allmänna avelsstrategi.

Det är skäl att kontrollera giltigheten av en utländsk hanes undersökningsutlåtande från Kennelklubben före parning eller insemination. Valpkullens uppfödare ansvarar för tilläggsutredningar angående en utländsk hane.

IMPORTHUNDAR

Vid registrering av en importhund krävs ett registreringsbevis utfärdat av en av Kennelklubben godkänd utländsk kennelcentralorganisation. Från vissa länder krävs för export ett officiellt härstammingsintyg, t.ex. Export Pedigree, Registration Certificate och/eller Certified Pedigree. T.ex. i USA har American Kennel Club (AKC) separata registreringsbevis och stamtavlor varav ingendera ensam är tillräckligt.

Hunden registreras i motsvarande register (FI-/ER-/EJ-register) som finns antecknat i dess ovannämnda registreringsbevis. Även en hund som registrerats i ett tilläggsregister utomlands behöver ett intyg så att den kan registreras av Kennelklubben.

Registreringsbeviset bör finnas med i original. En kopia räcker alltså inte, eftersom det på hundens importregistreringsbevis antecknas på finska, svenska och engelska att hunden är registrerad i Kennelklubben, hundens finska FI-, ER- eller EJ-registernummer samt datum för registreringen.

Rasspecifika PEVISA-bestämmelser gäller avelsbruk av en importhund men inte dess registrering.

Införskaffande av intyg som anknyter till hundens registrering åligger hundens ägare och är på dennes ansvar. Detta bör beaktas då man använder en hane som ägs av någon annan, ifall hanen inte ännu har registrerats i Finland.

Utländska hanar som har införts i Finland för avelsbruk anses vara importhundar senast efter att 12 månader har gått från det att hanens första valpkull som registrerats i Finland föddes. Ifall en hane som införts för avel härefter används i avel (parning eller insemination) i Finland, bör den registreras som importhund i Kennelklubben.

Innan man skaffar en utländsk hund rekommenderas det att man säkerställer från Kennelklubben att hunden kan registreras i Finland samt huruvida Kennelklubben godkänner hundens eventuella utländska hälsoutlåtanden.

Skilda anvisningar om import av hundar har getts av Livsmedelssäkerhetsverket EVIRA, se www.evira.fi/sv. Det lönar sig alltid att kontrollera importbestämmelserna från EVIRA eftersom de ibland kan ändras.

Om det är fråga om en hund som är född från en parning som är i strid med bestämmelserna i Kennelklubbens allmänna avelsstrategi, kan hunden registreras endast i EJ-registret. Också föräldrarnas finska eller utländska officiella undersökningsresultat beaktas.

En importhund registreras inte om (någon av) dess ägare har djurhållningsförbud, eller om hundens ena eller båda föräldrarna är vid tidpunkten för parning i avelsförbud (Avelsspärr, Not for Breeding) i Finland eller i ursprungslandet.

3.4 Kennelklubbens avelsstrategi och FCI:s internationella avelsreglemente

Kennelklubbens riktlinjer för hundavel och i styrningen av den definieras i Kennelklubbens allmänna avelsstrategi. Avsikten med avelsstrategin är att även raser med ett sämre hälsotillstånd skulle i fortsättningen vara friskare. En frisk kroppsbyggnad utan överdrivna drag och med balanserad mentalitet är grundläggande förutsättningar för hundens all dagliga välmående.

Avelsstrategin består av tio målsättningar samt av programmet i anslutning till dem. Avelsprogrammet innehåller åtgärder med vilka de tio målsättningarna i avelsstrategin förverkligas med. Kennelklubbens fullmäktige som består av specialklubbar har förbundet sig vid att följa avelsstrategin i samband med att fullmäktigen beslöt om avelsstrategin och avelsprogrammets ikraftträdande. Avelsstrategin trädde i kraft från början av 2012 och avelsprogrammet från början av 2013. De förbinder alla Kennelklubbens medlemmar och personer som deltar i Kennelklubbens verksamhet. Med avelsprogrammets ikraftträdande blev det registreringsförbud för valpar vars föräldrar är nära släkt med varandra, dvs. hård inavel förbjöds helt och hållet.

I avelsstrategin har djurskyddslagen, djurskyddsförordningen och Europarådets resolution om husdjursavel tagits i beaktande. Avelsstrategin är också i harmoni med Kennelklubbens allmänna och avelsstyrande regler och bestämmelser.

Målsättningar

1. För att de ärftliga egenskaperna ska utvecklas i positiv riktning har de individer som används för avel egenskaper som är bättre än genomsnittet för rasen.
2. En lämplig avelshund ska vara rastypisk både exteriört och till karaktären; den får inte ha fel eller skadliga egenskaper som är till förfång i det vardagliga livet.
3. En hund som används till avel ska ha goda nerver och vara till sitt temperament sådan att den klarar av vardagliga situationer. På så vis blir sannolikheten för att hunden ska överföra karaktäregenskaper som gör det vardagliga livet besvärligt och förmärmar välbefinnandet så liten som möjligt.
4. Spridning av allvarliga fel och sjukdomar som inverkar på hundens välbefinnande ska förhindras. Endast kliniskt friska hundar kan användas till avel då det är fråga om sjukdomar som orsakar smärtor eller olägenhet eller annars begränsar hundens normala, arttypiska liv.
5. Till avel används endast hundar som kan fortplanta sig på naturlig väg och som kan ta hand om sina valpar.
6. I avel används hundar vikas förfäder är så långlivade som möjligt. En hunds livslängd ska inte i onödan förlängas på bekostnad av dess hälsa och välbefinnande.
7. Vid avel tryggas den ärftliga diversiteten för varje ras. Olika individer i rasens population används mångsidigt i avel.
8. Kennelklubben stödjer och organiserar verksamhet som ökar kännedomen om hundars arvs massa, hälsa och sjukdomar.
9. Samarbetet med veterinärer och forskare intensifieras. Även veterinärerna stödjer med sin verksamhet avelsstrategins principer och målsättningar.
10. Kennelklubben medverkar genom Nordiska Kennelunionen och FCI i den internationella gemenskapen för ökning av kunskaperna och färdigheterna inom hundavel. I den internationella gemenskapen är huvudprincipen alltid att hundarnas hälsa och välmående prioriteras.

Avelsstrategin och dess bilagor hittar du här:

<http://www.kennelliitto.fi/sv/avel-och-halsa/ta-reda-pa-vad-avelstrategin-betyder-for-just-din-ras>

FCI:s internationella avelsregler samt avelsstrategi är riktlinjer som är överordnade Kennelklubbens avelsbestämmelser. Du hittar dem på finska här: <http://www.kennelliitto.fi/kennelliitto/lomakkeet/kasvatus-ja-terveys>
Instruktionen finns på engelska på FCI:s egen webbplats: <http://fci.be/en/Breeding-42.html>.

3.5 ID-märkning

Med hjälp av ID-märkning (ID) kan man konstatera att en hund är den hund som registreringsbeviset gäller. ID-märkning har visat sig underlätta hittehundars (bortsprungna hundars) identifiering och bidra till att ägaren hittas såvida ägaranmälan har gjorts till Kennelklubbens register. Dessutom försäkras ID-märkning att hälsoundersökningsresultat tillhör och sparas åt rätta hundar och således hindrar avelsbruket av hundar som lider av ärftliga sjukdomar. ID-märkningen garanterar också att hunden som visas på utställning eller deltar i tävlingar är den som nämns i registreringsbeviset.

För importhundar godkänns ID-märkning som gjorts i ursprungslandet, och uppgifterna om importhundens ID-märkning sparas i Kennelklubbens databas. Om man är tvungen att identifieringsmärka importhunden på nytt exempelvis pga. att det gamla mikrochipet inte längre fungerar, ska det nya mikrochipet fylla de krav Kennelklubben ställer.

Enligt fullmäktiges beslut är ID-märkning obligatorisk

- när hunden deltar i utställningar och prov
- vid undersökningar som görs angående ärftliga sjukdomar (PEVISA)
- fr.o.m. början av år 2009 för alla hundar som används för avel och för valpar som registreras.

Hundarna ska vara ID-märkta när de rör sig över olika länders gränser så en importhund ska vara ID-märkt i sitt ursprungsland. Efter 3.7.2011 godkänns endast mikrochip som ID-märkning för hundar som rör sig över gränser.

Enligt internationell praxis har Kennelklubben ett FIX-register. Det är avsett för hundar som inte uppfyller villkoren för Kennelklubbens officiella register, dvs. för oregistrerade och blandrasiga hundar. I FIX-registret sparas uppgifterna angående en hunds ID-märkning och ägare.

ID-MÄRKARE

Identifieringsmärkning av hundar kan på ett av Kennelklubben godkänt sätt företas av veterinärer och identifieringsmärkare som är auktoriserade av Kennelklubben.

Kennelklubben utbildar ID-märkare tillsammans med kenneldistrikt i enlighet med Instruktionen för ID-märkare som är godkänd av Kennelklubbens styrelse.

MÄRKNINGSMETODER

Mikrochip

Mikrochipet är en ampull som innehåller elektroniska delar. Ytan på ampullen möjliggör att chipet fastnar i vävnaderna och formar en s.k. vävnadskapsel. Mikrochipet innehåller en unik serienummer som getts av chipets tillverkare. Nummerserien är alltså inte hundens registernummer, utan en bestående kod som består av 15 siffror. Med mikrochipsnumret hittas både hundens och ägarens uppgifter från Kennelklubben såvida ägaren har anmält dessa till Kennelklubben. Kennelklubben godkänner alla mikrochips som motsvarar ISO 11784-standard. Från och med 1.1.2010 godkänns för hundar endast mikrochips utan landskod.

Mikrochipet placeras i hunden under huden mellan skulderbladen. Det lönar sig emellertid att beakta hundens brukssyfte då man väljer platsen för chipet, t.ex. hos slädhundar är stället vid skulderbladen inte lämpligt pga. dragselen. ID-märkaren kan placera mikrochipet tidigast då hunden är fem veckor gammal och tatuera valpen tidigast då den är sex veckor gammal. Endast veterinären får avvika från detta.

Tatuering

ID-märkare och veterinärer får tatueringsskoderna från Kennelklubben och varje kod kan användas endast en gång. Tatueringen görs i första hand innanför det vänstra ytterörat, mera sällan i magens hud eller innanför läppen. Utländska hundar kan vara märkta i det högra örat, i båda öronen, flanken osv.

4. BETYDELSEN AV HUNDENS MENTALITET I AVEL

4.1 Hundens psykiska utveckling

Det förekommer särskilda kritiska perioder i valpens utveckling då olika delområden av karaktären, kunskaper och preferenser utformas. Periodernas gränser hos hundar är inte skarpa utan mera gradvisa. Redan få erfarenheter om omgivningen under en kritisk period påverkar starkt utformningen av karaktären och beteendet. Tidpunkterna för och intensiteten av de kritiska perioderna är ärftliga. Efter dessa är infödda beteendemönster redan så pass vedertagna att det kräver en hel del uthållighet av ägaren att bearbeta dem.

TIDEN FÖRE FÖDSELN

Stresshormonerna tränger igenom moderkakan och påverkar fosterutvecklingen. Utsättning för stresshormon försämrar valparnas förmåga att hantera stress och kan påverka valparnas intelligens negativt. Exempelvis kan en foderhund uppleva kraftig stress om den är tvungen att flytta i det här skedet till uppfödaren där omgivningen är helt annorlunda och där det finns främmande hundar, om den inte tidigare har fått vänja sig vid stället. Å andra sidan vet man att om tiken gillar att bli smekt och mår bra av det, förmedlas känslan vidare till valparna. Enligt lagen ska tiken ges möjlighet att valpa i ett lugn och bekvämt ställe som är bekant för den från förut, eller som den har fått bekanta sig med i god tid före valpningen.

Dessutom kan stress som tiken upplever under dräktighetens sista trimester utsätta de ofödda valparna för olika beteendeproblem och få dem att undvika nya saker. Därför ska man låta tiken som ska betäckas bekanta sig vid det blivande valpningsstället (längre besök under ägarens semester etc.), omständigheterna och andra djuren där osv. Uppfödaren måste säkerställa att moderhunden har bekantat sig och blivit van med valpningsomgivningen i den mån att den är lugn och visar inga tecken på stress där, och att den dessutom känner sig själv och omgivningen trygg. Det är det enda sättet med vilket det går att säkerställa efterlevnaden av djurskyddslagen – enligt lagen ska tiken ges möjlighet att valpa i en lugn och skön plats som är bekant för den från förut eller som den har fått bekanta sig med i god tid före valpningen. En tik som förbereder sig för valpning eller som har diande valpar ska ges möjlighet att vara i fred.

TIDEN EFTER FÖDSELN: 0–14 DYGN

Valpen är blind och döv, den tar sig fram till spenen med hjälp av känsel- och luktsinnet och den kan bilda en hop med syskonen om modern är borta eller om valparna har kallt.

Det lönar sig att börja hanteringen av valparna i det här skedet och fortsätta med det åtminstone till fem veckors ålder. Valparna undviker inte människan liksom vuxna hundar, så om hanteringen börjas i det här skedet blir människans närhet och hantering trevligt redan från början. Daglig hantering av valparna främjar deras uppväxt och de blir mer fördomsfria, nyfikna och får bättre förmåga att överleva än valpar som inte har hanterats.

Även om valparna borde få så mycket positiva erfarenheter som möjligt av omgivningen är det viktigt att redan från början utsätta dem för en liten mängd stress. På så sätt får valparnas hjärna övning för att även senare kunna hantera sinnesväxlingar. Det lönar sig därför att regelbundet föra valparna bort från moderns värme för en kort stund redan från födseln, vända om dem ömsint och sedan föra dem tillbaka bredvid modern. För övrigt lönar det sig att i huvudsak låta valparna och modern vara i fred så att de inte börjar stressa och för att låta växelverkan mellan modern och valparna utvecklas.

Valparna ska inte heller räddas från nöd i onödan. Om de själv driver bort från modern eller som lite större t.ex. fastnar bakom soffan, lönar det sig att låta dem själva komma underfund med lösningen till problemet (förutsatt att det inte finns en verklig risk för skada). På så sätt får valparna bra övning inför det kommande livet och lär sig att tåla motsättningar.

OBS! Om det föds endast en valp borde dess utveckling stödas genom att man ibland lyfter den längre bort från modern och täcker spenarna för en stund när valpen söker sig fram för att dia. Så här utsätts valpen för liknande motsättningar som den skulle möta om den växte med syskon.

ÖVERGÅNGSDAS: BÖRJAR I 10–16 DYGNS ÅLDER

Valparnas ögon och örongångar öppnas. Beteendemönster som är typiska för en nyfödd viker undan och ersätts av äldre valpars beteendemönster som är mestadels likadana som vuxna hundars. I det här skedet finns det flera saker som är nya för valparna. Valparna upplever för första gången många saker som har att göra med ljud och ljus.

KRITISK PERIOD FÖR SOCIALISERING 1–3 MÅN

Valpen lär sig i det här skedet vem som tillhör samma art som valpen själv och i hurdan miljö det är bra att leva. Att umgås med valpen under den här perioden försäkras socialisering till människan. Också övriga djurarter som man önskar att valpen i fortsättningen kommer överens med vore bra att introduceras i den här åldern. Det räcker med att över huvud taget låta valpen bekanta sig med olika djurarter. Däremot spelar det inte så stor roll vilken individ det exakt är fråga om. Detta innebär också att hunden inte behöver flytta till sitt nya hem så tidigt som möjligt för att den ska bli fäst vid sin nya ägare. Det räcker att hunden har positiva upplevelser om olika slags människor.

Valparna lär sig nu hundarnas kroppsspråk och det här skedet är av största vikt för att lära sig att undgå och lösa gräl samt lära sig förhållandena hundar emellan. Valpen övar också att inte bita dvs. att anpassa effekten av sitt bett. Detta bör beaktas också när man avvänjer valparna eller om valpkullens moder är en fodervärdstik som har kommit till uppfödaren för valpning.

Alltför tidig avvänjning eller separation av valparna från modern kan skada utvecklingen under socialiseringsperioden eller göra den långsammare. Om moderns sällskap av någon anledning inte är möjlig, om tiken t.ex. är sjuk eller har dött, duger en annan tik eller t.o.m. en hane för socialisering av valparna, men i så fall borde man se till att den vuxna individen som används för socialisering kommer bra överens med valparna och har balanserad nervbyggnad och balanserat beteende under hundens socialiseringsperiod.

Valpen lär sig materialet för var den ska göra sina behov vid 6–7 veckors ålder. Om valparna inte har möjlighet att gå ut, kan man fixa ett underlag för dem inomhus t.ex. av torv.

Valparna vänjer sig lätt under den här perioden vid att röra sig på olika underlag, ha halsband, hemmets ljud och uteliv, när vädret tillåter. Om man vet hurdana omständigheter valparna kommer att ha som vuxna är det bra att börja öva för dem nu.

Valpen flyttar vanligtvis till sitt nya hem innan socialiseringsperioden tar slut. Nya hundägare bör uppmanas att fortsätta valpens socialisering. Först när hunden är över 6 månader börjar den vara så permanent socialiserad att inte ens längre separation från människor eller hundar får den att skygga.

Till socialiseringsperioden hör även definition av sådant beteende som bör undvikas. Hundar är särskilt känsliga för inläring av permanenta rädslor i åtta veckors ålder. Under den här perioden är det viktigt att undvika otrevliga upplevelser och alla nya saker i hundens liv bör presenteras speciellt försiktigt. Det lönar sig att vänja valpen vid flera olika saker redan innan den fyller åtta veckor, men på valpens villkor och i enlighet med dess ork.

Förslag på vad uppfödaren kan göra för att stöda valpens utveckling:

Det lönar sig att vänja valpen vid olika saker redan före överlåtelseåldern så att valpen möter så lite nya saker som möjligt i det nya hemmet. Olika saker i valplådan ger arbete för valpens hjärna och ökar dess erfarenheter om vad som hör till ett normalt liv.

Föremål och material som man kan inreda valpens omgivning med:

- ugnsplåt; valparna lär sig att röra sig på olika underlag och vänjer sig vid olika ljud när klor skrapar eller leksaker träffar plåten
- startpistol; lukten av krut blir normal för valpen (jakt- och brukshundar)
- burk som innehåller t.ex. slantar, nycklar, stenar; olika ljud blir bekanta för valpen med hjälp av lek
- balansbräda; t.ex. en bräda med måtten 25 cm x 25 cm med ett ben i mitten. Brädan gungar när valpen stiger på den.
- man kan bygga en liten brygga/en A-hinderliknande gång ut från valplådan
- en liten, låg, vinglande papplåda för balansering
- kvistar (t.ex. av vide) som valpen kan tugga och lukta på. Också olika lukter från utevärlden ger hundens hjärna arbete.
- något lämpligt hårt och intressant att tugga på
- små mängder olika foder som kan också gömmas så att valpen skulle använda näsan redan som liten
- leksaker av olika material
- metallapport eller t.ex. en stor sked så att valpen lär sig att ta i munnen också ovanliga material
- material valpen kan gräva i för raser som ska gräva i sitt arbete som vuxna
- en fågelvinge eller älgklöv (endast under bevakning); det är bra för flera jakthundar att bekanta sig med lukten av vilt och ha en chans att bära på dem

Om rumsrenhet

Hunden gör sina behov helst på sådant underlag som den tidigare har vant sig att använda för ändamålet. Den viktigaste inlärningsperioden för detta inträffar då valpen är 6–7 veckor gammal. Således lönar det sig inte att använda tygmateriell som underlag (mattor, tygbitar) utan helst jord. Valparna gör sina behov helst på en plats där tassarna inte slinter. I valplådan kan finnas t.ex. en kattsandlåda fylld med jord. T.ex. torv som säljs för användning i stall är användbar. Det lönar sig att beakta valparnas sätt att bekanta sig med omvärlden genom att smaka på saker när man väljer jorden: den får inte orsaka fara för valpen om valpen råkar svälja av den.

Vid undervisning av rumsrenhet lönar det sig att märka att hundarna börjar följa efter sin mor för att göra sina behov i ca 8 veckors ålder. De lär sig alltså att gå längre bort från gården, stigar osv. om det finns möjlighet. Detta underlättar rumsrenheten i det nya hemmet betydligt. Valpar kan berömmas när de gör sina behov ute redan när de är alldeles små. När valpen gör sina behov ute lönar det sig att berömma den, eventuellt ge en godbit och upprepa ett nyckelord som senare kan användas för att styra hunden att göra sina behov på rätt ställe.

Lukter meddelar också valpen platsen som lämpar sig för behoven. Sålunda lönar det sig att noggrant sköta om valplådans renhållning. Det är bra att dela upp valpens levnadsutrymme i olika verksamhetsområden. Det skulle vara bra om det i inhägnaden eller rummet skulle finnas skilda platser för utförandet av behov, utfodring, sovande och lek. Om valparna inte har tillräckligt med rum omkring sig blandas dessa platser med varandra; valparna leker på sina behov, gör sina behov vid sovplatsen osv.

Hanteringsövningar

Valpen måste vänjas vid hantering redan som liten. Lättast är att mellan kelande smeka valpen också på ovanliga ställen dvs. gå igenom hela den lilla kroppen ända till tårnas mellanrum och tandköttet. Vid de första övningarna lönar det sig att ge valpen möjlighet att gå bort om den vill det.

När övningarna framskrider kan man också lära valpen att den endast kommer bort från famnen när den är avslappnad. Håll alltså valpen i famnen utan att desto mer hålla fast om den är lugn och avslappnad. Om valpen försöker komma bort kan du ta ett lite hårdare grepp. När valpen igen lugnar sig, släpp greppet och lägg ner valpen på golvet. Så här lär sig valpen så småningom att hålla sig lugn i famnen.

Det hör till uppfödarens uppgifter att vänja valpen vid klippning av klorna. Om valpen till en början stretar emot ens lite måste den först läras att vara stilla i famnen (se föregående övning). Härefter lönar det sig att skola valpen att önska att klosaxen närmar sig. Övningen är lätt att genomföra: alltid när klosaxen närmar sig får valpen godis. När klosaxen rör sig länge bort, kommer inga godbitar. Så småningom framskrider man enligt valpens tolerans mot att klippa en klo. Det är viktigt att hela tiden hålla sig på en sådan nivå att valpen inte är rädd och att den vill att saxen kommer närmare. Om valpen börjar undvika saxen har övningen varit för krävande. När godbitarna tajmas exakt vid den tidpunkt när klosaxen närmar sig, framskrider övningen snabbt och tar inte lång tid ens vid en stor valpkull.

Inledande övningar för kontakt och inkallning

Varje valp måste umgås med dagligen skilt, ens en liten stund. Uppfödaren kan redan med en ganska liten valp börja förstärka hundens beteende när den håller sig nära människan och kommer till människan genom att ge valpen små godbitar alltid när den kommer till människan på eget initiativ. Valparna betingas snabbt också på "inkallningskommandot" om de hör det alltid precis innan de får mat eller när de just håller på att springa till den som ger mat (t.ex. ett visst ord med glad röst eller visselpipa).

Åka bil och göra besök

Det är också bra om uppfödaren vänjer valparna vid att åka bil och samtidigt med eftertanke vid främmande platser, fast med hela valpkullen på samma gång. Valparnas blivande ägare kan också vara till nytta i det här sammanhanget. Bilåkning lönar sig att inledas med korta resor och på så jämna och trevliga rutter som möjligt.

Som resmål kan fungera valparnas blivande hem i tur och ordning, åtminstone de som ligger nära. Då får valpen bekanta sig med sitt nya hem redan på förhand tillsammans med bekanta och trygga syskon och mor och flyttat till det nya hemmet blir inte så stressande som den annars kunde vara.

Med valpar som ska användas i jakt kan uppfödaren åka på biltur exempelvis till valparnas blivande arbetsfält, alltså skogen. En kort biltur som slutar i härlig undersökning av nya lukter i skogen tillsammans med syskonen och modern.

När till nya hemmet?

Enligt Kennelklubbens regler är den tidigaste åldern för valpens överlåtelse sju veckor. Sannolikt skulle det dock vara bra för största delen av valparna om leveransen ägde rum senare än så. Då uppfödaren funderar på lämplig ålder för leverans är det bra att ta i beaktande följande faktorer:

- valparnas och moderns välmående
- rasspecifika särdrag
- valpspecifika särdrag och skillnader i utvecklingen
- brukssyfte

Alla hundar oavsett ras har gemensamma kritiska perioder som ska beaktas utöver särdragen:

- De flesta tikarna avvänjer sina valpar från diandet senast då valparna är i sju veckors ålder. Under därpå följande veckor lär modern emellertid självkontroll och hundspråk för sina valpar.
- Den mest gynnsamma tiden för valpen att lära sig anpassa effekten av sitt bett är mellan sju och åtta veckors ålder. Människan kan aldrig vara en lika bra lärare i detta som valpens mor och syskon.
- Den mest gynnsamma tiden för valpen att lära sig platsen för att göra behoven på är mellan sex och sju veckors ålder.
- Bästa tiden för socialisering till olika människor är mellan sex och åtta veckor.
- Sju veckors ålder är den gynnsammaste tiden för vänjning till hemmet och andra omgivningingar.
- Permanenta rädslor formas lättast i åtta till tio veckors ålder.

Den känsligaste socialiseringsperioden slutar i ca 12 veckors ålder. Således borde valpen i god tid före det ha rikligt med chanser att få vara i alla de platser och situationer där den kommer senare i livet att leva och arbeta i. Att stifta bekantskap med nya saker och platser är i början lättast med (den modiga) modern och syskonen. Om uppfödaren emellertid inte längre kan satsa på valparnas socialisering efter att de har fyllt två månader kan det nog vara bättre för valparna att flytta till sina nya hem. Det är ändå bra att komma ihåg att vid åtta veckors ålder är valparna mest mottagliga för stressens påverkningar. Därför är det bra att presentera nya saker i långsam takt och i mån av möjlighet bekanta valparna vid sina nya hem redan i ett tidigare skede. Överlåtelse i just detta skede är riskabelt och en valp som hamnar i en bil eller i det nya hemmet kan istället för att vänja sig vid dem lära sig att fasa för dem. En valp som lämnar sin mor tidigt ska alltså absolut vänjas vid bilåkning och så många livsfenomen som möjligt (dammsugare, barn osv.) redan hos uppfödaren, så att dessa inte längre är nya för valpen i det nya hemmet.

UNGDOMEN

Ungdomen börjar när socialiseringsperioden slutar och slutar när hunden blir könsmogen. Ju längre man framskrider i utvecklingskedena desto mera förekommer skillnader i skedenas varaktighet mellan raser och individer. Även om hundar i detta skede på många sätt redan påminner om en vuxen hund är deras utveckling dock fortfarande på hälft. Pubertetsåldern som är förknippad med uppnåendet av könsmognaden är inte nödvändigtvis lättare hos hundar än hos människor. En ung hunds fysiska tillväxt kan göra den klumpig både till rörelserna och till beteendet. Det är alltså skäl att förhålla sig förstående till hunden. Uppgifterna som ges åt hunden ska ställas i förhållande till hundens utvecklingsskede. Alltför höga krav i det här skedet kan göra hundens sätt att arbeta osäkert.

I det här skedet lär sig hunden hur man lever i människovärlden. Därför är det bra att redan på förhand fundera på vilka de exakta vanorna är som man vill att hunden ska följa också som vuxen. Eftersom hunden lever i människovärlden är det ur dess synvinkel inte så stor skillnad i hurdana vanor som följs i dess familj. För hundens del är viktigt endast att den vet vilka vanor man förväntar sig att den följer (måste läras först!) och att den behandlas vänligt och konsekvent. Det är alltså skäl att sätta sig in i hunddressyr för att undvika konflikter. Ur samhällets synvinkel är det av betydelse att hunden lär sig att uppföra sig så att den inte orsakar fara eller skada i omgivningen. Dessa vanor är bra att lära åt hunden när den ännu är ung.

I de flesta fallen är det så att ju mera hunden har upplevt saker och blivit dresserad vid sidan av lek före pubertetsperioden, desto lättare klarar sig hundens familj från detta utvecklingsskede som framkallar osäkerhet hos hunden. I det här skedet går det alltså att "ta ut pengar från banken", alltså offringarna man gjorde för att ge hunden en så god valptid som möjligt visar sig vara mödan värda.

Beteendet utvecklas stegvis

Gränserna mellan de olika skedena är i verkligheten otydliga: en växande hund kan i något skede uppvisa utvecklingsdrag från olika skeden. Generna påverkar tidpunkten för när det medfödda beteendet för första gången kommer med i hundens beteendurval. Sådant beteende uppkommer utan inläring bara lämpliga stimulanser finns i omgivningen. När beteendet har brutit ut modifieras det enligt den feedback som fås från omgivningen: beteendemönster som visar sig vara lönsamma förstärks.

Arvsmassan påverkar hur mycket varje beteendemönster kan ändras. Om beteendemönstret inte alls förekommer hos hunden kan det inte heller skapas från det tomma intet eller formas. Å andra sidan, om hunden har ett medfött beteendemönster kan det inte helt avlägsnas genom skolning: behovet för beteendet ifråga är också medfött. Om beteendet förbjuds eller förhindras kan hunden börja bete sig problematiskt. Med skolning kan man dock påverka i vilka situationer beteendet framkommer och i vilka det inte gör det: bäst vore att hunden skulle redan när beteendet bryter ut skolas att rikta det mot ett lämpligt föremål. Om medfött beteende önskas formas genom dressyr eller om man inte vill att beteendet förstärks (=hålla hunden borta från incitament som har att göra med beteendet, t.ex. lämna draglekar bort från en valp som morrar aggressivt), är det viktigt att beakta den tidpunkt när beteendemönstret bryter ut. Tidpunkten varierar mellan olika raser, släkter och slutligen också individer.

Medfött beteende och att sätta igång med sådant beteende är belönande redan i sig självt. Om hunden till sina egenskaper är lämplig för sin uppgift känns det som om den "av sig själv" kan bete sig rätt och göra sitt jobb. Det finns endast litet behov för dressyr och man kan koncentrera sig på finjustering.

Det är lättast att forma ett medfött beteendemönster när det först bryter ut. Då har inläring stor inverkan. Inläring av gester lyckas bäst under socialiseringsperioden, därefter är inläringen långsammare. Också beteende som har att göra med undvikande av nya saker förstärks lätt just under socialiseringsperioden.

Valpen behöver få kunskap om och kontakter till den omgivande världen, men i så små portioner att valpen inte känner behov att väja eller fly undan.

Småvalpsskedet (den första egentliga fasen för utvecklingen av beteendet) Valparna kryper runt boet. Örongångarna och ögonen har öppnats: många ljud och saker som ses är nya för valpen. Valpen har ännu inte hunnit lära sig vad som är farligt och vad som är ofarligt. Valpen kan under en kort period bli skrämdd för plötsliga ljud och fly från dem. Valpen kan ännu inte fånga små bytesdjur men blir intresserad av mat som tiken spyrr upp och äter av det. Hos uppfödaren erbjuds valparna i denna ålder naturligtvis också redan fast mat.

Socialt beteende: valpen slingrar sig glatt med öronen bakåtstrukna och baken lågt nere också när den träffar bekanta människor (beteendet är lättast att forma när det bryter ut: uppmärksamma varje valp endast när den inte hoppar men precis innan det och genast när den slutat hoppa). Uppfödaren kan åstadkomma mycket genom att hantera valpen med ömma och lugna rörelser. Speciellt i den här åldern kan kraftigt eller plötsligt grepp om valpen få den att streta emot kraftigt och försvara sig själv. Det är inte fråga om t.ex. brist på respekt utan ett typiskt beteende för en hundvalp. Socialiseringen är ännu på hälft så valpen skiljer inte ännu greppet av en människohand från t.ex. att hamna i ett rovdjurs klor.

Lek med föremål (beteendets andra utvecklingsfas) Valpen börjar uppvisa lekfullhet mot sina syskon och andra saker. Först trevar den bara med munnen, efter en vecka eller två springer den redan och försöker få tag på föremålet och springer undan med föremålet i munnen eller drar det med sig till boet. Detta syns kraftigt t.ex. i beteendet av stövare (springer efter ett föremål), spaniels, retrievers och vattenhundar (hämtar ett föremål som intresserar även "lekkamraten" dvs. människan och transporterar föremålet till "boet" dvs. nära människan).

Lurande och stoppande (tredje utvecklingsfasen) Jaktlekarna förändras: valpen lurar på föremål (syskon, människor, en rullande boll osv.), stirrar på dem och hoppar till slut på dem. Ett föremål som rör sig och går bortåt avlöser i valpen en stopp-reaktion: den kurvar framför föremålet, styr det i lämplig riktning med hjälp av kroppsrörelser eller tar föremålet i munnen. Valpen kan också skälla då den gör så här. Detta beteendeskede syns tydligt i vuxenbeteendet hos många jakthundar (stående hundar, älghundar, terriers osv.) och framför allt i vallhundars beteende (lura, stoppa eller rusa mot föremålet).

"Assistering vid jakt av storvilt" (fjärde utvecklingsfasen) Vilda hunddjurs valpar övar vid tröskeln till vuxendomen att fånga bytet och styra det i rätt riktning genom att nafsas. Först vuxna individer tar hand om att faktiskt stoppa och fälla bytet genom att bita in i det. Till slut dödas bytet genom ett dödsbett. Endast få hundar utvecklas så här långt. Dock kan t.ex. styrning genom nafsande av bytet (eller en promenerande människa) förekomma hos raser som vallar kor eller renar, och t.ex. arktiska draghundar kan fälla och döda också stora byten.

Det lönar sig att förstärka eller forma önskade beteendemodeller redan under ovannämnda skeden.

RÄDSLÅ

Skygghet är en kraftigt ärftlig egenskap. Skygga hundar ska därför inte alls användas för avel. Valpens framtida lynne styrs dock inte enbart av arvsmassan heller i detta avseende. Moderns välbefinnande redan under dräktigheten, valpens möjlighet att bekanta sig med olika saker under rätta sensitivitetsperioder och inläring påverkar betydligt hur duktigt en hund förhåller sig till livets fenomen. Erfarenheterna som valpen får särskilt under socialiseringsperiodens slutskede påverkar kraftigt vilka saker valpen slutligen blir rädd för och hur stark rädslan är.

AGGRESSIVITET

Hundens tendens att bete sig aggressiv är summan av många element. Tendensen för aggressivitet är ärftlig varvid hundar som betar sig argt mot människor inte ska användas i avel. Å andra sidan styrs valpens beteende av valpens tidiga erfarenheter och tikens modell. Det finns flera möjliga orsaker för aggressivt beteende. En del hundar biter eftersom de är rädda, andra igen pga. smärta eller sjukdom. Representanter för vissa raser riktar jaktbeteende mot människor och biter därför. Av den här anledningen är det bra att rikta valparnas jaktlek mot tillåtna föremål redan från början. Alla valpar borde få växa så att det inte behöver tävla för mycket om tillgängliga resurser (mat, leksaker, människans uppmärksamhet osv.) Det borde också finnas tillräckligt med utrymme så att valparna har möjlighet att väja undan vid en konflikt. Om valpen inte har möjlighet att väja kan valpen istället för att gå bort från en otrevlig situation lära sig att attackera.

4.2 Om nedärvning av beteende

Arvsmassan påverkar i vilken ålder, av hurdana stimulanser och i vilken form medfödda beteendemönster aktiveras. Bakom hundars allt beteende finns samma beteendemönster som är typiska för hundar. Varje hund har dock sin egen version av hundarnas arttypiska beteende. Det är hund- och situationsspecifikt hur stort incitament en hund behöver innan ett visst funktionsmönster aktiveras. Gränsen för stimulansen kan t.ex. vara så hög att ett visst beteende inte ses nästan alls hos en viss individ. Det är fråga om situationens påverkan när hanhundar ivrar sig att lämna urinmärken i ett rum där en tik med löptid har vistats, eller när en hund som följt med vid sidan om hur andra hundar leker fångstlekar sinsemellan biter sig in i en leksak då den rör sig ens lite. Medfödda och situationsbundna skillnader i incitamenttröskelns höjd och styrkan av hundens funktionssätt kallas bland hundentusiaster också för skillnader i hundens "driftstyrka".

Även om grunden för beteendet är genetisk har miljön stor påverkan: inläring och erfarenheter formar beteendets slutliga form. Hunden har en färdighet att anpassa sig till sin omgivning genom sitt beteende, inom gränserna som arvsmassan ställer. Beredskapen för medfött beteende existerar men utan lämpliga incitament och lämplig miljö kommer beteendet kanske aldrig fram, det utvecklas inte tillräckligt eller så riktas det inte mot rätt föremål. T.ex. hundarnas kroppsspråk är till grunden genetisk och styrs av gener, men socialt beteende kräver mycket övning med kompisar av samma art.

Generna reglerar också bl.a. hjärnans funktion, produktionen av hormoner och transmittorer samt hundens kroppsbyggnad. Alla dessa påverkar vidare reaktionernas exakta uttrycksform, situationen där de förekommer och styrkan av dem. Varje beteendemönster som verkar vara skild styrs inte av sin egen gen som lätt skulle kunna påverkas genom avel. De flesta egenskaperna är summan av flera element; utöver miljöpåverkan påverkas de av många gener. Det är därför lättast att påverka en egenskap genom skolning eller genom ändring av uppväxtmiljön. De övriga hundarna i en flock påverkar alltid på beteendet av varje enskild hund.

Avel av enstaka karaktäregenskaper som verkar vara enskilda kan vara komplicerat. T.ex. skolningsbarhet, intelligens och avklarandet av många arbetsuppgifter påverkar varandra så mycket eller har delvis samma härkomst att tydlig ärftlighet är svår att få fram. Skillnaderna mellan beteendet hos olika hundraser och mellan olika släktlinjer inom samma ras är dock så stora att arvsmassans effekt är tydlig, även om den exakta nedärvningsmekanismen inte vore känd. Felet har ofta också varit i mätningmetoderna eller analyseringen av data, om miljöpåverkan inte har kunnat skiljas ur verkligen ärftliga egenskaper. Ändå nedärvs t.ex. skygghet eller djärvhet kraftigt. Om hunden är skygg är den också mer sannolikt än andra ljudrädd. En hund som är uppenbart skygg får inte användas i avel.

Ärftligheten av jaktegenskaper bevisas t.ex. av olika jakthundrasers olika sätt att jaga. BLUP-indexet har gett nya krafter för t.ex. avel av jaktegenskaper. Vid beräkningen strävar man efter att stänga ut inverkan av miljö, testtidpunkt och -plats, hundens ålder, kön, testomständigheterna och väder. Till resultatet för varje hund kombineras uppgifterna av dess föräldrar, syskon och avkommor. För varje hund har beräknats utifrån provresultat de förväntade avelsvärdena av jaktegenskaperna. Prognoserna om avelsvärdet är desto pålitligare ju mer hunden och dess närläktingar har provresultat. Läs mera om index i punkt 7.2.

Många avelsegenskaper som verkar vara enskilda nedärvs tillsammans eller påverkar varandra. Hundar som kommer från olika håll i världen och som har utvecklats för samma ändamål eller omgivning, påminner varandra också till utseendet. Ändring av en viss egenskap genom avel kan påverka andra delar av hundens beteende eller t.ex. dess kroppsbyggnad. Och omvänt: det är omöjligt att avla konstruktion utan att samtidigt påverka hundens beteende. Kroppsbyggnaden sätter gränserna för hur hunden kan bete sig, i vilken form dess beteendemönster slutligen framkommer, hur hunden kan röra sig osv.

Arvsmassan dikterar villkoren för hur mycket inläring kan ändra medfött beteende och hur stor förmåga hunden har att anpassa sig till en viss omgivning. Hundens egenskaper kan också vara motstridiga sinsemellan och leda till en svår egenskapskombination; utöver hundens ägare kan också hunden själv och omgivningen lida av motstridigheterna. Kraftig in- eller linjeavel som pågått länge kan förutom exteriördrag också ha fått vissa i vardagen krångliga beteendedrag att bli etablerade. Risken för egenskaper som inte passar ihop finns förutom hos rasrena hundar också hos många raskorsningar.

Sällskapshundar

Oberoende av sitt användningsändamål ska varje hund vara samhällsduglig. Sällskapshundens yrke ska inte alls underskattas eftersom mycket krävs av just sällskapshundars psykiska egenskaper. Största delen av hundarna i vårt land jobbar med detta svåra yrke, utöver deras eventuella andra arbetsuppgifter. Bra tolerans av incitament och frustration är essentiella för en sällskapshund, misstänksamhet, skygghet och aggressivitet däremot icke-önskvärda egenskaper. Hunden måste kunna bevara sitt sinneslugn och sin vänlighet också i mycket svåra och plötsliga situationer.

Mellan olika raser finns så pass tydliga skillnader i bl.a. upphetsning, hur lätt hunden skäller, allmän aktivitet, sannolikheten att nafsa barn, sannolikheten att bita som sjuk eller hotad, lekfullhet och skolningsbarhet att arvsmassan tydligt påverkar dessa drag som bör beaktas vid avel av sällskapshundar.

För ägarens och omgivningens del är hundens karaktär och beteende dess viktigaste egenskaper. Den största delen av alla hundar som föds blir sällskapshundar i vanliga familjer. Hunden tillbringar bara en liten del av sin tid på utställningar, prov eller jobb, i övrigt lever den i familjen mitt i samhället. Valet av valparnas föräldrar först och främst med grundval av karaktären är därför uppfödarens viktigaste uppgift. Hunden själv eller ägarfamiljen kan t.o.m. klara sig med lindriga hälsoproblem men livet med en hund som betar sig väldigt svårt, skyggt eller aggressivt är inte njutningsfullt, varken för ägarna eller för hunden själv.

Raser som ursprungligen har avlats fram för arbetsbruk lämpar sig nödvändigtvis inte som bra sällskapshundar, inte ens i det fall att valpens föräldrar eller t.o.m. mor-/farföräldrar har hållits endast som sällskapsdjur. Drag som finns som kraftiga i stammen försvinner inte genom att hundarna hålls som sällskapshundar under ett par generationer. Beteendebeståndet bevaras fortfarande: hunden försöker förverkliga dem, och om det inte lyckas, kan beteendet rikta sig mot ett alternativt föremål, leda till beteendeproblem osv.

Målsättningen med aveln och valet av valparnas hem borde också vara hundens välmående.

Känns det svårt att välja avelshundar utifrån karaktär? Uppgiften blir lättare när man koncentrerar sig på att känna igen bra egenskaper: en hund som används för avel borde bete sig på alla sätt normalt, behagligt och utan att störa omgivningen. Skygga eller arga hundar ska inte användas i avel. Bevarandet av mångfalden i rasen är viktigt också med tanke på avel av mentalitet: om rasen har endast få olika egenskapskombinationer kvar börjar det vara svårt för hundar att anpassa sig till nya omgivningar eller stadsliv. Valet är svårt att göra om alternativen är få.

Val av hem för valpen

När en familj väljer en hundras bär uppfödaren ett stort ansvar om att rasen i fråga lämplig för familjen med avseende av rasens egenskaper. För att hundens liv i familjen skulle vara trevligt ännu som vuxen och hunden också skulle bli omtyckt i familjen, måste uppfödaren hitta rätt hem åt varje valp och samtidigt rätt valp för familjen. Uppfödaren är experten som måste kunna fatta beslut på rationella grunder. Valpköparen är sällan en hundexpert utan mycket ofta en person som väljer valpen just enligt känslorna. Därför blir det på uppfödarens ansvar att se till att varje valp kommer till ett passligt hem. Genom att välja valpen rätt hem istället för att välja åt familjen den valp som passar dem bäst når du mer sannolikt ett lyckligt slutresultat. En passlig valp för alla valköpare hittas eventuellt inte från just den valpkullen.

Vid val av hem bör man fundera kommer hundens motionsbehov, arttypiska beteendebestånd och för rasen typiska funktionella behov att bli tillfredsställda också som vuxen: kommer hunden att få tillräckligt med rastypisk verksamhet, motion och hjärnarbete. Likgiltighet mot hundens fysiska och psykiska behov ökar sannolikheten för beteendeproblem. Beteendeproblem är en mycket vanlig dödsorsak (avlivande) bland hundar som inte fyllt två år och en vanlig orsak till att valpen återlämnas till uppfödaren. Uppfödaren måste också fundera på vilka andra djur som finns i valpens blivande hem. Har familjens andra hundar sådana egenskaper som påverkar på valet av valp?

Det är lättare att hitta rätt hem åt en valp och en ung hund än åt en vuxen hund med beteendeproblem. En förnuftig uppfödare använder alltså hellre tid till att hitta och välja valpens första hem än till att söka ett andra eller tredje hem åt en redan vuxen hund.

Sensibilisering av en skygg valp kräver kunskap och tid så köparen behöver mycket handledning och valpen kan inte rekommenderas för en livlig barnfamilj. En hund som precis passar till familjen och omständigheterna trivs bäst, verkar redan färdigt bete sig ganska "rätt" och "klokt" och så mycket dressyr behövs inte.

När rätt hund fås vald till familjen är både hunden och familjen nöjda.

Foderhundar

Vid val av fodervärd för en tikvalp är det bra att fundera från början på tikens eventuellt kommande valpar. Fodervärdshemmet borde för säkerhets skull vara sådant att du skulle utan bekymmer kunna låta hemmet ta hand om valparnas skötsel.

Under dräktigheten är det bra att försöka minska stressen för tiken genom att göra så lite förändringar i dess normala vardag och rutiner som möjligt. Flyttning till ett främmande ställe utan den egna människan mitt i dräktigheten är en situation som ökar beredningstillståndet i tikens kropp, vilket påverkar valparna direkt - tikens stresshormoner hamnar också i valparna. Idealt vore att alla tikan skulle få valpa hemma där det fanns en människa (t.ex. uppfödaren själv) med tillräcklig sakkunnighet för övervakande av valpning och säkerställande av trygghet. Valpande tikan känner sig tryggast i det egna hemmet. Om ett sådant arrangemang av praktiska skäl inte är möjligt, lönar det sig att sträva efter att göra flyttningen till uppfödaren så mjuk som möjligt för tiken. Fodertiken kan t.ex. skötas hos uppfödaren ofta redan innan den planerade betäckningen och en valpningslåda kan sändas till tikens hem så att hunden har möjlighet att i lugn och ro bekanta sig med den. Ibland är det möjligt att ordna det så att innehavaren av fodertiken kan hålla sällskap till sin tik hemma hos uppfödaren strax innan valpningen och under förlossningen. När valparna har fötts, minskar betydelsen av den egna människans närvaro.

Tiken och valparna ska ges lugn och ro. Särskilt viktigt är detta för fodervärdstikan; hushållets övriga hundar är inte en del av tikens normala familj.

Andra hundar i hushållet

Enligt lagen ska en tik som förbereder sig för valpning eller diar sina valpar ges möjlighet att få vara i fred. Andra hundarna i familjen får inte komma på ett sådant avstånd att den diande tiken blir orolig. Ibland kan hundarna i samma bostad orsaka stress hos tiken, även om hundarna inte såg varandra överhuvudtaget. Tikens beteende ska följas noggrant. Symptomer av stress hos tiken kan vara konstant vaksamhet, dessutom kan tiken försöka gömma sina valpar eller lägga sig ner på dem. Då valparna redan leker och tiken visar med sitt kroppsspråk att den godkänner närvaron av andra hundar kan de andra hundarna i hushållet hälsa på valparna. Det ska emellertid vara absolut säkert att hundarna betar sig vänligt mot valparna. Låt andra hundar komma i valparnas närhet endast under övervakning. Det lönar sig att låta hundarna komma fram en i taget så att det finns rikligt med rum runtomkring. På så sätt har alla hundar möjlighet att vid behov backa ut ur situationen. Man ska också ge tillräckligt med rum åt valparna och ge dem en chans att betrakta den nya hunden från avstånd innan hundarna bekantar sig närmare med varandra. Det finns stora skillnader mellan raserna huruvida de förhåller sig mot andra hundars valpar. Det finns hundar som t.o.m. kan döda valparna.

Tiken har en stor betydelse för valparnas mentala utveckling ända fram till leveransåldern. Därför borde man inte överlåta en fodertik tillbaka till sin ägare innan valparna har överlåtits. Tiken ska förstås ha möjlighet att fritt gå bort från valparna och att komma tillbaka. Om valparna har vuxit hos foderfamiljen och uppfödaren vill hämta valparna hem till sig då deras skötsel blir mera ansträngande, vore det bra om tiken följde med valparna. Det passar säkerligen för de flesta fodervårdar så länge de förstår tikens betydelse för valparnas utveckling.

4.3 Valptest

Med hjälp av valptest kan man få reda på hur valparna förhåller sig till olika saker. De är användningsbara vid val av rätt slags hund och ägare för varandra. Med valptestet kan man inte bedöma hur hunden kommer att bete sig som vuxen, eftersom hundens erfarenheter och inläring påverkar kraftigt hundens beteende som vuxen, och dessutom är en del av beteendemönstren sådana som kommer till uttryck först efter teståldern. Valptestet berättar för uppfödaren om valparnas nuvarande egenskaper och beteende, denna information kan användas som stöd då uppfödaren väljer rätt valp för rätt familj. Uppfödaren kan med stöd av resultaten från valptesten jämföra sina olika valpkullar när testet har varit likadant för alla valpkullar och det har utförts på valpar som varit i samma ålder (t.ex. alla uppfödarens valpar testas på samma dag då de fyller sex veckor).

Det lönar sig att i förväg bekanta sig med olika tester och dessutom fråga om råd av erfarna uppfödare som har använt testerna förut. I hundraser där användningen av luktsinnet är viktigt kan de medfödda egenskaperna av luktsinnet testas redan då valpen är liten.

KARAKTÄR OCH BETEENDE

Hundens karaktär påverkas av arvsmassan och miljöfaktorerna dvs. hundens erfarenheter och inläring. Man kan få referenser av hundens karaktär genom att testa hundens beteende i olika definierade situationer.

ATT TESTA BETEENDET OCH UTNYTTJANDE AV TESTRESULTAT

Hundens beteende kan mätas med olika tester, prov, tävlingar eller beskrivningar. Officiella metoder för bedömning av beteendet är mentalprov, MH-mentalbeskrivning och Kennelklubbens officiella avelsgranskning av karaktär. Avsikten med dessa är att samla data om hundars beteende i vissa bestämda situationer. Genom att kombinera resultaten får man kunskap om den rastypiska karaktären. Testresultatet av en individuell hund kan jämföras med idealresultatet för rasen, eller så kan hundens testresultat jämföras med medeltalet av alla testade hundar i rasen, varvid man kan se hurdan den egna hunden är jämfört med rasens övriga individer.

Uppfödaren får värdefull information av testresultaten för att kunna nå sina avelsmål samt för grund för kommande avelsval genom att jämföra de olika individerna i en valpkull med varandra och olika valpkullar sinsemellan. Ju flera av rasens individer har testats desto säkrare värderingar om rasens aktuella situation får man. Dessa resultat kan i specialklubbarna utnyttjas då rasens avelsmål definieras. När testresultat har samlats från en längre tidsperiod kan ärftliga nyckeltal räknas från testresultaten, t.ex. heritabilitet och genetisk korrelation, eller de testresultat som är viktigast med tanke på avelsmålen kan intas i BLUP-indexen som räknas för rasen. Det är dessutom möjligt att med hjälp av resultaten följa med eventuella ändringar i rasens mentalitet från generation till generation.

5. HUNDENS TYP OCH KROPPSBYGGNAD SAMT BETYDELSEN AV DESSA I AVEL

5.1 Raser och rastyper

HUNDENS UPPGIFT UTTRYCKER SIG I DESS KROPPSBYGGNAD OCH BETEENDE

Hunden (*Canis lupus familiaris*) är till sitt ursprung en domesticerad varg. För uppkomsten av hundraser har behövt återkorsning av domesticerade hundtikar med vilda vargar varvid också nya gener har kommit till hundpopulationen. Hundens genupsättning har också varit utsatt för mutationer och nya konstruktioner, t.ex. hårlagets variationer och färger har uppkommit som följd av mutationer. Människan har utnyttjat detta och börjat avla vidare de förändrade egenskaperna. Nya drag till flera raser har dessutom kommit genom raskorsningar när raser har formats för att lämpa sig för sitt användningsändamål. Rastypen är hundens strukturell-funktionella typ dvs. dess kroppsform som ger den förmågan att utföra rasens ursprungliga uppgift. Rastypen har dessutom påverkats av den levnadsmiljö där rasen har utvecklats. T.ex. klimatförhållandena och terrängen där hunden är avsedd att arbeta har påverkat de egenskaper som har betonats i rasen. I vissa raser förekommer uttryckligen flera typer enligt var och i hordana förhållanden typen har formats. En sådan ras är t.ex. tibetansk mastiff som har avlats i Tibet för olika arbetsuppgifter och olika miljöer.

Också sällskapshundegenskaperna har varit bruksegenskaper. Således har vissa hundar blivit små "famnhundar" och det finns flera olika sällskapshundraser enligt den plats där de ursprungligen har utvecklats. Var och en av dem representerar dock sin egen rastyp. Exempel på detta är olika dvärghundraser av bichon-typ som ursprungligen har funnits i flera medelhavsländer och har därifrån spritt sig till övriga kontinenter. De påminner i viss grad om varandra men representerar alla sin egen rastyp.

Förutom hundens uppbyggnad påverkas rastypen också betydligt av hundens karaktär och beteende. Från vissa raser har den för rovdjur - vargar – typiska driften försvunnit nästan helt. Hos dessa hundar har däremot t.ex. vallningsegenskaperna framhävts. Bordercollier fångar inte får även om deras vallningsbeteende innehåller många drag som härstammar från jakt. För en dylik ras skulle det vara helt atypiskt beteende att behandla får som byte. Många jakthundraser saknar också ett sådant sätt att hantera bytet som är typiskt för rovdjur. Istället för att en labrador retriever skulle riva fågeln som jagas för användning som näring, hämtar den fågeln från vattnet och apporterar den till jägaren så ömtåligt men säkert som möjligt. Jakthundraserna är alltså inte avsedda för att döda bytet utan att hämta det till jägarens räckhåll. För vissa raser är igen vaktande och skyddande typiska, inte fångst/jagande. Raser har under historiens lopp formats i önskad riktning och därefter har man till exteriören och beteendet valt sådana drag som bäst lämpar sig för omständigheterna och brukssyftet.

GRUNDBYGGNAD OCH RÖRELSEMÖNSTER

GALOPPTYP (velocide) – i första hand snabba

UTHÅLLIGHET OCH STYRKA INTE SÅ VIKTIGA

- djup bröstorg ger lungorma mera utrymme
- kroppen är kvadratisk
- mer öppna vinklingar
- kort bakkropp varvid bäckenets sittben relativt framme
- snabb hund, det mest typiska rörelsemönstret är snabb galopp där en elliptisk rörelsebana framhävs, t.ex. vinthundar

TRAVARTYP (duride) – i första hand uthålliga

SNABBHET OCH STYRKA INTE SÅ VIKTIGA

- lång bröstkorg ger lungorna mera utrymme
- kroppen är rektangulär
- likriktade konturer
- kraftiga vinklingar varvid skuldrorna är sneda och axelleden är framme
- uthållig hund, t.ex. finsk stövare, schäfer, collier och lapsk vallhund
- mycket allmänt endast stövare eller vallhundar

STARKTYP (vigoride) – i första hand starka

SNABBHET OCH UTHÅLLIGHET INTE SÅ VIKTIGA

- bred bröstkorg ger lungorna utrymme
- buktiga konturer, sjunkande bäcken och branta och framburna skuldror
- kropp och hals är relativt korta
- runda former, syns också i rörelserna som är aningen gungande t.ex. bulldoggar

BLANDFORMER

En stor del av hundarna är blandformer av de ovan nämnda.

Blandform av stark- och snabbtypen: t.ex. grå norsk älghund, bouvier

Blandform av stark- och uthållighetstypen: t.ex. många centraleuropeiska vakt- och vallhundraser

Blandform av uthållighets- och snabbhetstypen: t.ex. fågelhundar.

EGENSKAPERNA SOM PÅVERKAR HUNDENS RASTYP HAR ANTECKNATS I RASSTANDARDEN

Rasstandarden beskriver rasens ideala strukturell-funktionella typ och ger samtidigt en beskrivning över rasens typiska karaktärsdrag eller bruksegenskaper. Rasstandarden borde vara sådan att läsaren får en någorlunda föreställning om rasen genom att läsa rasstandardens även om hen inte skulle se en representant för rasen. Ofta är beskrivningen som rasstandardens dock mycket vag och lämnar mycket rum för tolkning. Särskilt brittiska rasstandarder är väldigt fåordiga medan många tyska eller franska rasers rasstandarder kan vara mycket detaljerade. Eftersom rasstandarderna inte är precisa kan det t.o.m. inom samma ras förekomma individer av många olika typer som alla ändå kan tolkas motsvara rasstandardens. Å ena sidan är detta en rikedom för rasen, å andra sidan kan det orsaka förvirring. Vad är den rätta rastypen och vem bestämmer den?

Ofta hänger kännedomen av den rätta rastypen på tradition. Rasstandardens kan inte, och bör inte, ändras impulsivt. Rasstandarderna för raserna som Kennelklubben registrerar är godkända av FCI och rasens hemland. Rasstandardens kan ändras endast av rasens hemland eller s.k. ansvarland. Sålunda ansvarar Finland endast för våra egna inhemska rasers rasstandarder. Tolkningen av rastyp och favorisering av modedefenomen kan dock ändra rastypen väsentligt även om rasstandardens inte skulle ha ändrats. Detta framgår av några exempel:

Finska stövarens grundtyp börjar få egenskaper av starktyp

- Bröstit blir bredare, halsen blir kortare, kroppen blir kortare och bäckenet sjunker
- Rörelserna uttrycker styrka, uthålligheten försvagas
- Är den ändrade rastypen lämplig för sitt brukssyfte?

Rottweilers grundtyp börjar så småningom få egenskaper av galopptyp

- Bakkroppen blir kortare, vinklingarna blir mindre, halsen blir längre, bröstkorgen smalnar och blir djupare
- Rörelserna uttrycker snabbhet, styrkan avtar
- Motsvarar den ändrade rastypen rasstandardens?

Uppfödaren bör också ha kunskap om både rasens historia och det ursprungliga ändamålet för att kunna förstå sin ras, rasstandardens och avla sin ras närmare rasstandardens ideal. Tyvärr har det ursprungliga ändamålet och exteriören som hänger ihop med det samt beteendet ändrats från det som beskrivs i rasstandardens. Olika modedefenomen har påverkat snabbt rasernas rastyp och ändrat rasernas utseende. T.ex. benstommens konstruktion ändras i önskad riktning redan inom några generationer. Man borde fundera på om riktningen i alla raser alltid är den rätta. Vissa raser kommer från en omgivning som har format deras bruksegenskaper och utseende. När rasen hämtas bort från denna omgivning, ändras också rasens ändamål och utseende. Många raser som ursprungligen har varit brukshundraser har idag blivit rent sällskapshundar. Det är dock en stor utmaning för uppfödarna att bevara rasernas rasstandardens beteende och exteriör i förändrade omständigheter. Alltid är detta inte ens ändamålsenligt. Hundar som ursprungligen har varit s.k. kamphundar och boskapsvaktare anpassar sig till det nutida samhället där verksamhet för deras ursprungliga användningsändamål inte längre existerar. Hur långt man går i omformandet och modifierandet av raser så att den ursprungliga rasen ännu kan kännas igen - det är en av de största utmaningarna för dagens rasavel.

Det skulle vara viktigt att både uppfödare och domare - såväl exteriördomare som prov- och tävlingsdomare - visste vad man ska göra om rasens typ har ändrats. Om den här förändringen har skett utan att man märkt det är situationen allvarlig. Specialklubbarnas uppgift är att värna om rasenligheten och leda rasens avel. Som metoder för styrningen fungerar både avelsval och domarutbildning. Varje uppfödare bär också ansvaret för sin ras.

RASSTANDARD OCH AVEL

Rasstandarderna består av rasens allmänbeskrivning m.a.o. allmänuppfattningen som beskriver rasens mest väsentliga drag i ett nötskal. Dessutom innehåller rasstandarderna detaljerade beskrivningar om rasens olika egenskaper.

Exempel på detaljer:

- huvudets form
- svansens ställning
- hårlag, -längd och -färg
- öronstorlek och position
- noslängd
- extremiteter och typiska rörelser
- mankhöjd

Även om rasstandarderna beskriver detaljer i samband med rasen är de alla inte lika väsentliga för rastypen. Dessutom är det bra för uppfödaren att komma ihåg, att egenskaperna vanligtvis inte är genetiskt kopplade med varandra. Därför påverkar t.ex. avel av hundens färg inte t.ex. benkonstruktionen eller svansens längd. Vid avel bör helheten alltid beaktas!

Både uppfödarna och exteriördomarna måste noggrant känna till rasens historia, rasens ändamål, rasens strukturellt-funktionella typ och rasstandard. Hunduppfödning och -avel får aldrig basera sig enbart på exteriörbedömning och framgång på utställning. Hundens mentalitet och hälsa samt rasenliga bruksegenskaper är de allra viktigaste egenskaperna för avel.

GRUNDER FÖR EXTERIÖRBEDÖMNING PÅ UTSTÄLLNING (utdrag ur hundutställningsreglerna)

Gäller från 1.1.2017

EXELLENT/UTMÄRKT kan tilldelas åt hund, som är mycket nära rasstandardens ideal, som visas i utmärkt kondition, som har balanserat temperament, som är högklassig och har en utmärkt helhet. Dess exteriöra förtjänster är stora och fel smärre samt den ska ha typisk könsprägel.

MYCKET GOD kan tilldelas åt hund, som äger rastypiska drag, som har balanserad struktur samt är i god kondition. Några smärre fel kan tolereras, men inga fel i strukturen. Detta kvalitetspris kan ges endast till en hund av mycket hög klass.

GOD tilldelas åt hund, som är rastypisk, men har tydliga fel.

GODTAGBAR tilldelas åt hund, som motsvarar rasen utan allmänt godkända rasens karaktärsdrag eller har bristande fysisk kondition.

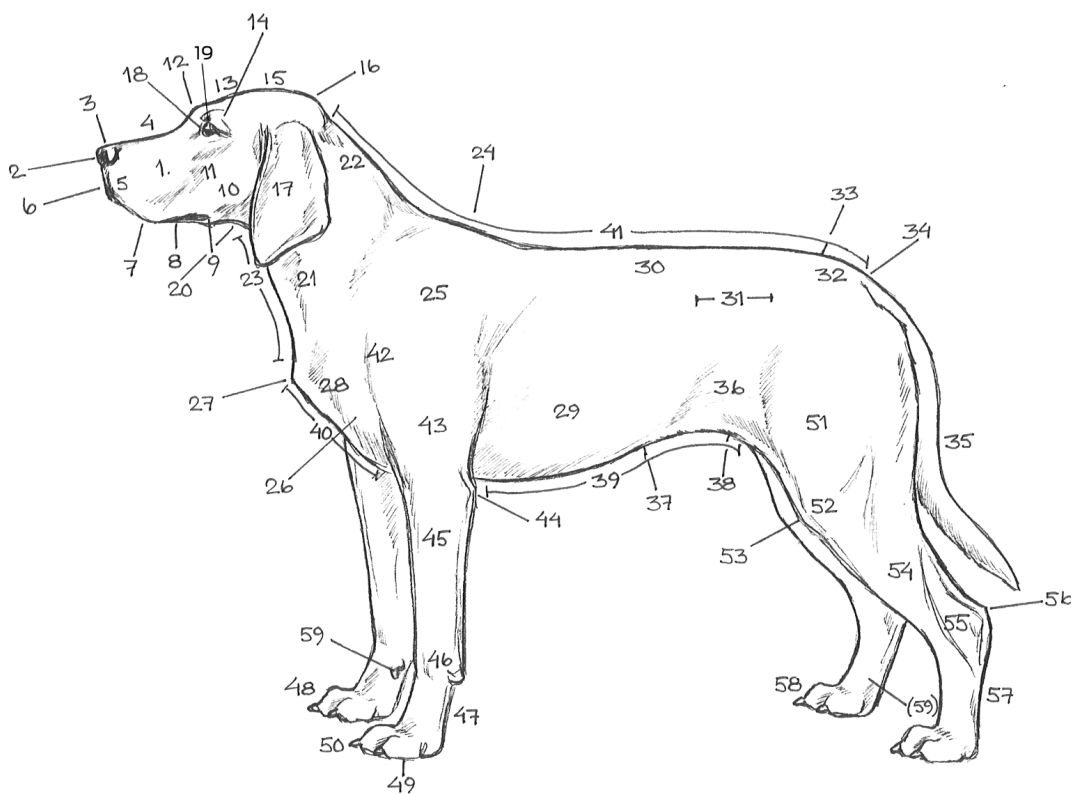
DISKVALIFICERAD ska tilldelas åt hund, som i sin struktur inte motsvarar rasstandarderna, vars beteende inte är enligt rasstandarderna eller som är tydligt aggressiv, som har avsaknad av testikel/testiklarna eller testikelfel i strid med reglerna, saknar tänder eller har avvikelser i bett eller käkar, vars färg eller päls är bristfällig eller som uppvisar tydliga drag av albinism. Detta omdöme kan även ges åt hund, som inte verkar frisk. Tillika kan det ges åt hund, som har enligt rasstandarderna ett diskvalificerande fel.

Hundar som inte kan tilldelas något av ovan nämnda omdömen avlägsnas från ringen med omdömet:

KAN EJ BEDÖMAS Detta omdöme ges åt hund, som inte rör sig, hoppar jämt runt uppvisaren eller strävar ut från ringen, vars rörelser är omöjliga att bedöma eller om hunden jämt undviker domarens behandling och gör det omöjligt att kontrollera bett och tänder, struktur, svans eller testiklar, eller om det kan upptäckas spår efter åtgärder eller behandlingar, som ser ut som försök av falskspel, eller domaren har anledning att misstänka detta, att hundens fel har försökts fixas (t.ex. ögonlock, öron eller svans). Orsaken, varför hunden inte kan bedömas ska skrivas in i bedömningen.

5.2 Hundens anatomi

1. nos
2. näsborrar
3. nospets
4. nosrygg
5. överkäke
6. överläpp
7. underkäke
8. underläpp
9. mungipa
10. kind
11. kindben
12. stop
13. panna
14. ögonbrynsbåge
15. hjässa
16. nackknöl
17. öra
18. öga
19. ögonlock
20. halsskinn
21. hals
22. nacke
23. halsrand
24. manke
25. skuldra
26. bröstben
27. bröstbensknapp
28. bringa, front
29. bröstkorg
30. rygg
31. länd
32. bäcken
33. höftben
34. svansfäste
35. svans

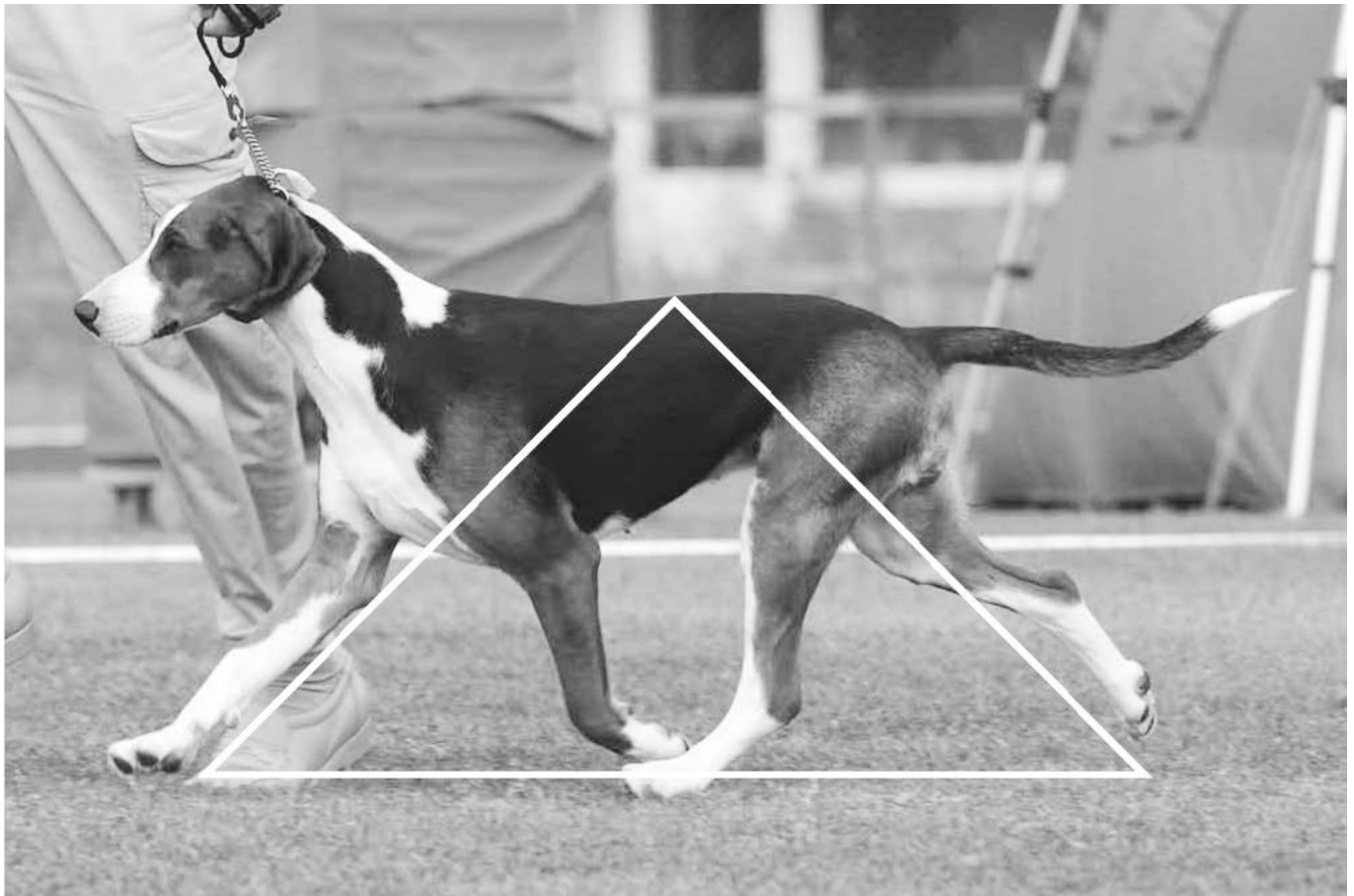
Justine Karlane 2010

36. flank	48. framtass med tår
37. buk	49. trampdyna
38. ljumske	50. klor
39. buklinje, underlinje	51. lår
40. bröstlinje	52. knä
41. överlinje	53. knäled
42. skuldra	54. vad
43. överarm	55. has
44. armbåge	56. hasled
45. armbågsled	57. mellanfot
46. handled	58. baktass med tår
47. mellanhand	59. sporrar

Anatomi är läran om kroppsbyggnad. Hundens utseende och således anatomiska egenskaper påverkas främst av benstommens och musklernas uppbyggnad. Hundens har ca 300 olika ben som fogas till varandra med leder eller broskkopplingar. Beroende på rasen är hundens skelett fullt utvecklad senast vid ca 15 månaders ålder. Också hos en vuxen hund förändras skelettet. Det här syns t.ex. som försämring av olika problem som har att göra med benstommen eller deras framkomst först vid senare ålder. Hundens har ca 500 muskler av vilka ca 300 deltar i extremiteternas funktion. Enskilda muskler bildar ofta muskelknippen och musklerna är fästa vid benen med elastiska bindvävshinnor och senor. Muskler och ben är alltså nära förknippade med varandra, så hundens muskelkondition kan också påverka hundens rörelser. Speciellt framdelens muskelkondition är viktig eftersom hunden saknar nyckelben som människorna har och som fäster skuldrorna i resten av stödraden. Således "vilar" hundens framdel ganska långt på musklerna.

Även om alla raser har samma ben och muskler är benens form och storlek samt musklerna som hänger samman med dem till egenskaperna olika för olika raser. T.ex. istället för normala hundar med långa extremiteter är raser med korta extremiteter, dvs. kondrodystrofiska raser, avvikande till sin struktur. Hos många raser hänger skelettets uppbyggnad ihop med accentuerade drag som också kan orsaka hunden problem. Kortbenhet hänger ofta ihop med dålig struktur i framkroppen, kortskallighet dvs. brachycefali med andningssvårigheter om nospartiet blir alltför kort osv. Vissa rasdrag borde aldrig framhävas på bekostnad av rastypen, överdrift ligger inte långt från sjukdom. Hunden ska alltså oberoende av avvikande kroppsbyggnad kunna leva normalt dvs. hunden borde kunna röra sig och andas utan problem.

Strukturen av hundens benstomme avgör hurdana kroppens proportioner är. Samtidigt kommer rasens strukturell-funktionella typ fram och därmed det typiska sättet att röra sig. Ofta letar man vid exteriörbedömningen av alla raser excellens. Detta kan i värsta fall leda till att rasens typiska sätt att röra sig försvinner och beteendet förändras.

FINSK STÖVARE

HELHETSINTRYCK: Trefärgad, medelstor, jämnhög; tydligt rektangulär, kraftig men inte tung.

När hunden står är benens stödyta lika lång eller lite längre än kroppen samt lika bred framtill som bröstet och minst lika bred baktill som framtill. Tydlig könsprägel.

VIKTIGA PROPORTIONER:

Kroppens längd i förhållande till mankhöjden är ca 1: 1: 1.

Mankhöjdens förhållande till bröstets djup är ca 2: 1.

Nosens längd i förhållande till skallens längd är ca 1: 1.

Skallens längd: skallens bredd: skallens djup är ca 1: 1: 1.

5.3 Tänder, bett och skalle

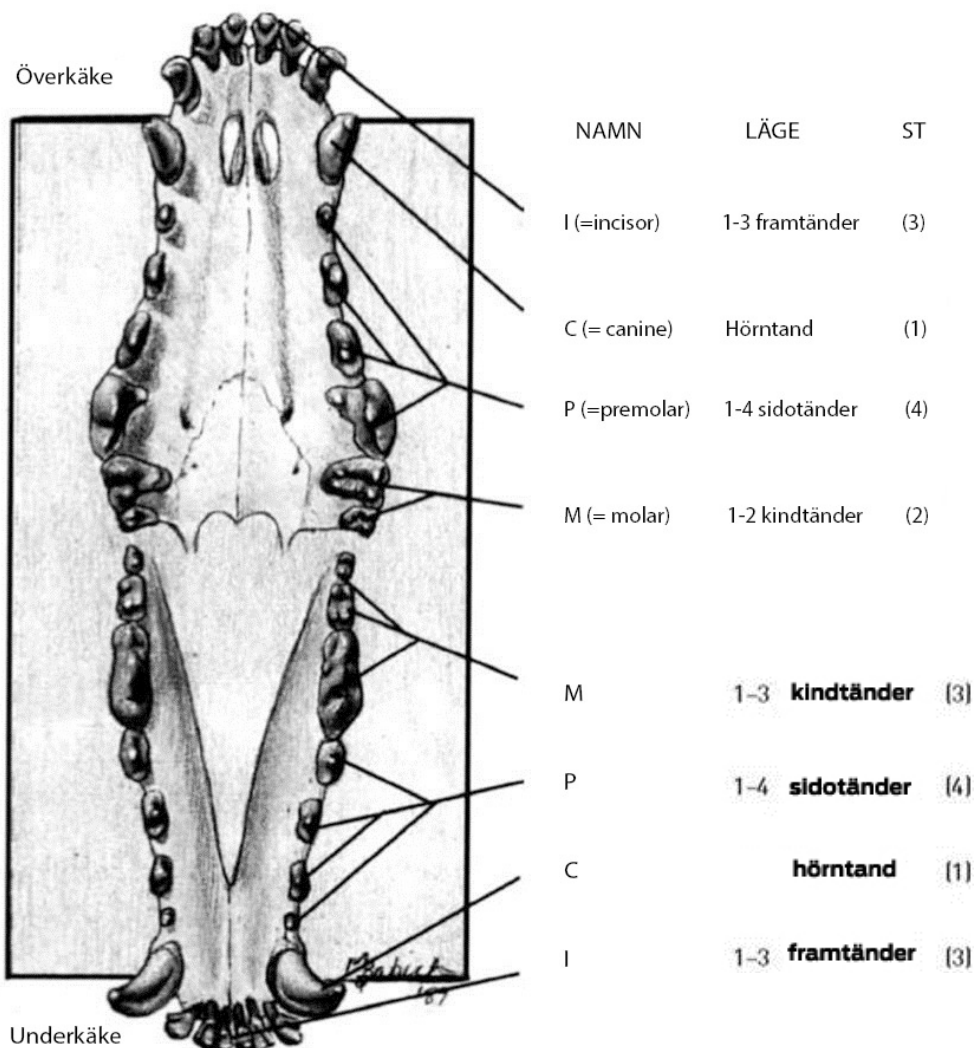
HUNDENS TANDKARTA

Tänderna är en del av matsmältningssystemet. Hunden har tänderna av ett rovdjur som är avsedda för att fånga, bita, bära och riva bytet. Hunden sväljer typiskt maten i relativt stora bitar. Normalt bett är s.k. skärande bett dvs. saxbett. Dyliskt bett är allra effektivast för att hugga tag i bytet, döda det och stycka det.

Valpen har 28 mjölk-tänder, som ersätts gradvis med permanenta tänder. Mjölk-tänderna består av framtänderna (incisiver), hörntänderna och sidotänderna m.a.o. premolarerna. Kindtänderna (molarerna) kommer fram först vid tandbytet men de utvecklas redan under fosterstadiet. Mjölk-tänderna som inte lossnar måste avlägsnas. Vuxna hundar har vanligtvis 42 permanenta tänder.

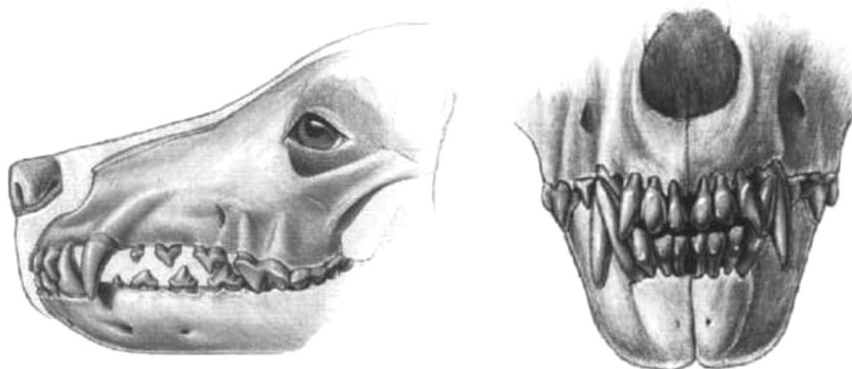
Mjölk-tändernas antal motsvarar inte alltid den slutliga tanduppsättningen; även om valpen skulle ha alla sidotänder kan de permanenta sidotänderna utebli. Oftast är det premolarer som saknas. Då har den vuxna individen tandbortfall. I avel ska man undvika användningen av hundar med tandbortfall, i synnerhet om det saknas flera tänder, eftersom detta kan påverka nosens uppbyggnad skadligt. Käkbenet, som saknar bryggan som byggs upp av tändernas rötter, är svagare än ett käkben med alla tänder och rötter.

Tänderna namnges enligt deras läge, t.ex. P1 är den första sidotanden sett från käkens mitt och P4 är den sista strax före första kindtanden som är M1. Förutom till sitt läge är tänderna också till sin funktion och struktur olika. Framtändernas alltså incisivernas (I) bettyta är relativt liten och deras uppgift är huvudsakligen att fatta tag i något, hörntändernas uppgift har ursprungligen varit att döda bytet, sidotänderna och kindtänderna sköter om styckning och tuggande av bytet. Därför har speciellt kindtänderna flera s.k. tandknölar, som ökar deras bettyta och således effektivitet.

HUNDENS BETT

Normalt SKÄRANDE bett, kan också kallas saxbett. Framtänderna täcker en aning underkäkens framtänder. Överkäakens hörntand kommer framför första sidotanden i underkäken. Detta är typiskt bett hos hundar med medellång skalle.

AVVIKANDE BETT

Kan antingen vara rasstandardsenliga eller strida mot standarden. Bettypen har avgjorts utifrån hundens ursprungliga brukssyfte. Olika typer av nos och bett är kopplade med risken att tänderna inte ryms ordentligt på sin normala plats. En sjuklig egenskap som kan kräva tandreglering, kirurgisk korrigering eller annan vård får inte framställas som en normal egenskap som är typisk för rastypen.

UNDERBETT

Underkäkens framtänder ligger tydligt längre fram än överkäkens framtänder ($1/8''$ eller 0,12 mm eller mera). Mest typisk bland kortskalliga hundar.

ÖVERBETT

Överkäakens framtänder ligger framför underkäkens framtänder ($3/16''$ eller 0,18 mm eller mera). Påträffas mest bland långskalliga hundar.

TÅNGBETT

Tänderna i båda käkarna träffar varandra jämnt.

Avvikande bett får inte leda till att tänderna skadas oberoende ras eller skallens form. Hos hundar med underbett är det möjligt att de nedre hörntänderna och övre käkets I3 träffar varandra. En allvarigare och tyvärr en väldigt allmän skada orsakas av överbett där nedre käket är så pass mycket kortare att hörntänderna tar i varandra. Som lindrigast orsakar detta att tänderna skadas mot varandra, som värst trycker nedre hörntänderna blödande hål i övre käket innanför de övre hörntänderna. Alternativen är avlägsnande av de nedre hörntänderna eller att de kapas av och sedan rotfylles. Vid långskallighet borde inte godkännas s.k. svagt underkäke och överbett.

6. AVEL OCH GRUNDERNA I ÄRFTLIGHET

6.1 Grunderna i ärftlighet

Hundens ursprung

Den nyaste genforskningen har bevisat att hunden har domesticerats från vargen. Var och hur hunden har domesticerats är ännu oklart. I varje fall hade människan mycket nytta av vargen som blivit tam vid jakt, vallande, som skydd och vakt samt som sällskap.

Även om vilda vargar är genetiskt mångformiga och hunden som djurart är mest modifierad i världen (det finns över 400 hundraser), har de enskilda raserna blivit fattigare genetiskt under århundradenas lopp. Vissa raser har under historiens lopp helt försvunnit eller utrotats och vissa raser har återskapats av kvarlevande individer och andra raser. Således är alla individer i många raser genetiskt mycket likadana. Detta ställer stora utmaningar på modern hundavel: hur ska raserna hållas livskraftiga och hur kan man hindra ökningen av ärftliga sjukdomar och fel i rasen?

Gener och kromosomer

Ärftliga egenskaper baserar sig på gener dvs. arvsfaktorerna, som består av en biokemisk kombination deoxiribonukleinsyra alltså DNA. Hunden har ca 19 300 gener.

All organismens DNA dvs. gener, är packade i kromosomer. Hunden har 76 pariga kromosomer dvs. autosomer och två könskromosomer, XX (tik) eller XY (hane). Sammanlagt har hunden alltså 78 kromosomer.

Kromosomerna är parade konstruktioner och av varje kromosompar har en kromosom och alla gener som den innehåller kommit från fadern och den andra från modern. Modern har endast könskromosomen X och ger således alltid den till sina avkommor. Av sin far får hunden antingen X eller Y. Det är alltså faderns könskromosom som avgör valpens kön.

En viss gen befinner sig alltid i samma plats, dvs. lokus av en kromosom. En gen benämns enligt sin placering antingen autosomal eller X-kromosomkopplad dvs. könskromosomal. En X-kromosomal gen befinner sig i X-kromosomen. En autosomal gen befinner sig i någon annan kromosom.

X-kromosomen har över 200 gener så det finns många ärftliga egenskaper som nedärvs genom X-kromosomen. Däremot innehåller Y-kromosomen endast gener som har att göra med bestämning av könet, dessa gener finns det några tiotal av.

En gen kan ha flera olika versioner dvs. alleler. En kromosom kan dock innehålla endast en allel av varje gen. Sålunda har hundens kromosomuppsättning två alleler av en gen, eftersom den har två homologiska kromosomer, den ena av fadern och den andra av modern. Dessa genversioner kallas genpar.

När ett genpar består av två samma alleler kallas den homozygot. När allelerna är sinsemellan olika är genparet heterozygot.

Dominans

När den ena allelen i ett allelpar är dominant täcker eller hindrar denna den andra allelens påverkan. Allelen som täcks är då recessiv dvs. vikande. En dominant allel betecknas med stor bokstav och en recessiv med liten. Som exempel kan användas bestämningen av svart och brun färg:

Föräldrar

Bb

Bb

Två svarta hundar paras. Båda hundarna har recessiv brun allel (B:svart, b: brun).

Resultatet är i genomsnitt en svart hund som är homozygot avseende färg, och två bruna hundar som bär brun färg. Den fjärde valpen är brun (homozygot brun avseende färgallelen)

Avkommor

BB

Bb

Bb

bb

Föräldrar

Bb

bb

En svart hund som bär brun färg paras med en brun hund (B:svart, b:brun).

Resultatet är i genomsnitt två svarta hundar som också

Avkommor

Bb

Bb

bb

bb

Redan en dominant allel täcker alltså den recessiva allelens inverkan. Hundens alleler avseende någon egenskap kallas för genotyp (G). En synlig egenskap kallas för fenotyp (P). Flera olika genotyper kan resultera i likadan fenotyp.

Om ingen dominans föreligger mellan allelerna blir fenotypen av en heterozygot (Bb) en mellanform dvs. intermediär, en mellanform av två olika alleler. Vid brun och svart färg är heterozygota individer dock alltid svarta till sin fenotyp. I sådana fall kan färgen som individen ger i arv ses först i individens avkommor om parning sker med en brun individ eller en annan svart individ som eventuellt också bär på allelen för brun färg.

Det enklaste sättet att sluta sig till vad som kan väntas av kombinationen är att göra upp ett rutdiagram. Samma schema kan användas för vilken som helst egenskap som styrs av ett genpar. Till exempel i den recessiva ögonsjukdomen PRA är friska hundars genotyp antingen PP eller Pp. Sjuka hundars genotyp är pp.

Vi kombinerar två bärare (Pp):

	Faderns alleler	
	P	p
Moderns alleler	P	PP
	p	pP

Resultatet blir i genomsnitt 25 % friska homozygoter, 50 % friska heterozygoter och 25 % sjuka. Resultatet baserar sig på sannolikheter och framkommer som sådant endast i en stor mängd hundar; slumpen avgör fördelningen i varje enskild valpkull.

Uppkomst av könsceller och befruktning

Könscellerna (spermien och äggcellen) uppkommer redan under fosterutvecklingen men mognar slutligt vid könscelldelningen, meios. Vid meiosen skiljer sig de pariga kromosomerna med sina gener från sina homologiska kromosomer varvid kromosomantalet halveras. I hundens könsceller finns 39 kromosomer, slumpmässigt någondera av varje homologisk kromosom. Det är slumpmässigt vilken av ett enskilt genpars alleler som befinner sig i just den spermie eller äggcell genom vilken hunden överför sina gener till sin avkomma.

När spermien och äggcellen sammanfogas vid befruktningen uppkommer ett embryo som innehåller 78 kromosomer. Om det skulle finnas enbart två olika homologiska kromosomer skulle de möjliga kombinationerna, zygoterna, av dessa vara fyra. Människans 23 homologiska kromosomer har 8 388 608 kombinationsmöjligheter - för hunden är motsvarande siffra över 549 miljarder.

Embryonas mångfald ökas ännu av könscellernas mutationer och s.k. crossing over dvs. överkorsning, där varje kromosom som nedärvt från modern och fadern byter material med sin homologiska kromosom.

Mutationer sker i varje individ. Av deras påverkan ändras allelen eller den kan bytas mot en helt annan. Förändringarna kan vara gynnsamma eller skadliga eller så har de ingen verkan alls. Ändringarna syns i kroppens äggviteämnen dvs. proteiner som byggs upp enligt instruktionerna i generna. Alltså om receptet ändras får vi en ny soppa!

Tack vare den slumpmässiga delningen av kromosomparen, mutationer och crossing-over uppkommer två exakt likadana könsceller aldrig. Såväl i hundar som i alla övriga organismer kan identiska individer dock födas. I sådana fall föds dock två individer av samma embryo varvid deras arvsmassa är likadan. Många hundraser är dock så enhetliga både till utseendet och till färgen att det kan, i motsats till människan, vara svårt att hitta identiska individer enbart på basis av utseendet.

Överföring av gener från generation till generation – släktskapsförhållande

Varje hund överför hälften (50 %) av sina kromosomer samt genernas allelerna till sin avkomma. Denna andel gemensamma alleler kallas släktskapsförhållande. Släktskapsförhållandet mellan mor- eller farförälder och valpen är 25 %. I varje generation halveras sannolikheten för gemensamma alleler; i tredje generationen är den bara 12,5 %, i fjärde 6,25 % och i femte 3,125 %. Mängden gemensamma alleler mellan syskon är ca 50 % och ca 25 % mellan halvsyskon.

NEDÄRVNING AV EGENSKAPER OCH AVEL

Med hjälp av avel kan man påverka endast sådana egenskaper som nedärvs. För att nå framgång i avel måste egenskaperna ha också individuella ärftliga skillnader mellan djuren, dvs. olika alleler (heritabilitet). Om alla djur har en likadan arvs massa finns det ingenting man kan välja från.

Om ärftlighet

Egenskaper nedärvs antingen styrda av ett eller flera genpar. När en egenskap nedärvs genom ett genpar sägs den vara kvalitativ (monogen dvs. enkel nedärvning). En egenskap som nedärvs med hjälp av flera gener är däremot kvantitativ (polygen nedärvning).

Kvalitativt nedärvda egenskaper påverkas endast av en eller några gener och därför är påverkan av den enskilda genen stor. Miljön påverkar inte alls eller väldigt minimalt.

Kvalitativt nedärvda egenskaper är t.ex. pälsfärgen och de flesta ögonsjukdomarna (se exemplet ovan om dominans).

Kvantitativt nedärvda egenskaper påverkas av en stor mängd gener, således är den enskilda genens påverkan väldigt liten. Också miljön påverkar dessa egenskaper. Avgörande är mängden alleler som påverkar mot ett visst håll, kvalitén av dessa är av mindre betydelse. Polygena egenskaper är t.ex. byggnad, mankhöjd, defekter i benstommen och mentala egenskaper.

Eftersom det är svårt att se de enskilda allelerna för polygena egenskaper direkt på hundens fenotyp beskriver man dessa egenskaper med hjälp av olika nyckeltal, t.ex. heritabilitet och genetisk korrelation. Man "kommer åt" beteendemönstren av de kvalitativa egenskaperna med statistik genom att räkna ut sannolikhetsgrader för nedärvningen. Sannolikheter kan uppskattas utifrån hundens egna och dess nära släktingars resultat.

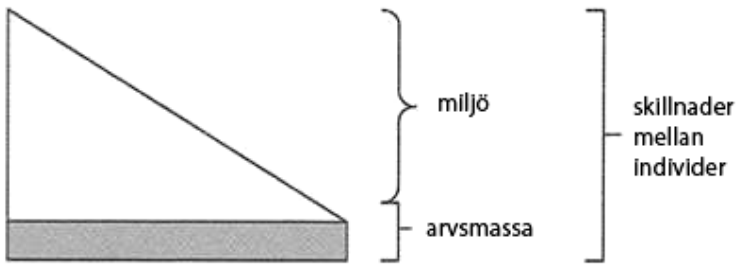
Heritabilitet

När det gäller en kvantitativ egenskap formas hundens fenotyp ofta utifrån genernas och miljöns samspel. Heritabiliteten alltså arvbarheten berättar hur stor andel av skillnaderna mellan egenskaperna i djuren beror på arvet. Den beskriver materialets användbarhet i avlandet av egenskapen, dvs. utifrån den kan man se i vilken mån materialet lyfter fram ärftliga skillnader mellan djuren. Således beskriver den också avelsbarheten. Vid värderingen av egenskaper med låg arvbarhet är det viktigt att beakta också släktingarnas resultat.

Ju högre arvbarheten egenskapen har, desto snabbare ser man framsteg i aveln av denna egenskap.

Avel är alltid möjligt när heritabiliteten överstiger noll. Om alla hundar har samma gener, förekommer inga ärftliga skillnader och arvbarheten är noll fastän egenskaperna skulle vara kraftigt ärftliga. Ju bättre man kan standardisera miljöfaktorers verkningar desto större blir heritabiliteten i populationen i fråga.

Heritabiliteten är inget standardtal. Heritabiliteten för samma egenskap varierar i olika populationer, beroende på antalet ärftliga skillnader och olika miljöfaktorer. Heritabiliteten av samma egenskap varierar mellan populationerna beroende på mängden ärftliga skillnader och olika miljöfaktorer. Om man framskrider i aveln av en viss egenskap går heritabiliteten ner eftersom skillnaderna djuren emellan minskar och miljöfaktorernas relativa andel växer.

Fertilitets- och jakttegenskaper har ofta låg heritabilitet. Exempel på egenskaper med hög heritabilitet är byggnadsegenskaper (t.ex. mankhöjd), flera defekter i benstommen samt skygghet med avseende av de mentala egenskaperna.

Genetisk korrelation

Genetisk korrelation anger det ärftliga sambandet mellan två egenskaper: den berättar i hur stor grad egenskaperna styrs av samma eller nära sammankopplade gener. När sambandet är gynnsamt förbättrar avelsvalet med avseende på ena egenskapen samtidigt också den andra egenskapen. Om sambandet är ogynnsamt kan valet av den ena egenskapen försämra den andra egenskapen. T.ex. höftledsdysplasi och brukshundars karaktäregenskaper har gynnsam genetisk korrelation.

Miljöfaktorer

Hundens arvs massa, dess gener, kallas för genotyp (G). Som tidigare har konstaterats påverkas flera egenskaper också av miljöfaktorerna (E). Egenskaperna som vi ser (fenotyp, P) är inte enbart orsakade av gener utan de är resultatet av samverkan mellan gener och miljö: $P = G + E$.

Miljöfaktorer påverkar hunden under hela dess livstid. Deras påverkan börjar redan i livmodern, varvid bra skötsel och utfodring av modern ger valparna goda förutsättningar för livet. Med en gynnsam miljö kan man forma hunden i en positiv riktning, men man måste komma ihåg att dessa förvärvade egenskaper inte nedärvs: hundens ärftliga kvalitet förblir alltid samma, oberoende av miljön. Miljön formar egenskaperna inom genernas gränser. Det är viktigt att beakta miljöns eventuella påverkan då man jämför hundars egenskaper ($G = P - E$).

Miljöfaktorer kan indelas i systematiska, permanenta och slumpmässiga miljöfaktorer. Systematiska (inre) miljöfaktorer påverkar hundarna på ett förutsebart sätt, sådana är t.ex. hundens kön och ålder. Vi vet på förhand att en väldigt ung hund inte är bäst i proven och att resultaten förbättras när hunden blir äldre. För att hundar av olika åldrar ska kunna jämföras sinsemellan, måste man beakta åldern vid bedömningen.

Slumpmässiga miljöfaktorer är oförutsebara, oväntade faktorer, t.ex. under ett prov som hunden utför. De antingen förbättrar eller försämrar hundens resultat. Slumpmässiga faktorer är bl.a. mättningsfel, väder och olika störningar under hundens värdering eller prestation.

Permanent miljöfaktorer är exempelvis valptidens utfodring och en skada som inträffat i ung ålder. Permanent miljöfaktorer påverkar likadant på alla hundens konsekutiva resultat. Effekten av permanent miljöfaktorer stannar i hunden under hela dess livstid. Man kan inte alltid på förhand veta, effektens riktning och storlek, inte heller alltid i efterhand.

Miljöfaktorernas påverkan kan jämnas ut något med statistiska metoder. Med dem kan man utvärdera de genetiska faktorernas påverkan på hundens resultat och räkna ut avelsindex. Dessa metoder kan emellertid beakta enbart påverkan av systematiska miljöfaktorer och i någon mån jämnas ut påverkan av slumpmässiga faktorer. Slumpmässiga faktorer påverkan kan jämnas ut när man gör flera värderingar eller bedömningar och tar deras medeltal. Permanent faktorer kan vanligtvis inte beaktas eller så vet man inte storleken av deras påverkan.

6.2 Val av avelshund

Du gör ett s.k. avelsval då du väljer vilka hundar du använder till avel. Hur egenskaperna nedärvs påverkar hur eller utifrån vilka faktorer det lönar sig att göra avelsvalet.

Vid avel av kvalitativt nedärvda egenskaper favoriseras eller gallras bort några enskilda alleler.

Avel av en dominant egenskap är lätt eftersom egenskapen syns alltid i hundens fenotyp. Bärare av en recessiv egenskap kan inte identifieras utan gentest eller testparningar. På grund av detta är det svårt att gallra bort en recessiv allel från populationen.

Total gallring av en viss enskild allel är inte heller klokt eftersom allelen kan reglera flera olika egenskaper (pleiotropi) av vilka endast en är skadlig. Vid naturligt urval hålls skadliga alleler mest i heterozygot läge, dvs. de täcks av en frisk, normal allel. Detta är möjligt då den genetiska variationen alltså mångfalden är tillräckligt stor i populationen. Då får avkomman endast sällan den samma skadliga allelen av båda föräldrarna.

Kvantitativa egenskaper påverkas av totala gener. Pga. det stora antalet gener kommer den enskilda genens påverkan inte till uttryck i hundens fenotyp. Avkommornas egenskaper påverkas av hur mycket föräldrarna har sådana gener som påverkar gynnsamt på egenskapen. Avel av en kvantitativ egenskap är ökning (förstärkning) eller minskning av egenskapen. Utvecklingen mäts ofta på populationsnivån. Man når framgång genom att välja för avel hundar som är bättre än rasens genomsnitt. Då växer andelen "bra" gener så småningom medan andelen "dåliga" minskar. Största delen av egenskaperna som kan avlas på hundar är kvantitativa.

Gemensamma avelsmål för alla raser

I Kennelklubbens avelsstrategi konstateras följande: En lämplig avelshund ska vara rastypisk både exteriört och till karaktären; den får inte ha fel eller skadliga egenskaper som är till förfång i det vardagliga livet.

För att nå målet ska man välja en avelshund som:

- är rasenlig och balanserad till sin karaktär
- lämpar både fysiskt och psykiskt för rasens ursprungliga brukssyfte
- är frisk
- fortplantar sig normalt
- är från en så långlivad släkt som möjligt
- är till sin byggnad och exteriör typisk för sin ras.

Bevarandet av rasens genpool så bred som möjligt ska också vara ett av avelsmålen.

Rasspecifika avelsmål: Rasspecifik avelsstrategi (JTO)

De flesta raserna har ett av Kennelklubben godkänt program för målsättningarna av avel (jalostuksen tavoiteohjelma, JTO). Programmet behandlar rasens situation övergripande. I programmet tas även upp de centrala hälsorisikerna som anknyter till rasen samt övriga utmaningar för aveln. Dessa ska både uppfödaren och valpköparen ta i beaktande på det sätt som fastställs i programmet. Bekanta dig med strategin för din egen ras och följ rekommendationerna i den när du väljer dina avelsdjur!

Om din hund konstateras ha en sjukdom eller ett hälsoproblem, beakta detta vid avelsvalet och informera specialklubben om omständigheten. Hundens dödsorsak och -ålder borde rapporteras både via Omakoira och till specialklubben. Specialklubben ska hålla reda på situationen i sin egen ras så att uppgifterna och rekommendationerna i JTO kan uppdateras vederbörligt. Endast på så sätt hålls programmet täckande.

Informationskällor

Avel betyder att man förbättrar rasen som en helhet, syftet är inte att producera enstaka toppindivider. Då vi använder olika bedömningskriterier vid valet av avelskombinationer ska vi komma ihåg att målet med avel är alltid att skapa bättre avkommor än rasens genomsnitt. För att uppnå dessa mål väljer man i avel hundar som är bättre än genomsnittet i rasen.

Vid valet av hanar ska valet vara kriterierna vara striktare än hos tikar eftersom hanarna får allt som allt mera avkommor. Principerna är dock desamma hos bägge könen.

För att uppnå de önskade egenskaperna väljer man för tiken en hane som kompenserar tikens dåliga egenskaper. Om du har tänkt använda din egen hane, fundera på om den är det bästa (eller lättaste) valet för din tik. Är den så bra att du skulle betala för dess användning ifall den ägdes av någon annan?

Traditionellt sett är ett bra val av hane en ”gammal bra nedärvarhane”, som har många bra avkommor. Här blir problemet emellertid den att överanvändningen av hanen leder till att skadliga alleler samlas i rasen. Det lönar sig alltså att avväga om man skulle våga prova en ung hane som inte ännu har egna avkommor. Om den ”gamla bra nedärvarhanen” inte exempelvis har lämnat en enda så bra son att den skulle kunna användas, har den gamla hanen faktiskt varit så bra?

Använd inte en tik som är under 2–3 år för avel. Hanen får vara även äldre om du vill få så noggrann information som möjligt om hundarnas och syskonens egenskaper. Kom ihåg att de flesta ärftliga sjukdomar bryter ut vid 3–4 års ålder. I raser vars typiska ärftliga problem inte kommer fram förrän 5–7 års ålder lönar det sig att använda hundar som själv är friska i 2,5 års ålder och vars föräldrar och övriga nära släktingar är friska ännu vid 5–6 års ålder.

Använd inte hunden flera gånger i avel förrän du har kännedom om vad den har lämnat i sina förra valpkullar.

För avel behövs information och resultat av en så stor andel hundar i rasen som möjligt. Olika informationsskällor kan användas till godo då man gör avelsval. Målet är ett slutresultat som uppfyller både allmänna krav (bl.a. rasspecifik avelsstrategi och avelsdirektiv) och kraven vi själv ställer. Det lönar sig att också be om råd från specialklubbens avelsråd.

Egenskap och nedärvningsform	Informationskälla
Beteende och karaktär (monogen)	Mentaltest MH-beskrivning Bruks- och anlagsprov Avelsgranskning Karaktärsbedömningar på utställningar
Hälsa och fortplantning (en del sjukdomar polygena, de flesta monogena)	Hälsogranskingsutlåtanden DNA-testresultat Dödsorsaker bland nära släktingar (Kennelklubbens avelsdatas)
Bruksegenskaper (monogena)	Anlagsprov Bruksprov
Typ och byggnad (monogena)	Avelsgranskningar Utställningar (med vissa begränsningar)

Beteende och karaktär

Med karaktär avses hundens benägenhet att bete sig på ett visst sätt i specifika situationer. Genom att vi iakttar hundens beteende i olika situationer får vi referenser om hundens karaktär.

Hundens karaktär är dess viktigaste egenskap med tanke på hundens position som människans följeslagare. Karaktären formas efter arvsmassans och miljöns samverkan. I hunduppfödning ska man alltid sträva efter att hundarna som används i avel är problemfria till sin karaktär och beteende. Så stöder man också hundens egna välmående, eftersom t.ex. en hund som är känslig för stress kan drabbas av olika sjukdomar lättare än hundar som inte är det. Av miljöeffekterna har valptidens erfarenheter och omständigheter en särskilt stor betydelse.

Du hittar en omfattande infopaketer om hundens beteende, gester och eventuella beteendeproblem på Kennelklubbens finskspråkiga Hanki koira-webbplats: <http://www.hankikoira.fi/>.

Kennelklubben har tre huvudsakliga metoder för bedömning av hundens karaktär: mentalprov, MH-beskrivning och avelsgranskning av beteendet. Alla dessa metoder baserar sig på att hunden utför en viss bana där den träffar på olika situationer och saker. Som bedömningsmetoder kompletterar de olika testformerna varandra. Karaktäret och beteendet kan bedömas också på andra sätt. Föreningarna har rasset specifika tester och avelsgranskningar för bedömning av karaktärs- och bruksegenskaper. Uppfödarna kan utnyttja valptester vid valet av det rätta hemmet för valpen. Hundens vardagsbeteende beskrivs också med bl.a. enkätstudier som riktar sig för ägarna.

Olika datasamlingsmetoder bygger bit för bit en bild av såväl individens, rasens som alla hundars beteende och mentalitetsegenskaper. Det ska emellertid beaktas att testande och beskrivande av hundens karaktär är fördelaktigt enbart då metoderna som används är tillförlitliga och lämpliga för ändamålet. I bästa fallet bidrar olika mentalbeskrivningar till att språkbruket i vardagen blir mera enhetligt. Detta ökar förståelsen av terminologin om hundars mentalitet och underlättar diskussionen om hundars egenskaper och beteende också på allmän nivå.

Avel av mentala egenskaper

I olika raser strävar man efter olika typer och dessutom påverkas avelsvalen i flera raser av rastypiska bruksegenskaper. En del av raserna är genomsnittligt livligare och piggare medan andra är lugnare. En del är socialt intresserade av såväl främmande människor som hundar medan andra är likgiltiga. Det finns olika uppfattningar och önskemål om hurdan en god karaktär är inom rasintressenterna, även inom samma ras. Alla uppfödare strävar således inte efter att nå ett alldeles enhetligt mål. Detta är en av orsakerna till varför det är en utmaning att avla på mentala egenskaper.

Karaktärsegenskapernas heritabilitet förblir ibland lågt. Orsaken till detta kan vara bl.a. den stora mängden gener som påverkar i bakgrunden, den starka påverkan av miljön eller svårigheter med mätningen eller bedömningen av en egenskap. Bedömningen av karaktärsegenskaper är som bäst då den görs så opartiskt och pålitligt (objektivt) som möjligt, och då man har bestämt vilka egenskaper som borde bedömas (dvs. bedömningen är standardiserat).

Arvsmassans påverkan på både önskade och oönskade karaktärsegenskaper är betydande, och således är det möjligt att påverka karaktärsegenskaperna med avel. Nedärvningen av t.ex. olika rädslor är kraftigt. Som stöd till avelsbesluten är det bra för uppfödaren att använda uppgifter om hunden själv, men också dess syskon, föräldrar och eventuella tidigare avkommor.

Valet av karaktärsegenskaperna kunde underlättas med avelsindex. Avelsindexen har sedan länge varit i bruk vid värderingen av t.ex. finska stövares jaktegenskaper (se punkt 4.2). Läs mera om avelsindex i punkt 7.2.

Enligt Kennelklubbens avelsstrategi ska en hund som används i avel ha goda nerver och ett temperament som motsvarar rasens, så att sannolikheten för att det till avkomman överförs karaktärsegenskaper som gör livet besvärligt och försämrar välbefinnandet, exempelvis skygghet, blir så liten som möjligt.

Överdrivna rädslor eller aggressiva reaktioner är oönskade i alla raser. Hunden kan bli rädd i enskilda ovanliga eller överraskande situationer, men om dessa situationer väcker känslor av rädsla eller aggression hos hunden i dess normala vardag, eller om hunden inte har förmåga att hantera och återhämta sig från sin sinnesstämning, måste dessa tolkas som överdrivna reaktioner. I det moderna samhället måste man även beakta att största delen av hundarna ska ha förmågan att acceptera en viss mängd social växelverkan med främmande människor som betar sig normalt.

De rasspecifika avelsstrategierna tar ställning till de rastypiska karaktärsdragen. Rasspecifika avelsstrategierna kan laddas ner från Kennelklubbens avelsdatas. I PEVISA-programmen för en del raser har dessutom inkluderats villkor gällande mentalitet och bruksegenskaper. Då ska hunden ha t.ex. ett visst prov- eller mentaltestresultat innan den kan användas i avel.

Hälsa

Hundägaren bör se till sin hunds hälsa och välmående. Ägaren måste se till att både hundens fysiska och psykiska behov tillfredsställs. Som ett flockdjur behöver djuret också tillräckligt med sällskap. En hund som hålls ensam och isolerad lider.

Ägaren borde veta hurdan en frisk och välmående hund är. Då går det att uppmärksamma signalerna som berättar att hunden inte mår bra eller att den har sjukt.

Det finns skäl att förhålla sig kritiskt i synnerhet då man bedömer en avelshunds hälsa. En avelshund måste också kunna föröka sig normalt och utan problem. Även om det inte ännu fanns något vattentätt bevis på sjukdomens ärftlighet eller nedärvningssätt, lönar det sig i rasens bästa intresse att förhålla sig med attityden att generna ligger bakom sjukdomen. Ibland kan miljöfaktorerna ge upphov till problemet eller förvärra det. Benägenhet för sjukdomen är emellertid genetiskt.

Om man använder i avel hundar som är sjuka eller lider av hälsoproblem flyttar man sådana gener till avkommorna som orsakar eller utsätter dem för samma problem. Som uppfödare bär du själv ansvar över hur genmaterialet i din ras formas. Kom också ihåg ditt ansvar mot valpköpare.

Kom också ihåg att rasen kan hållas frisk och livskraftig endast om dess genpool hålls tillräckligt brett.

I Kennelklubbens avelsstrategi konstateras att en hund är till kroppsbyggnad och hälsa avelsduglig om den saknar sjukdomar eller fel som försämrar dess välbefinnande och dess sätt att röra sig normalt, samt om den inte har sådana sjukdomar som kräver kontinuerlig/upprepad medicinering eller specialdiät.

Hunden får inte heller ha fel eller sjukdom av ett slag som förvärras av dräktighet och valpning. Den får inte ge i arv kända fel och sjukdomar av det nämnda slaget. Undantag från denna regel är ärftliga sjukdomar som har en gentest och där hundar med recessivt anlag får användas i avel. Vid avel undviks kombinationer om vilka tillgängliga uppgifter tyder på mer än genomsnittlig risk för nedärvning av obalanserade eller för rasen atypiska karaktärsdrag, eller fel och sjukdomar som försämrar djurens välmående och livslängd.

Rasspecifika tyngpunkter i aveln och avelsrekommendationer/-begränsningar bestäms i rasspecifika avelsstrategier (JTO) och i PEVISA-programmet. Bekanta dig noggrant med den rasspecifika avelsstrategin för din ras!

Kennelklubbens avelsstrategi instruerar att om det för avel väljs en individ, i vars närmaste släkt (släktskap 25 % eller mer) det förekommer en allvarlig ärftlig sjukdom, ska den paras med en frisk individ i vars närmaste släkt samma sjukdom/fel inte förekommer alls.

När det gäller sådana raser för vilka det görs av Kennelklubben godkända officiella undersökningar av sjukdomar som är till skada för hundarnas hälsa, välbefinnande eller livslängd, ska en hund som får det sämsta resultatet på den av Kennelklubben fastslagna skalan inte användas för avel. Sådana sjukdomar är för tillfället höft- och arm-bågsledsdysplasi, patellaluxation och spondylos.

Monogena sjukdomar

Om en monogen sjukdom nedärvs recessivt kan hunden vara antingen frisk, bärare (blir inte sjuk) eller sjuk. Om sjukdomen nedärvs dominant insjuknar också sjukdomens bärare.

För hundars monogena sjukdomar utvecklas konstant nya gentester. Gentestande möjliggör valet av kombinationen så att den inte resulterar i genetiskt sjuka avkommor. Testerna tillåter att valet görs utifrån andra egenskaper då också bärarna kan vara med i aveln. Testerna som rekommenderas för raserna har angetts i de rasspecifika avelsstrategierna och de obligatoriska testerna finns i PEVISA-programmet.

Då sjukdomen nedärvs autosomt recessivt kan man i aveln göra kombinationer där den ena parten är frisk till sin genotyp (normal allel i bägge kromosomer). Då föds inga avkommor som är sjuka till sin genotyp. Valpar som föds ur bärare*frisk-kombinationer borde testas före avelsbruk.

Då sjukdomen nedärvs X-kromosomt recessivt måste tiken i kombinationen vara frisk (normal allel i bägge X-kromosomer). Hanen kan vara antingen frisk (normal allel i X-kromosomen) eller sjuk (mutation i X-kromosomen).

Då sjukdomen nedärvs autosomt eller X-kromosomt dominant garanterar endast en kombination av två hundar som är friska till sin genotyp (ingendera hunden får vara ens bärare) att inga sjuka valpar föds.

Polygena sjukdomar

I egenskaper som styrs av flera genpar påverkas hundens genotyp av förutom genernas men också miljöns påverkan. Generna ställer ramarna inom vilka miljön påverkar egenskapen. Miljön alltså blandar soppan, ibland på ett väldigt förvirrande sätt, och det går inte alltid att avgöra hundens genetiska nivå dvs. avelsvärde utifrån dess fenotyp. Då kan man använda resultat från hundens släktingar till godo vid bedömningen av avelsvärdet. De mest användbara resultaten är resultaten från nära släktingar, dvs. valpkullssyskon, föräldrarna, avkommorna, halvsyskonen och far- och morföräldrarna. Ju fler resultat om hunden själv och dess släktingar man har tillgång till, desto säkrare är skattningen.

Om egenskapens heritabilitet är hög (över 0,35) kan det räcka med hundens egna och dess föräldrars resultat för skattning av avelsvärde. I synnerhet vid egenskaper med låg heritabilitet (under 0,2) behövs uppgifter också av nära släktingar. Slumpens påverkan på resultaten minskar ju fler resultat man har tillgång till.

Vag gäller monogena egenskaper ska man använda endast sådana hundar i avel som är bättre än genomsnittet i rasen. Endast så kan man bidra till genetisk framgång. Vid jämförandet av hundarna används tillgängliga undersökningsuppgifter i form av index. Om index saknas kan jämförelsen göras genom att reda ut det genomsnittliga hälsoläget bland hundens nära släktingar.

Fortplantning

Förutom människans avelsval påverkar också naturligt urval på hundarna. Naturen tillåter inte svaga individers födsel, och inte heller ökningen av genetiskt allvarliga defekter. Naturlig fortplantning är en av artens viktigaste förutsättningar för livsduglighet.

Förmågan att fortplanta sig normalt har i vissa raser försvagats eller hindrats helt och hållet. Problemen berör byggnaden (brakycefali) eller exempelvis svaga värkar hos tikarna. Tikarna blir inte dräktiga, hanarna vet inte längre hur de parar sig och deras sperma är av dålig kvalitet, och även i det bästa fallet föds endast några valpar åt gången.

Människan kan med hjälp av medicin och modern teknik agera mot naturen till en viss mån. Naturen brukar ändå oftast lyckas med att gallra bort de svagaste individerna och allelerna. För att de gynnsamma effekterna av naturligt urval kommer fram borde man i avel föredra normal parning, dräktighet och valpning. Man borde också låta tiken välja själv och inte betäcka den med tvång. Tiken kan mycket väl acceptera en viss hane men bete sig aggressivt mot den andra. Lik vilda djur har hundarna ännu kvar förmågan att lukta det motsatta könets feromoner och utifrån detta bedöma om generna i denna hund avviker tillräckligt från dess egna.

Inseminering underlättar användningen av utländska hanar i avel. Observera, att inseminering får företas endast av en veterinär! Så säkerställer man att insemineringen inte skadar tikens hälsa. För att upprätthålla normal reproduktionsförmåga borde man inte använda inseminering i sådana fall där tiken eller hanen inte klarar av normal parning.

Både tiken och hanen ska förhålla sig villigt till parningen.

En bra tumregel är att man inte ska använda sådana hundar i avel som själv eller vars nära släktingar har mycket förlossningsproblem. För att möjliggöra naturligt urval rekommenderar Kennelklubbens avelsstrategi att sådana valpar vars liv man är tvungen att stöda speciellt mycket under de första levnadsveckorna inte ska användas i avel. Tikar som vid sin första valpning inte varit i stånd att föda på naturlig väg eller som utan orsak inte tagit hand om sin kull normalt, ska inte användas för ytterligare fortplantning. Hanhundar som visat sig inte klara av vanlig betäckning eller som har brister i könsdriften ska inte användas i avel.

Bruksegenskaper

De flesta raserna har än i dag kvar egenskaper som krävs för klara av deras ursprungliga brukssyfte. Det finns olika rasspecifika prov för klargörande av dessa egenskaper, anlagsprov och tester som bedömer de önskvärda egenskaperna hos hunden. Bedömningen utförs av separat utbildade domare för respektive prov- eller testform. Kennelklubben och specialklubbar svarar för utbildningen av också dessa domare. En ovillkorlig förutsättning för antagning till domarutbildningen är utmärkt kännedom om rasen och dess arbetssätt, som erhållits via praktiska erfarenheten.

Om prov- eller testprestationen ges en skriftlig bedömning där de olika egenskaperna bedöms antingen verbalt eller numeriskt. Hunden får också ett kvalitetspris (1–3) eller resultatet godkänt/underkänt.

Dessa uppgifter utnyttjas då man önskar avla på rastypiska benägenheter hos rasen. Analysering av prov- och testresultat som hjälpmedel för avel kräver erfarenhet och kännedom om saken. Från specialklubbens eller rasföringens avelsråd hittas expertis som behövs för tolkning och utnyttjande av resultaten.

Typ och kroppsbyggnad

Ändring av kroppsbyggnad och exteriöra egenskaper med avel är relativt lätt pga. de höga heritabiliteterna. Hos flera raser har man under några tiotals år åstadkommit stora ändringar i hundarnas exteriörer. Ändringarna har inte alltid varit gynnsamma för hundarnas hälsas och funktionalitet. Hos vissa raser har de lett till överdriven byggnad som i flera fall hindrar arttypisk beteende och normal fortplantning och således påverkar hundens välmående nedsättande. All slags eftersträvan mot det extrema, också vid andra egenskaper och inte bara utseendet, kan leda till sämre välmående hos hunden.

Djurskyddslagen förbjuder djuravel som kan vålla djuret lidande eller åsamka betydande skada för dess hälsa eller välmående.

En hund som används för avel ska enligt Kennelklubbens avelsstrategi vara fysiskt lämplig för det ändamål, för vilket rasen framtagits. Hunden får inte uppvisa tecken på sjukdom, andningsbesvär eller motoriska svårigheter. En sådan hund får inte prisbelönas och vid behov ska en veterinär undersöka hundens hälsotillstånd.

Kennelklubben följer förutom djurskyddslagen, också Europarådets resolution enligt vilken man inte ska använda hundar i avel där följande egenskaper är överdrivna:

- väldigt stor eller väldigt liten storlek
- relationen mellan längd och höjd hos raser med korta extremiteter
- kort skall eller nosparti

Enligt resolutionen ska avelshunden inte heller ha något av följande egenskaper:

- bestående fontanell
- extremiteternas onormala positioner (t.ex. för knappa bakvinklar)
- onormal placering av tänderna (t.ex. korta käken)
- onormal storlek och form av ögon och ögonlock (entropion, ektropion, stora buktande ögon)
- väldigt långa öron
- tydligt rynkig hud

I byggnaden och exteriören av en hund som används i avel får inte finnas sådana fel som sänker hundens välmående. Dessa fel anges i de särskilda rasspecifika domaranvisningarna (SRD). Du hittar SRD-dokumentet på Kennelklubbens webbplats, Kennelklubben à Blanketter och regler à utställningar.

Hundar som har genomgått operation pga. strukturell fel eller svaghet (t.ex. överdrivet lös hud samt rynkor i läppar och nosen, hängande ögonlockar, trånga näsborrar, kondrodystrofiändringar i frambenen, patellaluxation, onormal bett) ska inte användas i avel och de ska överföras till EJ-registret.

Avelsgranskningar och utställningar

Flera specialklubbar har sina egna avelsgranskningar. Också Kennelklubben har utvecklat en avelsgranskning som är lämplig för alla raser. Med den kan man samla detaljerade och jämförbara uppgifter om egenskaperna hos hundar. Granskningen består av två delar, bedömning av exteriör och bedömning av beteende. Delarna kan utföras på samma gång eller så kan man välja att hunden genomgår bara den ena delen. Specialklubbarna och av dem underordnade föreningarna svarar för anordnandet av granskningarna.

I avelsgranskningen av exteriören ingår en detaljerad beskrivning om hundens byggnad.

På hundutställningar bedöms hundens kroppsbyggnad och andra faktorer som specificerats i rasstandarderna. På utställningar ges bedömningen av en exteriördomare som fått sin utbildning av specialklubbar och kennelföreningar. Domaren använder rasstandarderna och rasens strukturella-funktionella typ som utgångspunkt för kritiken (hur lämpar hunden för sitt ursprungliga brukssyfte med beaktande av dess byggnad). I den skriftliga kritiken borde ingå essentiella faktorer om hundens byggnad, rörelser, typ osv., varvid texten kan användas för jämförelse och bedömning av olika egenskaper. Flera kritiker från olika domare möjliggör jämförandet av olika synsätt och ger bekräftelse om hundens "bra och dåliga" egenskaper.

Tyvärr är vi tvungna att konstatera att hos vissa raser har man föredragit överdriven exteriör som kan förknippas med hälsoproblem. Uppfödaren måste akta sig att använda dessa hundar i avel, även om de hade nått framgång på utställningar.

Avelsgranskningar och utställningar är utmärkta tillfällen för uppfödaren att jämföra hundar och granska sin uppfattning om resultaten av det egna arbetet (självkritik). Man ska dock komma ihåg att avelsvalen som görs i uppfödningensarbete inte får basera sig enbart på utställningsresultat!

Avelsindex

Avelsindex, dvs. BLUP-index, är en skattning av hundens avelsvärde i en viss egenskap. Hundens index påverkas av dess egna resultat, men också av alla resultat av dess släktingar. Vid uträkning av index beaktas också de miljöfaktorer som påverkar resultaten. BLUP-index om höftleds dysplasi hos hundar finns tillgängligt i Kennelklubbens avelsdatabas för flera tiotal raser. Armbågsledsindex uträknas för dryga tio raser.

BLUP-indexet beskriver hundens avelsvärde i relation till genomsnittet i jämförelsegruppen, dvs. alla individer av samma ras som beaktas i uträkningen. Indexen för varje ras standardiseras så att medeltalet för respektive jämförelsegrupp är 100. Index som räknats för olika raser och för populationer i olika länder är således inte jämförbara med varandra eftersom medeltalen i och miljöfaktorerna för varje population är lite olika.

En hund vars index överstiger 100 är till sitt avelsvärde bättre än genomsnittet i rasen, och en hund vars index är under 100 är sämre än genomsnittet i rasen. Då tikens och hanens medeltal är över 100 (eller summan av index över 200) kan man förvänta sig att deras valpar är bättre än genomsnittet i rasen. Hälsotillståndet i t.ex. höftledsdysplasi förbättras så småningom då indexen i avelskombinationerna systematiskt är högre än 100.

Indexen för olika rasvarianter standardiseras separat om nivån på deras höft- eller armbågsled tydligt avviker från varandra. För tillfället råder denna situation hos t.ex. de olika varianterna av belgiska vallhundar samt hos lång- och korthårig collie. Exempelvis motsvarar indexvärdet 100 hos malinois enbart genomsnittet av malinois men inte indexvärdet av de övriga belgiska vallhundar. Rasvarianterna och släktraserna behandlas tillsammans före standardiseringen, vilket bidrar till tilläggsinformation för uträkningen via släktskapslänkar ifall det har gjorts korsningar mellan varianterna.

Indexer tolkas enligt storleksklass

Indexen räknas ut statistiskt genom att köra materialet bestående av hundars resultat och stamtavlor genom en s.k. regressionsanalys. Indexet för en enskild hund kan inte räknas separat eftersom indexet beskriver hundens nivå i förhållande till hela rasen. Således måste alla hundarna i rasen vara samtidigt med i uträkningen. Vidare är det inte möjligt att räkna index för hand eftersom tabellerna som tas i beaktande är väldigt stora: t.ex. släktskapstabellen som ingår i materialet om finska stövare innehåller över 100 000 rader och kolumner. Beroende på materialets storlek tar uträkningen med moderna datorer från några timmar upp till t.o.m. ett dygn.

Indexen uppdateras då man har samlat in mera uppgifter om hundarna. Indexet för en enskild hund ändras vid varje uträkningstillfälle om det finns mera information om hunden själv, dess släktingar och andra hundarna i rasen. Hela regressionsanalysen körs från början på nytt vid varje uppdatering.

Indexen tolkas enligt deras respektive storleksklass. Att indexets storlek varierar mellan uppdateringarna med några poäng saknar betydelse för hundens avelsvärde och beror på att indexet räknas helt och hållet på nytt vid varje uppdatering med en korpus som är större än den förra.

Indexen mellan valpkullsyskon kan variera

Skillnaderna mellan indexen för valpkullsyskonen orsakas av förutom hundens egna röntgenresultat och avkomornas resultat också av hundens ålder vid undersökningstillfället och dess kön. Även om syskonen hade röntgats på samma dag med samma avläsningsresultat och de skulle dessutom alla ha samma kön är det möjligt att indexen syskonen emellan varierar med några poäng. Detta beror på att indexet är en skattning av hundens avelsvärde och alltid alltså enbart en skattning. Om variationen mellan indexet för valpkullsyskonen hålls inom några poäng finns det i praktiken ingen skillnad mellan indexen.

Vid höftledsindex är det först en skillnad på ca tio poäng som motsvarar en bokstavs skillnad i fenotypresultat. Vid armbågsledsindex motsvarar t.o.m. 20 indexpoäng ett fenotypspoäng. Ett par poängs skillnader mellan indexen har därför inte någon större påverkan på hundens avelsvärde.

Tekniskt sett beror skillnaderna på de stora ekvationsgrupperna som formas vid uträkningen och på de moderna datorernas begränsade kapacitet. På grund av dessa faktorer är man tvungen att använda något ungefärliga metoder vid uträkningen. Med denna BLUP-metod för djur får man i varje fall den bästa skattningen av individens avelsvärde avseende en kvantitativ egenskap – tillsvidare har ingen kommit på någon bättre metod.

Ju mera det finns släktresultat desto säkrare är indexet

I samband med hundens index i Kennelklubbens avelsdatabas finns graden av indexets pålitlighet. Pålitligheten anges i parentes efter indexet.

Värdet för bedömningspålitlighet kan vara mellan 0 och 100 %. Den påverkas av mängden resultat för hunden och dess släktingar samt egenskapens heritabilitet. Ju högre heritabilitet och ju mera det finns släktingars resultat desto högre är bedömningspålitligheten.

Bedömningspålitligheten förbättras vid varje uppdatering om man får in mera resultat av hundens släktingar eller hunden själv. Samtidigt ändras indexet och blir noggrannare. Ju högre bedömningspålitligheten blir desto mindre ändras indexet.

Bedömningspålitligheten av indexet stiger aldrig upp till hundra procent eftersom det är fråga om en skattning av avelsvärde som räknas utifrån numeriska värden. Indexen för hundar som inte alls har egna resultat och vars index har räknats utifrån släktingars resultat har de lägsta bedömningspålitligheterna.

Indexraserna och heritabilitet, sidan är på finska:

www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/jalostustietojarjestelma/mika-on-blup-indeksi

6.3 Genetisk mångfald

Släktavel alltså inavel

Vid inavel är individerna som paras närmare släkt än kusiner.

Inavel ökar risken för förekomsten av ärftliga sjukdomar.

Inavelsgraden eller -procenten är sannolikheten för att ett slumpmässigt valt genpar innehåller genetiskt två samma alleler som båda härstammar från samma förförälder. En viss enskild allel från samma förförälder har alltså kommit till hunden både från fadern och modern. Ett sådant genpar är homozygot och identiskt. Största delen av individernas genpar är heterozygota utan inavel, då hålls de skadliga recessiva allelerna undgängömda under den dominanta normala allelen.

Hundens inavelsgrad är hälften av släktskapsförhållandet mellan dess föräldrar. Vid fader-dotterparning är inavelsgraden 25 %, vid halvsyskonparning 12,5 % och vid kusinparning 6,25 %. Inavel minskar andelen heterozygota genpar i varje generation med inavelsgraden, t.ex. vid halvsyskonparning minskar avkommornas heterozygoti med 12,5 %. Likadant blir sannolikheten för framkomsten av skadliga recessiva problem 12,5 %.

Inavel nedärvs inte. Om hundens föräldrar inte är släkt med varandra är inavelsgraden noll.

Vid rasbildning har man använt en hel del inavel. Med inavel strävar man efter att producera djur som är av jämn kvalitet och säkra nedärvare. Om dåliga alleler förekommer i dubbel uppsättning tack vare inavel, varför skulle inte bra göra det? Å andra sidan överför också ett inavlat djur endast hälften av sin arvs massa till sina avkommor varvid gynnsamma homozygota allelkombinationer upplöses. Dessutom bär varje individ i sin arvs massa en del mycket skadliga alleler och således finns inga säkra inavelskombinationer.

Vid undersökningar har man konstaterat att skadeverkningarna vid inavel börjar synas när inavelsgraden överstiger 10 %. När inavelsgraden är över tio procent ökar sannolikheten för försvagad fruktbarhet och livskraft vilket kan leda till fortplantningssvårigheter, små valpkullar, ökad valpdödighet, missbildningar hos valpar, försvagad motståndskraft och tendens för infektioner och allergi. Fenomenet kallas för inavelsdepression. Om inavelsgraden stiger långsamt under flera generationer är skadeverkningarna mindre än vid snabb inavel, dvs. vid parning av nära släktingar.

Inavelsgradens storlek beror på mängden generationer som tas i beaktande i räkningarna. Således är det möjligt att jämföra endast sådana inavelsgrader med varandra som har räknats ut med exakt lika många generationer. Det rekommenderas att man i avel håller inavelsgraden under 6,25 %, uträknat på fyra–fem generationer.

I Kennelklubbens avelsdatas bas räknas inavelsgraden med den mängd generationer där de kända (sparade) förfädernas mängd överstiger 50 %. Exempelvis ryms det i en stamtavla på sex generationer 64 förfäder. Om det finns kännedom om åtminstone 33 hundar av alla förfäder räknar man ut inavelsgraden på sex generationer. Om det däremot inte längre finns några förfäder i moderns uppgifter på samma ställe finns det högst 32 hundar i den sjätte generationen, varvid inavelsgraden räknas enligt fem generationer.

I avelsdatas basen kan man göra "testparningar" varvid man ser inavelsgraden för den planerade kombinationen. Det finns också olika räknare på internet man kan använda om hundarna inte finns i avelsdatas basen. I dem kan man själv knäppa stamtavlan i, exempelvis på adressen <http://www.sobczyk.eu/inb/?lng=en>.

AKU	PELLE	HESSU	HANSU
			MUMMO
		LEENU	LUPU
	MATAMI	ROOPE	HUPU
			OLGA
		MILLA	TUPU
VILMA	VILLE	TAAVI	KROISOS
			HANNA
		LIINU	HANNU
			MATILDA
	SIRU	VERTTI	PERTTI
			AINO
		TIINU	PLUTO
			DOORA

Bild 1. Stamtavlan innehåller inga gemensamma släktinghundar.

AKU	PELLE	HESSU	HANSU
			MUMMO
		LEENU	LUPU
	MATAMI	ROOPE	HUPU
			OLGA
		MILLA	TUPU
GERDA			
IINES	MIKKI	PELLE	HESSU
			LEENU
		LIINU	HANNU
			MATILDA
	MINNI	PELLE	HESSU
			LEENU
		TIINU	PLUTO
			DOORA

Bild 2. Vid kombinationen av Aku och Iines förekommer PELLE förutom bakom båda föräldrarna dubbelt bakom Iines. Inavelsgraden är 12,5 %.

AKU	PELLE	HESSU	HANSU
			MUMMO
		LEENU	LUPU
	MATAMI	ROOPE	HUPU
			OLGA
		MILLA	TUPU
VILMA	VILLE	TAAVI	KROISOS
			HANNA
		LIINU	HANNU
			MATILDA
	SIRU	MORTTI	PELLE
			AINO
		TIINU	PLUTO
			DOORA

Bild 3. I stamtavlan ovan är PELLE Akus far och Vilmas mors farfar. Inavelsgraden är 3,125 %.

Rasens mångfald möjliggör hållbar utveckling

Rasens genetiska mångfald motsvarar mängden alleler i rasen. Man pratar också om avelsbasens bredd.

Ju mångfaldigare rasen är desto flera olika alleler innehåller den av samma gen. Detta innebär heterozygoti i genparen för rasens individer, vilket ger dem allmän livskraft och skydd mot utbrott av många ärftliga fel och sjukdomar. Mångfalden är också viktig för immunsystemet - smalnande av immunsystemets genspektrum kan leda till inflammatoriska sjukdomar, autoimmunsjukdomar och allergier. Avel och genetisk framgång är möjliga bara om det förekommer genetisk variation mellan hundarna, dvs. olika genversioner.

En hundras med många individer kan vara genetiskt liten om endast en del av rasens hundar och släktlinjer har använts för avel eller om det i rasen finns hundar som har i förhållande till mängden hundar i rasen ett alltför stort antal avkommor. Sådana hundar sprider sina genversioner så småningom till hela rasen varvid en enskild genversion kan bli ett nytt typfel eller en typsjukdom för rasen. Så småningom blir det svårt att hitta hundar för avel, som inte skulle ha denna genversion.

Effektiv population

Den effektiva populationens storlek beskriver rasens genetiska mångfald. Den effektiva populationen är alltid mindre än mängden individer i rasen.

För att förenkla saken kan man säga att den effektiva populationen berättar hur många individers genvarianter det finns i rasen eller i stammen. Exempelvis innebär talet 50 att inavelsgraden i rasen växer lika snabbt som om de fanns 50 hundar i rasen av olika släkt som används i jämn takt i avel. Ju mindre effektiv population, desto snabbare växer släktskapet inom rasen och den genetiska variationen minskar. Samtidigt blir det svårare att undvika inavel.

Då man bedömer den effektiva populationen från antalet avelshundar eller utifrån stamtavlorna i registreringsmaterialen ska man alltid göra uträkningarna generationsspecifikt. Generationen är hos sällskapshundar tre till fyra och hos brukshundar fem år. Tumregeln är att den effektiva populationen är högst fyra gånger antalet hanar av olika släkt som använts i avel under denna tid.

Effektiva populationsstorleken som räknats utifrån antalet avelshundar är oftast en uppskattning i övre kant pga. att ekvationen antar att avelshundarna inte är släkt med varandra och att de har ett jämnt antal avkommor. Ett bättre sätt att bedöma den effektiva populationsstorleken grundar sig på den genomsnittliga hastigheten rasens inavelsgrad växer med. Denna metod lämpar sig emellertid endast för slutna populationer och för sådant material där stamtavlorna är väldigt långa. Storleken av den effektiva populationen kan också uppskattas med DNA-test som tagits av hundarna i rasen.

Ekvationen som används i Kennelklubbens avelsdatabas och som grundar sig på antalet avelshundar har ändrats så att den skulle beakta det ojämna antalet avkommor och släktskapet hundarna emellan bättre än förut. I avelsdatabasen används ekvationen $N_e = 4 * N_u * N_n / (2 * N_u + N_n)$, där

N_u står för antalet olika avelshanar som använts under de fyra senaste åren.

N_n står för antalet olika avelstikar som använts under de fyra senaste åren.

En rekommendation för minimiantalet avelsdjur är 25 fortplantande hanar och 50 tikar som inte är nära släkt sinsemellan, dvs. som inte har gemensamma släktingar inom tre eller fyra generationer. Detta motsvarar en effektiv storlek på 67. Enligt det vi vet idag ska den effektiva populationen i en ras vara minst 100 för en kort tid och för en lång tid mycket mera, till och med tusen individer, för att hindra att inavel skadar rasen. Hos de flesta raserna når man inte det långsiktiga målet vilket innebär att det i framtiden kommer att behövas raskorsningar. Om rasens effektiva population är under 50 individer är rasen i ett kritiskt tillstånd där genvarianter försvinner så snabbt att naturen inte hinner balansera situationen.

Den bästa metoden för att hålla den effektiva populationsstorleken så stor som möjligt är att använda hundar och släktlinjer i avel så brett som möjligt och se till att mängden avkommor förblir jämnt. Å andra sidan har största delen av våra raser populationer också utomlands varvid det kan vara möjligt att importera "nytt blod" till vårt land. Hos många raser är genmaterialet utomlands emellertid ganska lika som hos oss.

Maximala antalet avkommor för en hund under dess livstid som tryggar mångfalden är 5 % i fåtaliga raser och 2–3 % i talrika raser i förhållande till rasens registreringar under fyra år. Om det under fyra år registreras fler än 1000 hundar i rasen borde en enskild hund inte vara förälder till fler än 20–50 hundar. Andelen avkommor i andra generationen i fåtaliga raser är högst 10 % och i talrika raser 4–6 % räknat från registreringar under fyra år.

I en liten population borde samma kombination inte upprepas. Om du får ett bra resultat, para följande gång din tik t.ex. med hanens far, bror eller son. Ju flera av rasens hundar används i avel och ju närmare antalet hanar kommer antalet tikar (avelsdatabasens mödrar/faddrar-förhållande) desto större andel av rasens gener går vidare till följande generation.

Raskorsningar ökar mångfalden

Vid raskorsning kombinerar man individer som tillhör olika raser. Målet är att bringa nya alleler till rasen och öka heterozygotin, varvid effekten blir motsatt till inavel: modifieringen ökar, framkomsten av sjukdomar minskar, fruktbarhet och livskraft ökar. Fenomenet kallas för heteros.

Syftet med raskorsning kan också vara att exempelvis bringa någon normal allel i rasen om alla alleler i rasen är samma. I Förenta Staterna har man korsat dalmatiner och pointer i ett projekt vars syfte var att åstadkomma normala urinfunktioner hos dalmatinern. Andelen normala alleler i rasen är nästintill noll, varvid alla dalmatiner är homozygoter för den recessiva mutationen som orsakar överproduktion av urinsyra och ökar risken för njurstenar. Det finns en genestest för konstaterande av mutationen.

Projektet börjades 1973 genom att man parade en dalmatiner med en pointer med normala urinfunktioner. Efter detta har man gjort bara återkorsningar, alltså andra individer från andra raser har inte använts. Genom att man har använt en pointer en gång har man åstadkommit en linje där det i varje generation finns hundar som är genetiskt normala till sina urinfunktioner och som kan väljas till avel.

Korsningar är ofta nödvändiga för vidmakthållande av ärftlig modifiering speciellt i små raser. I Finland har man korsningsprojekt med t.ex. pinscher, kromfohländer och barbet.

Den första korsningsgenerationen och två återkorsningsgenerationer (återkorsning = korsningsavkommor paras med hundar i den ursprungliga rasen) registreras i ER-registret som den ras till vars förmån korsningen görs. Den fjärde återkorsningsgenerationen har tre ER-generationer bakom sig och hundarna registreras redan i FI-registret.

6.4 Bedömning av avelsarbetet

Genetisk framgång innebär att andelen av de enskilda allelerna ändras. Andelen "goda" alleler växer i rasen från generation till generation och avkommorna är bättre än sina föräldrar.

Genetisk framgång är desto snabbare ju mindre avelsmål man har. Trots det behövs också tålmod.

Verklig genetisk framgång kan ses först efter några generationer.

Bedömning av det egna avelsarbetet

Det är särskilt viktigt för uppfödaren att samla in data om sina kombinationer i skriftlig eller elektronisk form - detta underlättar både att komma ihåg och att uppfatta verkligheten. En bra vana är att redan från första början hålla s.k. kenneldagbok och följa med valparnas liv ändå från valplådan till hädanfärden.

Skriv upp vaccinationer, avmaskningar (också medicinens märke), tikarnas löptider (också i hundens egen fil), hälsoreultat, provresultat, utställningsresultat samt din egen och ägarens bedömning om hundens karaktär, hälsa och utseende.

Trots noggrann planering och förebyggande åtgärder kommer problem fram i alla fall i något skede. Uppfödaren ska inte helt bära ansvaret för allt som sker. Också naturen gör misstag och ordnar överraskningar. Det viktigaste är också att öppna för information samt att stöda valpköparen också då hunden insjuknar. Man behöver inte begå alla misstag själv!

Datainsamlingsmetoden kan vara vad som helst från ett rutigt häfte till ett mångsidigt databasprogram. Med årens lopp blir informationen du samlat värdefull för dig själv. Det lönar sig att då och då studera anteckningarna, fundera över hurdana hundar man har åstadkommit och tänka efter om det vore dags att lära sig av sina misstag? Bättre resultat nås endast med ärlighet.

Uppföljning av avkommor

Vid granskning av resultat ska man betrakta bägge föräldrarnas resultat – hurdana resultat har man fått och från vilken kombination? Om en stilig hane eller en vacker tik inte har fått friska valpar till stånd trots flera parningar, är det då fråga om en god avelshund?

Hunden bör inte användas flera gånger i avel innan man ser vad dess tidigare avkommor blir. Tumregeln är att man efter två valpkullar väntar tills avkommorna når 2–3 års ålder och först när hälften av avkommorna har undersökts och konstaterats vara bättre än rasens genomsnitt, används hunden på nytt i avel.

Om den egenskap du granskar är numerisk eller kan enkelt förvandlas till sådan kan du också räkna ut avkommornas medeltal i olika egenskaper och jämföra dessa med genomsnittet i hela rasen. Som bäst och som lättast sker uppföljningen av avkommor med hjälp av BLUP-index. I hundens index har beaktats både avkommornas resultat och parningspartnerns nivå. Indexet är en bedömning om hundens nivå som nedärvare, så ingen separat uppföljning av avkommorna behövs.

Uppföljning av hela rasens progression

Inverkan av avelsarbetet syns endast i det långa loppet. Man kan göra en grafisk presentation utifrån statistiken i Kennelklubbens avelsdatabas och fundera hur statistiken ändras med tiden. Under enstaka år kan rasens medeltal variera åt ett håll eller annat men under en tid på 5–10 år borde man redan se några framsteg. Även om framstegen är långsamma är förändringarna permanenta och de växer "ränta på ränta".

Avel leder inte till framsteg om avelshundarna inte systematiskt väljs från den bättre halvan av rasen. Sådan är situationen för höftledsdysplasi i många raser. Även om rasen skulle ha PEVISA och gränsvärden, är det ändå vanligtvis möjligt att använda hundar som är sämre än rasens genomsnitt i avel. Om höfterna på de mest populära avelshanarna endast är rasens genomsnitt eller t.o.m. sämre sker ingen positiv utveckling.

7. OFFICIELLA HÄLSOUNDERÖKNINGAR

7.1 Programmet för bekämpning av genetiskt betingade sjukdomar och defekter

Med Kennelklubbens program för bekämpning av genetiskt betingade sjukdomar och defekter (PEVISA) kan man motarbeta vissa sjukdomar som kan konstateras med rutinundersökningar. Hos hundar förekommer även flera ärftliga sjukdomar som kan vara svåra att undersöka entydigt t.ex. med en klinisk undersökning eller en gentest. Dessa sjukdomars förekomst kan begränsas genom att utesluta sjuka hundar från avel.

Specialklubben ansöker med ett beslut av dess allmänna möte om att koppla rasen till PEVISA-programmet. Beslutet om vilka undersökningar som krävs av valpkullens föräldrar för att deras avkommor ska registreras fattas skilt enligt varje ras. På samma sätt beslutar man också om ifall det räcker med bara utförandet av själva undersökningen eller om undersökningens resultat påverkar valparnas registrering.

Undersökningarna som ingår i PEVISA-programmen hittas på Kennelklubbens webbplats på Officiella hälsoundersökningar-sidan. I undersökningarna används av Kennelklubben godkända undersökningsmetoder och -klassificeringar samt blanketter. Resultat från officiella hälsoundersökningar är alltid offentliga. Hundspecifika resultat finns i Kennelklubbens avelsdatas.

Inom ramen för PEVISA-programmet är det också möjligt att begränsa antalet avkommor som registreras för en viss hund. Med detta strävar man efter att hålla genpoolen bredare. Restriktionerna angående antalet avkommor läggs till de s.k. rasspecifika specialvillkoren som kompletterar PEVISA-programmet.

Gällande PEVISA-program och övriga rasspecifika specialvillkor hittar du här:

<http://www.kennelliitto.fi/kennelliitto/lomakkeet/kasvatus-ja-terveys>

Officiella hälsoundersökningar i praktiken

Om rasen har ett PEVISA-program ska individerna som används i avel – både tikar och hanar – ha fordrade och gällande undersökningsresultat redan vid parningen, även om PEVISA-programmet inte skulle ha begränsningar för registrering. Red ut PEVISA-kraven för din ras och beakta dem i god tid när du planerar att använda din hund för avel. Både hanens och tikens ägare bör vara insatta i rasens PEVISA-program men i sista hand är det uppfödaren som ansvarar för att kombinationen uppfyller PEVISA-programmets krav.

Rasspecifika förteckningar över obligatoriska hälsoundersökningar (rasspecifika specialvillkor) finns i Registreringsbestämmelserna som publiceras av Kennelklubben samt på Kennelklubbens webbplats. I de rasspecifika specialvillkoren klargörs vilka undersökningar som krävs av rasen, om det finns någon minimiålder för undersökningarna, om resultatet är i kraft endast för en viss tid samt om någon sjukdom eller sjukdomsgrad utesluter hunden från avelsbruk.

För att hälsoundersökningarna som görs åt hunden ska vara officiella måste hunden vid tidpunkten för undersökningen eller provtagningen vara ID-märkt (tatuering eller mikrochip) och veterinären (provtagaren) bekräftar detta på blanketten.

Kom ihåg att det är uppfödarens uppgift att förmedla informationen framåt!

En ansvarsfull uppfödare ger i samband med valpens skötselansvisningar också skriftliga anvisningar om hälsogranskningarna för rasen i fråga. Det skulle vara viktigt att få så mycket uppgifter som möjligt. Också resultaten för hundar som inte används i avel är värdefulla och hjälper att upprätthålla rasens hälsa.

Läs mera om enskilda officiella hälsoundersökningar på undersökningens egna sida

<http://www.kennelliitto.fi/sv/avel-och-halsa/hundens-halsa/officiella-halsundersokningar>

Via webbsidan Officiella hälsoundersökningar kan du läsa mera om undersökningskraven för respektive sjukdomar samt om hurdana utländska resultat Kennelklubben godkänner för registrering av valpkull då rasen i fråga har ett PEVISA-program.

Exempelvis i höftleds- och armbågsledsdysplasiinstruktionerna berättas om omständigheterna i samband med röntgenundersökning av höft- och armbågsleder så som sedering och röntgenposition samt grunderna för avläsningen. Röntgenbilderna avseende dessa sjukdomar samt t.ex. magnetröntgenbilderna för syringomyeli avläses i Kennelklubben. Det bör beaktas att resultatet av bilderna blir gällande först efter att bilderna har officiellt avlästs i Kennelklubben. Bedömningen som ges av den egna veterinären är helt inofficiell och man ska förbereda sig för att det slutliga resultatet är annorlunda. Det officiella resultatet syns också i hundens uppgifter i Kennelklubbens avelsdatabas: <http://jalostus.kennelliitto.fi/>

På webbsidorna för de olika sjukdomarna kan du också läsa veterinärernas och övriga experternas beskrivningar om respektive sjukdomar samt om betydelsen av dessa för hunden och aveln. Artiklarna är i huvudsak på finska.

7.2 Avelsindex

Utifrån hundars olika resultat kan man räkna ut statistiska skattningar av hundarnas avelsvärde. Sådana skattningar kallas för avelsindex. Gemensamt för alla index är att man strävar efter att beakta också hundens släktingars resultat utöver dess egna resultat.

Den mest slipade metoden för uträkning av avelsindex och samtidigt den metoden som kräver mest av programvaran och datorns kapacitet är s.k. BLUP (best linear unbiased prediction). BLUP kräver en stor korpus, dvs. resultat från flera hundra hundar. Då materialet är mindre går det att räkna ut enklare index. Ett sådant index är i bruk för bl.a. finska spetsen och norrbottenspetsen i epilepsi.

Om man vill förbättra rasens höftledshälsa med ett indexvärde som anslutits till PEVISA-programmet ska hundens avelsvärde vara över 100. Alternativt kan man kräva att medeltalet av föräldrarnas index ska vara över 100. Observera att båda föräldrarna ska ha ett uträknat index före parningen, det räcker inte enbart med ett avläsningsresultat. Index uppdateras en gång om månaden under månadens sista vecka.

Då indexvärden ansluts till PEVISA-programmet kan man överväga publiceringen av index i avelsdatabasen endast för sådana hundar vars index är åtminstone lika pålitligt som indexet för en hund som har ett eget resultat rörande egenskapen. Därför skulle man inte publicera ett index för en importhund innan bedömningspålitligheten av indexet översteg denna gräns, antingen via resultat från släktingar eller då hunden fått ett eget inhemskt höftledsresultat.

Observera att en importhund får ett index först efter att den har registrerats till Kennelklubben och då den har ett utlåtande som getts av Kennelklubben. Vid beräkning av index behövs uppgifter från hundens stamtavla. Dessa sparas i Kennelklubbens databas först i samband med registreringen.

BLUP-index

För tillfället räknas det i Kennelklubben BLUP-index för höft- och armbågsledsdysplasi. BLUP-index för höftledsdysplasi finns i Kennelklubbens avelsdatabas för flera tiotaler raser. Armbågsledsindex räknas för ett drygt tiotal raser.

Hundens BLUP-index påverkas av dess eget resultat och av dess alla släktingars resultat. Dessutom beaktas vid räkningen också miljöfaktorerna som påverkar resultaten.

BLUP-indexet återspeglar hundens nivå i relation till jämförelsegruppen, dvs. genomsnittsnivån av alla hundar av samma ras som är med i uträkningen. Index i varje ras standardiseras så att respektive jämförelsegruppens medeltal blir 100. Därför är index för olika raser och populationer i övriga länder inte jämförbara med varandra eftersom det i varje population finns ett något avvikande medeltal och annorlunda miljöfaktorer.

En hund som är under 100 är sämre och en hund som är över 100 är bättre än rasens individer som finns i materialet i genomsnitt. Då medeltalet av kombinationens index är över 100 (eller om summan av dem är över 200) är förutsättningen den att valparna är bättre än rasens genomsnitt. Hälsan avseende höftledsdysplasi förbättras så småningom om kombinationernas index systematiskt är högre än 100.

BLUP-indexer tolkas enligt storleksklass

Indexen räknas ut statistiskt genom att köra materialet bestående av hundars resultat och stamtavlor genom en s.k. regressionsanalys. Indexet för en enskild hund kan inte räknas separat eftersom indexet beskriver hundens nivå i förhållande till hela rasen. Således måste alla hundarna i rasen vara samtidigt med i uträkningen. Vidare är det inte möjligt att räkna index för hand eftersom tabellerna som tas i beaktande är väldigt stora: t.ex. släktskapstabellen som ingår i materialet om finska stövare innehåller över 100 000 rader och kolumner. Beroende på materialets storlek tar uträkningen med moderna datorer från några timmar upp till t.o.m. ett dygn.

Indexen uppdateras då man har samlat in mera uppgifter om hundarna. Indexet för en enskild hund ändras vid varje uträkningstillfälle om det finns mera information om hunden själv, dess släktingar och andra hundarna i rasen. Hela regressionsanalysen körs från början på nytt vid varje uppdatering.

Indexen tolkas enligt deras respektive storleksklass. Att indexets storlek varierar mellan uppdateringarna med några poäng saknar betydelse för hundens avelsvärde och beror på att indexet räknas helt och hållet på nytt vid varje uppdatering med en korpus som är större än den förra.

Indexen mellan valpkullsyskon kan variera

Skillnaderna mellan indexen för valpkullsyskonen orsakas av förutom hundens egna röntgenresultat och avkomornas resultat också av hundens ålder vid undersökningstillfället och dess kön. Även om syskonen hade röntgats på samma dag med samma avläsningsresultat och de skulle dessutom alla ha samma kön är det möjligt att indexen syskonen emellan varierar med några poäng. Detta beror på att indexet är en skattning av hundens avelsvärde och alltid alltså enbart en skattning. Om variationen mellan indexet för valpkullsyskonen hålls inom några poäng finns det i praktiken ingen skillnad mellan indexen.

Vid höftledsindex är det först en skillnad på ca tio poäng som motsvarar en bokstavs skillnad i fenotypresultat. Vid armbågsledsindex motsvarar t.o.m. 20 indexpoäng ett fenotypspoäng. Ett par poängs skillnader mellan indexen har därför inte någon större betydelse för hundens avelsvärde.

Tekniskt sett beror skillnaderna på de stora ekvationsgrupperna som formas vid uträkningen och på de moderna datorernas begränsade kapacitet. På grund av dessa faktorer är man tvungen att använda något ungefärliga metoder vid uträkningen. Med denna BLUP-metod för djur får man i varje fall den bästa skattningen av individens avelsvärde avseende en kvantitativ egenskap – tillsvidare har ingen kommit på någon bättre metod.

Ju mera det finns släkresultat desto säkrare är indexet

I samband med hundens index i Kennelklubbens avelsdatabas finns graden av indexets pålitlighet. Pålitligheten anges i parentes efter indexet.

Värdet för bedömningspålitlighet kan vara mellan 0 och 100 %. Den påverkas av mängden resultat för hunden och dess släktingar samt egenskapens heritabilitet. Ju högre heritabilitet och ju mera det finns släktingars resultat desto högre är bedömningspålitligheten.

Bedömningspålitligheten förbättras vid varje uppdatering om man får in mera resultat av hundens släktingar eller hunden själv. Samtidigt ändras indexet och blir noggrannare. Ju högre bedömningspålitligheten blir desto mindre ändras indexet.

Bedömningspålitligheten av indexet stiger aldrig upp till hundra procent eftersom det är fråga om en skattning av avelsvärde som räknas utifrån numeriska värden. Indexen för hundar som inte alls har egna resultat och vars index har räknats utifrån släktingars resultat har de lägsta bedömningspålitligheterna.

Indexraserna och heritabilitet, sidan är på finska:

www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/jalostustietojarjestelma/mika-on-blup-indeksi

Epilepsiindex för finska spets (EPI-värde)

EPI-värdet som räknas ut för finska spets och norrbottenspets betonas släktresultat på samma sätt som BLUP-index. Till skillnad från BLUP-indexet kan ett enkelt index av detta slag användas också för monogena egenskaper. Ett enkelt index avviker från BLUP-indexet så att i det inte möjligt att korrigera värdet vad gäller miljöfaktorer – det beaktar endast hundens egna resultat och resultaten för dess släktingar. Släktingars resultat betonas med släktskapsförhållandet varvid den största vikten ligger på resultaten för hundens nära släktingar och förstås hundens eget resultat. Betydelsen av resultaten för de mera avlägsna släktingarna är mindre.

8. GRUNDLÄGGANDE SKÖTSEL OCH UTFODRING AV HUND

8.1 Grundläggande skötsel av hund

I kapitlet Hundens psykiska utveckling behandlades hanteringen av hundar från tidig ålder. Hantering är en av de viktigaste lärdomarna från valptiden. Hanteringen befrämjar valpen att växa till en tillitsfull hund som upplever daglig vård som en självklarhet. Människan bestämmer vad som görs och när; låt oss kalla det ledarskap. Därför behöver hundar tydliga regler och gränser. Man måste kunna hantera hunden när som helst och var som helst utan svårigheter.

Mat, vila och motion ska vara planerade och regelbundna enligt hundens ras, livssituation och omständigheter. Hunden har rätt att få god vård och ägaren är skyldig att ta hand om hundens hälsovård. Varje hund behöver också psykiska stimulanser och vill få kärlek. När det är lätt att hantera hunden och ägaren ser till hundens psykiska och fysiska välmående, är hunden nöjd.

Hundens vårdstund

- kontroll av klornas längd och klippning vid behov
- kontroll av ögon och öron och vård vid behov
- tandvård; På tänderna samlas plack som långsamt tiden hårdnar och blir tandsten. Så småningom skjuter sig placken och tandstenen in under tandköttet och orsakar en infektion.
- kontroll av extremiteter och kropp
- pälsvård är rassetypspecifik: trimning av hår, grundlig borstning, kamning, trimning el. dyl. tvätt vid behov
- vissa raser kräver daglig pälsvård och måste tvättas varje vecka

Tanken med grundskötseln är att du lär dig känna din hund och upptäcker i tid eventuella hälsoproblem som är på kommande. Regelbunden grundkontroll behövs även om någon vård inte skulle behövas.

Nödvändiga åtgärder rörande hälsa

- att känna hunden då den är frisk
- regelbundna behandlingar av endoparasiter
- iakttagande av vaccinationsprogram
- observation av ectoparasiter
- hunden ska föras till veterinär när det behövs - att senarelägga beslutet eller använda egna trick kan förlänga och försvåra återhämtningen.

8.2 Utfodring

Hunden är en köttätare och den har en köttätares matsmältningssystem där animaliska näringsämnen smälter bättre än vegetabiliska. I naturen består hundens näring främst av fett och protein. Näringen innehåller mycket lite kolhydrater. I motsats till katten, som är en absolut köttätare, kan hunden dock äta och utnyttja kolhydrater ganska bra. Eftersom spannmål och övriga produkter från växter är billigare än kött och andra djurprodukter och växter innehåller mycket kolhydrater, är hundmat nuförtiden ofta väldigt kolhydrathaltig. Speciellt torrfoder för hundar innehåller mycket kolhydrater.

Vad består maten av?

Näringsens torrsbstans, dvs. den del som blir kvar efter att vattnet har avlägsnats, består av äggviteämne (protein), fett, kolhydrater och mineralämnen. Protein, fett och kolhydrater är organiska ämnen. Mineral- och spårämnen är i sin tur oorganiska ämnen som vid uppbränning av foderprov vid foderanalys blir kvar som aska efter att protein, fett och kolhydrater brinner upp. Med anledning av detta kallas mineral- och spårämnen aska eller oorganiska ämnen i foderanalys.

Äggviteämnen är föreningar som innehåller kväve. Äggviteämnen av olika slag finns både i växter och i djurvävnader. I hundens matsmältningssystem smälter äggviteämnen från djur bättre än de från växter. Äggviteämnen behövs t.ex. för tillväxt men de används också som energi.

Fett är en mycket bra energikälla för hundar. Fett orsakar inte hjärt- och kärlsjukdomar hos hundar och därför ska fett inte undvikas i hundens mat. Tvärtom, djurfett är bra och smaklig näring för hundar. Fett innehåller dock mycket energi. Således ska man begränsa mängden fett i maten för hundar som rör sig lite och som har en tendens att gå upp i vikt.

Kolhydraterna omfattar bl.a. sockerarter, stärkelse, cellulosa, hemicellulosa och pektin. Sockerar och stärkelse smälter såväl hos hundar som hos människor med hjälp av enzymer i matsmältningssystemet. Spannmål och potatis innehåller mycket stärkelse. Både människans och hundens matsmältningssystem saknar enzymer som spjälkar cellulosa och hemicellulosa. Därför smälter de inte i människans eller hundens matsmältningssystem. Dessa kolhydrater som ofta kallar även fiber finns rikligt av i växter, bl.a. gräs och spannmåls skal. Gräsätande djur, t.ex. kor och hästar har i sitt matsmältningssystem (kon i våmmen och hästen i tjocktarmen) mikrober som spjälkar fibrer. Mikroberna i människans och hundens tjocktarm kan spjälka vissa av komponenterna i fiber men huvudsakligen förs fiber osmält genom matsmältningsskanalen.

Hundens behov av näringsämnen

Det finns inga absoluta normer varken för hundens eller för människans behov av näringsämnen; maten kan vara mycket varierande till sammansättningen och ändå bra.

Lämplig energitillförsel är det viktigaste vid hundens matning. Om näringen innehåller för lite energi magrar hunden och om den innehåller för mycket energi ökar hunden i vikt. Mängden olika näringsämnen ska stå i lämplig relation till näringens energi. Hundars energibehov varierar kraftigt. Behovet påverkas mest av fysisk aktivitet men också av faktorer som ras och päls, storlek, kön och lynne. Även om energibehovet är individuellt kan det beräknas, men man måste komma ihåg att det faktiska energibehovet kan avvika betydligt från det beräknade. Tillväxt, dräktighet och diande kräver naturligtvis mycket energi. Valpens energibehov efter avvänjningen är ungefär dubbelt så stor som energibehovet av en vuxen hund i samma vikt.

Äggviteämne dvs. protein

Protein består av aminosyror. Av dem är 10 st. så kallade essentiella aminosyror för hunden. Dessa måste hunden få från sin näring. Resten av aminosyrorna kan hundens kropp tillverka från de essentiella aminosyrorna. Hunden behöver protein som källa för de essentiella aminosyrorna. I princip är minimibehovet av protein desto mindre ju bättre aminosyrasammansättningen av proteinet i näringen motsvarar hundens behov av essentiella aminosyror. Protein finns så väl i näring som kommer från djurriket som i näring som kommer från växtriket, men animaliskt protein smälter betydligt bättre i hundens matsmältningsskanal än växtprotein. Kött är inte rent protein utan kött innehåller i medeltal en knapp tredjedel fett av torrsubstansen och drygt två tredjedelar protein. Om köttet innehåller synlig fettvävnad är fettmängden större. Kött innehåller inte kolhydrater eller fiber. Proteinhalten av olika växter varierar mycket.

Minimibehovet av protein beror på proteinets kvalitet. Ju bättre kvalitet och lättare smältande proteinet är, desto mindre protein behövs för att tillfredsställa minimibehovet av protein. Det rekommenderas att 18 % av torrsubstansen i en vuxen hunds näring är protein och 22 % av torrsubstansen för en växande hund. Behovet av protein hos en vuxen hund ökar bl.a. p.g.a. dräktighet, diande och fysisk ansträngning.

Fett

Fett behövs både som källa för essentiella fettsyror och fettlösliga vitaminer. Eftersom fett innehåller betydligt mycket mera energi än kolhydrater och protein, kan man lätt justera matportionens energihalt med hjälp av fett.

Fett är ett väldigt bra näringsämne för hundar och en stor mängd fett orsakar inte hjärt- och kärlsjukdomar åt hundar. Fett ökar matens smaklighet och smältbarhet. Av näringen för en vild hund kan en dryg tredjedel (av torrsubstansen) bestå av fett. Fettbehovet i sig har inte specificerats men minimibehovet har beräknats så att tillräcklig tillförsel av essentiella fettsyror och fettlösliga vitaminer garanteras. Minst 5 % av torrsubstansen i näringen för en vuxen hund och minst 8 % för en växande hund borde bestå av fett. Största delen av hundars färdiga foder innehåller över 10 % fett. Eftersom fett innehåller mycket energi bör näringens fettmängd sättas i förhållande till hundens energibehov och maten för hundar som har tendens för fetma eller som rör sig lite bör innehålla mindre fett än maten för hundar med normal vikt eller som rör sig mera.

Kolhydrater

Hunden behöver inte få kolhydrater från sin näring men kan bra smälta och utnyttja dem. Hundars färdigmat, speciellt torrfoder, innehåller vanligtvis mycket spannmål som är en billig råvara. Spannmål innehåller mycket stärkelse, som är ett kolhydrat. Av hundens foder kan t.o.m. 60 % vara kolhydrater utan att hunden tar skada av detta, om maten annars innehåller åtminstone minimimängden av alla näringsämnen som hunden behöver.

Man har påstått att en dräktig och diande tik behöver kolhydrater för att upprätthålla en tillräcklig blodsocker (glukos) halt men entydiga forskningsresultat som stöder detta saknas. Om mängden protein i näringen är tillräcklig får hunden tillräckligt med s.k. glukoneogena aminosyror från sin näring; dessa kan hundens kropp förvandla till glukos och sålunda upprätthålla en lämplig blodsockerhalt. I motsats till kolhydrater och protein kan hunden inte producera glukos av fett. En dräktig och diande tik kan tryggt matas med råfoder eller annan näring som saknar kolhydrat bara näringen innehåller mycket djurprotein.

Mineral- och spårämnen

Skelettets viktigaste mineralämnen är kalcium och fosfor. Dessa borde förekomma i rätt proportion särskilt i en växande hunds näring. Fosfor finns i nästan all näring och mera än kalcium i både kött och växter, vilket gör att man bör fästa uppmärksamhet vid intaget av kalcium. Det varierar mycket hur hundens tarmsystem upptar kalcium och en vuxen hunds kropp kan själv reglera intaget av kalcium. Valpars kropp kan inte minska absorberingen av kalcium fastän näringen skulle innehålla nog med det, vilket kan leda till utvecklingsstörningar i skelettet. I industriellt fullfoder, såväl torrt som fuktigt, har mängderna kalcium och fosfor justerats enligt rekommendationerna och extra mineraler bör inte ges. Om hunden får hemlagad mat är det oftast skäl att ge kalciumtillskott men kalciumpreparatens bruksanvisningar ska följas och kalcium får inte överdoseras.

Vitaminer

Vanligtvis behöver hundar inte få skilda vitaminpreparat. Vitaminer sätts till i fabriksstillverkat foder vid tillverkningen. Vitaminintaget bör säkerställas vid utfodring med hemlagad mat eller råfoder.

Vatten

Hunden ska alltid ha tillgång till friskt vatten. Vattnet i vattensålen borde bytas åtminstone varje dag. Hundens behov av dricksvatten beror på många faktorer. En hund som äter torrfoder behöver naturligtvis dricka mycket mer än en hund som äter fuktig mat och får en del av vattnet från maten. Drickandet påverkas också bl.a. av mängden motion och omgivningens temperatur. Vattenbehovet hos en diande tik är stort pga. mjölkproduktionen.

Hundens utfodring i praktik

Det finns inte bara ett enda rätt sätt att mata en hund. Hunden kan matas med såväl hemlagad mat som fabriksstillverkad färdigmat eller råfoder. De har alla sina för- och nackdelar och hundägaren måste välja ett sätt som passar honom/henne själv och hunden. Olika fodringssätt kan inte rangordnas.

Institutet för hälsa och välfärd upprätthåller en livsmedelsdatabas (www.finel.fi/sv) som kan utnyttjas vid uppskattning av näringsämnen och energihalten i olika produkter. I Finelis tabeller anges näringsämnenas halter per 100 g färskvikt, alltså inte torrsubstans.

Det rekommenderas inte att ge tillredda ben till hundar. När ben tillreds blir de sköra och vassa bitar kan lossna från dem.

Ingenting hindrar att blanda olika mattyper bara kvaliteten av hundens matportion inte varierar väldigt mycket från dag till dag. Hundens matsmältningssystem vänjer sig vid mat av viss typ och om matens kvalitet plötsligt ändras t.ex. från torrfoder till råmat eller tvärtom, är det sannolikt att hunden får magbesvär

Hur läser man produktinformationen för hundars färdigmat?

Noggranna bestämmelser om vad som bör finnas i förpackningsinformationen för djurens färdigmat hittas på Livsmedelssäkerhetsverkets (EVIRA) webbplats (www.evira.fi/sv). Av förpackningsmärkningen framgår för vilken sällskapsdjurart maten är avsedd för och vilken typ av mat det är fråga om. Helfoder ger dagsbehovet av näring som sådant. Kompletteringsfoder kompletterar utfodringen med avseende av visst näringsämne, t.ex. mineral- eller spårämnen. Olika godbitar och motsvarande t.ex. tuggben och stekta grisöron kallas foderämnen. Vanligtvis berättas på förpackningen också för vilken typ av hundar fodret är avsett (t.ex. valpar eller vuxna hundar, aktiva eller mindre motionerande hundar). Doseringen anges i bruksanvisningen.

Ingredienserna räknas upp i ordning från den största mängden till den minsta antingen som enskilda ingredienser (t.ex. ris, nötkött, kycklingmjöl, betmassa osv.) eller som grupper (t.ex. köttprodukter och animaliska produkter, spannmål, mineralämnen). Mängden ingredienser anges vanligtvis inte. Produktinformationen ger därför inte exakta uppgifter om hundmatens kvalitet eller dess ingredienser och deras mängd, och det är svårt, om inte omöjligt, att jämföra kvaliteten mellan olika foder. Noggrannare uppgifter kan naturligtvis fås av tillverkaren, importören eller marknadsföraren.

Förpackningsmärkningarna anger också foderanalysens resultat, dvs. fodrets näringsämnesuppsättning antingen i procent eller som gram per hundra gram. Därav bör framgå mängden protein, fett, fiber och oorganiska mineralämnen (råaska/förbrända rester). Andelen kolhydrater anges inte men den blir kvar efter att ovan nämnda näringsämnen subtraheras från hundra. Om A-, D- och E-vitamin och spårämnen har satts till fodret, bör detta samt deras mängder framgå av förpackningen. Om fodret innehåller över 14 % vatten (fuktighet), bör dess mängd anges. Torrfoder innehåller i genomsnitt 8 % vatten och vattenhalten av torrfoder anges inte. Däremot innehåller våtmat, t.ex. konserver och motsvarande, olika mängder vatten.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att i djungeln som består av varierande utfodringsanvisningar, rekommendationer, marknadsföring av färdigfoder och olika sätt att mata hunden lönar det sig att komma ihåg att man har kunnat föda upp friska hundar redan långt innan det fanns fabriksstillverkat färdigfoder och olika näringstillskott. Man kommer långt med sunt förnuft så länge man har kunskap om och förstår hundens basbehov.

8.2 Vacciner och smittosamma sjukdomar som bekämpas

Genom att låta hunden vaccineras förebygger du infektioner i hunden och eventuell spridning av sjukdomen till andra hundar och människan.

KENNELKLUBBENS VACCINATIONSBESTÄMMELSER

Gäller från 1.1.2015. Kontrollera Kennelklubbens gällande vaccinationsbestämmelser för utställningar, prov och tävlingar från Kennelklubbens webbplats eller i tidskriften Koiramme-Våra hundar. www.kennelliitto.fi/sv/avel-och-halsa/hundens-halsa/bestammelser-om-vaccinering-och-smittosamma-sjukdomar

På hundutställningar, prov och tävlingar samt på andra hundtillställningar följs nedanstående vaccinationsbestämmelser som är godkända av Finska Kennelklubbens styrelse. Arrangören av en ovan nämnd tillställning är skyldig att kontrollera att vaccinationsbestämmelserna följs. Ur vaccinationsbeviset ska framgå hundens ID-uppgifter samt enligt vaccintillverkarens utlåtande den sista i kraft varande datum för det vaccin som hunden fått.

Vaccination mot valpsjuka

Vaccin mot valpsjuka ges åt en hund minst två gånger. Den upprepade (andra) vaccinationen ska ges minst 21 dygn före provet/utställningen (tre veckors karenstid). Om hunden vaccinerats den andra gången före ett års ålder är vaccinationen i kraft ett år. Den vaccination som ges när hunden är ett år eller äldre är i kraft för den tid som nämns i vaccinationstillverkarens sammandrag för vaccinet.

Rabiesvaccination

Från hundens första vaccination mot rabies ska det vid provet/utställningen ha gått minst 21 dygn (tre veckors karenstid). Om hunden vaccinerats mot rabies före ett års ålder är vaccinationen i kraft ett år. Den vaccination som ges när hunden är ett år eller äldre är i kraft för den tid som nämns i vaccinationstillverkarens sammandrag för vaccinet.

Karenstid för en föråldrad vaccination mot valpsjuka och rabies:

Om vaccinationen är föråldrad ska vaccinationen i samtliga fall förnyas minst 21 dygn före hundtillställningen (tre veckors karenstid).

Övriga anvisningar för hundägare och veterinärer angående vaccinationer:

(veterinären kan i enskilda fall rekommendera även ett annat vaccinationsprogram)

Hunden ska ha ett vaccinationsbevis (bok eller pass) i vilket det finns antecknat vaccinets sista i kraft varande datum, hundens ID-uppgifter och de föregående vaccinationerna.

Veterinären ska i vaccinationsbeviset anteckna den sista i kraft varande dagen för det vaccin som getts åt hunden.

Vaccinationen mot valpsjuka (allmänare s.k. fyrvaccination; valpsjuka, smittosam leverinflammation, parvo, kennelhosta) är rekommenderat att ges första gången åt valpen vid 12 veckors ålder. Upprepad vaccination ges fyra veckor efter den första vaccinationen. Den första rabiesvaccinationen ges tidigast vid 2 fyra månaders ålder. Det rekommenderas inte att ge valpsjuka- och rabiesvaccination vid samma tillfälle. Tidigare vaccinationer ska vara bekräftade av veterinären t.ex. i pass för sällskapsdjur eller i annat vaccinationsintyg. Det lönar sig också att enligt situationen förnya vaccinationen mot kennelhosta innan deltagande i hundutställningar, prov och tävlingar.

För hundar som kommer från något annat land gäller förutom Kennelklubbens vaccinationsbestämmelser även EVIRA:s (Livsmedelssäkerhetsverket) anvisningar.

OBS! Kennelklubbens vaccinationsbestämmelser kan avvika från de vaccinationsbestämmelser som gäller vid import. Respektive i kraft varande fordringar kan man kontrollera t.ex. på Eviras webbplats:

www.evira.fi/sv/djur/inforsel-och-utforsel/

Övriga bestämmelser angående smittsamma sjukdomar

En hund som har insjuknat i valpsjuka, HCC (smittsam leverinflammation), kennelhosta eller annan smittsam luftvägsinfektion, parvo eller annan smittsam mag-tarminfektion får inte delta i utställningar, prov eller tävlingar innan den har varit symptomfri i minst två veckor. Samma begränsning gäller även för andra hundar i samma hushåll även om de inte haft några symptom. Förekomst av parasiter ska vederbörligen åtgärdas innan hunden kan delta i utställningar, prov och tävlingar.

TUMREGLER FÖR VACCINATION

(källa www.evira.fi/sv)

Veterinären antecknar vaccinets giltighetstid i vaccinationsintyget.

Vaccin	12 veckor	4 veckor från det första vaccinet	1 år från det första vaccinet
Valpsjuka, smittsam hepatit, parvovirus och parainfluenzavirus *	x	x	x
Rabies		x (tidigast då hunden är 4 månader)	x

* På grund av ökad smittrisk kan valpar vaccineras vid under tre månaders ålder, redan från och med sex veckors ålder. Då fortsätts vaccinationsprogrammet som rekommenderat från tre månaders ålder och framåt.

Tikens boostervaccinationer får vid betäckning inte vara äldre än ett år; i idealtillstånd har tiken vaccinerats ca 6 månader före betäckning. Dräktiga eller diande tikar bör inte vaccineras med levande vaccin, avdödat parvovaccin kan användas. Om modern har vaccinerats vederbörligt får valparna tillräckligt med antikroppar som skyddar mot smittsamma sjukdomar från råmjölken under de första dagarna. dvs. valparna behöver inte vaccineras innan de fyller 12 veckor.

Valpen kan reagera på vaccinet först efter att det tillfälliga skyddet som fåtts av modern har försvunnit, sålunda är det vanligtvis ingen nytta av att vaccinera valpar som är under 12 veckor. Valpens immunitet är vanligtvis ganska bra redan två veckor efter den första vaccinationen och tämligen bra när fyra veckor har gått från vaccinationen. En hållbar resistens kräver dock sina boosterdosor.

Kontraindikationer för vaccination

I princip får endast friska djur vaccineras. Särskilt när man vaccinerar unga djur är det viktigt att djuren är avmaskade i god tid före vaccinationen eftersom immunsystemet hos ett djur som har endoparasiter inte kan reagera på vaccinationen på bästa möjliga sätt.

Tydliga kontraindikationer för vaccination är infektioner med feber, kraftig överkänslighet mot någon av vaccinets beståndsdelar och svåra reaktioner (vaccinationskomplikation) efter administrering av samma vaccin. Vaccinallergi bör misstänkas om djuret inom två dygn från vaccinationen får hudsymptom annanstans än på vaccinationsområdet eller andningssvårigheter som inte annars kan förklaras eller om djuret har fått en klar överkänslighetsreaktion efter vaccinationen.

Dräktighet och immunbrist är relativa kontraindikationer. Vaccination av dräktigt djur eller ett djur med immunbrist rekommenderas inte med vaccin som innehåller levande vaccinationsmikrober. Ibland kan den epidemiologiska situationen vara sådan att vaccination med levande vaccin under dräktigheten är motiverad. Vacciner som innehåller levande vaccinationsmikrober kan leda till att ett djur med immunbrist insjuknar.

Valpsjuka (Distemper)

Patogen: valpsjukevirus

Smittsätt: huvudsakligen droppsmitta.

Virus, lever inte länge utanför djuret, trots att det sprids också via avföring och urin. Hunden är inte smittbärare efter att den blivit frisk.

Inkubationstid: ett-tre veckor

Symptom: upprepade feber, ingen aptit, trötthet, rinnande ögon och näsa, hosta, kräkning, diarré, lunginflammation, förtjockning av trampdynor och nos, muskelspasmer, kramper och förlamning som eventuella symptom i nervsystemet.

Särskilt: hundar under ett år är mest utsatta för smitta; ganska hög dödlighet

Infektiös hepatit (hepatitis contagiosacanis, HCC)

Patogen: adenovirus 1 (CAV 1)

Smittsätt: direkt från insjuknad hund eller dess saliv, urin och avföring; smittande virus finns i en tillfrisknad hunds urin t.o.m. i flera månader

Inkubationstid: 4–9 dygn

Symptom: hög feber, irriterade tonciller, förstörade lymfkörtlar, dålig aptit, törst, ögoninfektioner, kräkning, diarré, magont, ljusa slemhinnor, i slutskedet leversymptom i form av gula slemhinnor, blödningar

Särskilt: ibland död pga. plötslig chock utan föregående symptom; tillfrisknade hundar kan få ett "blått öga" ("blue eye"), dvs. grumling av hornhinnan som ett bestående tecken på sjukdomen

Parvo

Patogen: parvovirus

Smittsätt: direkt från virushaltig avföring och på ett flertal andra sätt. Också friska hundar och människor kan verka som smittbärare. Virus lever utanför djuret t.o.m. i flera år.

Inkubationstid: 4–7 dygn

Symptom: trötthet, äter inte, kraftiga kräkningar, diarré (eventuellt blodig)

Särskilt: Diarré är vanligast hos valpar som kan avlida snabbt pga. torka orsakad av vätskebrist. Det kan gå illa speciellt för alldeles små valpar som kan insjukna i hjärtmuskelinfektion pga. viruset. Parvosmitta kan ibland orsaka plötslig död utan föregående symptom.

Rabies (vattenskräck)

Patogen: rabiesvirus

Smittsätt: från ett insjuknat djurs saliv främst genom bett

Inkubationstid: två veckor - flera månader

Symptom: onormal aggressivitet eller tillbakadragenhet, variation mellan aggressivitet och depressivitet möjlig t.o.m. i samma individ; när sjukdomen framskrider: famlande rörelser, svårigheter att svälja, hängande underkäk, och hängande ögonlock, till slut total paralysering, död endast ett par dagar efter uppkomsten av symptomen.

Särskilt: viruset sprids främst av vilda köttätare och fladdermöss, utomlands också av löshundar och -katter; smittar till alla däggdjur (också människor).

Hundar som används i grytjakt vaccineras mot rabies med ett års mellanrum på jord- och skogsbruksministeriets order. Övriga jakthundar och myndigheternas tjänstehundar vaccineras vart annat år mot rabies. Hos övriga hundar beror vaccinationsintervallen på preparaten som används.

Kennelhosta

Smittämne: huvudsakligen adenovirus 2 (CAV 2), parainfluensavirus (CPI) och bakterien Bordetella bronchiseptica, inte nödvändigtvis alla samtidigt.

Smittsätt: droppsmitta

Inkubationstid: en vecka

Symptom: hackande hosta, rinnande nos, infekterade tonsiller, bronchitis och feber, när infektionen sprider sig till lungorna - lunginflammation med kraftiga allmänsymptom

ÖVRIGA VACCINER

Herpes

Herpes orsakas av virus. Hos vuxna hundar är den oftast symptomfri men för småvalpar kan den vara dödlig. Herpessmitta är den mest allmänna virussjukdomen som orsakar valpdöd. Patogenen är herpesviruset och inkubationstiden är 4–6 dygn. Sjukdomen smittar som droppsmitta eller via saliv. Valparna kan bli smittade också via moderkakan. Herpesblåsan på slemhinnorna i moderns slida kan spricka i samband med förlossning och infektera valparna som föds, eller så kan tiken smitta valparna då hon slickar på dem. Smitta vid parning är möjligt men uppenbart sällsynt.

Leptosiros

Leptosirosvaccinet rekommenderas för hundar som reser till länder där smittan är vanlig. Vaccinationen skyddar mot den kliniska sjukdomen men hindrar inte att hunden eventuellt blir bakteriebärare. En hund som har blivit smittad kan trots vaccination sprida leptospora-bakterien. Leptosiros är en zoonos, dvs. en sjukdom som smittar från djur till människa.

OBS: Vid utlandsresor, kontrollera vaccinationskraven i destinationslandet samt de krav evenemangsarrangören ställer.

9. HUNDUPPFÖDNING

9.1 Parning

Hundars valpning och valparnas utveckling är individuella. Också traditionella förfaringssätt vid parning, skötsel av en dräktig tik och valpning varierar. Vid problemsituationer bör veterinär alltid kontaktas.

PRAKTISKA FÖRBEREDELSE

1. Bedöm ärligt om tiken med tanke på hälsa och karaktär lämpar sig för avel.
2. Börja planera valpkullen i tid, helst redan ett år innan den planerade valpningen. Då har du tid att reda ut om kriterierna och målsättningarna i specialklubbarnas avelsprogram (JTO) uppfylls. Samtidigt kan du reda ut hurdan valpsituationen i din ras är.
3. Gör en bedömning angående tikens ålder och kondition med tanke på avelsbrukets lämplighet. Kom ihåg att du behöver ett veterinärintyg för valpning av en tik som fyllt åtta år. Tiken får inte vara för fet eller smal.
4. Se till att du har gjort de hälsokontroller som krävs. Undersökningsutlåtandet bör vara giltigt vid tidpunkten för parningen, och kom ihåg att bestämmelserna gäller båda föräldrarna (t.ex. krav i PEVISA som ställts för en viss ras).
5. Bekanta dig med Kennelklubbens Registreringsbestämmelser.
6. Se till att tikens vaccinationer är i skick, likaså parasitbehandlingar.
7. Fundera, har du verkligen tid att sköta om valparna. Fundera också varför du vill göra en valpkull. Är motiven de rätta? Den optimala situationen vore, att du har flera reserveringar redan på förhand.
8. Beakta tidpunkten för valpning; vilken årstid osv.
9. Gör det slutgiltiga valet av avelshane. Fundera om du behöver hjälp av rasens avelsråd.

Kontakta innehavaren av hanens avelsrätt helst redan några månader innan löptiden inväntas. När löptiden börjar, meddela genast innehavaren av hanens avelsrätt om detta och kom preliminärt överens om betäckningen och praktiska arrangemang. Anmäl aldrig att du är på väg genast imorgon.

1. Avtala per telefon också om parningsavgiften samt hur många parningar görs (vanligtvis 1–3 gånger, en enda betäckning som sker i rätt tid räcker). Det är skäl att göra betäckningsavtalet skriftligt på Kennelklubbens blankett. Vid behov ska också tikens transport och skötsel avtalas.
2. Gör en valpdagbok: anteckna i den moderns parasitbehandling, utfodring under dräktighet och diande, valpningens skeden och valparnas viktkurvor mm.
3. Tillverka en valplåda och skaffa tillbehör som behövs vid valpningen.
4. Rengör kennelutrymmena och rastgårdarna. Smittsamma sjukdomar är ödesdigra för småvalpar.
5. Börja ta tikens temperatur redan vid 57. dygnet efter första betäckningen.
6. Kom överens med veterinären att du kan kontakta denna ifall det blir problem med förlossningen.
7. Försök se till att du får hjälp av en körkunnig person vid förlossningen.
8. För att undvika spridning av sjukdomar och parasiter, undvik kennelevenemang under tikens dräktighet och när valparna ännu är hemma.
9. Fundera om du vill försäkra tiken och eventuellt också valpkullen. Försäkringsbolagen har olika slags försäkringsvillkor så det lönar sig att jämföra dem noga.
10. Samla valppaket: skriftliga anvisningar för valpköpare om skötsel och utfodring, information om rasen, bilder och uppgifter om släktingar. Bifoga information om specialklubben och Finska Kennelklubben.
11. Förbered dig för överraskningar. Alltid går det inte som man planerar och önskar.

SKAFFA BLANKETTER SOM BEHÖVS

Blanketter kan beställas från Kennelklubben eller printas ut på webbplatsen.

<http://www.kennelliitto.fi/sv/kennelklubben/blanketter-och-regler>

1. Avtal om betäckning av tik. Väl förberedda ägare av hanhundar har dessa avtal men det lönar sig att ta blanketten med till parningstillfället för säkerhets skull.
2. Överlåtelse av avelsrätt, om uppfödaren inte äger tiken ensam. Om två personer är uppfödare och båda äger hunden tillsammans behövs inget överlåtelseavtal. I övriga fall behövs avtalet alltid.
3. Valpkullsanmälan, om du inte använder Omakoira-tjänsten. Innehåller parningsbeviset som behövs för registrering.
4. Testikelintyg för hanen. Begärs av veterinär om valpkullens far inte har varit på utställning eller om testiklarna inte har antecknats som granskade i samband med officiella hälsundersökningar.
5. Köpeavtalsblanketter. Kennelklubben skickar dessa automatiskt tillsammans med registreringsbevisen. Avtalet måste alltid göras skriftligt (se punkt 8 i Uppfödarförbindelsen).
6. Avbetalningsavtalsblanketter, om du säljer valpen på avbetalning (kan indrivs på juridiskt beslut även utan blanketten, men återtagning och avräkning är möjligt endast med respektive blankett eller ett avtal som innehåller motsvarande uppgifter, krävs av lagen och förordningen).
7. Fodervärdsavtalsblanketter (olika för tikar och hanar), om du ger hunden på foder. Måste alltid göras skriftligt (se punkt 10 i Uppfödarförbindelsen).
8. Samarbetsavtalsblanketter, om du säljer hunden med avelsmöjlighet.

FUNDERA PÅ DIN UPPFÖDARMORAL

Valparnas födsel är uppfödarens vilja. Uppfödaren bör därför kunna bära ansvaret för valpningen och omständigheterna i anslutning till försäljning av valparna. Allt går inte alltid som smort så man måste kunna förbereda sig för motgångar.

Det är uppfödarens skyldighet att se till att valpkullen kan registreras. Man bör bekanta sig med de rasspecifika villkoren för registrering (rasens eventuella PEVISA-program och rasspecifika specialvillkor) på förhand och se till att hunden har de giltiga hälsoreultat som behövs. Även om rasen inte har obligatoriska hälsundersökningar är det bra att ta hand om undersökningar som görs med tanke på allmänt förekommande ärftliga problem i rasen om sådana finns tillgängliga. T.ex. en gentest för identifiering av en allvarlig mutation som t.o.m. hotar valparnas livsduglighet borde vara en självklarhet för alla uppfödare. Också djurskyddslagen förutsätter att individer som används för avel är enligt tillgänglig kunskap friska och sålunda avelsdugliga.

Om livsodugliga valpar föds, bör de föras omedelbart för att avlivas (t.ex. missbildade extremiteter, gomklyvning eller annars underutvecklade valpar). Kom ihåg naturens rätt att ta sitt. Om du misstänker att valpen inte är helt normal är det skäl att diskutera situationen med veterinären. Observera dock att en valp med t.ex. färgfel eller kroksvans kan leva ett alldeles normalt och lyckligt liv som sällskapsdjur.

Däremot är det ansvarslöst att föda upp en svårt handikappad valp fram till överlåtelseåldern och därefter överlåta hunden till en ny ägare (även om valpen är gratis). Detta överför sorgen och bekymret till en annan person.

Uppfödaren bör också förbereda sig för extra kostnader under hela projektet. Veterinär kan behövas vid valpningen och ID-märkning kostar. Säljaren bär ansvaret bl.a. för ersättning av kostnader som orsakas av navelbräck som senare måste opereras. Säljaren måste också betala tillbaka en del av köpesumman ifall hanvalpens testiklar inte är normala.

En bra uppfödare är valpköparens bästa stöd och trygghet.

HUND SOM SLÄKTFORTSÄTTARE

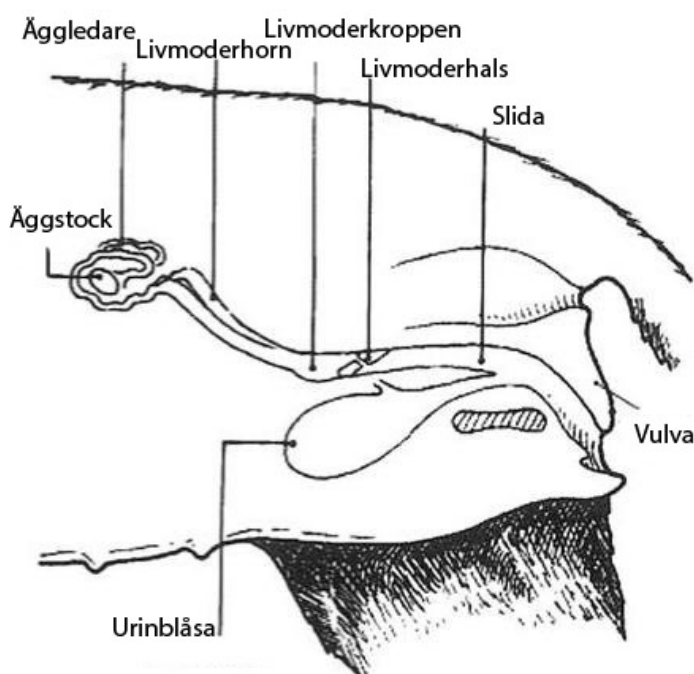
Hunden som djurart blir lätt dräktig. Ungefär 90 % av valpkullarna är normala förutsatt att tiken och hanen är friska och att parningstidpunkten är rätt.

Hunden är också en flerbördig art, även om antalet valpar varierar betydligt mellan olika raser. Eftersom avkommorna är många har de inte alltid samma far. Flera hanar har kunnat betäcka tiken eller så kan uppfödaren ha valt avsiktligt s.k. dubbelbetäckning. I sådana fall måste valparnas härstamning fastställas genom DNA-undersökning, se Registreringsbestämmelserna.

Tiken blir dräktig 2–3 dagar efter ovulationen så oberoende av olika betäckningstidpunkter är alla valpar alltid lika gamla. Skillnaderna i valparnas storlek beror på arvsfaktorerna och tillväxtomständigheterna i fosterstadiet.

TIKEN

Tiken blir könsmogen i 6 - 12 månaders ålder, beroende på slakten och rasen. Den första löptiden hos tikar av jätteras kan inträffa först i 2 års ålder.

Vanligtvis blir tiken könsmogen 1–6 månader efter att den har nått den för sin ras typiska vuxenvikten och -höjden. Löpcykeln varierar; den vanligaste cykeln är 6–8 månader. Men också 4–12 månader är normalt. Hos vissa raser och i vissa släkter kan löpcykeln vara exceptionell. I ålderdomen kan mellanrummet mellan löptiderna bli längre men man bör komma ihåg att hundar – i motsats till människor – är teoretiskt sett fruktbara hela sitt liv.

Skeden i tikens löp

1. Förlöpet

Blödningen är blodig, vulvan sväller. Tiken är företagsam men avvisar hanen. Den dricker och lämnar hormonhaltiga urinspår. Förlöpets längd varierar.

2. Höglöpet

Vulvans svullnad börjar minska och blödningen blir knappare och ljusare. Tiken "står" för hanen och är färdig för betäckning. Äggcellerna lossnar och färdas till äggledarna där de mognar ett par dygn. De hålls befruktningsbara i 2–3 dygn.

3. Efterlöpet

Efter löpet kommer antingen dräktighet eller efterlöpet då progesteronet gör tiken lugn. Prolaktin orsakar sken-dräktighetssymptom, vilket är helt normalt hos hunddjur.

4. Viloperioden

Tiken blir igen smalare och piggare. Längden av den sexuella vilofasen bestämmer längden av hela löpcykeln.

OM LÖPET INTE KOMMER

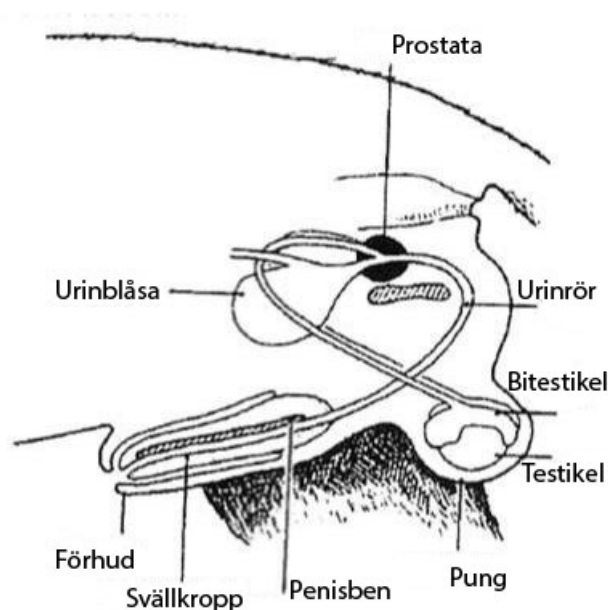
Inga åtgärder behövs innan tiken är åtminstone två år. Miljöomständigheterna bör beaktas och fixas (hård ansträngning, kyla och mörker kan orsaka att löpet inte kommer). Det finns defekter och sjukdomar som kan orsaka att löptiden uteblir: kromosomavvikelser, underfunktion av sköldkörteln, hormonstörningar. Om en avelstik behandlas med hormoner för att förhindra eller flytta på löptiden kan behandlingen förstöra tikens hormonfunktion helt och hållet. En del av tikarna, som enligt sina ägare inte alls har löptid, har s.k. tyst löp. Vissa tikar kan ha mycket knapp och färglös blödning.

Ett gammalt bra sätt är utnyttjandet av den s.k. dormitory-effekten: en tik som saknar löptid sätts i samma utrymme med en eller flera tikar som löper. Fenomenet är delvis oklart vetenskapligt men fungerar ofta i praktiken. Andra eventuella vårdformer för utebliven löptid är akupunkturer och i vissa fall användning av hormoner eller annan påverkan av hormonproduktionen. Hormonbehandling leder nödvändigtvis inte till fertil löptid.

Om tiken har en ovanlig löpcykel är den inte en bra avelshund. I naturen skulle en sådan hund inte bli dräktig.

HANEN

Hanen blir könsmogen vanligtvis i ca 9 månaders ålder men individuella variationer är stora: normalt är 6–18 mån. Hanen kan betäcka redan innan sperman når sin toppkvalitet; bäst är den vid 18 mån–7 års ålder. Om en yngre eller äldre hane än detta används kan det vara klokt att undersöka sperman före betäckningen. Spermaundersökning görs alltid före insemination eller insamling av sperma. Hanen kan betäcka året runt och t.o.m. flera tikar under samma dag, vilket dock inte rekommenderas, eftersom mängden spermier minskar tillfälligt efter betäckningen.

I en milliliter sperma finns ca 300–1800 miljoner spermier av vilka ca. 80–90 % rör sig normalt. Spermerna hålls befruktningsbara i 2–4 dygn.

Under ejakulationen ändras spermans kvalitet

1. Fraktionen: 5 ml klara effektdroppar under ca. 1 minut.
2. Fraktionen: 1–3 ml mjölkaktig sädesvätska
3. Fraktionen: prostatavätska (spermiernas simvatten).

BETÄCKNING

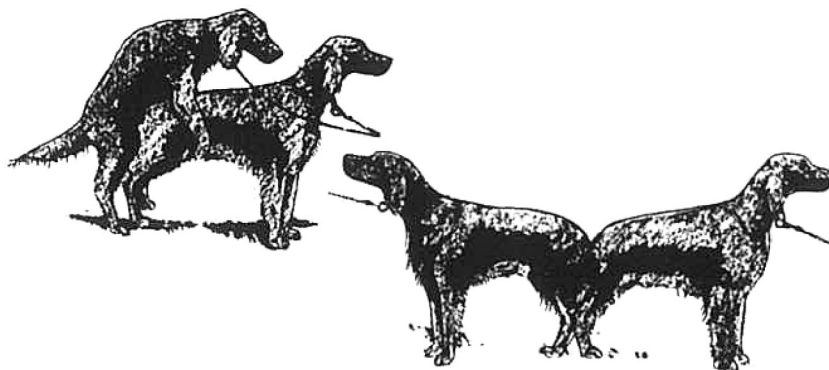
När tikens löptid är på kommande, lönar det sig att vara skarp så att man märker när löptiden faktiskt börjar. Du kan ha hjälp av en (egen) hane, en bit wc-papper osv. Meddela hanens ägare om löptidens början.

Till en början är blödningen blodig, hos vissa tikar t.o.m. ganska mörk. Vulvans svullnad varierar hos olika tikar och minskar vanligtvis med åldern. Den rätta tidpunkten för betäckning är då svullnaden är som störst och blödningen har blivit ljusröd eller gulaktig. Vanligtvis är den här tiden 9–15 dygn från blödningens början. De vanligaste betäckningsdagarna torde vara 11–14 men dessa varierar från ras till ras och mellan individerna. Höglöpet räcker i medeltal 9 dygn men individuella skillnaderna är stora också i detta avseende.

För bestämning av den rätta betäckningstiden kan man använda sig av tester som görs av veterinär. Progesteronanalysen görs utifrån ett blodprov, Papa-provet tas från tikens slida (utstryksprov). I hundvärlden är det allmänna och traditionella förfaringssättet att tiken besöker hanen på dess revir. Det skriftliga avtalet om betäckning ska göras före betäckningen. På samma gång avtalar man om huruvida betäckningen görs om t.ex. efter 1–2 dygn. Vid uppgörandet av betäckningsavtalet lönar det sig att komma överens om eventuell ombetäckning ifall tiken blir tom. Om hanen inte betäcker, måste man komma överens om förfarandet. Om man bestämmer sig för insemination, ska man komma överens om dess kostnader på förhand.

Ingendera hunden får ha magen alldeles mätt vid parningen men båda kan ges en liten energihaltig måltid före parningen. Parningsituationen ska vara lugn; hanen och tiken tillåts bekanta sig med varandra.

Hanen testar tikens villighet och bjuder den till lek. När tiken "står" för hanen, kliver hanen upp på tikens rygg och betäcker denna. Man håller fast tiken och låter hanen sköta sitt jobb. Penisens svällkropp sväller upp och hanen fastnar vanligen "hängande" i ca 20 minuter (tiden varierar och kan hos äldre hanar vara t.o.m. ett par timmar.). Medan hundarna sitter fast dvs. under "hängningen" vänder hanen sig om och hundarna står med svansarna mot varandra. Hängningen sker ofta för att säkerställa att sädesvätskan hålls inuti tiken. Man bör dock beakta att fastsittande inte är en förutsättning för befruktningen!

En del av uppfödarna föredrar naturlig parning (tiken och hanen sätts i samma utrymme för en vecka). En del sköter om parningen så att hundarna gör knappt inget själva. För att undvika skador är det bra att kontrollera åtminstone att tikens eventuellt långa hår inte skadar hanens penis. Man bör också se till att tiken inte försöker röra sig mycket medan hundarna sitter fast.

Om betäckningen inte verkar lyckas lönar det sig att byta plats - gå t.ex. till ett annat rum el. dyl. Oftast beror parningssvårigheterna dock på att det inte är rätt tid. Om hanen inte är alls intresserad av tiken är det klokast att byta hane.

Sperman hos ovilliga hanar är ofta av dålig kvalitet vilket kan dock vara ett tillfälligt fenomen. Tiken bör övervakas också efter parningen. Löptiden räcker ca. tre veckor. För hundar är det möjligt att det i samma valpkull föds avkommor av olika hanar Äggceller som befruktats på olika dagar fäster sig samtidigt i livmodern. Genom DNA-undersökning kan man vid behov fastställa fadern för respektive valp.

PROBLEM VID PARNINGEN?

Parning är en mycket naturlig händelse som borde lyckas utan problem. Om du stöter på problem, fundera på vad problemen kunde bero på.

Den vanligaste orsaken är fel parningstidpunkt. Det lättaste är att låta en erfaren hane kontrollera saken; om denne inte är intresserad, är det fel tid.

Hanen kan reagera på att det i närheten finns någon som ligger ovanför hanen i rangordningen, antingen en annan hane eller t.o.m. ägaren själv. En undergiven hane kan respektera detta så att den inte vågar betäcka vid ägarens närvaro. Då funderar man på vem som behövs på plats - om någon alls. Om betäckningsplatsen är rastlös eller på ett för hunden okänt revir kan parningen vara utmanande, speciellt för en hane med mjuk karaktär. Om en alltför ivrig hane tröttar ut sig i ett tidigt skede är det skäl att hålla en liten paus. Ibland kan det också vara fråga om fysiska hinder; smärtor, missbildningar el. dyl. Tiken kan vara ganska häftig, vilket oftast beror på att tiden inte är rätt.

Ifall hundarna inte fås att fortplanta sig på normala sätt är det skäl att bedöma på nytt avelsbruket av dylika hundar. En bra avelshund verkar naturligt.

Insemination

Insemination får utföras endast av veterinär. Motiv för insemination kan vara t.ex. oskäligt långt avstånd (olika länder) mellan hanen och tiken. Ena partens dåliga karaktär får inte vara ett motiv. Uppfödaren bör avväga noggrant huruvida insemination är klokt om orsaken är den att normal parning inte lyckas. Det lönar sig också att fundera på om den onormala uppbyggnaden som hindrar normal parning kan gå i arv osv.

Vid planering av insemination bör experter användas så att tiden och nödvändiga intyg ordnas. Själva inseminationen får utföras endast av veterinär. Vid insemination bör Kennelklubben bestämmelser (Inseminationsinstruktionen och Registreringbestämmelserna) följas och officiella blanketter (blankett för insamling av sperma eller inseminationsintyg eller båda) ifyllas. Det åligger den inseminerande veterinären att skicka inseminationsintyget till Kennelklubben.

Insemination sker antingen med färsk sperma eller med utspädd sperma till tikens vagina. Vid insemination med djupfryst sperma görs insemineringen alltid direkt in i livmodern, vilket kräver särskild kunskap av veterinären. Vid insemination med färsk sperma är både hanen och tiken på plats. Tiken är på plats för att locka hanen till rätt stämning. På det här sättet säkerställs att spermans spermieinnehåll är så stort som möjligt.

Om sperman importeras bör veterinären ha avlagt specialexamen och planering av åtgärden och transporten måste göras omsorgsfullt (olika länders olika gränsbestämmelser måste redas ut).

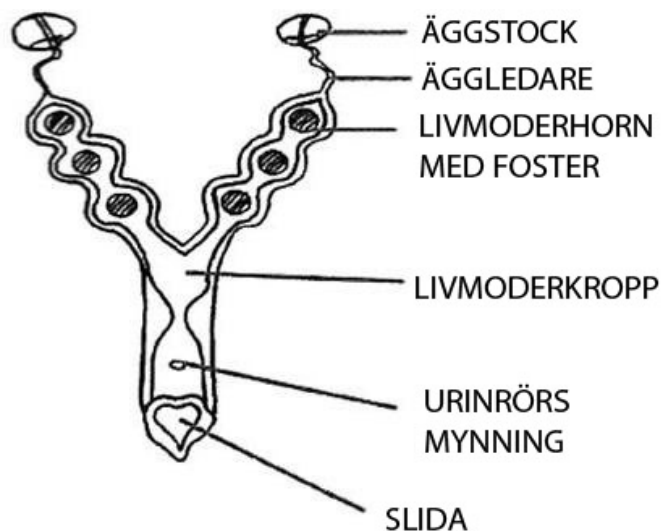
Insemination med djupfryst sperma utförs om sperman har samlats in tidigare och förvarats djupfryst eller om avståndet mellan hanen och tiken är över 12 timmar. För förvaring av sperma behövs dock specialtillstånd och alla veterinärer som deltar i projektet måste ha specialkunskap. Djupfrysta spermier lever endast ca 20 timmar efter tinandet så inseminationstidpunkten måste vara exakt. Huruvida tiken blir dräktig beror på inseminerarens skicklighet och lyckad nedfrysning och tinande.

Om tiken har inseminerats ska detta antecknas på parningsintygssdelen av valpkullsansmälan. Vid registrering via Omakoira-tjänsten ska punkten inseminering väljas.

Vid insemination med djupfryst sperma undertecknas hanens del av valpkullsansmälan av spermans ägare. Sperman kan ägas antingen av hanens ägare eller av en spermabank till vilken hanens sperma har sålts. Vid insamling och förvaring av djupfryst sperma iaktas bestämmelserna i det land där sperman har insamlats. Likaså tillämpas de Registreringsbestämmelser och rasspecifika specialvillkor som varit gällande då sperman insamlades. Således är sperma som insamlats för flera år sedan användbart fastän hanen i fråga inte skulle ha olika hälsoundersökningsresultat som inte har varit förutsättningar för registrering under hanens livstid. För insamlad sperma borde dock finnas ett intyg som bekräftar att sperman är insamlad från hanen ifråga.

DRÄKTIG TIK

Befruktningen sker i äggledarna. Den befruktade äggcellen vandrar till livmodern under 5–10 dygn. Embryot fäster sig 17–21 dygn efter befruktningen och placentan börjar bildas. Under den här tiden borde ingenting stressande hända åt tiken (t.ex. flygresor 17–25 dygn efter parningen kan leda till att valpkullen förloras). Embryona fördelar sig vanligtvis normalt i livmoderns båda horn.

Konstaterande av dräktighet och dräktighetens längd

Den normala havandetiden är 60–65 dygn från betäckningen. För en tik som är dräktig för första gången är havandetiden ofta kortare, likaså om valpkullen är stor. En liten valpkull går ofta över tiden.

Tiken kan bli maklig, lat och kräva tillgivenhet. Spenarna sväller upp och blir rosa. Tiken kan kräkas ca två veckor efter betäckningen och aptiten kan försämrats betydligt ca fyra veckor efter betäckningen. Alla dessa lindriga symptom är dock möjliga fastän tiken bara skulle vara skendräktig (hormonförändringen är likadan).

Cirka sex veckor efter betäckningen blir bäckenområdet bredare och magen sväller och sänker sig ner som fortsättning till bröstkorgen, speciellt om fostren är fler. Vid 7–8 veckor kan man känna valparnas rörelser när tiken ligger stilla och man håller händerna mot magen. Cirka en vecka före förlossningen spänner sig magens hud, spenarna sväller upp och mjölk kan synas. Området kring slidan sväller och ibland förekommer klar flytning ca en vecka före valpningen, hos vissa tikan redan tidigare under dräktigheten.

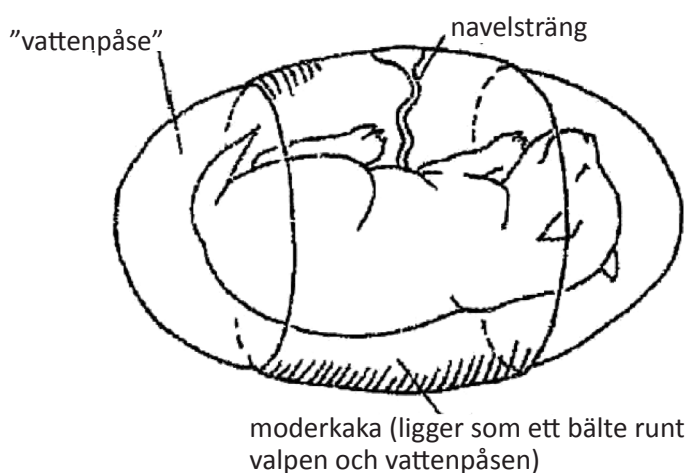
När 28 dygn har gått efter parningen kan veterinären redan utföra en ultraljudsundersökning. Om ultraljudsundersökningen görs den femte veckan är resultatet säkrare. Ultraljudsundersökningen ger information om huruvida tiken är dräktig eller inte och om flera valpar eller endast några är att vänta. Det exakta antalet kan vanligtvis inte konstateras och det är möjligt att en del av fostren blir missfall före förlossningen.

Också röntgenundersökning är möjlig för konstaterande av dräktighet. Ben syns på röntgenbild fr.o.m. 49 dygn. Röntgen tas inte rutinmässigt utan vanligtvis endast vid vissa störningar.

Skötsel av dräktig tik

En dräktig tik får inte ansträngas alltför mycket. De fem första veckorna fortsätter man dock med alldeles normal motion. Det lönar sig att följa efter moderns lust att röra sig. Man bör komma ihåg att också en dräktig hund kan må illa och ha andra liknande symptom som påverkar dess villighet att leka och röra sig. Stress bör undvikas under hela dräktigheten. Speciellt viktigt är detta under veckorna 3–5.

Vanligtvis blir tikens motståndskraft bättre under dräktigheten, men tiken kan naturligtvis ändå bli sjuk. Om betäckningen har skett utomlands finns det också en större risk för infektioner. Följ upp eventuella flytningar och kontrollera hundens drickande under dräktigheten. Kom alltid ihåg att nämna att hunden är dräktig då ni besöker veterinären. Vissa antibiotika kan användas under dräktigheten, kortison kan inte användas alls.

UTFODRING AV DRÄKTIG TIK

I början av dräktigheten ändras tikens näringsbehov inte och man ska inte ge mer mat än normalt eller mer energihaltig mat än normalt. Man ska inte låta tiken öka i vikt i början av dräktigheten eftersom övervikt ökar risken för förlossningsproblem. Ca 70 % av fostrens tillväxt sker först under den sista tredjedelen av dräktigheten dvs. under de 3–4 sista veckorna. Av denna anledning börjar tikens näringsbehov öka först efter femte dräktighetsveckan. Många tikan har sämre matlust än normalt vid tredje veckan av dräktighet - de kanske mår illa i likhet med gravida människor. Efter femte eller sjätte dräktighetsveckan ökar mängden mat som tiken äter stegvis så att mängden mat vid tiden för valpningen är, beroende på valpkullens storlek, 25–50 % större än den normala portionen. Tikens vikt borde öka fram till förlossningen med ca. 15–25 %. Eftersom de växande fostren tar mycket plats i maghålan vid slutet av dräktigheten kan det vara bra att dela upp tikens matportion i flera mindre portioner.

PROBLEM

Den vanligaste orsaken till att tiken blir tom är fel parningstidpunkt. Ifall tiken måste resa till hanen är det möjligt att dess ovulation störs. Det finns många orsaker till att hanens sädesvätska är av dålig kvalitet, t.ex. febersjukdom eller testikelinflammation kan orsaka övergående sterilitet, likaså antibiotikakurer.

Tikens sterilitet är ovanligt men möjligt. Orsaker är t.ex. infektioner eller kromosomfel. Också Brucellabakterien som påträffas i Mellaneuropa kan orsaka sterilitet för både tikan och hanen. Därtill kan fetma eller dåligt allmäntillstånd vara orsaker till tikens sterilitet.

Missfall är inte väldigt vanliga. Orsaker kan vara utfodringsfel, infektionssjukdomar, underfunktion av sköldkörteln eller hormonstörningar. Normalt kan ingenting göras när situationen uppstår. Aborteringen kan vara total varvid alla foster dör eller bara delvis varvid resten av valparna förds normalt i sinom tid. Missfall kan ske i vilket skede av dräktigheten som helst. Om missfall sker innan dräktigheten är halvvägs absorberas fostren i tikens blodcirkulation, om det sker på sluthalvan av dräktigheten får tiken tydliga symptom; smärtor, värkar och blödning.

När betäckningsavtalet är vederbörligt uppgjort behöver man inte förhandla på nytt om eventuella åtgärder i fortsättningen.

9.2 Valpning

FÖRBEREDELSE

Tiken borde alltid flyttas en vecka eller två (63 dygn från första parningen) före valpningen till den plats där valpningen kommer att ske. Det tar ca 1–2 veckor för tiken att bli van med den nya bakteriestammen och bilda immunförsvar. För valparnas välmåendes skull är det viktigt att tiken har tillräckligt gott immunförsvar som den sedan kan flytta vidare till valparna. Råmjölken innehåller antikroppar mot sådana patogener som har funnits i tikens omgivning vid slutskedet av dräktigheten. Detta bör beaktas om det är fråga om en fodervärdstik eller överlåtelse av avelsrätt.

Dessutom kan stress som tiken upplever under dräktighetens sista trimester utsätta de ofödda valparna för olika beteendeproblem och få dem att undvika nya saker. Därför ska man låta tiken som ska betäckas bekanta sig vid det blivande valpningsstället (t.ex. besök etc.), omständigheterna och andra djuren där osv. Uppfödaren måste säkerställa att moderhunden har bekantat sig och blivit van vid valpningsomgivningen i den mån att den är lugn och visar inga tecken på stress där, och att den dessutom känner sig själv och omgivningen trygg. Det är det enda sättet med vilket det går att säkerställa efterlevnaden av djurskyddslagen – enligt lagen ska tiken ges möjlighet att valpa i en lugn och skön plats som är bekant för den från förut eller som den har fått bekanta sig med i god tid före valpningen. En tik som förbereder sig för valpning eller som har diande valpar ska ges möjlighet att vara i fred.

Valpningsrummet ska vara stillsamt och utan drag, men ha ventilation. Rummet borde ha belysning, temperaturen bör kunna justeras och det vore bra om en vattenpost skulle finnas nära.

Kontrollera lämplig storlek för valplådan i din ras. Beakta att det kommer att vara valpkullens hem för en tid och också modern kommer att tillbringa största delen av sin tid där. En dörrlucka med gångjärn är i praktiken mycket användbar. Det bästa materialet för en valplåda är vattenfaner. Enligt rasen börjar valparna behöva mera utrymme fr.o.m. 2–3 veckors ålder och valplådan blir så småningom onödig. Redan ett par veckor gamla valpar strävar instinktivt bort från sovunderlaget för sina behov. Om tidningspapper finns på ett lämpligt ställe sker husträningen naturligt.

Skaffa så mycket information som möjligt om förlossningen genom att ställa frågor och läsa. Uppfödaren av din tik kan säkert också ge råd och information. Om möjligt kan du be en erfaren uppfödare till stöd. Kom överens med din veterinär på förhand hur du får hjälp ifall problem uppstår. Det lönar sig också att se till att en bil med förare finns tillgänglig vid tidpunkten för förlossningen.

Material som behövs vid valpningen

- valplåda
- valpdagbok eller anteckningsblock och penna
- snabb febertermometer
- tidningar
- hushållspapper
- glidmedel, t.ex. ren vaselin
- ren sax med rundade ändor för att kapa av navelsträngarna (vid behov)
- bomulls- eller tandtråd för att knyta navelsträngarna (vid behov)
- Betadine-huddesinfektionsmedel (från apoteket)
- små frottéhanddukar
- veterinärens telefonnummer

Följande vore också bra:

- tunna engångshandskar (rena händer känner bättre men med en latexhandske får du ett stadigt grepp om valpen) om du måste åka till veterinären och transportera nyfödda valpar behöver du också en värmelåda och ett sätt att hålla den varm (t.ex. varmvattensflaskor)
- pipett eller en liten medicinspruta
- modersmjölkersättning + nappflaska för valparna
- våg 0–1000 g

Vanligtvis sker förlossningen efter 60–65 dygn från betäckningen, i medeltal efter 63 dygn. Om tiken har betäckts flera gånger är det omöjligt att veta när den har blivit befruktad.

Temperaturen ska börja tas två eller helst tre gånger per dag en vecka före beräknad tid. Skriv upp temperaturen som du mätt samt datum och tidpunkt. Också veterinären kan behöva temperaturuppgifterna om förlossningen inte fortskrider normalt.

Hundens normaltemperatur är ca 38,5 grader men mot slutet av dräktigheten är temperaturen oftast lägre, i medeltal 37,6 grader. Temperaturen sjunker till 37,0 grader eller lägre ca ett dygn (12 - 24 h) innan förlossningen börjar. Plötslig minskning av progesteronhalten i tikens blod orsakar sjunkandet av temperaturen. Temperaturen stiger till 39 en aning innan värkarna börjar men det kan vara svårt att konstatera detta. Vid mätning av temperaturen bör man observera att man inte mäter avföringens temperatur. Termometern bör hållas fast vid tarmens vägg.

Den annalkande förlossningen föregås vanligtvis också av att tiken vägrar äta. Tikens mage kan också vara aningen lös.

Växlande temperatur är en alarmsignal. Valpen eller valpar kan ha dött och orsakar redan lokala infektioner i livmodern. I sådant fall ska veterinär kontaktas.

Anteckna i valpdagboken alla dina observationer, tikens temperaturkurva, hur den äter, rör sig, bäddar, flytningars förekomst och deras färg (klar eller grön). Se till att tiken har en lugn omgivning där den kan koncentrera sig på förlossningen; inga extra människor eller hundar. Var själv lugn.

Kontakta veterinären åtminstone om:

- dräktigheten drar ut på tiden över 65 dygn
- tiken är i dåligt skick, apatisk eller lider eller om den har feber
- förlossningen inte börjar inom 24 timmar från det temperaturen sjunkit under 37°
- fostervattnet har gått ca sex timmar innan tikens kroppstemperatur sjunker och ingen valp syns till
- mörk och tydligt grönaktig vätska rinner från förlossningskanalerna
- svaga värkar har pågått i över sex timmar
- värkarna har slutat men inga valpar har kommit
- mellanrummet mellan valparna är över tre timmar
- valpen syns inte till fastän värkarna har varit kraftiga i en timmes tid

OBS! Det ovan nämnda, liksom allt som har att göra med tikens betäckning, förlossning och skötsel av valparna är delvis kanske t.o.m. olika uppfattningar av olika håll.

Gör alltså din egen bedömning, men det torde vara bättre att ringa veterinären i onödan en gång än att förlora hela valpkullen eller tiken eller båda.

Förlossningsvätskorna bör vara klara eller ljusgröna. Om de är blodiga eller rosaaktiga är något på tok och veterinärundersökning är en nödvändighet. Du kan prova hur förlossningskanalerna har öppnat sig. Kom dock ihåg att rengöra händerna mycket noggrant eller använd sterila plasthandskar.

Öppningsskedet

Öppningsskedet börjar vanligtvis när temperaturen börjar stiga igen (alltså efter att först ha sjunkit till 37 grader eller lägre). Att tiken inte äter, är rastlös, går av och an, bäddar, skakar, gnäller och flämtar är typiska symptom när förlossningen börjar.

Öppningsskedet räcker vanligtvis 6 - 12 timmar, ibland t.o.m. 36 timmar. Vissa tikan bäddar kraftigt och de bör få göra så, eftersom bäddandet befrämjar värkarna. I det här skedet kan tiken föras ut, men alltid i koppel. Det lönar sig inte att gå väldigt långt bort hemifrån. För vissa tikan är detta skede inte ens särskilt synligt utan livmodern kan öppna sig så småningom under en längre tid och värkarna är knappt märkbara för människan.

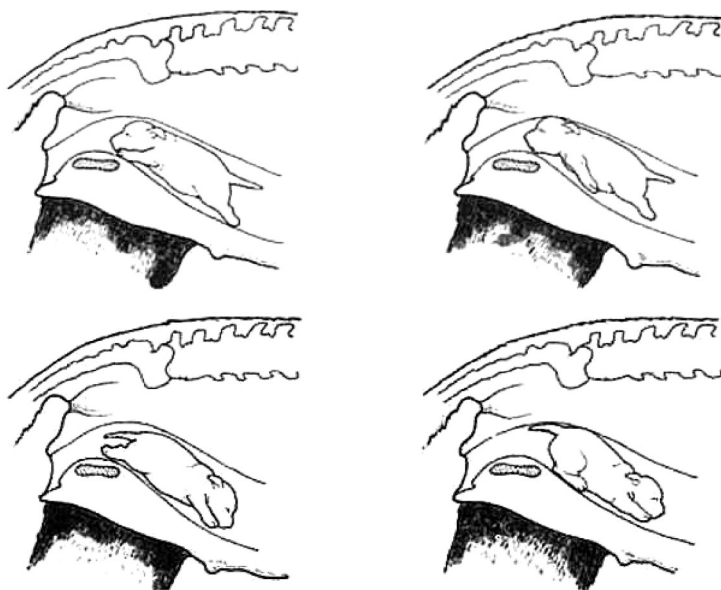
Man bör förhålla sig uppmuntrande till tiken, absolut inte tycka synd om den. Bjud inte mat åt tiken men lite vatten kan den dricka.

Krystnings- dvs. utdrivningsskedet och efterbörd

De första värkarna kommer med 15–20 minuters mellanrum och så småningom blir mellanrummen kortare. Den första valpen föds vanligtvis ca en halv timme efter att de tydliga värkarna har börjat. När tiken böjer på ryggen och håller andan medan den krystar är den första valpen på väg att födas. Vissa tikan vill föda stående så låt tiken själv välja sin ställning.

Ofta föder tiken valpar med ca.20 minuters mellanrum. Födelsen av en valp räcker ca ½–1 timme per valp. Vanligtvis kommer fosterhinnan först fram och ska hanteras varsamt så att den inte går sönder. Ca 60 % av valparna föds med huvudet före, 40 % med benen före.

Valparnas födselpositioner

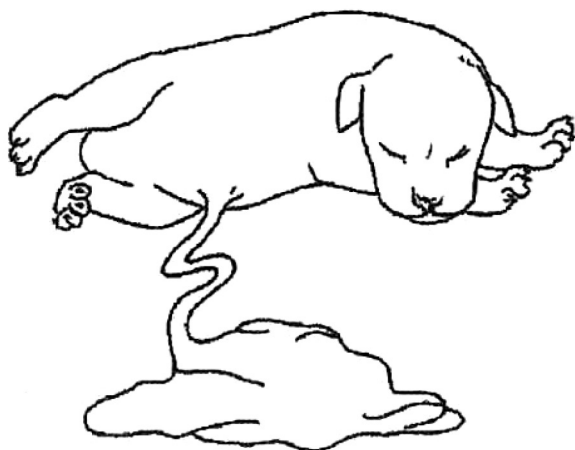
Om valpen har fastnat kan man dra den lätt snett nedåt, men bara när tiken krystar. Valparna är hala så ett bättre grepp om dem fås med hushållspapper eller plasthandskar. Vulvan trycks försiktigt bakåt så att valpen frigörs från trycket. Om endast valpens nos syns kan man hjälpa genom att dra vulvan över pannan, använd vid behov glidmedel. Många tikar tar helt själv hand om förlossningen och rengöringen av valparna, men människan bör ändå övervaka situationen och hjälpa till vid behov.

Vanligtvis föds valpen omgiven av fosterhinnan dvs. en vattensäck, men ibland brister säcken före födseln. Om tiken inte själv bryter hinnasäcken kan du hjälpa den. Börja öppna säcken från nosändan så att du får valpens andningsvägar frigjorda så snabbt som möjligt.

Vanligtvis slickar modern valpen torr. Om inte, hjälp den. Massera valpen med papper eller en liten frottéhandduk ganska kraftigt mothårs tills den börjar skrika. Vanligtvis styrs valpen väldigt snabbt av sina instinkter till moderns spenar.

Modern kapar själv av navelsträngen. Om modern håller på att bita navelsträngen för kort, lägg dina egna fingrar på valpens mage och håll i navelsträngen. Om modern av någon anledning inte själv biter av navelsträngen kan du skära den. Bind navelsträngen först med tråd och klipp den sedan så att den blir ca 5 cm lång.

Nyfödd valp

Efterbörderna måste räknas, så att man vet att alla har kommit ut. Ofta äter tiken upp efterbörden i mycket snabb takt. Det är inte nödvändigt för tiken att äta upp efterbörden men hormonerna som finns i den främjar sammandragningen av livmodern och ökar mjölkproduktionen.

En del tikar får diarré om man låter den äta upp alla efterböjder. Säkrast är att låta tiken äta bara 2–3. Om efterböjder blir inne avlägsnas de som normala efterflytningar inom ett par dagar. Ibland orsakar efterböjder som blir inne inflammationer, så det är skäl att följa upp tikens kroppstemperatur åtminstone en vecka efter valpningen.

Att få tiken att röra sig främjar förlossningen. Om tiken vill gå runt är detta ett sätt för naturen att öka värkarnas intensitet. Om förlossningen räcker flera timmar kan man försöka bjuda tiken på en lätt, energihaltig måltid. Om hunden rastas bör detta göras alltid i näromgivningen så att hunden är kopplad. Ta en handduk med dig för det fallet att en valp skulle födas ute!

Förlossningen är över

När moderns beteende ändras har den sista valpen antagligen fötts. Man kan konstatera ganska bra när förlossningen är över utifrån tikens hållning. Modern börjar då vila lugnt och slickar sina valpar njutningsfullt. Det är svårt att känna på magen om valpar ännu finns inne, men ibland kan valpen nog kännas. Tillståndet kan bekräftas med ultraljud eller röntgen, ifall misstanke råder.

När du tror att alla valpar har fötts är det dags för den nya familjen att slå sig ned. Tiken kan tas på en kort kisspromenad och vid behov rengörs bakändan när man kommer in. Under tiden kan dina medhjälpare rengöra valplådan och placera valparna tillbaka i lådan innan tiken kommer tillbaka.

Väg och markera valparna senast i det här skedet. **Kontrollera** valparna. Valpar som har allvarliga strukturfel och annars defekta valpar bör avlivas i tidigt skede. Det kan kännas svårt att fatta beslutet men tänk rationellt, inte bara med känslan. Praxis har visat att en valp som har behövt kraftig återupplivning ofta måste avlivas senare. Naturen har sin avsikt och livsodugliga individer gallras bort.

Avlivandet av en valp som är äldre än nyfödd ska alltid göras av veterinär. Ifall uppfödaren av någon anledning blir tvungen att avliva själv en nyfödd valp, definierar djurskyddsförordningen att en hundvalp som är yngre än tre dagar kan dödas genom ett så kraftigt slag mot huvudet att den **omedelbart** avlider. Att avliva en livsoduglig valp är betydligt humanare för valpen än att vänta på en naturlig och långsammare död.

I en del raser är det vanligt att valparna har sporrar när de föds. Att avlägsna sporrar är enligt Eviras uppfattning en del i djurskyddslagens 7 § avsedd operation eller annan därmed jämförbar åtgärd som åsamkar smärta. I samma paragrafs 2 moment anges att åtgärden får göras endast av en veterinär. Enligt Eviras tolkning åsamkar avlägsnande av sporrar valpen smärta och åtgärden medför olika risker. Sporrar får inte avlägsnas pga. kosmetiska orsaker. Sporrar får opereras bort endast av en veterinär pga. veterinärmedicinska skäl.

Temperaturen i födselrummet bör vara åtminstone normal rumstemperatur så att valparna inte svalnar. Ge modern mat och se till att den får tillräckligt med vätska.

Normalt äter nyfödda med en - två timmars mellanrum. Valparna klarar sig i nödsituation utan mjölk i högst sex timmar. Kontrollera att varje valp suger och får sin andel. Råmjölken innehåller antikroppar som är viktiga för valpens hälsa. Hundvalpar får genom placentan bara ca 5–10 % av de maternella antikropparna, så nyfödda valpar måste under 4–6 timmar från sin födsel få tillräckligt med (ca. 10 % av livsvikten) råmjölk så att dess antikroppar skulle absorberas från tarmsystemet till blodcirkulationen och djuren får ett passivt skydd mot infektioner.

PROBLEMSITUATIONER

Total värksvaghet betyder att förlossningen inte alls sätter igång eller att utdrivningsskedet efter öppningsfasen inte alls kommer. Orsaker till detta kan vara en alltför liten valpkull (1–2 valpar) eller en mycket stor valpkull, varvid livmodern töjs ut – dessa är så klart s.k. normala, fysiologiska orsaker. I vissa släkter är dock totalt svaga värkar en ärftlig egenskap. I så fall borde man fundera om avel är vettigt. Tecken på totala svaga värkar är bl. a. att temperaturen sjunker under 37 grader och stiger därefter bestående till 38 grader. Detta kan tala om att förlossningen inte kommer att sätta igång av sig själv utan att kejsarsnitt behövs.

Delvis värksvaghet kan vara svår att bestämma. Ibland kan förlossningen framskrida långsamt och säkert men en otålig barnmorska fruktar att något är på tok. Ifall förlossningen avbryts samtidigt som värkarna slutar eller avtar och det har gått redan 2–3 timmar från det att föregående valp föddes, är det sannolikt fråga om delvis svaga värkar. Detta kan t.ex. bero på tikens höga ålder, dåliga kondition eller hormonstörningar.

En **kalkspruta** befrämjar värkarna och således förlossningens gång. Det är fråga om 10-procentig kalciumglukonat-lösning som injiceras långsamt under tikens hud, men endast enligt veterinärens anvisningar och handledning.

Oxytocin m.a.o. förlossningshormon uppstår normalt i hundens hypofys; det orsakar livmoderns sammandragningar. Om hormonet behöver ges, ges det först när den första valpen redan har fötts. Livmoderhalsen måste vara öppen och valparna får inte ligga snett eller överlappa varandra. Det får inte heller vara en alltför stor valp på väg. Oxytocin kan användas endast under veterinärens kontroll. Överdoserings kan orsaka valparnas död.

Kejsarsnitt måste göras ibland, när valparna är väldigt få, t.ex. endast 1–2 st. och förlossningen inte börjar på naturlig väg. Övriga orsaker för kejsarsnitt kan vara alltför stora, felpositionerade eller fastsittande valpar, att valparna är för många dvs. livmodern har töjts ut eller att tikens kondition försämras eller att den har tydliga smärtor. Hos raser med stor skalle är kejsarsnitt vanligt. Tikens övervikt, bäckenets trånghet eller tumörer kan hindra normal förlossning.

Ifall du måste ta tiken till veterinären, ta med dig en varmt fodrad kylbox av styrenplast för att hämta hem valparna och en varm filt för tiken. Vården efter ett kejsarsnitt kräver noggrannhet och renhet. Såret rengörs noggrant och tikens kroppstemperatur måste uppföljas. Dessutom måste man se till att tiken inte betar sig aggressivt mot valparna. Aggressivitet är möjligt efter att tiken vaknat från narkosen som krävs för operationen. Om så sker, är det skäl att ge tiken värkmedicin.

För vissa tikar börjar mjölken komma ned redan flera dagar före förlossningen, men ordentligt med mjölk börjar det oftast komma först efter ett dygn från förlossningen. Ifall moderns mjölk håller på att ta slut kan detta bero på flera orsaker, bl.a. tikens dåliga utfodring, dåligt drickande, valpar som fötts i förtid, dålig modersinstinkt eller mjölkkörtelinfektion, varvid spenen hettar och är svullen och sjuk. Ett varmt omslag (handduk eller bl.a. kålblad) fungerar som bra första hjälp. Ofta behövs också veterinärens hjälp.

Konstmatning behövs om tiken har dött eller om valpkullen är väldigt stor och mjölken inte därför räcker till. Konstmatning påbörjas också om mjölkproduktionen är dålig, tiken har mjölkkörtelinflammation eller den är annars sjuk. Det lönar sig att fråga efter möjligheter att hitta en annan moder som har endast få egna valpar eller som av någon anledning har mist sina egna valpar.

Modersmjölksersättning finns som lättanvända preparat. En 20 ml engångsspruta med ett ventilgummi i ändan fungerar bra som nappflaska. För hundvalpar finns särskilda nappflaskor; för stora valpar kan man använda barnens nappflaskor. **Människors modersmjölksersättning FÅR INTE ges åt hundvalpar.**

Magen på en valp som ätit väl är rund men inte spänd och valpen sover gott mellan matningarna. Anteckningar ska göras över matningarna och viktutvecklingen. I ca. 18–21 dagars ålder kan valparna lära sig att dricka själv från en skål.

Observera att om valparna är moderlösa behöver de också **hjälp med att utföra sina behov** under de två första veckorna. Nedre delen av valpens mage masseras med fuktig bomull eller tyg, detta imiterar moderns slickningar. Man bör se till att varje valp har avföring och urinerar ordentligt.

Vanligtvis är tiken kroppstemperatur efter förlossningen ca 39,5 grader, eftersom mjölkproduktionen accelererar ämnesomsättningen. Om temperaturen är under flera dagar nära 40 grader kan det vara fråga om **livmoderinfektion**. Tikens temperatur måste alltså övervakas noggrant och temperaturen måste sjunka till det normala inom tre-fyra dagar från förlossningen. Om temperaturen är hög en längre tid finns det risk för att mjölken sinar och valparna torkar.

Mörka flytningar kan räcka 2–8 veckor, vilket är alldeles normalt. Flytningarna är rikligare om efterbördar har blivit inne. Om flytningarna blir illaluktande, vispgrötfärgade eller gråa, variga, är det fråga om livmoderinfektion som behöver vårdas snabbt.

Symptom för **kalkkramp** är orolighet, flämtande, stelhet, dräglande och senare kramper. Man bör se till att tiken får rätt foder.

Juvinflammation gör spenen öm för beröring och kan också orsaka feber. Inflammationen känns i juvret som en hård klump. Värme är bra som första hjälp. Valparna får inte suga den infekterade spenen. Kontakta veterinären i tid om du misstänker att något är på tok.

Alla tikar är inte medfödda mödrar och en stor del av valparnas dödar beror på störningar i vårdbeteendet (tikens aggressivitet, likgiltighet, vårdslöshet). Orsakerna till beteendestörningar kan vara många; först lönar det sig att kontrollera att tiken är frisk. Om du misstänker att tiken har smärtor kan du ge den värkmedicin. Ofta kurar sig en tik som känner sig sjuk ihop och lägger sig inte avslappnat så att valparna kommer åt spenarna utan hinder. Om spenarna känns ömma och stenhårda kan man badda dem med en varm och fuktig handduk. Om omgivningen är rastlös kan tiken känna sig osäker. Extra människor och djur bör avlägsnas från närheten. Tråkigt nog är dålig modersinstinkt ofta en ärftlig egenskap som går i släkten, så dylika individer borde inte alls användas för avel.

9.3 Moderns och valparnas hälsa och skötsel

Modern vill vanligtvis inte alls lämna sina valpar utan både mat och vatten serveras till valplådan. Ut och kissa måste tiken ofta tas i lina, åtminstone under de första dagarna. Vissa tikar vill inte frivilligt lämna sina valpar under de tre första veckorna. Enligt lagen ska tiken som förbereder sig för valpning eller som har diande valpar ska ges möjlighet att vara i fred. En tik som valpat ska vid behov ha möjlighet komma fritt bort från valparna. I praktiken kan man lösa detta genom att hålla valparna i en sådan valplåda eller inhägnad där det finns en öppning för tiken att gå ut och in via, men som valparna inte kan använda.

Efter att tiken tagits ut torkas en långhårig tiks bakända så att efterblödningarna inte smutsar ned valplådan och valparna.

Ge tiken en chans att njuta av moderskapets lycka i lugn och ro. Mjölakens tillräcklighet bör observeras ständigt. De tre första dygnen är de mest kritiska i valpens liv, så den här tiden bör användas enbart till att ta hand om valparnas och moderns välmående.

Under tiden för diandet ska tikens foder vara mycket näringsrikt och vatten bör alltid finnas tillgängligt. Om tiken inte dricker tillräckligt kan du ge den t.ex. majsavfalling, honung eller sirap, köttbuljong, hönsbuljong eller surmjölk.

Energibehovet ökar betydligt från andra veckan av diande till fjärde veckan. Om valpkullen är stor kan energibehovet vara t.o.m. fyrdubbelt jämfört med det vanliga. Näringen måste vara mycket energi- och kalciumhaltig. Brister uppstår lättare när behoven är stora. Se Utfodring i kapitel 8.

Även om tiken skulle matas så mångsidigt och bra som möjligt, kan diandet tära på krafterna och tiken magra. Sålunda bör lindrig övermatning fortsättas även efter avvänjningen. Om tiken har diarré under diandet är orsaken högst antagligen för mager mat. Tiken är tvungen att äta fattig mat eller mat av sämre kvalitet i betydligt större mängder, varvid matsmältningen måste jobba hårt och fungerar eventuellt inte ordentligt och absorptionen försämras.

Tikens energibehov är som störst vid diandet. Behovet är beroende av valpkullens storlek men i genomsnitt är energibehovet under den första amningsveckan 1,5-faldig, under andra veckan dubbel och under tredje och fjärde veckan 2,5-faldig - tredubbel.

Det är bra om maten innehåller mer energi och protein än normalt. Den rekommenderade minimihalten av protein är ca. 30 %. Av färdigmat passar valpmat eller aktiva hundars mat åt dräktiga och diande tikan. Färdigmat som är avsedd för valpar av större raser bör inte ges åt en diande tik som behöver mycket kalcium eftersom dessa foder vanligtvis har minskad kalciumhalt.

Om en dräktig eller diande tik äter enbart hemlagad mat är det bra att kontrollera att den får tillräckligt med kalcium. Mjölk innehåller mycket kalcium och därför är det viktigt att komma ihåg att ge tillräckligt med kalcium åt en tik som diar och äter hemlagad mat. Kalciumhalten i näringen behöver inte höjas utan kalciummängden ska stå i relation med mängden näring. En dräktig tik ska däremot inte ges mycket kalcium. Kalciumhalten sjunker i blodet på en del tikan efter förlossningen. Detta kallas för kalkkramp som orsakas av den långsamma kalciumregleringen i blodet när mjölkproduktionen börjar. Det kan inte förebyggas med att mata kalcium på förhand åt tiken. Tvärtom, rikligt kalciumintag kan försvaga regleringssystemet medan knappt kalciumintag håller det vaken.

Valparnas skötsel och matning

Det är bra att väga valpen när den föds och efter 12 timmar samt därefter en gång per dag. Så här görs åtminstone under hela den första veckan. Om vikten minskar mer än 10 % från födselvikten ska extra mat ges. Bäst är att mjölka lite mjölk av tiken och servera den åt valpen med pipett. Valparnas vikt börjar öka ordentligt först efter ett par dagar från födseln och detta är inget att oroas för. Om det är tyst i valplådan är allt bra.

Tilläggsmat

Om mängden valpar är måttlig och mjölk finns tillräckligt börjar tilläggsmatningen vanligtvis vid 3–4 veckors ålder. De första portionerna kan vara t.ex. köttfärs, mosad burkmat eller annan våtmat eller blötlagt torrfoder avsett för valpar. Även om valparna ännu i den här åldern diar, börjar fast, mjuk mat smaka åt dem ganska snabbt. Man börjar ge valparna flera gånger per dag den mat som de ska äta vid avvänjningen.

Efter avvänjningen när valpen flyttar till sitt nya hem får den vanligtvis mat ca 4 gånger per dag. Så småningom övergår man till tre och sedan till två matningsgångar per dag. Maten serveras från ett lågt, plant kärl. Valparna måste ha en stadig vattenskål (inte för djup så att valparna inte drunknar) fr.o.m. den stund matningen inleds. I samband med att valparna börjar ges tilläggsmat ges valparna och modern den första avmaskningen.

Efter att tilläggsmatningen har börjats kan valparna börja slicka läpparna på familjens vuxna hundar. De gör så för att tigga om en färdigt tuggad, lämpligt varm kräkningsmåltid av dem. Om detta vill hindras bör de vuxna hundarna isoleras från valparna för ett par timmar efter måltiden.

Vanligtvis vill tiken dia valparna till 6–7 veckors ålder och det finns ingen orsak att hindra detta, även om valparna inte längre nödvändigtvis skulle behöva mjölk.

Valparna måste få vara tillräckligt i människosällskap. Socialisering i 5–12 veckors ålder är ytterst viktigt för utvecklingen av hundens karaktär. Det åligger uppfödaren att hålla varje valp sällskap på tumanhand dagligen. Umgänget bör också innehålla lek och fysisk beröring.

Om valparnas utveckling och eventuella sjukdomar

Kroppsfunktionerna av en liten valp skiljer sig en aning från en vuxen hunds, bl.a. är dess kroppstemperatur lägre. En babyvalps vikt fördubblas vanligtvis inom 7–10 dagar. Ögonen öppnas i 10–14 dagars ålder, öronen i ett par veckors ålder. Dock börjar valpen reagera på det den ser och hör först ett par dagar senare.

Friska, välmående nyfödda valpar bara äter och sover. De gnyr endast när de är på väg till spenen. En frisk valp sover 90 % av tiden; obetingade muskelreflexer förekommer till fyra veckors ålder. En frisk valp gäspar också. Om en valp gråter längre än 10–15 minuter är den antingen sjuk eller hypotermisk.

Speciellt en nybörjande uppfödare bör också förbereda sig mentalt för förluster. Det är vanligt att valpar föds döda eller att en del av dem dör före överlåtelseåldern. Den normala valpdödligheten hos alla raser är 10–35 % från födseln till avvänjningen. Av dessa dör ungefär hälften på födelseveckan, en fjärdedel före födseln eller under förlösningen. Uppfödaren kan dock också själv påverka valparnas överlevnad.

Minskning av kroppstemperaturen är en av valparnas vanligaste dödsorsaker. Valparna är under den första veckan så gott som växelvarma. Den normala temperaturen för en småvalp är 35–36,7 °C under den första veckan. Modern kan överge valpen om dess temperatur sjunker väldigt lågt. Om valpens temperatur sjunker under 32 grader förlamas tarmsystemet och slutar fungera helt och hållet.

Om en valp verkar vara i nöd, lönar det sig alltid att först prova om den skulle bli bättre av uppvärmning. Kontrollera att temperaturen inte är för låg eller konstgjort för hög.

Övriga dödsorsaker kan vara bl.a. krossande (valpen blir under modern), sjukdomar, störningar i mjölkproduktionen, parasiter, moderns onormala slickande och missbildningar orsakade av utvecklingsstörningar.

Om valpen förlorar 10 % av sin födelsevikt är dess överlevnad hotad. En valp som inte vill eller orkar äta måste alltid först värmas upp och därefter fås att dricka. Bäst lyckas valpens uppvärmning genom att man sätter valpen under de egna kläderna mot huden. Lite mjölk kan lätt mjölkas från modern och det kan ges åt valpen med pipett. En slapp valp kan piggas upp när man ger den ett par teskedar glukos dvs. druvsockervatten (1 dl vatten, 10 g druvsocker, 0,5 g koksalt). I nödfall kan också fruktsockerlösning användas. En liten mängd sådan lösning kan ges med pipett i munnen med 15–30 minuters mellanrum.

Om valparnas överlevnad är hotad lönar det sig att höja rumstemperaturen till 29,5–32 grader. Luftfuktigheten ska vara 55–65 %. Då har redan mycket gjorts för valparnas överlevnad.

Om valpen är livsduglig kan den piggas upp och bli en hurtig, frisk hund. Att hålla en svag valp vid liv lönar sig dock inte utan naturen tar sitt under den första veckan.

Diarré hos valpar som är under tre veckor gamla beror oftast på övermatning. Matsmältningsenzymerna överbelastas. Avföringen är till en början grön, vilket beror på avsöndring av galla, och förvandlas till vit när enzymförråden håller på att ta slut. **Småvalpars diarré beror nästan alltid på alltför stor mängd mat.** Uppfödaren kan påtvinga valparna mat genom att lyfta dem till spenarna varvid de suger fastän de inte skulle vara hungriga. Som vård används sockerlösning. En annan orsak för diarré är en störning i tarmfloras bakteriebalans alltså t.ex. bakterier som fåtts från maten.

Under avvänjningen får valparna ibland diarré. Detta beror på att moderns mjölk antagligen effektivt utvecklar valparnas ännu outvecklade matsmältning; när diandet slutar kan problem uppstå.

Småvalpars ögoninfektion framkommer i samband med att ögonen öppnas. Valparna blir rastlösa och gråtiga och deras ögonlock sväller upp.

MATNING AV HUNDVALP

Efter avvänjningen när valpen flyttar till sitt nya hem får den vanligtvis mat ca. 4 gånger per dag. Så småningom övergår man till tre och sedan till två matningsgångar per dag.

De sex första månaderna i hundvalpens liv utgör skedet för snabb tillväxt varefter tillväxten minskar tydligt. Småväxta raser når vuxenstorleken vid ca 8–12 månaders ålder, mellanstora raser vid 12–18 månaders ålder och stora och jätteraser vid ca 18–24 månaders ålder.

Det är bättre för utvecklingen av en hundvalps skelett, speciellt i en storväxt ras, att valpen växer lite långsammare än alltför snabbt. En hundvalp får speciellt inte bli fet eftersom riklig energitillförsel ökar tillväxten. Däremot, i motsats till vad som ofta påstås, ökar större proteinintag inte tillväxten. Tvärtom, tillräckligt proteinintag är viktigt för benstommens utveckling. Valpens kommande storlek avgörs av generna och lindrig begränsning av tillväxthastigheten genom begränsning av energiintaget påverkar inte hundens storlek som vuxen. En valp som växer långsamt når vuxenstorlek en aning senare än en valp som växer snabbt. Särskilt för hundar av storväxta raser eller jätteraser är det gynnsamt för utveckling av hundens benstomme om tillväxthastigheten saktas ned med måttlig matning och energitillförsel.

Tillväxt kräver protein. Även om en valp under det intensiva tillväxtskedet äter ca två gånger mera än en vuxen hund som väger lika mycket och får således en dubbel mängd av alla näringsämnen, är den rekommenderade minimihalten av protein i en växande valps mat lite större än i en vuxen hunds. Minst 22 % men hellre 25–29 % av torrsubstansen eller energin av fabriksstillverkad valpmat borde enligt rekommendationerna bestå av protein.

10. HUNDENS ÖVERLÅTELSE OCH BOKFÖRING

10.1 Köp av hund

AVTAL

Föremål för köp

En hund är enligt köplagen och konsumentskyddslagen lös egendom som kan ägas och innehas. Till hunden anknyter olika rättigheter som kan

- ägas
- säljas
- hyras
- lånas.

Avtalets uppkomst

Ett avtal uppkommer när ett accepterande svar ges på ett anbud, dvs. då valpköparen ger ett anbud på valpen och uppfödaren accepterar anbudet.

Också muntliga avtal giltiga. Det kan dock vara svårt att bevisa existensen eller innehållet av ett muntligt avtal vid en tvist. Det är skäl att göra avtalet med alla villkor alltid skriftligt.

Avtalsfrihet

I Finland råder avtalsfrihet vilket innebär att alla får i princip fritt avgöra om man vill ingå ett avtal, samt med vem och på hurdana villkor.

En uppfödare som har undertecknat Uppfödarförbindelsen har förbundit sig att använda Kennelklubbens blankett Köpeavtal för hund eller ett avtal med motsvarande innehåll.

Avtalsvillkor

Avtalsparten måste ha möjlighet att bekanta sig med avtalets alla villkor innan han/hon beslutar sig att ingå avtalet.

Avtalsvillkoren ska vara skäliga (säljarens och köparens uppfattning om vad som är skäligt kan vara totalt annorlunda).

Avtalsparternas rättigheter och skyldigheter måste ligga i balans.

Prisreglering finns inte, utan det antas att konkurrensen håller priserna skäliga. Om priset eller sättet att beräkna priset inte har avtalats, ska köparen betala ett pris som är skäligt med beaktande av hundens ras, kvalitet, gängse pris vid tidpunkten för avtalets ingång samt övriga omständigheter.

Genomgång av avtalsvillkoren skyddar såväl köparen som säljaren: det går inte att i ett senare skede vädja till att man inte visste om villkoren.

Ändring av avtalsvillkor kan lätt leda till en tvist i ett senare skede. Vid ändringen har man inte beaktat dess påverkan på de övriga avtalsvillkoren, formuleringen av ändringen lämnar rum för tolkning, eller villkoret är oskäligt varvid det inte är bindande.

Vid användning av Kennelklubbens avtalsblanketter är det inte möjligt att göra redigeringar eller ändringar i dem i den mån att innehållet i avtalet ändras väsentligt.

Avtalet binder

Att avtal binder är en av grundprinciperna i avtalsrätt. Detta innebär att ingendera av avtalsparterna kan utan särskild orsak eller gemensamt avtal ändra avtalet till någon del.

Läs igenom alla köp- och avtalsvillkor tillsammans med köparen. En liten möda kan förebygga ett stort gräl.

Att dra sig ur ett avtal

Att dra sig ur ett avtal utan orsak är ett avtalsbrott och orsakar skadeståndsskyldighet.

En orsak till att köparen drar sig ur avtalet kan vara att han/hon har fått felaktiga eller bristfälliga uppgifter om hunden. Då ligger orsaken till att köpet inte uppkommer hos uppfödaren och köparen har ingen ersättningskyldighet.

Valpköparen kan bryta avtalet genom att återkalla köpet innan uppfödaren har uppfyllt avtalet. Uppfödaren kan då inte kräva att köparen håller sig till avtalet, men kan däremot kräva ersättning för sin skada.

ATT SÄLJA HUND MED BIBEHÅLLEN ÄGARRÄTT

Delvist bibehållande av hundens ägarrätt

Enligt Kennelklubbens regler kan uppfödaren inte göra upp ett avtal där uppfödaren bibehåller delvis ägarrätt till hunden. Således är det förbjudet att använda bibehållen ägarrätt som ett avtalsvillkor.

Det bör beaktas att bibehållen ägarrätt inte innebär samma sak som delvist ägarskap t.ex. för två eller tre ägares gemensamt ägande.

FÖRBEREDELSE AV AVTAL

Marknadsföring

Som marknadsföring räknas alla uppgifter som uppfödaren ger om de hundar och tjänster som erbjuds.

Avsikten med bestämmelserna angående marknadsföring är att se till att konsumenterna får tillräckligt med information när de planerar och fattar beslut om att skaffa hund.

Vid marknadsföringen bör enligt lag ges alla uppgifter som är nödvändiga med tanke på konsumenternas hälsa eller ekonomiska säkerhet.

Marknadsföringen får inte vara missvisande och således är det förbjudet att använda osanna och missvisande uppgifter i marknadsföringen. Missvisande kan också vara det att man låter bli att berätta saker eller att man berättar dem oklart varvid helhetsbilden som getts genom marknadsföringen förvrängs.

Uppgifter som främjar försäljningen av hunden kan ges både muntligt och skriftligt.

Det är fråga om marknadsföring när valpköparen frågar om valpkullen per telefon eller besöker uppfödaren för att bekanta sig med valparna och uppfödaren ger uppgifter.

Uppgifterna som påverkar köpbeslutet blir en del av avtalet. Det blir lättare att bevisa dessa, om sakerna som man kommit överens om finns på papper.

Angivande av pris

Priset för en individualiserad valp ska anges i marknadsföringen och man får inte göra skillnad i olika reklammedia. Det slutliga priset som innehåller t.ex. skatter, registreringskostnader osv. ska anges om hunden.

Valpköparen svarar själv för utförandet av behövlig jämförelse mellan raser, priser och uppfödare. Efter att avtalet ingåtts är det inte längre möjligt att åberopa exempelvis dyrt pris.

Av en näringsidkare förutsätts tydliga prisuppgifter.

Uppmaning att göra anbud

Ett avtal uppkommer när ett accepterande svar ges till ett anbud. En valpreklam t.ex. i tidningen är dock inte ett bindande anbud utan en uppmaning till i detta skede anonym valköpare att göra ett köpeanbud.

Om marknadsföringsmaterialet är riktat till en viss, angiven valköpare får denna åberopa det meddelade priset. Han/hon har rätt att få hunden med det pris som anges i annonsen.

Felaktiga eller bristfälliga uppgifter i marknadsföringen

Man får inte ge felaktiga uppgifter i marknadsföringen med avsikt eller av oaktsamhet. En valköpare som har kommit på plats pga. en felaktig annons kan ha rätt att få ersättning för rese-, telefon- etc. kostnader och övrig skada.

Köparens rätt att åberopa ett fel i hunden påverkas av uppgifterna som getts om hunden, eftersom marknadsföringsuppgifterna utgör en del av avtalet. En hund har ett fel om den avviker från de uppgifter som har påverkat köparens beslutsfattande.

Alla de uppgifter som säljaren ger är av betydelse eftersom köparen fattar köpeslutet. Fundera vad du kan och är villig att binda dig till!

Avtalsförhandlingar

Förhandlingarna parterna emellan är förberedande åtgärder vars syfte är att nå ett avtal. Det är oftast möjligt att dra sig ur förhandlingarna som föregår ett föravtal utan ersättningsskyldighet i motsats till ett redan ingått avtal. Parterna bär själv kostnadsrisken för sina avtalsförhandlingar.

Vid upprättandet av avtal bör man vara lojal och noggrann. Försummande av skyldigheter kan leda till skyldighet att ersätta skada som motparten åsamkats. Den som är vårdslös vid avtalsförhandlingarna kan bli tvungen att ersätta utöver kostnaderna också annan skada som den andra parten orsakats.

Om du har accepterat ett köpeanbud eller en handpenning, har du förbundit dig att sälja. Att dra sig ur köpet blir ett avtalsbrott. Var noggrann i det här skedet.

AVTALSBROTT

Om avtalsparten inte gör så som antecknats i avtalet är det fråga om ett avtalsbrott. Om parterna inte kan komma överens kan tvisten avgöras bindande endast av domstolen.

Försening

Om valköparen inte får hunden vid avtalad tidpunkt har uppfödaren brutit avtalet.

Om köparen har krav pga. fördröjning eller fel får denne hålla inne så mycket av betalningen som motsvarar kravet.

På grund av dröjsmål kan valköparen ha rätt att upplösa avtalet.

Vid bedömning av storleken av köparens retentionsrätt bör beaktas att valköparen, som är i konsumentens roll, inte kan förutsättas kunna bedöma exakt till hur stora krav hen har rätt till vid fördröjning eller fel.

Fel

En vara är behäftat med ett fel om säljarens prestation inte motsvarar avtalet.

Hunden ska motsvara det som kan anses ha avtalats.

Uppfyllandet av uppfödarens aktsamhetsplikt förutsätter att denna kontrollerar hundens skick innan den överläts till köparen.

**Kontrollera varan, alltså hunden, omgående före överlåtelsen.
Köparen godkänner själv hunden i dess aktuella skick.**

Reklamation

Reklamation ska göras utan dröjsmål efter det att valpköparen har upptäckt felet eller hen skulle ha kunnat upptäcka det. Köparen har vid hundköp två månader tid att meddela säljaren om felet från det att felet upptäcktes.

Köparen kan pga. försenad reklamation förlora sin rätt till kompensering.

ATT GE UPPGIFTER OCH HUR DET PÅVERKAR ANSVARET

Skötsel- och utfodringsanvisningar

Uppfödaren har en allmän rådgivningsplikt gentemot köparen.

Hunden är behäftad med fel om köparen i samband med köpet inte får sådana instruktionen som behövs för bruk, skötsel och hållande av hund.

Köparen ska förfara enligt de skötselanvisningar som hen har fått.

**Ge köparen skriftliga skötsel- och utfodringsanvisningar (=bruksanvisningar).
Anteckna i köpeavtalet att informationen har getts.**

Uppgifter om ärftliga sjukdomar och defekter

Uppfödaren måste berätta om fel och sjukdomar som hen har vetskap om i valpens ras och släktlinje. Dessutom bör köparen informeras om felens och sjukdomarnas uttrycksformer, deras betydelse för hunden och ägaren, deras vård samt vårdens sannolika kostnader.

**Ge information om rasens och hundens möjliga sjukdomar och defekter.
Anteckna i köpeavtalet att informationen har getts.**

En ärftlig sjukdom eller defekt som uppstår i hunden efter köpet är ett s.k. dolt alltså hemligt fel. Säljaren blir inte befriad från ansvar i det här fallet, även om hen hade gett uppgifter om ärftliga sjukdomar och fel till köparen. Ansvar uppstår alltid men ersättningsskyldigheten som uppstår pga. ansvaret och ersättningssumman påverkas av flera faktorer.

Lämplighet för bruk

Hunden ska lämpa sig för det användningsändamål som den avsetts för.

Ett sällskapsdjur lämpar ofta för sitt brukssyfte även om det skulle uppstå en sådan avvikelse i hunden som inte hindrar den från att vara en s.k. hushund, t.ex. fel öronställning hos en spets.

Hunden bör också lämpa sig för det speciella ändamål som den är avsedd att användas för; om uppfödaren har vid köptillfället vetat om ett sådant ändamål och köparen har haft motiverad orsak att lita på uppfödarens expertis och bedömning.

**Förbind dig inte till sådant som du inte kan vara säker på. (t.ex. brukssyfte).
Sälj hunden alltid som SÄLLSKAPSDJUR.**

ÅTGÄRDANDE AV FEL

Primärt åtgärdas ett fel genom reparation (t.ex. kirurgiskt), sekundärt genom att ersätta en hund som är behäftad med fel med en felfri (ny valp).

Om felet inte kan åtgärdas på det här sättet och köparen nöjer sig med en felaktig hund, har köparen rätt till prisavdrag som motsvarar felet (tredje sättet).

Hävning av köpet är möjlig, om övriga sätt att kompensera felet inte leder till ett skäligt resultat (i sista hand).

Om felet som hunden har inte kan repareras, får köparen välja korrigeringsåtgärden.

Säljaren har rätt att förutsätta en tillräcklig redogörelse över felet, t.ex. ett veterinärutlåtande vid behov.

Att rätta felet

Köparen blir vanligtvis tvungen att nöja sig med reparation av felet om uppfödaren erbjuder sig att utan dröjsmål göra det på sin bekostnad.

Köparen får avböja felets åtgärdande om det orsakar köparen väsentlig skada, om hundens värde sjunker eller om det finns risk för att kostnaderna som orsakas till köparen inte blir ersatta, eller om det finns någon annan särskild orsak att inte godkänna åtgärdandet.

Om köparen utan orsak vägrar ge tillfälle för rättelse av felet kan köparen utöver att förlora rätten att häva köpet och få prisavdrag också förlora rätten att få full ersättning för reparation av felet annorstädes. Köparen kan då anses ha försummat sin skyldighet att begränsa skadan som orsakades av felet.

Om köparen har avhjälpt felet och det med hänsyn till omständigheterna inte skäligen kunde krävas att köparen skulle avvakta avhjälpan från uppfödarens sida, har köparen rätt till ersättning (t.ex. ärftlig sjukdom som kräver omedelbar operation för att lösas) för rättande av felet.

Byte mot felfri

Ett fel kan åtgärdas genom att ge köparen en likadan, felfri vara. Om varan inte är likadan, behöver köparen inte acceptera den. Enligt rådande tolkning behöver valpköparen inte gå med på att få en ny valp, eftersom man inte kan anse att säljaren skulle kunna erbjuda en ny likadan levande varelse i stället.

Prisavdrag

Om hunden är användningsbar trots felet, men dess värde är lägre än vad som har avtalats, kompenseras felet genom prisavdrag.

Storleken av prisavdraget måste bestämmas efter övervägande enligt den betydelse som felet har för hundens bruks- eller bytesvärde eller t.ex. dess utseende. Bedömningen görs med objektiva kriterier.

Hävning av köpet

Ett fel kan också berättiga till att köpet hävs. Om köpet hävs får köparen betalningssumman tillbaka mot villkoren i hävningsavtalet (t.ex. återlämning av hunden).

Skadestånd

Köparen kan ha möjlighet att få skadestånd för direkta kostnader som uppstått pga. felet.

Köparen är skyldig att visa en redogörelse över värdet av skadan, ifall felet orsakade skadan. Både köparen och säljaren är skyldiga att minimera skadan.

För köparen kan uppstå resekostnader uppfödaren måste ersätta, då köparen returnerar hunden tillbaka till uppfödaren.

Om det har varit nödvändigt att använda egen bil har konsumenttvistenämnden i sin praxis rekommenderat att resekostnaderna med egen bil ersätts med den vid varje given tidpunkt gällande kilometertaxan.

Immateriell skada (t.ex. förtret) ersätts inte. Indirekt skada kan bli ersatt om skadan beror på uppfödarens vårdslöshet. För att befrias från ersättningsskyldigheten måste uppfödaren visa att vårdslöshet saknas.

Avtalsparterna bör vara lojala mot varandra. Lojalitetskravet förutsätter bl.a. minimering av skada. Både köparen och säljaren är förpliktade att förfara så att skadan förblir så liten som möjligt.

FÖRLIKNINGSAVTAL

Vid en avtalstvist kan parterna sinsemellan komma överens om hur felet rättas och tvisten löses. Detta alternativ är den mest rekommendabla och förmånligaste. Det lönar sig alltid att göra upp ett skriftligt förlikningsavtal. Vid behov ska det bes om juridisk hjälp hos en jurist- eller advokatbyrå.

AVBETALNINGSAVTAL

Om du säljer mot avbetalning, ska ett avbetalningsavtal göras utöver det normala köpeavtalet, precis som i vilket som helst annat fall av avbetalning.

Betalningsplanen ska bekräftas tillsammans. Se till att säljaren får ett av köparen egenhändigt undertecknat exemplar i original.

Hunden är säljarens egendom tills den sista avbetalningsposten har betalats.

Om betalningsplanen inte följs och det uppstår en återtagningssituation ska säljaren be utmätningsmannen inom sitt område att ta hand om återtagningen och verkställande av uppgörelse.

Utmätningsmannen gör uppgörelsen med beaktande av erlagda poster, obetalda poster, dröjsmålsränta samt kostnader och tar dessutom hand om återtagning av hunden. Vid behov kan utmätningsmannen be om handräckning av polisen; en privatperson kan inte hämta hunden.

KÖPARENS SKYLDIGHETER

Köparens viktiga skyldigheter vid hundköp är ur säljarens perspektiv:

- granska köpeobjektet
- sätta sig in i avtalet inkl. villkor
- följa anvisningarna som säljaren har gett (bruksanvisningar)
- vid fel i köpeobjektet anmäla detta omedelbart till säljaren och senast inom två månader efter att felet har upptäckts
- hindra ytterligare skada vid fel- och förlustsituationer

I en situation där säljaren ställer krav på köparen pga. ett fel i köpeobjektet eller en skada som uppstått, är det bra om köparen granskar saken med tanke på säljarens förfarande. Har köparen med sitt eget förfarande påverkat i att skadan har uppstått (t.ex. felbehandling, uppkomst av olycksituation)? Då är det möjligt att säljarens ansvar blir mindre eller att den försvinner helt och hållet.

Köparen försummar sin betalningsskyldighet

Köparens huvudskyldighet är att betala priset på hunden enligt avtalet. Om köparen inte betalar, har uppfödaren rätt att indriva summan.

Den som påstår att den har rätt att indriva betalning måste kunna bevisa att avtalet har uppkommit.

Om gäldenären hävdar att hen har betalat skulden är hen oftast skyldig att bevisa betalningen. Om lång tid har förflötit sedan skulden har förfallit till betalning, ska borgenären dock visa utredning som stöd för att skulden inte har betalats.

En bevisbar, skriftlig betalningspåminnelse om en obetald betalning ska sändas.

En konsumentfordran (uppfödarens fordran från köparen) preskriberas efter tre från skuldens förfallodag.

Preskriptionen kan avbrytas genom att skicka t.ex. ett kravbrev. Preskriptionen avbryts också om gäldenären amorterar sin skuld. Från avbrottet börjar en ny preskriptionstid.

Om köparen inte erlägger sina skulder trots uppmaningar kan säljaren driva in sin fordran genom att vidta rättsliga åtgärder med en stämningssökning till tingsrätten.

RÄTTSKYDDSMETODER

Om avtal inte kan nås i tvister som gäller köp av hund kan det ibland finnas behov att ty sig till utomstående hjälp.

Konkurrens- och konsumentskyddsverket och konsumentombudsman

Konkurrens- och konsumentskyddsverkets grunduppgift är att befrämja och genomföra konsumentupplysning och -uppfostran. Målet är att hjälpa konsumenterna fatta bra beslut med tanke på den egna ekonomin samt att hjälpa konsumenterna inse sina egna rättigheter och hitta sätt att förverkliga dem. Konsumentverkets grundinformation är gratis.

Konsumentombudsmannens uppgift är att övervaka och utveckla konsumentens rättsliga ställning på marknaden och se till att marknadsföringens spelregler efterföljs.

Konsumentrådgivning

Kommunala konsumentrådgivare förlikar ärenden mellan parterna och hjälper vid behov konsumenten att föra ärendet vidare till konsumenttvistenämnden. Konsumentrådgivarnas service är avgiftsfri.

Konsumenttvistenämnden

Konsumenttvistenämnden handlägger och avgör konsumenttvister. Konsumenttvistenämnden ger i varje tvist en rekommendation som det är frivilligt att rätta sig efter. Om näringsidkaren låter bli att följa rekommendationen antecknas näringsidkarens uppgifter på den svarta listan som nämnden upprätthåller.

Behandlingen av ärenden i konsumenttvistenämnden är gratis.

Lösningen konsumenttvistenämnden ger är en rekommendation och det är frivilligt att följa den. Om rekommendationen inte följs, det enda rätta sättet att slutligt avgöra tvisten är att föra ärendet till domstolen.

Domstolar

Tvister som inte kan lösas lokalt med förhandlingar mellan parterna eller med hjälp av konsumentrådgivaren kan anhängiggöras i tingsrätten på konsumentens hemort.

Domstolsvägen kan leda ända till högsta domstolen, om denna meddelar tillstånd för ändringssökande för hovrätts dom.

Det kan dock vara oändamålsenligt och ekonomiskt riskfyllt att föra ett ärende till domstolen. Konsumenten behöver vanligtvis alltid ett lagkunnigt biträde och risken för att hamna ersätta motpartens rättegångskostnader om man förlorar är stor.

Om det inte uppstår någon lösning mellan parterna är domstolen den enda behöriga organen som kan slutgiltigt lösa ärendet.

10.2 Fodervärdsavtal

Att placera hunden på foder (=för att växa ränta) är hundköp med suspensiva villkor tills det att det avtalade vederlaget, oftast användning av avelsrätt, har erhållits i sin helhet. För fodervärdsavtal används Kennelklubbens blankett för hanar eller tikar.

Under fodervärdsavtalets giltighet tillhör hundens ägande- och avelsrätt överlåtaren (säljare) och besittningsrätt mottagaren (köpare).

Rättsordningen förutsätter tydliga ägandeförhållanden pga. vilket långvariga avtal där ägande- och besittningsrätten är delad inte rekommenderas. Därför anges det i fodervärdsavtalet bl.a. åldersvillkor som gäller ägarrättens övergång.

Mottagaren ska i sin tur acceptera och förstå att hen under avtalsperioden bär ansvaret för någon annans egendom.

Parterna är således fast bundna till varandra genom hunden, så betydelsen av smidigt samarbete kan inte betonas nog. Ett fodervärdsavtal bör inte ingås med vem som helst.

En hund på foder är inte en gratis hund för mottagaren.

Innehåll och betydelse av fodervärdsavtalet

Vid köptillfället går mottagaren ofta med på nästan vad som helst. Användning av avelsrätten efter ett par-tre år känns avlägset.

Eftersom rättigheter alltid medför skyldigheter och kostnader bör avtalsvillkoren uppgöras särskilt noggrant.

Avelsresultat

För tikens del anses en född valpkull som skäligt kriterium för övergången av äganderätten, för hanens del är kriteriet tre födda valpkullar.

Kriterier avseende valparnas antal, färg, kvalitet el. dyl. egenskaper är oskäliga eftersom man inte kan ställa som kriterium för övergång av äganderätten en omständighet som inte kan kontrolleras (t.ex. att tiken måste föda en trefärgad tik, varefter äganderätten övergår).

Risken för fodervärdsavtal ligger alltid hos uppfödaren.

Kostnader i samband med fodervärdsavtal

Uppfödaren betalar kostnaderna som har att göra med avel. Sedvanliga kostnader i samband med hundhållning betalas av mottagaren (normala utfodrings- och läkarkostnader samt vaccinationer). Ovanliga kostnader i samband med hundhållning delas jämnt mellan parterna (bl.a. kroniska sjukdomar, allvarliga olyckor).

Det är skäl att avtala om normala försäkringar (livsförsäkring, veterinärförsäkring) på förhand.

Förbehåll av utställnings- och provrätt

Följande villkor angående utställningar och prov definieras sällan desto närmare: hur många, hur ofta, hur långt borta, vem betalar avgifterna och transporterna, vem sköter om utställningsskicket och när, vem skolar och hur långt.

Är det fråga om överlåtarens ensamrätt eller bådas rättigheter? Det kan vara fråga om ett villkor som begränsar besittningen.

Som en bra princip kan hållas att uppfödaren ansvarar som huvudregel för kostnader som är förknippade med utställningar o. dyl. eftersom de också har att göra med hundens avelsbruk, men också mottagaren har möjlighet till hobbyverksamhet. Till god sed hör att båda avtalsparterna vet vart hunden är på väg och vad man gör med hunden.

Hävning av fodervärdsavtal

Fodervärdsavtalet gäller tills avtalsvillkoren har uppfyllts. Avtalet kan hävas när som helst under avtalsperioden.

För hävning av avtalet på överlåtarens initiativ förutsätts hävningsgrunder:

- Mottagaren har förfarit i strid med djurskyddsbestämmelserna, varvid ett myndighetsbeslut krävs.
- Mottagaren har väsentligen riskerat eller hindrat hundens avelsbruk, t.ex. låtit bli att meddela om att löptiden har börjat.
- Mottagaren har väsentligt brutit mot avtalets villkor, t.ex. underlåtit att betala hundens säkerhetsavgift eller överlåtit hunden vidare.

Överlåtaren får hämta bort hunden endast med mottagarens tillstånd, annars gör sig en privatperson skyldig till hemfridsbrott eller besittningsintrång.

Om ingen lösning mellan parterna uppstår kan ärendet lösas endast i tingsrätten. Vid en tvist kan hunden hämtas bort endast på lagakraftvunnet beslut av domstolen. Utmätningssmannen sköter ärendet, vid behov med hjälp av polisen.

Hunden kan inte byta ägare under fodervärdsavtalets giltighet, utan avtalet måste först hävas så att ett nytt kan uppgöras.

Ingå fodervärdsavtalet alltid skriftligt med ALLA. Vad som helst hinner hända på 4 år.

Särskilda omständigheter

Förköpsrätt

Skyddet av egendom är en av grundrättigheterna som Finlands rättssystem säkerställer. Ägaren bestämmer totalt över sin egendom inom gränserna för lagen och god sed.

Avtalsvillkor som begränsar äganderätten är oskäliga om inte ägaren har fått något i gengäld för att överlåta en del av bestämmanderätten.

Det är en allmän missuppfattning att köparen skulle vara skyldig att sälja hunden tillbaka till säljaren enbart genom att ett sådant villkor tas in i avtalet. Förköpsrätter etc. rätter som säljaren reserverar åt sig själv är oskäliga om inte köparen har kompenenserats med ett lägre pris eller på annat motsvarande sätt.

Dessutom är det möjligt att förköpsrätten inte binder exempelvis köparens borgenärer.

Förköpsrätten kan kännas som en viktig sak när valpen överlåts, men situationerna och tankarna kan ändras i ett senare skede. Ifall du har gjort ett avtal om förköp men du gillar inte hundens senare tillbakaköpspris eller individen i fråga, är du med stöd av avtalet som du gjort skyldig att köpa hunden tillbaka – annars är det fråga om ett avtalsbrott.

Hundens rättigheter har antecknats i djurskyddslagen om hunden hålls dåligt. Användning av förköpsrätten i det här syftet är inte lämpligt.

Avtal med omyndig

Avtalet kan vara ogiltigt om avtalsparten har saknat rättshandlingsförmåga. En person kan sakna rättshandlingsförmåga helt eller delvis pga. sin ålder eller sin psykiska förmåga.

En person under 18 år är omyndig. En minderårigs lagstadgade förmyndare är hans förmyndare (föräldrar). En minderårig kan göra rättshandlingar som är i förhållande till omständigheterna vanliga och av ringa betydelse. En omyndig person får också bestämma över egendom som hen själv har förtjänat genom jobb medan personen har varit omyndig.

Om en omyndig person har ingått ett avtal och överskridit sin kompetens, binder avtalet inte denna. Uppfödaren bär risken för att ett avtal inte är bindande. Om den omyndige har själv godkänt avtalet efter att hen blivit myndig eller om förmyndaren har godkänt avtalet, är avtalet bindande.

10.3 Överlåtelse av avelsrätt

Hundens ägare kan överlåta avelsrätten för en annan person. Överlåtelsen är för en bestämd tidsperiod.

Syftet med överlåtelse av en tiks avelsrätt är att möjliggöra valpkullens registrering i Kennelklubbens hundregister i någon annan persons än tikägarens namn. Syftet med överlåtelse av hanens avelsrätt är att möjliggöra att valpkullen registreras i Kennelklubbens hundregister med någon annan persons än hanägarens samtycke.

Hundägaren kan överlåta avelsrätten med elektroniskt godkännande eller genom att underteckna ett avtal om överlåtelse av avelsrätt.

Det rekommenderas att godkännandet via Omakoira-tjänsten eller undertecknandet av överlåtelseavtalet görs före betäckning. Godkännandet eller avtalet ska sändas till Kennelklubben senast i samband med valpkullsansökan.

I avtalet om överlåtelse av avelsrätt ska antecknas åtminstone avtalets giltighetstid, ersättningen hundägaren erhåller för överlåtelse av avelsrätt samt tidsperioden hunden är i besittning av avelsrättens mottagares.

En person som är i registreringsförbud kan inte flytta avelsrätten av sin hund till någon annan person.

I Registreringsbestämmelserna fastställs att som uppfödare anges personen (eller personer) som äger tiken vid parningstillfället eller som bevisar sig vara i besittning av tikens avelsrätt.

10.4 Bokföring

I Finland är hunduppfödning vanligtvis hobbyverksamhet. Oavsett detta är vinsten av uppfödning verksamhet skattepliktig inkomst och således är det bra för varje uppfödare att hålla bok över inkomster och utgifter.

Om de inkomster uppfödaren får under skatteåret (bl.a. valparnas försäljningspriser, parningsarvodet) överstiger kostnader som uppstått pga. uppfödning verksamheten (extra foder för tiken, utfodring av valpar, avmaskningar, progesteron- och ultraljudsundersökningar, valparnas registreringskostnader osv.) ska uppfödaren ange vinsten på sitt skatteförslag. Från vinsten ska alltså betalas normal inkomstskatt.

Om omsättningen (mao. valparnas försäljningspriser) överstiger 10 000 euro per kalenderår är du enligt mervärdesskattelagen skattskyldig. Till mervärdesskattskyldigheten ingår periodiska anmälningar också för de perioder där det inte finns någon skatt att ta ut.

När är man momsskyldig?

Vid inkomstbeskattningen är du skattskyldig för vinst. Det är skäl att anteckna alla inkomster och utgifter som föranleds av uppfödning verksamheten i kennelboken eller motsvarande, även om verksamheten var på förlust. Så här ser man också verksamhetens resultat.

Samla ihop alla kvitton som har att göra med uppfödarverksamheten (foder, utrustning, hälsovård, undersökningar, prov-, utställnings- och kursavgifter, resor, inkvartering, böcker osv.) och gör en uträkning över verksamhetens resultat. Det lönar sig att skanna kvittona till elektroniskt format eller kopiera dem på ett papper som håller bättre.

Håll kördagbok. Beräkna övriga kostnader: elektricitet, vatten, telefonsamtal, renhållning, marknadsföring osv.

Spara kvitton och övriga verifikat i åtminstone sex år efter kalenderårets slut för beskattning.

MERVÄRDESSKATT

En uppfödare vars omsättning (dvs. valparnas försäljningspriser) överstiger 10 000 euro under ett kalenderår ska bekanta sig noggrant med momsbeskattning och kontrollera sin momsskyldighet. Allt behövt hittas på skatteförvaltningens webbplats www.vero.fi/sv-FI. Förbered dig åtminstone för följande frågor:

Jag har för avsikt att inleda företagsverksamhet. Vilka uppgifter ska jag lämna till Skatteförvaltningen?

Alla de uppgifter som Skatteförvaltningen behöver fås när du fyller i blanketten etableringsanmälan (Y-blankett). Om du inte är säker på om du utifrån din affärsverksamhet ska anmäla dig till registret över momsskyldiga, ska du utreda detta redan i samband med ifyllandet av etableringsanmälan. Med periodskattedeklaration kan du betala alla skatter på eget initiativ. Skatt på eget initiativ innebär skatt som den skattskyldiga räknar ut och betalar utan uppmaning av myndigheterna (t.ex. moms).

Hur får jag ett FO-nummer för mitt företag?

FO-nummer får du genom att lämna in etableringsanmälan (Y-blankett). Blanketten etableringsanmälan inklusive ifyllningsanvisning finns på FODS webbplats www.ytj.fi/sv.

Vad är moms?

Momsen är en konsumtionsskatt som säljaren inkluderar i försäljningspriset på en vara eller en tjänst. Moms är avsedd att betalas av konsumenten.

Vem är momsskyldig?

Momsskyldiga är alla som oberoende av företagsform säljer varor och tjänster i form av affärsverksamhet.

Hur mycket moms ska man betala?

Momsen på de flesta varorna och tjänsterna är 24 procent.

Kan jag göra avdrag i momsbeskattningen?

Om du är momsskyldig företagare får du från moms som ska betalas dra av den moms som ingått i priset på varor eller tjänster som du köpt av en annan momsskyldig när du räknar ut moms som ska redovisas till staten. Förutsättningen är att de aktuella varorna eller tjänsterna har anskaffats som omsättnings- eller anläggningstillgång eller i övrigt kommer att användas i den momspliktiga, avdragsgilla affärsverksamheten. Förutsättning för avdrag är också att du har faktura för inköpet som visar momsbeloppet som ingått i köpesumman.

Hur beaktar jag momsen i bokföringen?

Det lönar sig alltid att anlita en sakkunnig bokförare.

Hur och när ska jag betala moms?

Ett företag som har införts i registret över momsskyldiga ska anmäla momsuppgifterna med periodskattedeklarationen och betala moms till skattekontot enligt försäljningen. Företaget ska deklarerat och betala enligt den egna deklarations- och betalningsperioden; antingen månads-, kvartals- eller årsvis. Det skattebelopp som ska redovisas räknas ut genom att man från skatten på deklarationsperiodens försäljning drar av skatten som ingår i deklarationsperiodens avdragsgilla inköp.

AFFÄRSVERKSAMHET I LITEN SKALA

www.vero.fi/sv-FI

Rörelseverksamhet i liten skala har lämnats utanför mervärdesbeskattningen. Gränsen för rörelseverksamhet i liten skala bestäms på basis av räkenskapsperiodens (ett kalenderår i hunduppfödning som bedrivs som en form av hobby) omsättning. Säljaren är inte momsskyldig om i mervärdesskattelagen avsedd räkenskapsperiodens omsättning är högst 10 000 euro.

Den som bedriver rörelseverksamhet i liten skala ska på förhand själv uppskatta om hans försäljning under räkenskapsperioden överstiger 10 000 euro eller inte. Om han uppskattar att gränsen överskrids, ska han lämna in en etableringsanmälan till Skatteförvaltningen. Blanketter för etableringsanmälan fås på webbplatsen www.ytj.fi samt Skatteförvaltningens kontor och ELY-centralerna.

Överskridning av beloppet

Om näringsidkaren uppskattat att hans försäljning under räkenskapsperioden underskrider 10 000 euro men försäljningen trots allt överskrider beloppet, ska näringsidkaren betala moms för hela räkenskapsperiodens försäljning. Då näringsidkaren konstaterar att beloppet överskrids, ska han lämna in en etableringsanmälan. Näringsidkaren införs retroaktivt i registret över momsskyldiga från och med räkenskapsperiodens början, eller om skattepliktig verksamhet har inletts mitt under räkenskapsperioden, från och med den dag då verksamheten började.

Ansökan om momsskyldighet

En näringsidkare kan välja att ansöka om momsskyldighet även om omsättningen för räkenskapsperioden inte överskrider 10 000 euro. Den som ansöker om momsskyldighet ska fylla i en etableringsanmälan. Eftersom hunduppfödning riktar sig främst på konsumenterna är det oftast inte lönsamt att ansöka om frivillig momsskyldighet.

11. FÖRFATTNINGAR SOM PÅVERKAR HUNDEN

11.1 Hunden i lagstiftningen

<http://finlex.fi/sv/>

Kennelklubben är en intresseförening som inte har behörighet i ärenden som åligger myndigheterna eller rättsväsendet. Lagar, författningar och föreskrifter på lägre nivå som utfärdats med stöd av dem (t.ex. föreskrifter utfärdade av ministerier) ändras vid behov. Därför lönar det sig att alltid granska innehållet i författningarna som gäller hunden direkt från ikraftvarande lagar, t.ex. på webbplatsen www.finlex.fi/sv. Föreskrifter och direktiv på lägre nivå kan däremot kontrolleras hos vederbörande myndighet, t.ex. www.evira.fi/sv eller jord- och skogsbruksministeriet www.mmm.fi/sv.

All aktuell lagstiftning som gäller djurskydd finns på jord- och skogsbruksministeriets webbplats <http://mmm.fi/sv/lagstiftning/veterinarlagstiftning/lagstiftning/f-register>.

Ordningslag (612/2003)

Enligt ordningslagen ska hundarnas avföring samlas bort från områden som underhålls inom en tätort. Sådana områden är områden som underhålls av kommunerna eller av privatpersoner.

Enligt lagen ska hundar vara kopplade inom tätorter. De kan hållas lösa inom tätorter endast i hundparker, på träningsplatser för hundar och på slutna gårdar. Också då ska hunden vara under ägarens eller innehavarens övervakning och kontroll.

I lagen nämns alla platser där hundar inte får rastas om det inte är särskilt tillåtet. Förbjudna är allmänna badstränder, torg under torgtid, barnens lekplatser, idrottsplaner och skidspår som underhålls för allmänt bruk.

Lagen upphäver de kommunala ordningsreglerna och gäller alla tätorter. Efter att lagen har trätt i kraft kan kommunerna inte ge striktare eller mer omfattande bestämmelser om hundhållning. Brott mot lagen kan bestraffas med ordningsbot eller dagsbot.

Strafflagen (39/1889)

Om djurskyddsbrott föreskrivs i lagen om ändring av 17 kap. i strafflagen (14/2011).

Hundägaren eller -innehavaren har straffrättsligt ansvar om hunden orsakar skada åt en människa.

Enligt strafflagen ska den som av oaktsamhet förorsakar någon annan en kroppskada som inte är ringa, ska för vållandet av personskada dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Enligt strafflagen ska den som uppsåtligen eller genom grov oaktsamhet utsätter någon för allvarlig fara till liv eller hälsa ska, om ett lika strängt eller strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för framkallande av fara dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Enligt strafflagen ska den, som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet underlåter att på behörigt sätt vakta ett djur som är farligt för människor och som han eller hon ansvarar för, ska för underlåtelse att vakta djur dömas till böter. Domstolen kan bestämma att djuret ska avlivas, om detta är befogat på grund av att djuret är farligt.

Skadeståndslag (412/1974)

Hundägaren eller -innehavaren har skadeståndsrättsligt ansvar för skada som hunden orsakar en människa eller ett annat djur, om skadan har orsakats av ägarens eller innehavarens uppsåtliga, vårdslösa eller oaktsamma förfarande.

Jaktlag (615/1993)

I jaktlagen stadgas bl.a. om skyldigheten att hålla hunden kopplad, hundprov, hunddressyr och om omhändertagande av hund. Hunden får inte hållas okopplad på någon annans område utan markägarens eller jakträttshavarens tillstånd. Från den 1 mars till den 19 augusti ska hundar som är utomhus hållas kopplade eller så att de omedelbart kan kopplas.

Markägarens tillstånd krävs alltså alltid för att få hålla en hund okopplad utanför tätorterna. Också då när hunden inte behöver hållas kopplad enligt jaktlagen. Också när hunden är okopplad med tillstånd ska hunden alltid vara under ägarens kontroll.

Hittedjur

När du hittar en skadad hund bör du kontakta veterinär och polis. Veterinären eller polisen konstaterar hurdan vård hunden behöver. Ägaren av en skadad hund ska vid första möjliga tillfälle informeras om var hans hund finns. Ett omhändertaget djur ska enligt djurskyddslagen förvaras i 15 dagar varefter kommunen har rätt att sälja, annars överlåta eller avliva djuret. Flera kommuner köper tjänsten och betalar tjänsteleverantören för skötseln av hittedjur. Kommuner ger uppgifter om dess hittedjurshem. Även polisen har vetskap om var man kan fråga efter hittedjur.

Identifikationsmärkning hjälper att hitta ägaren av en bortsprungna hund. Enligt Kennelklubbens direktiv ska valpar som är registrerade fr.o.m. början av år 2009 vara identifikationsmärkta antingen med mikrochip eller med tatuering. Uppfödaren har tagit hand om detta då valpen har registrerats. Vid ägarbyten ska man emellertid komma ihåg att anmäla ägarbytet till Kennelklubben för att säkerställa aktuella kontaktuppgifter.

Djurskyddslagen (247/1996) och djurskyddsförordningen (396/1996)

<http://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1996/19960247> & <http://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1996/19960396>

Djurskyddslagens syfte är att skydda djur mot lidande, smärta och plåga samt att främja djurens välbefinnande och god behandling av djur.

Djurskyddslagen bestämmer om förhållanden som gäller hundarnas förvaringsutrymmen, skötsel och behandling. Dessutom stadgas i lagen om åtgärder som djur utsätts för, t.ex. operationer och avlivande. I djurskyddsförordningen föreskrivs noggrannare om dessa frågor.

Lagen tar ställning också till behandlingen av omhändertagna djur. Där stadgas också om de påföljder som orsakas av djurskyddsförseelser. Om djurskyddsförseelser stadgas om i lagen om ändring av 17 kap. i strafflagen (14/2011).

Lag om registret över djurhållningsförbud (21/2011)

Domstolen kan meddela djurhållningsförbud för den som begått djurskyddsbrott eller -förseelse. Djurhållningsförbudet kan vara för en bestämd tid eller bestående. Den som har meddelats djurhållningsförbud får inte äga, hålla eller sköta djur och inte heller annars sörja för djurs välfärd. Förbudet kan gälla vissa djurarter eller djur över huvud taget.

Ur registret lämnas ut uppgifter huvudsakligen för myndigheterna och för den dömda själva med de förutsättningar som nämns i lagen.

Den som har meddelats djurhållningsförbud kan på domstolens beslut dömas till att förverka till staten de djur som hen äger eller håller.

Lag om transport av djur (1429/2006)

I lagen regleras noggrant normerna som har att göra med djurtransport. Jord- och skogsbruksministeriet och regionförvaltningsverket samt i praktiken polisen övervakar efterlevnaden av lagen.

<https://www.evira.fi/sv/djur/djurskydd-och-djurhallning/djurskydd-vid-transporter/>

Om uppfödaren funderar över om transportererna hen gör är kommersiella, lönar det sig att kontakta länsveterinären vid regionförvaltningsverket på den egna hemorten.

Statsrådet förordning om skydd av hundar, katter och andra smådjur som hålls för sällskap och hobby (674/2010)

<http://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2010/20100674#L4P9>

I förordningen stadgas att en fullvuxen hund ska dagligen rastas tillräckligt ofta, och tillräcklig uppmärksamhet ska fästas vid att hunden kan tillfredsställa sitt behov av motion. Endast sådana hundraser som har anpassat sig till ständig utomhusvistelse får hållas utomhus året om.

Förordningen stadgar om utrymmen som är avsedda för hundar, koppling av hund, hundars rastgårdar, kojor och burar. Förordningen innehåller också bestämmelser om tikens förlossning och valparna.

Lag om hundskatt (590/1979)

Uppbärande av hundskatt är ett av de populäraste samtalsämnena speciellt om hösten när man förbereder kommunernas budgeter för följande år. Hundskatt uppbärs endast i några kommuner i Finland. Ursprungligen härstammar lagen om hundskatt från 1800-talet då man med lagen strävade efter att hindra spridningen av rabies.

Lagen om hundskatt bestämmer om grunderna för skattskyldighet samt hundskattens maximibelopp. I lagen stadgas också om anmälningsplikt och beskattningsförfarandet. Fullmäktige i varje kommun beslutar självständigt om uppbärandet av hundskatt och dess belopp.

Förordning om delegationen för sällskaps- och hobbydjurens välbefinnande (1174/2010)

Delegationen hjälper jord- och skogsbruksministeriet i frågor och riktlinjer som berör välbefinnandet av sällskaps- eller hobbydjur. Delegationens protokoll finns på jord- och skogsbruksministeriets webbplats.

11.2 Hundhållning och djurskydd

Lagar och förordningar definierar hundens välmående: målsättningen är en frisk och välmående hund.

Syftet med djurskyddsstadgandena är att skydda djur på bästa möjliga sätt mot lidande, smärta och plåga. Med hjälp av lagen strävar man också efter att främja djurens välbefinnande och goda behandling.

Vid djurhållning ska man dessutom främja upprätthållandet av djurens hälsa och beakta djurens fysiologiska behov och beteendebest. Ägaren bör bekanta sig med sällskapsdjurartens och -rasens behov samt arrangera djuret sakenliga utrymmen och övriga förutsättningar i god tid innan djuret skaffas.

<https://www.evira.fi/sv/om-evira/publikationer/djur/guider/hundar-och-katter---djurskyddslagstiftningen-i-sammandrag/>

DJURSKYDDSAKTÖRER

Aktörerna inom djurskydd arbetar både som med myndigheternas rättigheter och på frivillig basis.

Jord- och skogsbruksministeriet leder och övervakar i egenskap av högsta myndighet verkställandet och efterföljandet av djurskyddslagen samt lagen och förordningen om transport av djur, och de stadganden som getts med stöd av dem. Ministeriet bereder lagstiftning och resultatstyr Eviras verksamhet för djurskyddets del.

Livsmedelssäkerhetsverket Evira leder och övervakar i egenskap av central-förvaltningsmyndighet verkställandet och efterföljandet av djurskyddslagen samt lagen och förordningen om transport av djur, och de stadganden som getts med stöd av dem. Livsmedelssäkerhetsverket Evira har ingen i djurskyddslagen eller i lagen om transport av djur given rätt att utföra inspektioner på gårdarna eller under transporterna utan denna befogenhet har i lagen getts till andra myndigheter. Evira har som uppgift att leda, utveckla och styra verkställighetsuppgifterna i tillsynen över djurskydds- och djurtransport-lagstiftningen.

Regionförvaltningsverket svarar för verkställandet av och tillsynen över efterföljandet av stadgandena i djurskyddslagen samt lagen och förordningen om transport av djur och de stadganden som getts med stöd av dem inom regions område. I regionförvaltningsverken svarar **länsveterinärerna** för tillsynen över djurskydds- och djurtransportlagstiftningen.

Den **kommunala veterinären** och **polisen** utövar tillsyn över att djurskyddslagen samt lagen och förordningen om transport av djur och de stadganden som getts med stöd av dem efterföljs inom kommunens område. Tillsyn över att djurskyddslagen och de stadganden som getts med stöd av dem efterföljs inom kommunens område utövar också den tjänsteinnehavare i kommunen som svarar för tillsynen över hälsoskyddet (**hälsovårdsinspektören**).

Tillsynsmyndigheter är också **besiktningsveterinärerna** inom slakteriernas och slaktplatsernas områden och **gränsveterinärerna** inom gränsövergångsställen, utreseplatsernas och de veterinära gränskontrollstationernas områden.

Utöver det kan också regionförvaltningsverket på de villkor man fastställt eller lagstiftningen ställer bevilja en **djurskyddstillsynsutövare** rätt att utföra djurskyddsinspektioner på andra djurhållningsplatser än de som omfattas av hemfriden. Vid inspektioner på områden som omfattas av hemfriden kan en djurskyddsövervakare dock inom gränserna för sin inspektionsrätt vid behov bistå myndigheten. Djurskyddsövervakaren kan i samband med inspektionen ge djurets ägare eller innehavare råd och anvisningar; däremot kan förbud och påbud ges endast av myndigheter.

Frivilliga djurskyddsaktörer verkar utan myndigheternas rättigheter. Dessa är befullmäktigade djurskyddstillsynsutövare, frivilliga djurskyddsaktörer och Kennelklubbens kennelkonsulter.

Mera information om djurskydd hittar du här:

<https://www.evira.fi/sv/djur/djurskydd-och-djurhallning/overvakning-av-djurskydd/>

BEHANDLING OCH HANTERING AV SÄLLSKAPSDJUR

Behandling av djur

Djur ska behandlas lugnt, och de får inte i onödan skrämmas eller skärras upp. Vid hanteringen av djur ska såvitt möjligt tas fasta på djurens arttypiska beteende, såsom flockinstinkten. Plötsliga ändringar i de dagliga behandlingsåtgärderna ska undvikas.

Djur får inte skadas eller behandlas våldsamt och de får inte i onödan skrämmas eller skärras upp. Djur får inte ansträngas för mycket och de får inte tvingas att försöka anstränga sig på ett sätt som överstiger deras naturliga anlag eller krafter. Djuren får inte bestraffas eller dresseras oskäligt strängt.

Tillsyn över djurens välbefinnande

Djur som tagits om hand får inte lämnas utan skötsel eller överges. Djurens hälsa och välbefinnande ska inspekteras minst en gång om dagen. Under djurets fortplantningsperioder och vid betydande förändringar av skötsel-förhållandena ska man vara särskilt uppmärksam på djurets hälsa och välbefinnande. Om avvikelser noteras ska omedelbara åtgärder vidtas för att utreda och korrigera situationen.

Vid utfodringen ska man beakta de enskilda djurens behov och säkerställa att varje djur får tillräckligt med föda. Det foder djuret får ska vara näringsrikt och balanserat och vid behov vara berikat med mineraler och vitaminer. Vid utfodringen ska särskild vikt fästas vid artspecifika krav på fodrets näringsinnehåll och sammansättning. De kärl och anordningar som används för utfodring och vattning ska hållas rena.

Tillräcklig uppmärksamhet bör fästas vid att djuret kan tillfredsställa sina arttypiska behov av motion. En fullvuxen hund ska dagligen rastas tillräckligt ofta.

Valpar får inte avvänjas från modern för tidigt. Avvänjningen ska ske vid en tidpunkt som är så gynnsam som möjligt för såväl valparnas och ungarnas som för moderns välbefinnande. Vid förberedelse för avvänjning ska modern vid behov ha tillgång till ett särskilt utrymme som är oåtkomligt för valparna eller ungarna.

Djur som uppträder aggressivt mot varandra eller annars kan skada varandra ska hållas åtskilda, eller så ska djuren ha möjlighet att fly och gömma sig undan de andra djuren.

Rekommendation

Vid försäljning eller annan överlåtelse av djur ger djurets överlåtare till mottagaren nödvändig information angående djurarten och djurhållning. Sådana är anvisningar om djurets skötsel, utfodring, behandling, förvaringsutrymme och förvaringsförhållanden, uppgifter om djurets arttypiska beteende, djurets aktuella ålder, storlek som vuxen och djurets genomsnittliga livslängd samt övriga uppgifter som är nödvändiga med tanke på djurets välbefinnande, hälsa och hållning.

Anordningar och redskap

Utrustning och anordningar avsedda för hållande och skötsel av hund eller katt ska hållas rena och i gott skick. Kärl och anordningar avsedda för utfodring och vattning ska placeras så att djuret utan svårighet kan äta och dricka. Om det i förvaringsutrymmet för hund eller katt finns sådan utrustning eller sådana föremål som kan skada djuren, ska utrustningen eller föremålen vid behov täckas eller placeras så att de är utom räckhåll för djuren.

Sådana redskap, anordningar och ämnen som används vid vård, hantering, infångande, transport eller avlivning av hund eller katt och som uppenbart åsamkar djuret onödig smärta eller plåga får inte tillverkas, importeras, säljas, överlåtas eller användas.

Transportering av djur

Under transporten ska djuren skyddas mot skador och insjuknande. Djuret ska under transporten och därefter vid destinationen skötas på lämpligt sätt. Djuret får inte transporteras om det inte är i skick för transport. Ett djur som inte är i skick för transport är t.ex.:

- ett sjukt eller ett skadat djur
- en nyfödd valp vars navel inte ännu har läkts ordentligt
- en tik som sannolikt kan föda under transporten eller som har valpat högst 2 dygn tidigare.

Ett lindrigt skadat eller sjukt djur kan dock transporteras förutsatt att transporten och hanteringen i samband med den inte orsakar djuret onödigt lidande. Ett djur som är allvarligt sjukt eller skadat får transporteras till veterinär eller för att avlivas, om transporten inte orsakar extra lidande åt djuret.

Han- och hondjur ska under löptid transporteras skilt från varandra.

Ett djur får inte transporteras i en personbils slutna bagageutrymme. Transport är dock tillåten i ett sådant bagageutrymme av en personbil där djuret har tillräckligt med utrymme och utrymmet har tillräcklig kontakt med bilens passagerarutrymmen.

Om djur transporteras i en släpvagn som är kopplad till en bil, ska släpvagnen vara utrustad med lämplig belysning eller ha ett fönster. Avgaser får inte ta sig till djurets transportutrymme. Hundar ska placeras i transportlåda, bur eller annat vederbörligt transportomslag eller i ett transportutrymme som har byggts i en släpvagn. I en släpvagn som dras av ett fordon ska hunden ha utrymme åtminstone enligt följande:

- utrymmets höjd: den stående hundens höjd mätt från golv till hjässa + 5 cm
- utrymmets längd: hundens längd mätt från nosändan till svansens rot + 20 cm
- utrymmets bredd: minst två gånger bredden av hundens bröstorg.

Rekommendationer

- En hund som transporteras i personbil hålls kopplad eller i vederbörlig transportlåda, bur eller motsvarande transportomslag eller placerad annars på ett tryggt ställe.
- Under transporten ser man till att hunden inte kan tränga ut huvudet genom fönstret medan bilen är i rörelse.
- Om det kan antas att temperaturen i transportmedlet är över +25 °C eller under -5 °C, fästs särskild uppmärksamhet vid övervakning av omständigheterna samt vid tryggandet av djurens välbefinnande.

Åtgärder som utförs på hund

Operationer och andra därmed jämförbara åtgärder som åsamkar smärta får utföras på djur endast om de behövs på grund av djurets sjukdom eller av någon därmed jämförbar orsak. Åtgärden får utföras endast av en veterinär. Om den smärta som åtgärden vållar är lindrig och kortvarig eller om åtgärden inte tål uppskov, får den dock utföras även av någon annan än en veterinär. Redskap och anordningar som används för åtgärderna ska vara lämpliga för ändamålet, rena och funktionsdugliga.

En kompetent person får tatuera en hund och veterinär får tatuera en katt. En kompetent person får också placera mikrochip på hund eller katt. Med en kompetent person avses en person som har tillräcklig kunskap och tillräckliga färdigheter för att utföra åtgärden. Kupering av hundars svans eller öron av utseendeskäl är förbjuden. Hundar som fötts år 2001 eller därefter och som har varit föremål för en förbjuden åtgärd får inte delta i tävlingar och de får inte heller ställas ut. Undantag till detta förbud utgör tävlingar och utställningar på europamästerskaps- och världsmästerskapsnivå. Förordningen har trätt i kraft i början av år 2001.

Följande åtgärder är dock tillåtna också annars än pga. djurets sjukdom eller annan motsvarande orsak:

utförda av veterinär

- kastrering och sterilisering av hund

utförda av en kompetent person

- tatuering av hund
- placering av mikrochip till hund

Alla redskap och anordningar som används för åtgärderna ska vara lämpliga för ändamålet, rena och funktionsdugliga.

Avlivning av djur

Avlivning av djur ska ske så snabbt och smärtfritt som möjligt. Djur får avlivas endast av en kunnig person.

Hundar får, om de inte avlivas av en veterinär med lämpligt narkos- eller avlivningsmedel, avlivas endast genom skott i hjärnan eller med en gas som omedelbart leder till medvetlöshet och död. Om djuret avlivas med kolmonoxid, ska gasen vara tillräckligt avkyld och filtrerad och fri från irriterande ämnen.

- Under tre dagar gamla hundvalpar kan dock avlivas genom ett så kraftigt slag i huvudet att djuret omedelbart dör.

Hundar som är vid medvetande får inte avlivas genom dränkning eller kvävning.

YRKESMÄSSIG HUNDHÅLLNING OCH OMHÄNDERTAGNA DJUR

Yrkesmässigt eller annars storskaligt hållande av hundar

Den som bedriver yrkesmässigt eller annars storskaligt hållande av hundar, katter eller övriga sällskaps- eller hobbydjur ska göra en skriftlig anmälan om verksamheten till regionförvaltningsverket i den region där verksamheten bedrivs.

Anmälan ska göras i god tid innan verksamheten inleds eller avslutas samt när verksamheten ändras betydligt. Anmälningsplikten berör även yrkesmässig eller storskalig förmedling, uthyrning, uppfödning, skolning och dressyr av djur samt omhändertagande för vård och förvaring och utbildning i hantering av djuren.

Anmälan är avgiftsfri. Informationen är värdefull t.ex. i katastrofsituationer, eldsvådor och övriga akuta krissituationer.

Yrkesmässigt eller storskaligt hållande av hundar eller katter är:

- regelbundet saluhållande eller regelbunden förmedling av hundar
- uppfödning av hundar när ägaren eller innehavaren föder upp minst sex avelstikar som har fått valpar åtminstone en gång
- tagande av hundar för vård, förvaring eller dressyr, om minst sex hundar som är äldre än fem månader tas samtidigt och regelbundet för vård, förvaring eller dressyr
- annat motsvarande yrkesmässigt eller storskaligt hållande av hundar

Omhändertagna djur

Kommunen ska se till att inom dess område ordnas tillfällig skötsel av herrelösa hundar och katter samt motsvarande små sällskaps- och hobbydjur som påträffas och tas om hand.

Ett omhändertaget djur ska enligt djurskyddslagen förvaras i 15 dagar varefter kommunen har rätt att sälja, annars överlåta eller avliva djuret. Kommunen har rätt att av djurets ägare eller innehavare uppbära ersättning för kostnaderna för omhändertagande, skötsel och eventuell avlivning av djuret.

Om en anmälan om omhändertagande av en hund har gjorts till polisen ska denna underrätta kommunens motagningsplats för herrelösa djur härom.

11.2.1 Förvaringsutrymme för sällskapsdjur

Allmänna krav

Med djurets förvaringsutrymme avses det utrymme där djuret hålls. För hundar och katter som lever i hushåll är det huvudsakliga förvaringsutrymmet en bostad. Övriga förvaringsutrymmen för hundar och katter är t.ex. rastgård, hägnad och bur som lämpar sig för förvaring av djur. Ett djur får hållas i ett utrymme som inte lämpar sig för förvaring (t.ex. i en bur som är avsedd för transport) endast tillfälligt och av godtagbara skäl (t.ex. för transport av djuret eller om djuret är sjukt).

Djuret måste kunna förverkliga sina naturliga behov så väl som möjligt i sitt förvaringsutrymme. Djurets förvaringsutrymme ska vara tillräckligt stort, skyddande, ljusst, rent och säkert och dessutom ska inredningen och den övriga utrustningen vara lämplig för djurarten i fråga. Djuren måste kunna kontrolleras och skötas i sitt förvaringsställe utan svårigheter och deras risk för att komma lös måste vara minimal.

Utrymmen som är avsedda för förvaring av hundar och katter ska vara sådana att djuret kan höra och se vad som händer i utrymmet eller i dess omgivning samt ha möjlighet till socialt umgänge. Utrymmets belysning, luftkvalitet, temperatur och den relativa luftfuktigheten ska vara anpassade till djurens behov. Djuret får inte ständigt utsättas för buller som överstiger 65 decibel.

Rekommendationer:

Luftens skadliga gaser får inte överstiga följande gränsvärden (ppm = ämnets haltighet i miljondelar):

- ammoniak 10 ppm
- koldioxid 3000 ppm
- innetemperaturen i hundens förvaringsutrymme 10–21 °C enligt hundens ras och ålder.

Rastgård

Med rastgård avses här en utehägnad eller motsvarande område med staket eller ett på annat sätt tydligt avgränsat område som är avsett för rastning av djur.

Rastgården ska vara tillräckligt stor med beaktande av djurarten, - rasen, djurets storlek och aktivitet samt djurens antal. Omgivningen ska vara tillräckligt lugn och bullerfri. Terrängen, växtligheten och markbotten på rastgården ska vara lämpliga för djurarten.

In- och utgångarna till rastgården ska vara trygga för djuren. Stängslet till rastgården ska vara till sin konstruktion och till materialet lämpligt för djur och sådant att det hindrar djuren från att rymma. Maskstorleken av ett nätstängsel ska vara sådan att djuret inte kan fastna. Det är förbjudet att använda taggråd för inhägnad av en rastgård. Underlaget ska kunna hållas torrt lätt. Vid behov ska marken vara täckdikad eller dränerad. Rastgården får inte vara hal på ett sådant sätt att djuren riskerar att skada sig.

En hund som hålls i rastgård ska ha tillgång till en ändamålsenlig koja eller någon annan ändamålsenlig viloplats där skyddet mot väderleksförhållandena är tillräckligt. I hundgårdens storlek ska hundens eller hundarnas ras och storlek samt antalet hundar beaktas.

Hundars rastgård ska vara till storleken minst följande:

Yta m²
Hundens medelvikt

Antal hundar	högst 5 kg	10 kg	20 kg	30 kg	40 kg	minst 50 kg
1	5	6	8	10	15	16
2	5	8	10	14	18	20
3	6	10	13	17	22	24
4	8	12	15	20	26	28
5	8	14	18	24	30	32
6	10	16	20	26	34	36

Om fler än sex hundar vistas i samma rastgård, ska ytan ökas i lämplig mån med beaktande av tabellen.

Hundkoja eller annat motsvarande skydd

Bestämmelserna om hundkojor ska iakttas i tillämpliga delar också då det gäller andra motsvarande skydd mot väder och vind.

En hundkoja ska till sin storlek, konstruktion och utrustning vara lämplig för hunden. Kojans väggar, tak och golv ska vara täta och vid behov värmeisolerade. Kojans botten ska vara upphöjd från marken. Temperaturen och luftens kvalitet i kojans ska vara lämpliga för hunden.

Ingången till hundkojan ska vara sådan att hunden inte riskerar att skada sig på den. Vid behov ska ingången utrustas med ett lämpligt skyddsförhänge. Golvet i kojans ska hållas rent och torrt. Hunden ska ha ett underlag att ligga på.

Rekommendation

Hundkojans tak ska vara till formen sluttande och till ytan sådan att hunden kan utan besvär använda det som spanings- och viloplats.

Hundkojan har en farstu. När hunden vistas inne i kojans ska temperaturen inne i kojans vara minst +5 °C.

Bur avsedd för hund

Hundar får hållas i en låda eller bur avsedd för transport eller i ett annat motsvarande litet förvaringsutrymme endast om djurets transport, sjukdom eller någon annan tillfällig och godtagbar orsak kräver detta.

Om en hund ska hållas i en bur eller annat motsvarande utrymme annat än tillfälligt ska utrymmet vara minst:

Yta m²
Hundens medelvikt

Antal hundar	under 5 kg	10 kg	20 kg	30 kg	40 kg	över 50 kg
1	2,0	2,0	2,5	3,5	4,5	5,5
2	2,0	2,5	3,5	4,5	6,0	7,5
3	2,0	3,5	4,5	6,0	7,5	10,0
4	2,5	4,0	5,5			
5	3,0	5,0	6,5			
6	4,0	5,5				
7	4,5	6,0				

I fråga om en sådan plats för omhändertagande av hittedjur som avses i djurskyddslagen samt för omhändertagande och förvaring eller vård av djur kan utrymmeskraven i tabellen ovan minskas, när omhändertagandet är kortvarigt, dock högst med 50 %.

Höjden i en bur eller motsvarande utrymme avsett för hund ska vara minst två gånger hundens längd från bröstbenet till svansfästet. Om fler än en hund vistas i samma bur eller något annat motsvarande utrymme, bestäms höjden enligt den största hundens längd.

Golvet i buren ska ha fast botten.

Hund som hålls kopplad på ett visst ställe

En hund får hållas kopplad annat än tillfälligt endast i omedelbar närhet av en bebodd byggnad. Hundar som är yngre än ett år får endast tillfälligt hållas kopplade på ett ställe.

En hund som hålls kopplad utomhus annat än tillfälligt ska ha möjlighet att komma in i en ändamålsenlig hundkoja eller annat ändamålsenligt viloställe, som ger den tillräckligt skydd mot väder och vind.

Hundar som annat än tillfälligt hålls kopplade utomhus på särskild plats ska ha ett halsband som är tillräckligt brett och kan regleras. Halsbandet får inte vara av metall eller strypande. Kopplingskedjan ska vara fäst vid en löplina så att hunden kan röra sig i linans riktning åtminstone 10 meter och därifrån åt sidorna bortåt åtminstone 2 meter åt båda hållen. Om hundens kopplingskedja fästs vid någon annan anordning eller utrustning som motsvarar en löplina ska hunden ha minst 40 m² utrymme att röra sig.

Det bör inte vara möjligt för hundens löplina att snurra sig runt träd, stolpar eller motsvarande hinder. Inomhus får hundar hållas kopplade tillfälligt endast under korta stunder och av godtagbara skäl.

Rekommendation

Om hundens kopplingskedja är av metall ska mellan halsbandet och kopplingskedjans ända finnas en sådan fog att ljudet som hörs av kedjans rörelser inte når hunden.

Valpningsplats

Tiken ska ha möjlighet att valpa på ett lugnt, bekvämt ställe som den känner till eller som den haft möjlighet att bekanta sig med i god tid före förlossningen. En tik som ska valpa eller som har valpar att dia ska få vara ifred. En tik som valpat ska ges möjlighet att fritt kunna lämna sina valpar.

Om avvanda, 8–16 veckor gamla valpar hålls i bur eller något annat motsvarande utrymme, ska utrymmet vara minst:

Valparnas vikt sammanlagt(kg)	Yta (m ²)
10	2,0
20	2,5
30	3,5
40	4,0
50	5,0
60	5,5
70	6,0

Rekommendation

En avvand valp har som stimulans trygga leksaker och föremål att tugga. Valparna hanteras dagligen för att socialisera dem till människor.

11.2.2 Att bygga kennellokal

Sätt dig noggrant in i följande:

Djurskyddslagen och -förordningen

Jord- och skogsbruksministeriets beslut om "Djurskyddskrav gällande hundar, katter och andra smådjur som hålls för sällskap och hobby" (anger bl.a. minimistorlekar på rastgårdar och inomhuslokaler).

Före du bygger, läs igenom också kommunens ordningsstadgar och byggnadsbestämmelser. Oftast behövs byggtillstånd. Red också ut avfallsbestämmelserna i din kommun. Bestämmelserna och reglerna är kommunspecifika. I vissa kommuner måste kompostering anmälas.

Vid planering av kennelutrymmen bör man använda sakkunniga i byggbranschen som hjälp.

Det är också skäl att kontakta kommunens hälsoinspektör och tjänsteveterinär redan i planeringsskedet.

RASTGÅRDAR

Byggnad av markunderlag

- jord som innehåller näringsämnen avlägsnas
- som botten sätts grus eller ett tätt lager av lera och sand
- täckdikning, ovanpå vilket det är bra att placera ett gräv hinder, t.ex. ett pansarnät
- som överst grovt eller sållat grus (inte makadam), som släpper igenom vatten

Det rekommenderas att gruset byts tillräckligt ofta, varje eller vartannat år. Underlaget ska vara sådant att det hålls torrt. Rastgården ska också desinficeras enligt behov och bruk tillräckligt ofta.

Observera

Jordlagrens sluttningar ska göras mot täckdikensrören.

Om rastgården har betongunderlag är sluttningarna mot golvbrunnarna ytterst viktiga.

Nät

Bra alternativ är fabrikstillverkade nätelement eller förzinkat eller galvaniserat stålnät. För att undvika skador är ett tätmaskigt nät av svetsad tråd det bästa alternativet.

Nätet bör vara tillräckligt högt så att hunden inte kan klättra eller hoppa över det. Det är bra att ställa ett extra hinder vid nätets övre kant; överkanten kan böjas inåt eller rastgården kan täckas med nät helt och hållet. Nätets nedre kant bör sänkas ner under jordytan för att hindra att hunden kan gräva sig under nätet.

Tröskeln för dörren ska vara tillräckligt hög så att snö inte hindrar öppnandet av dörren på vintern. Tröskelementet kan också vara löstagbart. Dörrarna ska ha ordentliga lås.

Stolparna kan vara av metall eller tryckimpregnerat trä. Metall är ett mera hållbart alternativ. Observera att vid användning av tryckimpregnerat trä ska strukturerna konstrueras så att hundarna inte kan bita det (giftigt). Åldern för nätrastgårdar med träkonstruktion är begränsad

Observera

Om flera rastgårdar byggs bredvid varandra är det bra att bygga ett synhinder mellan dem. Det rekommenderas också att göra en reservinhägnad runt hela rastgårdsområdet, som också kan användas. Kom ihåg eventuella varningsskyltar.

Vattenskålarna borde vara fästa vid nätet och sådana att de inte kan välta. Om hunden inte har möjlighet att gå in och dricka ska vattenskålen också hållas smält på vintern.

Rastgårdarna ska vara belysta över allt och om gården är intill byggnaden ska snöhinder sättas på taket.

Hundkoja

Kojan kan ligga inne i rastgården eller utanför den. Taket på en koja med plantak eller pulpettak kan fungera som uppehålls- och spaningsområde för hunden. Vid placering av kojans lönar det sig att observera att hunden inte via den lyckas ta sig över stängslet.

Kojan måste kunna rengöras. Det bästa alternativet är att göra kojans tak sådant att det kan öppnas.

Vid kojans ingång sätts ett skydd som gör det möjligt för hunden att röra sig in och ut.

Kojan ska ligga ovanför markytan. Kojans väggar, tak och golv ska vara täta och vid behov värmeisolerade.

Kojan ska också ha en farstu.

Kojan kan utrustas eventuellt med ett värmeisolerande liggunderlag och vid behov installeras också uppvärmning. Det finns takvärmare för hundkojor som har utvecklats för det här ändamålet.

Hunden kan också ha en träyta som är förhöjd från marken på vilket den kan vistas (ersätter inte en koja).

INOMHUSLOKALER

Inomhuslokalerna ska vara trygga eftersom risken för att hundarna skadar sig ska minimeras.

Djur behöver ljus. Belysningen bör vara tillräcklig men inte för stark.

För att få naturljus bör fönstren vara tillräckligt stora men de måste också kunna täckas.

Uppvärmningen ska vara tillräcklig. Golvvärme är ett alternativ. Då torkar golven lätt efter tvätt. Temperaturen ska kunna regleras med beaktande av rasenliga behov.

Ventilationen ska vara effektiv så att fuktighet som uppkommer kommer ut. Maskinell luftkonditionering är det bästa alternativet. Elinstallationerna bör vara trygga. Ytinstallerade ledningar och vägguttag ska ligga utom räckhåll för hundar samt vid behov vara stänkskyddade.

Brandvarnare är obligatoriska i kennelutrymmen och släckningsutrustningen ska vara vederbörlig.

I stora kennlar eller i valpningsutrymmet är en övervakningskamera ett modernt och behändigt hjälpmedel.

Hundar och katter bör ha skilda utrymmen.

Material

Det lönar sig att välja materialen så att ytorna är lätta att rengöra och tål vattentvätt. Materialen som används ska vara ofarliga och de får inte orsaka risk för hundens hälsa (t.ex. förgiftning).

De bästa alternativen för golvmaterial är klinker och betong som är belagd med halkskyddande målfärg eller epoximassa. Också plastmatta är ett bra golvalternativ men i så fall bör man se till att mattans kvalitet lämpar sig för ändamålet. Oberoende vilket material som används, bör man välja en sådan ytbehandling som inte är hal och som tål tvätt med vatten. Vid planering av golven bör också tillräckliga lutningar mot avloppen beaktas.

Som väggmaterial passar bl.a. rostfria stålskivor, vattenfaner, plattor eller plastmatta. Trä är inte hållbart som material eftersom dess fukttålighet är begränsad. Planering av trästrukturer kräver noggrannhet så att hundarna inte kan tugga på trädelarna.

Om lokalerna är stora och materialen som används hårda till ytan kan också ljudisolering behövas. Detta görs genom att installera en behövlig mängd akustikplattor i taket.

Nät behövs för mellanväggar och dörrar eller både och. Bra alternativ är fabriksstillverkade nätelement eller förzinkat eller galvaniserat stålnät. För att undvika skador är ett tätmaskigt nät av svetsad tråd det bästa alternativet.

Nätet bör vara tillräckligt högt så att hunden inte kan klättra eller hoppa över det. Dörrarna ska ha ordentlig möjlighet till spärr.

Om många burar ligger bredvid varandra är det bra att placera ett synhinder mellan burarna. Synhindret kan göras helt tillslutet så att det icke-genomskinliga partiet räcker till hälften av bredvidstående burens höjd, vilket ger hunden lugn och ro.

Annat att beakta vid planering av inomhuslokaler

Om utgång från inneburarna till rastgården sker genom en lucka, observera en trygg mekanism och möjligheten att öppna och låsa luckan också från burens utsida. Det är bra om luckorna har myggnät om luckorna hålls öppna.

Ett skilt rum behövs för förvaring och tillredning av mat. Förvaringsrummet för maten ska vara torrt och maten ska förvaras skyddad mot skadedjur.

Städförråd och vattenpost ska beaktas vid planeringen.

Hundarnas tvättställe är bra att placera vid ingången.

Sjuka hundar ska ha ett eget utrymme för karantän för att förhindra att smittsamma sjukdomar sprids.

11.3 Antidoping

ANTIDOPINGARBETET BASERAR SIG PÅ DJURSKYDDSLAGEN

Dagens krav angående djurens välmående baserar sig på djurskyddslagen som trädde i kraft redan 1996. Redan före detta hade Finland ratificerat Europarådets konvention om skydd av sällskapsdjur. Konventionen har undertecknats av 21 medlemsstater av Europarådet samt flera katt- och hundorganisationer, bl.a. FCI. Konventionen fastställer detaljerat kraven i samband med hundhållning, dressyr, avel, tävlingar osv.

En hund kan inte berätta när den är sjuk. T.ex. upptäckandet av smärta pga. hundens beteende är svårt om inte hunden är halt. Upptäckandet av en sjukdom grundar sig också ofta på minskning av aptiten och aktiviteten.

Mediciner kan avlägsna symptomen snabbt, men det betyder inte att hunden skulle vara frisk. Hunden är också helt i människans händer med tanke på vilka mediciner eller preparat den ges. Dessa är orsaker till att djurskyddslagen skyddar djur med kraftiga åtgärder.

Djurens välmående bör höjas

Alla har en skyldighet att ge sin hund ett bra liv i de förhållanden där man lever med hunden. Lagen förpliktar att "skydda våra djur på bästa möjliga sätt" från smärta (fysisk smärta) och lidande (psykiskt lidande). Människorna ska också "främja djurens välbefinnande och goda behandling".

Detta innebär att nivån av djurens välmående bör höjas. Lagen definierar i själva verket den miniminivå som krävs. Nedanför den bryter man mot lagen och först ovanför den börjar hundarnas välmående.

Lagen känner också igen situationer utanför hemmet där hunden kan råka i svårigheter. Dessa är enligt lagen tävlingar, prov, test eller andra tillställningar som ordnas i tävlingssyfte, där man bedömer hundens egenskaper, benägenheter eller skicklighet. Sådana är också hundutställningar eller andra evenemang som ordnas i tävlingssyfte där man bedömer hundarnas exteriör, bruk eller avelsmässiga egenskaper. Också i dessa situationer ska hundarnas välmående främjas. I själva verket ställer Europarådets konvention som Finland har godkänt ansvaret för tillsynen av djurens välmående i tävlingar, utställningar och övriga liknande evenemang på den som ordnar tillställningen. I praktiken är det fråga om Finska Kennelklubben och evenemangens arrangörer.

Ägaren eller innehavaren ansvarar för hundens välmående

När hunden blir sjuk ska den enligt lagen få vederbörlig vård. För vården ansvarar hundens ägare eller innehavare som också har det ekonomiska ansvaret för vården. Hundens välmående och förhållanden ska kontrolleras tillräckligt ofta, så också vården och dess framgång ska följas upp.

Ett sjukt djur som vårdas pga. en akut eller långvarig sjukdom ska beredas sådana förhållanden att det kan repa sig från sjukdomen i en lugn och hemtrevlig omgivning. Oberoende av hurdan medicin hunden får, är den sjuk. Hundtävlingar och utställningar är avsedda för friska hundar. "Det är förbjudet att öka, minska eller upprätthålla djurens prestationsförmåga på konstlat sätt med läkemedel eller andra motsvarande ämnen eller preparat" enligt djurskyddslagen. Stimulerande medel är dopingmedel som används för att höja prestationsförmågan, lugnande mediciner används för att minska prestationsförmågan och mediciner som ställer hunden i normalkondition eller avlägsnar symptomen av sjukdomar används för att upprätthålla prestationsförmågan.

Antibiotika, värkmediciner och kortison är bl.a. exempel på dylika mediciner som upprätthåller prestationsförmågan och som ges för vård av sjukdomar, men då får hunden inte delta i utställningar eller tävlingar. När det finns skäl att misstänka att ovan nämnda medel eller preparat har missbrukats, har en veterinär som utför övervakning i enlighet med djurskyddslagen rätt att få tillträde till de utrymmen där djur, djurfoder, mediciner eller vårdutrustning förvaras samt ta behövliga prov.

Djurens ägare eller innehavare är skyldig att hjälpa veterinären vid provtagningen samt att ge nödvändiga uppgifter för övervakningen. Lagen är mycket sträng i detta avseende.

Mediciner som registrerats endast för hundar i Finland

Anaboliska steroider som ökar musklernas tillväxt är s.k. förbjudna medel både inom människo- och djursport och utställningar. Veterinären har dock rätt att ge hunden anaboliska steroider om hunden är mycket allvarligt sjuk och dess återhämtning förutsätter användning av nämnda medicin. Detta leder dock till att hunden inte kan delta i utställningar eller tävlingar på sex månader.

Värkmediciner anses vara de krångligaste dopingmedlen med avseende på hundar. De avlägsnar hundens förmåelse av smärta varvid hunden överanstränger sig själv i en tävlingssituation, vilket i sin tur kan leda till att skadan blir värre.

Hundar får ges endast mediciner som i Finland har registrerats för hundar eller så kan veterinären ordinera hunden medicin som är registrerad för något annat djur eller för människan, ifall motsvarande medicin inte finns på marknaden för hundar.

Också så kallade naturprodukter kan innehålla växtextrakter eller andra kemikalier som kan vara stimulerande eller lugnande, m.a.o. dopingmedel. Man bör förhålla sig kritiskt till preparat som saknar innehållsförteckning. De har också en vägledande karenstid på två veckor, för säkerhets skull.

Antidopingarbete också för tävlingens rättvisa

En del av dopingövervakningen baserar sig på Kennelklubbens antidopingregler. Tanken är att man inte får sträva efter tävlingsfördel med kemiska ämnen. Grundtanken är likställdhet och rättvisa. Också avelsmässiga grunder framhålls tydligt, eftersom en tävlingsfördel som har åstadkommit med mediciner eller förbjudna kemikalier är inte en ärftlig egenskap.

Antidopingarbetet har redan under ett par årtionden haft traditioner inom vinthunds- och hästtävlingar där man hela tiden har iakttagit en s.k. nolltolerans. Detta innebär att det i ett blod-, hår- eller urinprov som har tagits från ett djur inte har fått finnas någon medicin eller något kemiskt ämne som djuret inte kan få i sig av dess normala foder.

Kennelklubbens antidopingreglemente finns som bilaga till materialet. Alla Kennelklubbens direktiv om antidoping hittar du här: <http://www.kennelliitto.fi/sv/hundaktiviteter/antidoping>

12. KENNELKLUBBENS OMAKOIRA-MEDLEMSTJÄNST OCH VALPLISTA

Noggranna instruktioner för användningen av Omakoira-tjänsten hittar du här:

<http://www.kennelliitto.fi/sv/kennelklubben/koiranet-e-tjanster/omakoira-tjansten/omakoira-tjanstens-instruktioner>

Instruktionerna finns också i Uppfödarens handbok.

13. REGLER OCH BLANKETTER

Du hittar alla Kennelklubbens regler och blanketter här:

<http://www.kennelliitto.fi/sv/kennelklubben/blanketter-och-regler>

Godkänd av Suomen Kennelliitto - Finska Kennelklubben rf:s fullmäktige 30.5.2010 och preciserad av Suomen Kennelliitto - Finska Kennelklubben rf:s fullmäktige 20.11.2010. Träder i kraft 1.1.2011.

Den finskspråkiga Uppfödarförbindelsen "Kasvattajasitoumus" är Kennelklubbens officiella direktiv och är den som i oklara fall följs. Den svenskspråkiga Uppfödarförbindelsen är en översättning.

Undertecknad förbinder sig att i sin hundhållning och uppfödning av hundar efterfölja följande principer, som fastslagits av Finska Kennelklubben och som även är en förutsättning för erhållande av kennelnamn.

1. Jag godkänner Kennelklubbens syfte, som är följande:

Finska Kennelklubbens syfte är att främja avel och bruk av renrasiga registrerade hundar samt att främja uppfödning av friska, godlynta, till sina bruksanlag, till sin uppbyggnad och till sin exteriör rasenliga hundar. Kennelklubben främjar även hundars välmående samt förutsättningarna för hundhållning.

Jag är medveten om att Kennelklubbens stadgar, bestämmelser (speciellt registreringsbestämmelser) och regler gäller mig.

2. Jag känner till djurskyddslagens och ordningslagens samt andra lagars, förordningars och bestämmelsers innehåll som berör hundar. Jag ser till att mina hundar får tillräckligt med näring och omsorg. Jag håller mina hundar i ändamålsenliga utrymmen och ser till att de får tillräckligt med motion. Jag ser till att min hundhållning inte orsakar oskäligen skada för omgivningen.

3. Jag föder upp registreringsdugliga hundar. Jag strävar efter att föda upp friska och godlynta hundar, som lämpar sig för brukssyftet och som uppfyller rasstandarderna.

4. Jag sätter mig in i de raser jag föder upp, så att jag känner väl till deras gällande rasstandarder och brukssyften. De hundar jag använder till avel är i lämplig ålder, är friska och i god kondition, samt är för sitt lynne, sin exteriör och sina andra egenskaper lämpade för sitt brukssyfte och uppfyller rasstandarderna.

5. Jag följer inte mina hundars fel och sjukdomar. Jag ger öppet information om mina hundars egenskaper. Jag överlåter till Kennelklubben hälsoundersökningsresultaten av mina egna hundar samt om möjligt av de hundar jag fött upp, och godkänner att de publiceras.

6. Jag registrerar och identifikationsmärker mina valpkullar enligt Kennelklubbens gällande registreringsbestämmelser.

7. Enligt god handelssed och gällande registreringsbestämmelser överlåter jag valparna friska, i god kondition och identifikationsmärkta.

8. Vid försäljning av hund uppgör jag ett skriftligt avtal och använder mig av Kennelklubbens köpeavtalsblankett eller annat skriftligt avtal med lika innehåll. I köpesumman ingår registreringsbeviset samt skriftliga skötselansvisningar. Om Kennelklubben avlägsnar en hund jag sålt ur registret, returnerar jag köpesumman.

9. Då jag säljer hunden råder jag den nya ägaren att göra ägaranmälan till Kennelklubben.

10. Då jag överlåter en hund till fodervärd så att avelsrätten kvarstår hos mig, uppgör jag ett skriftligt avtal på Kennelklubbens fodervärdsavtalsblankett eller annat skriftligt avtal med lika innehåll.

11. Ifall jag förmedlar hundar uppfödda/ägda av andra, följer jag bestämmelserna i denna förbindelse och ser till att hundarna är registrerade och identifikationsmärkta.

12. Jag godkänner att av Kennelklubben befullmäktigade personer får handleda och ge råd i min hundhållning och mina hundars skötsel, utföra kennelrådgivningsbesök och ta nödvändiga prov på hundarna för härstamningsutredningar.

13. Förbindelsen är i kraft oberoende av Kennelklubbens medlemskap, ifall jag inte säger upp det skriftligt.

Uppfödarens namn	Kennelnamn
Adress	Postnummer och -anstalt
Tel.	E-mail adress
Jag är medlem i Kennelklubben ☐ Ja ☐ Nej	Kennelklubbens medlemsnummer
Jag vill bli medlem i Kennelklubben ☐ Ja ☐ Nej	Födelsedag
Ort och tid	Underskrift

GRUNDREGLER FÖR HUNDÄGARE OCH -INNEHAVARE

Godkänd av Suomen Kennelliitto – Finska Kennelklubben rf:s fullmäktige 30.5.2010. Träder i kraft 1.1.2011.

De finskspråkiga Grundreglerna för hundägare och -innehavare "Koiranomistajan ja -haltijan perussääntö" är Kennelklubbens officiella direktiv och är de som i oklara fall följs. De svenskspråkiga Grundreglerna för hundägare och -innehavare är en översättning.

1. Finska Kennelklubbens syfte är att främja avel och bruk av renrasiga registrerade hundar samt att främja uppfödning av friska, godlynta, till sina bruksanlag, till sin uppbyggnad och till sin exteriör rasenliga hundar. Kennelklubben främjar även hundars välmående samt förutsättningarna för hundhållning.

Kennelklubbens stadgar, bestämmelser och regler gäller Kennelklubbens medlemmar samt personer som deltar i den organiserade hundhobbyverksamheten.

2. Hundägaren och -innehavaren skall känna till djurskyddslagens och ordningslagens samt andra lagars, förordningars och bestämmelsers innehåll som berör hundar.

3. Hundarna skall få tillräckligt med näring och omsorg. Hundarna skall hållas i ändamålsenliga utrymmen och tillräcklig motion bör försäkras.

4. Hundhållningen får inte orsaka oskälig skada för omgivningen.

5. Hundarnas fel och sjukdomar får inte döljas och information om hundarnas egenskaper skall ges öppet.

6. Hundarnas hälsoundersökningsresultat och information om ärftliga sjukdomar skall överlåtas till Kennelklubben, som har rätt att publicera dem.

7. Ifall man låter hunden få valpar, skall de vara renrasiga och registreringsdugliga enligt registreringsbestämmelserna. Valparnas föräldrar skall vara rasenliga, friska och godlynta hundar.

8. Valparna skall registreras och identifikationsmärkas enligt Kennelklubbens gällande registreringsbestämmelser.

9. Valparna får överlåtas tidigast vid sju veckors ålder.

10. Att placera en hund på foder betyder att överlåta hunden så, att avelsrätten blir kvar hos säljaren. Att förmedla hundar betyder att sälja eller annars överlåta hundar som fötts upp eller ägs av någon annan person.

11. Vid försäljning, placering på foder eller förmedling av valpar skall denna regel följas. Ett skriftligt avtal skall uppgöras på Kennelklubbens blankett eller annat skriftligt avtal med lika innehåll.

12. Av Kennelklubben befullmäktigade personer får handleda och ge råd i min hundhållning och mina hundars skötsel, utföra kennelrådgivningsbesök och ta nödvändiga prov på hundarna för härstamningsutredningar.

Godkänd av Suomen Kennelliitto – Finska Kennelklubben rf:s fullmäktige 30.5.2010. Träder i kraft 1.1.2011.

De finskspråkiga Grundreglerna för hundägare och -innehavare "Koiranomistajan ja -haltijan perussääntö" är Kennelklubbens officiella direktiv och är de som i oklara fall följs. De svenskspråkiga Grundreglerna för hundägare och -innehavare är en översättning.

1. Finska Kennelklubbens syfte är att främja avel och bruk av renrasiga registrerade hundar samt att främja uppfödning av friska, godlynta, till sina bruksanlag, till sin uppbyggnad och till sin exteriör rasenliga hundar. Kennelklubben främjar även hundars välmående samt förutsättningarna för hundhållning.

Kennelklubbens stadgar, bestämmelser och regler gäller Kennelklubbens medlemmar samt personer som deltar i den organiserade hundhobbyverksamheten.

2. Hundägaren och -innehavaren skall känna till djurskyddslagens och ordningslagens samt andra lagars, förordningars och bestämmelsers innehåll som berör hundar.

3. Hundarna skall få tillräckligt med näring och omsorg. Hundarna skall hållas i ändamålsenliga utrymmen och tillräcklig motion bör försäkras.

4. Hundhållningen får inte orsaka oskälig skada för omgivningen.

5. Hundarnas fel och sjukdomar får inte döljas och information om hundarnas egenskaper skall ges öppet.

6. Hundarnas hälsoundersökningsresultat och information om ärftliga sjukdomar skall överlåtas till Kennelklubben, som har rätt att publicera dem.

7. Ifall man låter hunden få valpar, skall de vara renrasiga och registreringsdugliga enligt registreringsbestämmelserna. Valparnas föräldrar skall vara rasenliga, friska och godlynta hundar.

8. Valparna skall registreras och identifikationsmärkas enligt Kennelklubbens gällande registreringsbestämmelser.

9. Valparna får överlåtas tidigast vid sju veckors ålder.

10. Att placera en hund på foder betyder att överlåta hunden så, att avelsrätten blir kvar hos säljaren. Att förmedla hundar betyder att sälja eller annars överlåta hundar som fötts upp eller ägs av någon annan person.

11. Vid försäljning, placering på foder eller förmedling av valpar skall denna regel följas. Ett skriftligt avtal skall uppgöras på Kennelklubbens blankett eller annat skriftligt avtal med lika innehåll.

12. Av Kennelklubben befullmäktigade personer får handleda och ge råd i min hundhållning och mina hundars skötsel, utföra kennelrådgivningsbesök och ta nödvändiga prov på hundarna för härstamningsutredningar.

Kennelnamnsbestämmelser

Godkända av Kennelklubbens fullmäktige 25.5.2014. I kraft fr.o.m. 1.1.2015.

1. KENNELNAMN

Med kennelnamn avses det namn som antecknas framför namnet på alla valpar uppfödda av en viss uppfödare vid registrering av valparna. En valpkull kan registreras endast på ett kennelnamn och samma uppfödare kan ha endast ett kennelnamn. Kennelnamnet kan beviljas gemensamt åt högst tre personer tillsammans.

2. VILLKOR FÖR BEVILJANDE AV KENNELNAMN

Ett kennelnamn kan beviljas på följande grunder

- sökanden har fyllt 18 år
- sökanden är fast bosatt i Finland
- sökanden är lämplig som innehavare för kennelnamn
- sökanden är medlem i Kennelklubben och medlem i en sådan förening som hör till Kennelklubbens organisation, som företräder den ras som skall uppfodas
- sökanden har avlagt grundkursen för uppfödare högst fem år sedan
- sökandens uppfödärförbindelse är i kraft

3. KENNELNAMNETS FORM

Kennelnamnet får inte

- innehålla enstaka bokstäver eller siffror
- innehålla namn på kända orter eller personer
- innehålla rasbeteckningar (på officiella inhemska eller FCI:s officiella språk)
- innehålla ordet kennel
- vara längre än 20 tecken, inklusive mellanslag
- vara mer än två ord, sammansatta ord med bindestreck anses vara skilda ord
- vara olämpligt.

Kennelnamnet ska tydligt skilja sig från tidigare beviljade kennelnamn. Sökanden bör kontrollera kennelnamnets lämplighet i detta avseende innan ansökan om kennelnamn inlämnas.

4. ANSÖKAN

Att söka kennelnamn är avgiftsbelagt. Sökanden skickar en underskriven skriftlig eller elektronisk ansökan till Kennelklubben. Kennelklubben meddelar specialklubbarna om ansökningar som inkommit. Specialklubbarna behandlar ansökan och kan ge ett motiverat nekande utlåtande om ansökan, om den så önskar. I sådant fall ges sökanden tillfälle att ge sitt svar åt Kennelklubben, som avgör ärendet.

Kennelnamnet som ansökts samt dess alternativ och de raser som nämnts i ansökan publiceras i tidningen Koiramme – Våra Hundar. Protest mot kennelnamnsansökan bör göras inom två veckor från publicerandet.

Sökanden meddelas om kennelnamnet som godkänts av FCI och ett intyg om namnet ges åt sökanden. Godkända kennelnamn publiceras i tidningen Koiramme – Våra hundar eller elektroniskt. Kennelnamnet kan på ansökan läggas till valpkullar som uppfödaren tidigare har fött upp. Detta gäller endast för sådana valpkullar vars uppfödare är samma person(er) som kennelnamnets innehavare.

5. KENNELNAMNETS GILTIGHET

Kennelnamnet gäller under innehavarens livstid om inte annat anges nedan.

Styrelsen kan avlägsna kennelnamnet från användning för en viss tid eller slutligt av en innehavare som inte är Kennelklubbens medlem eller om någon av kennelnamnets innehavare gör en välgrundad ansökan om det. Dessutom kan styrelsen ta bort rätten att använda kennelnamnet av en person som har tilldelats en disciplinär påföljd. I alla fallen ges innehavaren möjlighet att bli hörd. Brevet levereras åt Kennelklubbens medlemmar till den adress som meddelats till Kennelklubbens medlemsregister. Ärendet kan behandlas oberoende om innehavaren lämnar svar eller inte. Rätten att använda kennelnamnet kan återställas på ansökan ifall personen uppfyller villkoren för beviljande av kennelnamn.

Kennelklubben kan ta bort ett kennelnamn på skriftlig begäran av kennelnamnets (alla) innehavare. När tjugo år har förflutit från borttagandet eller innehavarens/innehavarnas död, meddelas FCI om detta och kennelnamnet blir ledigt för ansökan igen. Kennelnamn som blivit lediga kan publiceras.

Styrelsen kan på specialklubbens förslag permanent skydda ett kennelnamn som haft stor betydelse för rasens historia. I sådana fall blir kennelnamnet inte ledigt för senare bruk. Ett kennelnamn kan skyddas som ett historiskt kennelnamn först när uppfödningssarbetet på kennelnamnet i fråga avslutats.

6. ÖVRIGA BESTÄMMELSER

Kennelnamnet kan med stöd av en motiverad skriftlig ansökan överföras till en nära släkting eller till en person som jobbat länge tillsammans med kennelnamnets innehavare och som fortsätter kennelverksamheten. Mottagaren bör uppfylla villkoren för beviljande av kennelnamn. När innehavaren av ett kennelnamn har avlidit kan innehavarens arvs-tagare ta kennelnamnet i bruk, ifall denna uppfyller kraven för beviljande av kennelnamn. Överföringen är avgiftsbelagd och avgörs av Kennelklubben.

Dessa bestämmelser gäller alla kennelnamn som godkänns av Kennelklubben.

REGISTRERINGSBESTÄMMELSER 2017

1	Definitioner.....	3
2	Allmänt.....	5
3	Registrering och anteckningar.....	5
3.1	Villkor för registrering av valpkull.....	5
3.2	Uppfödare.....	6
3.3	Överlåtelse av valpar och registreringsbevis.....	6
3.4	Anteckningar som görs i registreringsbeviset vid registreringen.....	6
3.5	Hundens namn.....	7
3.6	Anteckning av ägare.....	7
4	Registreringsuppgifternas riktighet.....	7
4.1	Härstamningskontroll innan registrering.....	8
4.2	Officiellt fastställande av härstamning av en hund eller en valpkull.....	8
5	Korrigerig av registreringsuppgifter.....	8
5.1	Ändring av födelsedatum, kön, föräldrar eller antalet valpar.....	8
5.2	Ändring av hundens annan information.....	9
5.3	Överföring från ras/rasvariant till annan.....	9
6	Registrering med dispens.....	9
6.1	Tikens valpning med dispens.....	9
6.2	Korsning av rasvarianter och avvikelse från andra rasspecifika specialvillkor.....	9
6.3	Avvikelse från PEVISA-programmet.....	10
7	Förbud att registrera i FI/ER-registret.....	10
7.1	Tikens otillåtna valpning.....	10
7.2	Dispens i anslutning till rasspecifika specialvillkor är inte beviljad på förhand.....	10
7.3	Tidigare till Kennelklubben obetalda avgifter.....	10
7.4	Registreringsförbud från fall till fall.....	10
7.5	Avelsbruk i strid med Kennelklubbens allmänna avelsstrategi.....	10
8	Avlägsnande från registret.....	11
8.1	Felaktiga eller opålitliga härstamningsuppgifter (jfr punkt 4).....	11
8.2	Obetalda registreringsbevis (se även punkt 7.3).....	11
9	Utländsk avelshane.....	11
10	Registreringsbestämmelser för importhundar.....	11
11	Appendixregistren (FCI:s stadgar, artikel 8).....	12
11.1	ER-registret.....	12
11.1.1	Anteckning i ER-registret.....	12
11.1.2	Rasspecifikt rasintagningsförfarande.....	13
11.1.3	Avelsanvändning av en ER-registrerad hund.....	13
11.1.4	Överföring av hund från ER-registret till FI-registret.....	13
11.2	EJ-registret.....	14
11.2.1	En EJ-registrerad hunds registreringsbevis.....	14
11.2.2	Registrering i EJ-registret.....	14
11.2.3	Överföring mellan registren.....	14
12	Avgifter.....	15
12.1	Avgifter för ägaranmälan och ägarbyte.....	15
12.2	Registreringsavgifter.....	15
12.3	Korrigerig av registreringsuppgifter.....	15
12.4	Dispensavgifter.....	15
12.5	Rasintagningsavgift.....	15
12.6	Avgifter i anslutning till EJ-registret samt avgifter för FI-/ER-registrering vid avvikelse från rasspecifika PEVISA-villkor.....	15
12.7	Överföring från ett register till annat.....	16

Godkända av Kennelklubbens styrelse 8.10.2015, uppdateringar godkända 4.2.2016.

I kraft från och med 1.1.2016. Bestämmelserna gäller valpkullar som fötts av parning som skett efter att bestämmelserna trätt i kraft samt importhundar som registreras. Villkor som lindrats kan dock tillämpas retrospektivt. Kennelklubbens styrelse kan besluta att avvika från bestämmelserna.

De finskspråkiga bestämmelserna "Koirarekisteriohje" är Kennelklubbens officiella direktiv och är de som i oklara fall är avgörande. De svenskspråkiga Registreringsbestämmelserna är en översättning.

1 Definitioner

Avelslån se *Utländsk avelshane*

Avelsvetenskapliga kommittén av Kennelklubbens styrelse utnämnd expertgrupp som ansvarar för bl.a. styrning av hundavel och veterinärvård i Kennelklubben.

Dispens och anhållan om dispens dispens beviljad av Kennelklubben enligt Registreringsbestämmelsernas punkt 6 som gäller t.ex. parning som avviker från de rasspecifika specialvillkoren eller PEVISA-villkoren på något annat sätt.

DNA-identifikation ett individuellt "DNA-fingeravtryck" som baserar sig på DNA-provet som tagits av hunden.

EJ-registret Kennelklubbens EJ för avel -register, ett tilläggsregister till stamboken.

Erkänd ras ras som FCI godkänt.

ER-registret Kennelklubbens specialregister, ett tilläggsregister till stamboken.

Export Pedigree/Certified Pedigree ett härstamningsbevis beviljat av ett utländskt FCI medlemsland eller kontraktspartner. kan vara skild eller tillhöra hundens ursprungliga registreringsbevis (se FCI:s stadgar).

FCI, Fédération Cynologique Internationale den internationella kennelcentralorganisationen, till vilken Finska Kennelklubben tillhör (<http://www.fci.be/>).

Finska Kennelklubben den finska kennelcentralorganisationen som håller det enda officiella hundregistret i Finland.

FI-registret (tidigare FIN/SF) Kennelklubbens stamboksregister för renrasiga hundar av erkänd ras.

FIX-registret ett identifikationsmärkningsregister för alla hundar som inte kan intas i stamboken eller i dess tilläggsregister.

Frusen sperma sädesvätska av utländsk eller finsk hane, som sparats som frysvara (se instruktion för artificiell insemination).

Gränsvärde i PEVISA-villkoren utsatt gräns för hälsoundersökningsresultatet (t.ex. graden av höftledsdysplasi), där avkomlingar av hundar med sämre värde inte registreras utan dispens beviljad av Kennelklubben på förhand. Utlåtandet bör alltid vara i kraft vid parningen. I annat fall kan valpkullen registreras i FI/ER -registret endast med dispens som kan beviljas på basen av specialklubbens utlåtande.

Härstamning och härstamningskontroll hunden härstammar från de anmälda föräldrarna och det är fastställt med DNA-prov.

Identifikationsmärkning hundens identifikation som kan vara antingen mikrochip eller tatuering. ID-märkningen skall göras innan valpkullsansmälan (se instruktion för ID-märkning av valpar). En ID-märkare får mikrochipa valpar tidigast vid fem veckors ålder och tatuera valpar tidigast vid sex veckors ålder. Endast en veterinär får ID-märka yngre valpar.

ID-märkare person som bemyndigats av Kennelklubben att få identifikationsmärka hundar. (se <http://www.kennelliitto.fi/FI/jalostusjakasvatus/tunnistusmerkinta/>).

Importhund en hund som fötts utomlands och som importeras till Finland ja antecknas i Kennelklubbens register. Hunden har en i Finland stadigt bosatt ägare.

Kennelklubbens hundregister förkortat hundregister

Kennelnamn ett namn som FCI beviljat till uppfödaren för att användas som prefix i hundens namn. Samma uppfödare kan ha endast ett kennelnamn och samma kennelnamn kan ha högst tre innehavare (se kennelnamnsbestämmelser).

Mellanvalpkull tikens valpkull som inte antecknats i Kennelklubbens hundregister.

Naturlig stubbsvans i vissa raser har vissa individer medfödd stubbsvans eller kort svans, som beror på en så kallad T-box mutation (se rasspecifika specialbestämmelser).

Officiell avelsbesiktning en av Kennelklubben eller av specialklubben godkänd avelsbesiktning

Parningsbevis ett bevis på skedd parning som är underskrivet av hanens ägare eller innehavaren av avelsrätten.

PEVISA-villkor registreringsvillkor som är gjorda för bekämpning av genetiskt betingade defekter och sjukdomar, som valpkullens föräldrar skall uppfylla innan parningen (se rasspecifika specialvillkor samt PEVISA-bestämmelser och -anvisningar).

Rasintagning för raser som har en sk öppen stambok. En hund vars härstamning inte är känd (som inte har registrerade föräldrar) kan intas i rasen och antecknas i stambokens tilläggsregister (ER-registret).

Raskorsning en korsningsvalpkull mellan två olika raser, för vilken Kennelklubben beviljat dispens.

Rasspecifikt specialvillkor bilaga till registreringsbestämmelserna som innehåller avvikelser från de generella registreringsbestämmelserna som gäller en del raser. De specialvillkor som begränsar registrering bör uppmärksammas innan parning.

Rasstandard av FCI godkänd officiell beskrivning av ifrågavarande ras. Rasstandarden är numrerade. (se <http://www.kennelliitto.fi/FI/koira/rotumaaritelmat/>)

Rasvariant olika varianter av samma ras (t.ex. färg, storlek eller hårlag), alla varianter har samma rasstandard.

Registration Certificate exportbevis, av ett utländskt FCI:s medlemsland eller kontraktspartner beviljat bevis åt en hund som är antecknad i ett tilläggsregister (se FCI:s stadgar).

Registreringsbevis Kennelklubbens skriftliga dokument om hundens anteckning i stamboken eller specialregistret.

Registreringsförbud av Kennelklubbens styrelse tillfälligt ålagt eller av disciplinnämnden tillfälligt eller slutgiltigt ålagt förbud att registrera hundar i Kennelklubbens register.

Specialklubb Finska Kennelklubbens medlemsklubb, till vilken Kennelklubben beviljat specialklubbsrättigheter. Ansvarar för ifrågavarande rasens avel i Finland. (se <http://www.kennelliitto.fi/FI/linkit/rotujarjestot/rotujarjestot.htm>). Fastställer de rasspecifika specialvillkoren och ger utlåtanden gällande dispenser.

Spermans ägare hanens ägare/innehavare av avelsrätten eller annan part, till vilken hanens ägare/innehavare av avelsrätten överlåtit användarrätten av sperman. Kan vara till exempel en spermabank.

Stamtavla vid anteckning i stamboken en förteckning över minst tre generationer av hundens föfäder. I ER/EJ-registret kan en del av stamtavleinformationen saknas.

Tätare valpning mellanrummet mellan tikens valpkullar (förlossningar) är under 10 månader.

Uppfödare person/personer som äger valpkullens moder eller är innehavare av moderns avelsrätt. Gör valpkullsansmälan.

Uppfödarförbindelse uppfödare som skrivit under förbindelsen följer de bestämmelser och instruktioner som Kennelklubben ställt för hundavel.

Utländsk avelshane hund vars ägare/avelsrättens innehavare bor utomlands (residence habituelle, se FCI:s stadgar). För utländska hanar gäller Kennelklubbens registreringsbestämmelser samt rasens bestämmelser om PEVISA-villkoren då parningen sker i Finland (se punkt 9).

Utländskt avelslån tik eller hane vars ägare bor utomlands (residence habituelle, se FCI:s stadgar), men vars avelsrätt kan vara överlåten till en person som bor i Finland. För utländska avelslån gäller Kennelklubbens registreringsbestämmelser samt rasens bestämmelser om PEVISA-villkoren (för hane se punkterna 9 och 10, för tik punkterna 3.1 och 10).

Valpkull vid samma förlossning från samma moder en kull bestående av en eller flera valpar (gäller både levande och döda/dödfödda valpar).

Valpkullsansmälan en ansökan gjord av uppfödaren/uppfödarna om född valpkull. Kan göras antingen via Omakoira-tjänsten på internet eller skriftligen. Valpkullsansmälan är en förutsättning för registrering av valparna.

Ägarintyg ett intyg om hundens ägande som överlåts åt en person som antecknats i Kennelklubbens ägarregister.

Ägarregister ett av Kennelklubben uppehållet register av finska hundägare, där ägarens kontaktuppgifter finns. Registret är stängt på basen av lagen om dataskydd och används endast av Kennelklubben och myndigheterna.

2 Allmänt

Suomen Kennelliitto - Finska Kennelklubben r.f. (härefter Kennelklubben) håller register över renrasiga hundar av godkänd ras (från och med början av 2009 är kännetecknet FI, tidigare FIN och SF).

Dessutom håller Kennelklubben ett specialregister (ER-register) över hundar som inte uppfyller FI-registreringsvillkoren och ett Ej för avel -register (EJ-register) över hundar som har avelsförbud.

Rasen anses erkänd då Fédération Cynologique Internationale (FCI) har godkänt dess rasstandard.

Om en ny ras, som inte har en av FCI godkänd rasstandard, importerats till Finland, kan rasen registreras i ER-registret på beslut av Kennelklubbens styrelse. Kennelklubben kan besluta om de rasspecifika specialvillkoren för rasen som registreras samt utföra uppgifter som berör avel och utbildning av exteriördomare för den godkända rasen i fråga, tills Kennelklubbens styrelse har utsett en egen specialklubb för rasen.

Kennelklubben har ett separat FIX-register för oregistrerade hundar som har identifikationsuppgifter och ägarinformation.

3 Valpkullens registrering och anteckningar

I FI-registret antecknas enbart sådana valpkullar vars förfäder i tre generationer finns antingen i FI-registret, i Kennelklubbens ER-register eller i ett av FCI godkänt motsvarande register.

För registrering av en hund uppbärs en avgift som fastställts av Kennelklubbens fullmäktige (se avgifter).

Vid registrering och anteckning av olika uppgifter i registret följs förutom Registreringsbestämmelserna även de rasspecifika specialvillkoren (se bilagorna). Den som önskar registrera en hund skall uppvisa för registrering nödvändiga tilläggsuppgifter som Kennelklubben kräver.

Kennelklubben har rätt att be om utredning om huruvida uppfödaren/ägaren är dömd till djurhållningsförbud (utdrag ur djurhållningsförbudsregistret).

3.1 Villkor för registrering av valpkull

En valpkull som fötts i Finland registreras i Kennelklubben. En valpkull vars uppfödare är en finsk medborgare som vistas utomlands kan registreras på Kennelklubbens styrelses beslut.

Föräldrarna till valpkullen som registreras skall vara av samma ras. Undantag är de i bilagan nämnda korsningar av rasvarianter som uppfyller de rasspecifika specialvillkoren samt de i punkt 11.1.1 nämnda korsningar mellan två raser.

Modern till valpkullen skall registreras i Kennelklubbens hundregister senast i samband med valpkullens registrering. Om fadern är ett utländskt avelslån eller en utländsk avelshane, antecknas dess information i hundregistret senast i samband med valpkullens registrering.

Tikens och hanens alla ägare skall finnas antecknade i Kennelklubbens ägarregister (se punkt 3.6). En utländsk avelshanes eller ett utländskt avelslåns ägare antecknas i ägarregistret.

Stamtavlan av en utländsk hane som använts till avel antecknas i hundregistret, och information gällande hälsoundersökningar kan antecknas (se punkt 9 och 10).

Föräldrarna till valpkullen skall uppfylla de krav som finns för rasen i dess eventuella Program för bekämpning av genetiskt betingade defekter och sjukdomar (härefter PEVISA) samt andra eventuella rasspecifika specialvillkor (se de rasspecifika specialvillkoren samt PEVISA-bestämmelserna och -anvisningarna, utländska hanar punkt 9, Ej för avel -registrering punkt 11.2).

Valpkullens föräldrar och valparna som registreras skall vara identifikationsmärkta på ett sätt som godkänns av Kennelklubben (utländska avelshanar se punkt 9).

Ifall valpkullen fötts som följd av insemination med frusen sperma, gäller för fadern de villkor i registreringsbestämmelserna samt i de rasspecifika specialvillkoren som varit i kraft då sperman blivit fryst. Även sådana resultat som saknats vid tidpunkten då sperman har insamlats men som erhållits efteråt kan beaktas, ifall resultatet i fråga möter kraven som ställs vid undersökningstidpunkten. För villkor som har att göra med BLUP-index tas på basis av uppfödarens förslag i beaktande det BLUP-index som varit i kraft vid tidpunkten av spermans insamling eller hanens BLUP-index vid insemineringens tidpunkt. Indexet som varit i kraft vid insamlingens tidpunkt kan dock tas i beaktande endast om det finns i hundens information eller om det vid registrering av valpkullen levereras tillräckliga dokument (t.ex. utprintad information vid insamlingens tidpunkt).

Hela valpkullen skall registreras samtidigt. Valpkullsansmälan skall vara korrekt ifylld och undertecknad av uppfödaren eller elektroniskt gjord via Omakaira-tjänsten. Valpkullsansmälan skall göras snarast möjligt, dock senast inom fyra månader från valpkullens födsel. Valpkullar vars registrering påbörjats men för vilka det inte levererats de tilläggsutredningar som Kennelklubben bett om, anses som helt oregistrerade då valparna fyllt 18 månader. Från detta kan avvika endast med tillstånd beviljat av Kennelklubben (se även punkt 12.2). Även dödfödda och innan registrering avlidna valpar anmäls.

I valpkullsansmälan, eller som dess bilaga, skall finnas ett parningsbevis som undertecknats eller godkänts elektroniskt av hanens ägare eller innehavaren till avelsrätten. Vid inseminering med fryst sperma undertecknas parningsbeviset av spermans ägare. Hanens ägare försäkrar med sin underskrift eller sitt elektroniska godkännande att hanen i fråga har parats med den i valpkullsansmälan nämnda tiken och att hanen uppfyller de villkor som krävs för registrering av valpkullen. Hanen skall vara prisbelönad på utställning eller alternativt skall valpkullsansmälan kompletteras med ett veterinärintyg som bevisar att hanen har normala testiklar i över nio månaders ålder. Som testikelbevis kan även godkännas ett utlåtande från en officiell avelsbesiktning, där det konstateras att testiklarna är normala. Testikelbevis för utländska avelshanar se punkt 9.

En tik tillåts högst fem valpkullar och minst tio månader skall förlöpa mellan förlossningarna. En tik under åtta år tillåts en tätare valpning utan dispens, men därefter skall mellanrummet till nästa förlossning vara minst ett år (se punkterna 6.1 & 7.1). I de fem tillåtna valkullarna räknas inte med valpkull som i sin helhet fötts död. Dessutom skall de rasspecifika specialvillkoren (PEVISA) gällande begränsningar för antalet avkomor beaktas.

Parning av en tik som fyllt åtta år kräver alltid ett veterinärintyg enligt vilket tiken är frisk och i god kondition och dess hälsa inte tar skada av valpning. Veterinärintyget skall ges före parningen och det får inte vara äldre än sex månader vid parningstillfället. Veterinärintyget skall bifogas till valpkullsansmälan.

Kennelklubben kan på välgrundade skäl avbryta registreringen t.ex. om det framkommer oklarheter om riktigheten av den information som angivits eller om det i registreringsprocessen kommer fram ärenden som kräver utredning. Kennelklubben kan vid behov avslå valpkullens registrering på grundval av utredningen.

Uppfödaren eller innehavaren till avelsrätten kan inte registrera valpkullen ifall hon/han eller en annan ägare av kennelnamnet som ansöker om registrering har registreringsförbud eller djurhållningsförbud.

3.2 Uppfödare

Som valpkullens uppfödare kan antecknas högst tre personer, som alla skall vara minst 18 år gamla.

Som uppfödare antecknas den person eller de personer, som äger tiken vid parningstidpunkten eller som bevisar sig inneha rätten till tikens avelsbruk med ett avtal om tillfällig överlåtelse av avelsrätt som undertecknats eller godkänts elektroniskt av alla tikens ägare (se punkt 3.6).

Avtalet om överlåtelsen till avelsrätten rekommenderas vara gjord före parningen och avtalet skall skickas till Kennelklubben senast i samband med valpkullsansmälan.

En person som har registreringsförbud kan inte överlåta avelsrätten för sin hund till en annan person. En valpkull kan registreras endast på ett kennelnamn och ifall användarrätten på ett kennelnamn tillhör flera personer krävs alla personers underskrift i valpkullsansmälan eller bådadas elektroniska godkännande.

Efter att valpkullen har registrerats kan uppfödaren/uppfödarna inte ändras, läggas till eller tas bort. Valpkullar som fötts innan beviljandet av kennelnamn, kan på basis av uppfödarens skriftliga ansökan registreras på det beviljade kennelnamnet på efterhand.

3.3 Överlåtelse av valpar och registreringsbevis

Valparna får överlåtas tidigast vid sju veckors ålder. Valpkullens registreringsbevis levereras till uppfödaren, som skall överlåta dem till valparnas ägare utan skild kostnad senast två månader efter att ägarrätten överlåtits. Ifall registreringen fördröjs av uppfödaren oberoende skäl, skall registreringsbevisen överlåtas till ägarna omedelbart när uppfödaren mottagit dem.

Den som bevisligen äger hunden (se punkt 3.6) kan skriftligt ansöka om att Kennelklubben levererar en kopia på ett försvunnet registreringsbevis (se avgifter).

3.4 Anteckningar som görs i registreringsbeviset vid registreringen

Registreringsbevisets innehåll fastställs av Kennelklubbens styrelse.

Registreringsbeviset skrivs på finska, svenska eller engelska.

I registreringsbeviset antecknas åtminstone hundens ras, kön, namn (se punkt 3.5), kennelnamn, registernummer, uppfödare, födelsedatum, hundens stamtavla i tre generationer och uppgift om ett eventuellt fastställande av härstamning som gjorts på ett av Kennelklubben godkänt sätt (se punkt 4.2), samt hundens identifikationsnummer.

Därtill kan andra anteckningar göras, se bilaga (valpkullsansmälan).

I de rasspecifika specialvillkoren nämns ifall anteckning av någon av de i föregående mening angivna uppgifterna är obligatorisk för rasen.

I en ras där det finns naturligt stubbsvansade individer (T-box mutation) skall svansen längd anmälas skilt för varje valp i valpkullsansmälan. För en valp som har medfödd stubbsvans skall ett veterinärintyg bifogas till valpkullsansmälan. Veterinärundersökningen skall ske inom tio dygn från valpens födsel. Uppgift om medfödd stubbsvans kan antecknas även på basis av ett DNA-test som godkänts för rasen oberoende av ålder. Vid registrering av importhund med medfödd stubbsvans krävs ett gentestresultat som fastställer stubbsvansen (se även registreringsbestämmelser för importhundar).

För en valp som har medfödd stubbsvans skall i dessa raser bifogas ett veterinärintyg. Veterinärens undersökning skall göras inom tio dygn från födseln.

Om det finns fler varianter i rasen, följs de rasspecifika specialvillkoren gällande anteckning av ras för de olika valparna. I annat fall registreras varje valp enligt uppfödarens ansökan eller om varianten inte meddelats, enligt modern.

3.5 Hundens namn

Hundens namn får, förutom kennelnamnet, bestå av 30 tecken inklusive mellanslag och bindestreck. I namnen godkänns det latinska alfabetet med bokstavstecknen (diakritiska märken), apostrof (') och bindestreck (-).

Om uppfödaren inte har ett kennelnamn, får hon ge valpkullens valpar namn som består av endast ett (1) ord, som inte får innehålla samma prefix eller suffix och inte heller bindestreck eller apostrof.

Uppfödaren får inte namnge sina valpar av samma ras med samma namn, om inte minst tio (10) år förflutit mellan deras födsel.

Kennelklubben har rätt att förkasta namn som den anser olämpliga.

Ägaren får inte ändra namnet på en hund som har antecknats i registret.

3.6 Anteckning av ägare

Högst tre ägare kan antecknas i Kennelklubbens ägarregister för en hund registrerad i Finland.

Ägaren antecknas enligt skriftlig ansökan. Första anteckningen är avgiftsfri.

Uppfödaren uppmanas att omedelbart skicka valparnas ägaruppgifter till Kennelklubben, efter att valparnas ägare gett tillstånd.

Hundens ägares uppgifter antecknas i Kennelklubbens ägarregister och ägaren skickas ett separat ägarintyg, i vilket ingår ett kort för ägarförändring.

Ägarförändring kan göras enbart med detta kort eller med en av överlåtaren/överlåtarna undertecknad överlåtelseansökan, undertecknat köpeavtal eller annat dokument som obestridligt bevisar äganderätten eller elektroniskt med av den före detta ägaren givna fullmaktsnyckeln. Åtgärden är prisbelagd (se avgifter).

Ägaren kan även antecknas eller förändras på begäran på basis av ett myndighetsbeslut, en giltig dom eller annan utredning given av myndigheterna. I dessa fall uppstår ingen avgift.

Hundens alla ägare skall underteckna ägarförändringsansökan.

4 Registreringsuppgifternas riktighet

De som undertecknat valpkullsansökan och parningsbeviset ansvarar för riktigheten av uppgifterna de angivit (se punkterna 4.1 och 8.1).

4.1 Härstamningskontroll innan registrering

Om uppfödaren är medveten om att det eventuellt finns oklarhet i valpkullens härstamning, skall denna, för att undvika konsekvenser nämnda i punkt 8.1, frivilligt fastställa härstamningen för hundarna i valpkullen enligt punkt 4.2 innan valpkullsanmälan skickas till Kennelklubben. Valpkullen registreras enligt härstamningsundersökningens resultat.

Om det i en valpkull föds avkomor efter flera hanar, kan de registreras på basis av resultatet från en härstamningsundersökning som utförts enligt punkt 4.2, inte dock åt skilda uppfödare. Tiken kan även avsiktligt paras med fler än en hane, varvid en härstamningsundersökning alltid är obligatorisk. Undersökningen utförs enligt anvisningarna i punkt 4.2. Tikens på en gång födda valpar av flera hanar beaktas som en valpkull då tikens valpkullsmängd (högst fem valpkullar) beräknas enligt punkt 3.1.

4.2 Officiellt fastställande av härstamning av en hund eller en valpkull

Härstamningen av en hund eller en valpkull kan bevisas riktig med hjälp av en frivillig härstamningskontroll. Kennelklubben kan också slumpmässigt bestämma om fastställande av härstamning av vilken som helst valpkull som registreras. Kennelklubben kan även kräva fastställande av härstamningen av en valpkull eller en hund i valpkullen, om det finns skäl att misstänka härstamningens riktighet.

I registreringsbestämmelsernas punkt 4.1 definieras även i vilka fall en ändring av hundens uppgifter kräver fastställande av härstamningen.

Om Kennelklubben bestämmer om fastställande av härstamning slumpmässigt eller på grund av misstanke, är uppfödaren och hanhundens ägare samt alla valpars ägare skyldiga att befrämja undersökningens genomförande. Det av Kennelklubben förutsatta härstamningsundersökningsutlåtandet skall skickas till Kennelklubben inom tre månader från Kennelklubbens beslut.

På en av Kennelklubben godkänd härstamningskontroll ställs följande krav:

- Som remiss används den av Kennelklubben godkända blanketten eller motsvarande
- En veterinär eller en av Kennelklubben auktoriserad person tar proven
- Hundarna skall vid provtagningstillfället vara identifikationsmärkta på ett av Kennelklubben godkänt sätt och på blanketten antecknas att provtagaren kontrollerat hundarnas identifikationsmärkningar. Varje prov antecknas tydligt.
- Proven tas på modern, valparna och om möjligt på alla farkandidater. Ifall modern/fadern dött kan dess genotyp försöka definieras med hjälp av prov från nära släktingar.
- Om Kennelklubben anser det nödvändigt skall även mor/farföräldrar undersökas.
- Proven undersöks i ett av Kennelklubben godkänt laboratorium, som ger ett skriftligt härstamningsundersökningsutlåtande.
- Uppfödaren står för kostnaderna av härstamningsundersökningen. Om Kennelklubben har förpliktat fastställandet av härstamningen för en valpkull eller en enskild hund och härstamningen visar sig vara riktig, ersätter Kennelklubben kostnaderna för provtagningarna samt laboratoriets undersökningskostnader mot verifikation.

För importhundar, utländska avelslån och importsperma godkänns även resultat från andra än av Kennelklubben godkända laboratorier givna ISAG-standardens DNA-koder och fastställanden av härstamningar. Hundens ID-märkning skall framgå från utlåtandet men med utlåtandet krävs inte ett bevis på provtagningen.

5 Korrigering av registreringsuppgifter

Tydligt tekniska fel kan korrigeras på Kennelklubben.

5.1 Ändring av födelsedatum, kön, föräldrar eller antalet valpar

På basis av uppfödarens skriftliga korrigeringsbegäran kan uppgifter ändras enligt följande:

- Korrigeringar gällande föräldrarnas uppgifter eller antalet valpar i kullen kan göras enligt ett av Kennelklubben godkänt härstamningsundersökningsutlåtande (se punkt 4.2).
- Tydligt felaktigt födelsedatum kan korrigeras i Kennelklubben.

- En enskild hunds kön kan korrigeras inom sex månader från registreringen enligt ett veterinärintyg. Om det förflutit mer än sex månader sedan hundens registrering, kan ändringen göras på Kennelklubbens beslut. Kennelklubben ber om de utredningar den anser nödvändiga innan ärendet behandlas.

Tydligt felaktigt födelsedatum kan korrigeras på Kennelklubben.

Registreringsbeviset skall levereras till Kennelklubben för korrigerings. För ändring av uppgifter uppbärs en avgift (se avgifter).

5.2 Ändring av hundens annan information

Uppfödaren skall framställa en skriftlig korrigeringsbegäran gällande ändring av namn. Hundens namn kan ändras endast ifall hunden ännu inte använts för avel och den ännu inte har officiella utställnings-, prov- eller tävlingsresultat. Registreringsbeviset skall levereras till Kennelklubben för korrigerings.

Hundens ägare kan ansöka skriftligt om ändring av annan information. Ägaren kan om hon så önskar leverera registreringsbeviset till Kennelklubben för korrigerings av uppgifterna.

Avgifterna som uppbärs för ändringarna se punkt 12.

Ifall ändringen orsakar en överföring från ras/rasvariant till annan, tillämpas punkt 5.3.

Kennelklubben kan be om tilläggsutredningar före beslut av ändring.

5.3 Överföring från ras/rasvariant till annan

Överföring från en rasvariant till annan kan göras på utställning i officiell klass enligt bestämmelserna i direktiv för anordnande av utställningar. Kennelklubben kan även göra överföringen på basis av ett utlåtande från en officiell avelsgranskning eller på basis av de rasspecifika specialvillkoren (se rasspecifika specialvillkor). Överföringen kan göras endast en gång.

På basis av ägarens skriftliga begäran kan Kennelklubben dock korrigeras en redan gjord överföring från en rasvariant till annan enligt utlåtande av specialklubben för rasen ifråga.

Registreringsbeviset skall skickas till Kennelklubben för ändring.

6 Registrering med dispens

Uppfödaren skickar till Kennelklubben en skriftlig anhållan om dispens i god tid före parningen. I den undertecknade anhållan skall meddelas vilken kombination anhållan gäller, och motiveringarna samt specialklubbens underskrivna utlåtande skall bifogas.

Specialklubbens utlåtande skall baseras på huruvida hundarna/kombinationen uppfyller rekommendationerna i Kennelklubbens allmänna avelsstrategi samt de rekommendationer gällande hälsa som föreskrivs i den rasspecifika avelsstrategin (JTO).

Som grund för ett nekande utlåtande kan anmälas även annan möjlig vägande och uppenbar genetisk risk.

Registreringsavgiften för en valpkull som registrerats med dispens kan vara förhöjd (se avgifter).

Dispens bör ansökas på förhand och skall vara beviljad före parningen sker (se punkt 7.2 och 11.2). Styrelsen avviker inte från detta villkor i registreringsbestämmelserna.

6.1 Tikens valpning med dispens

När speciellt vägande skäl föreligger kan Kennelklubben bevilja dispens för tikens andra alltför täta valpning (se punkt 3.1), då tiken i fråga är yngre än åtta år vid parningstillfället. Till anhållan skall bifogas ett veterinärintyg, enligt vilket tiken är frisk och i god kondition och tikens hälsa inte tar skada av valpning. Veterinärintyget är i kraft sex månader.

Vid beslutsfattandet beaktas de rasspecifika specialvillkoren och bestämmelserna i punkt 7.1.

Ifall dispens inte beviljats kan valpkullen registreras endast i EJ-registret (se punkt 11.2.).

Ingen dispens beviljas för tikens sjätte valpkull eller för alltför tät valpning av en tik som är äldre än åtta år.

6.2 Korsning av rasvarianter och avvikelser från andra rasspecifika specialvillkor

Avelsvetenskapliga kommittén beviljar dispens för korsningar av rasvarianter och för andra avvikelser från de rasspecifika specialvillkoren.

Varje valp som fötts från en korsning av rasvarianter registreras enligt sin fenotyp, om inte annat bestäms i de rasspecifika specialvillkoren. Korsning av raser klarläggs i punkt 11.1.1.4.

6.3 Avvikelse från PEVISA-programmet

Avelsvetenskapliga kommittén beviljar dispens för de rasspecifika PEVISA-anvisningarna (se de rasspecifika specialvillkoren och PEVISA-anvisningarna).

7 Förbud att registrera i FI/ER-registret

7.1 Tikens otillåtna valpning

Ifall uppfödaren valpar tiken repeterat med för tätt mellanrum utan dispens (se punkt 3.1 och 6.1) kan valpkullen registreras enbart i EJ-registret. Tiken försätts i 24 månaders avelsförbud. Eventuell ägarförändring påverkar inte avelsförbudet.

Ifall tiken föder en sjätte valpkull eller en vid parningen över åtta år gammal tik föder en valpkull för tätt (se punkt 3.1), kan valparna registreras enbart i EJ-registret. Därefter registreras tikens avkommor inte längre.

Alla oregistrerade s.k. mellanvalpkullar och utomlands registrerade kullar som Kennelklubben bevisligen får kunskap om, beaktas som födda valpkullar.

7.2 Dispens i anslutning till rasspecifika specialvillkor är inte beviljad på förhand

Ifall Kennelklubben inte beviljat dispens för avvikelse från de rasspecifika specialvillkoren innan parningen (se rasspecifika specialvillkor), kan valparna registreras endast i EJ-registret. Om valpkullens föräldrar dock vid tidpunkten för parningen inte har giltiga hälsundersökningsresultat som förutsätts av rasens PEVISA-program, utan föräldrarna har undersökts/fått utlåtande först efter parningen före registrering och resultaten uppfyller gränsvärdena i det rasspecifika PEVISA-programmet, kan uppfödaren en gång registrera en dylik valpkull i FI-/ER-registret så att registreringsavgiften är förhöjd. (se punkt 12.6.). En sådan valpkull kan registreras per hund oberoende av vem som innehar avelsrätten. Begränsningen gäller den föräldern som inte uppfyller de rasspecifika PEVISA-villkoren vid parningstidpunkten.

7.3 Tidigare till Kennelklubben obetalda avgifter

Uppfödarens valpkullar registreras inte förrän alla tidigare valpkullars registreringsbevis och importhundars registreringar samt hälsundersökningsutlåtanden och övriga i punkt 12 nämnda avgifter betalats till Kennelklubben (se punkt 8.2).

7.4 Registreringsförbud från fall till fall

Kennelklubben kan på följande grunder förbjuda registreringen av en uppfödarens hundar eller en specifik valpkull:

- Uppfödaren konstateras ha allvarligt försummat hundarnas skötsel
- Uppfödaren eller innehavaren av avelsrätten kan inte registrera valpkullen om denne eller någon annan innehavare av samma kennelnamn har registreringsförbud eller djurhållningsförbud.

En person som har registreringsförbud får inte delta i skötseln eller försäljningen av en annan uppfödarens valpkull.

7.5 Avelsbruk i strid med Kennelklubbens allmänna avelsstrategi

Om uppfödaren agerat mot Kennelklubbens allmänna avelsstrategi genom att para sinsemellan far/mor och avkomma eller helsyskon, då inavelsgraden är alltid minst 25, eller använt till avel en hund som har skalans sämsta resultat i av Kennelklubben godkända hälsundersökningar, kan valpkullen registreras endast i EJ-registret. Med hälsundersökningar avses i detta sammanhang undersökningar som gäller höftledsdysplasi, armbågsledsdysplasi, patellaluxation samt spondylos. I uppfödarens namn eller åt hunden kan på basis av denna orsak antecknas endast en valpkull i EJ-registret.

8 Avlägsnande från registret

8.1 Felaktiga eller opålitliga härstamningsuppgifter (jfr punkt 4)

Valpkullen kan avlägsnas från FI-/ER-registret:

- Då det finns motiverade skäl att misstänka, att alla valpar registrerade i valpkullen inte är avkommor till angivna föräldrar (härstamningsundersökningsresultat, omöjlig färgnedärvning el. dyl.). Misstanken skall fastställas med härstamningskontroll.

Ifall uppfödaren tagit initiativet för valpkullens avlägsnande från FI-/ER-registret, återbetalas hälften av registreringsavgifterna mot returnerade registreringsbevis.

Uppfödaren kan anhålla om att enskilda valpar bevaras i FI-/ER-registret eller återintas i registret på basis av dokument som Kennelklubben skilt kräver (se även punkt 11.2.3).

När hunden avlägsnas från FI-/ER-registret, avlägsnas även dess möjliga avkommor från registret i fråga. Hundarna kan på Kennelklubbens beslut överföras till EJ-registret så att den del av stamtavlan som är felaktig eller vars riktighet på motiverade skäl misstänks, avlägsnas.

8.2 Obetalda registreringsbevis (se även punkt 7.3)

Ifall uppfödaren inte inom två månader från fakturans datum betalar valpkullens registreringsbevis, kan valpkullen avlägsnas från registret.

Kennelklubben kan av speciellt betungande skäl bevara hunden i registret/återuppta hunden i registret och överlåta hundens registreringsbevis till hundens bevisliga ägare (se punkt 3.6).

9 Utländsk avelshane

Då parning sker med en utländsk hane eller inseminering sker med en utländsk hanes sperma (se Insemineringsbestämmelser) skall en kopia av hanens officiella stamtavla och/eller registreringsbevis skickas till Kennelklubben vid registrering av valparna, ifall hundens information inte antecknats i redan tidigare.

Ifall parningen sker utomlands eller insemineringen utförs med importsperma, godkänns även DNA-identifikation som hanens identifikationsmärkning.

För en utländsk hund gäller som villkor för registreringen samma avelsvillkor som för en finsk/finsk ägd hund i raser som har PEVISA-enliga specialvillkor. Avelsvetenskapliga kommittén kan dock ge tillstånd till valpkullens registrering trots att den utländska föräldern inte skulle uppfylla de rasspecifika PEVISA-villkoren (se punkt 6 och 6.3).

På specialklubbens framförande kan rasen även beviljas tillsvidare ikraftvarande dispens. Med denna dispens kan det åt den utländska hanen registreras två valpkullar trots att hanen inte uppfyller alla rasens PEVISA-villkor. Kombinationen får dock inte vara i strid med rasens PEVISA-begränsningar eller dessa bestämmelser punkt 7.3. För hanens följande valpkullar krävs att den uppfyller PEVISA-villkoren eller alternativt skall det ansökas på förhand om fallspecifik dispens (se punkt 6 och 6.3).

Innan parningen/insemineringen lönar det sig att kontrollera från Kennelklubben att den utländska hanens hälsoundersökningsutlåtanden godkänns.

Som testikelbevis för en utländsk avelshane kan på begäran av specialklubben godkännas även ett utländskt officiellt utlåtande från avelsgranskning, där testiklarna konstateras vara normala. Ifall hanen inte är i ett av FCI godkänt register, kan Kennelklubben på specialklubbens förordande bevilja tillstånd att använda den till avel. Avkommorna registreras i så fall i ER-registret.

Valpkullens uppfödare ansvarar för anskaffandet av tilläggsutredningarna gällande den utländska hanen.

10 Registreringsbestämmelser för importhundar

Vid registrering av en importhund krävs det ursprungliga registreringsbeviset (se avvikelser punkt 11) utgivet av en av Kennelklubben godkänd utländsk kennelcentralorganisation. Hunden skall vara identifikationsmärkt.

Om hunden hämtas från Norden, godkänns det originala registreringsbeviset. Dessutom krävs från flera länder ett skilt för export utgiven stamtavla eller ett registreringsbevis (t.ex. Export Pedigree, Registration Certificate och/eller Certified Pedigree).

Hunden registreras i den ras som den i det ovannämnda registreringsbeviset är registrerad i, om inte annat nämns i de rasspecifika specialvillkoren.

Hunden registreras i motsvarande register (FI-/ER-/EJ-register) som finns antecknat i dess ovannämnda registreringsbevis (FCI:s stadgar, artikel 8). Från detta kan avvika enligt FCI:s stadgar. Ifall det inte fås en för export avsedd stamtavla eller ett registreringsbevis åt importhunden, kan den på basis av Kennelklubbens beslut registreras i ER- eller EJ-registret.

I hundens importregistreringsbevis antecknas på finska, svenska och engelska att hunden är registrerad i Kennelklubben, hundens finska FI-/ER-/EJ-registernummer och registreringsdatum, ifall hunden i fråga är antecknad i ett av FCI godkänt register. (Importhundar som är antecknade i ett register utanför FCI, se punkt 11.1.1)

De rasspecifika PEVISA-bestämmelserna gäller importhundens avelsbruk, men inte dess registrering.

Hundägaren ansvarar för anskaffandet av intyg för hundens registrering och det sker på dennes bekostnad.

För hund som är i avelslån godkänns ett registreringsbevis som är godkänt av FCI och ett bevis på överlåten avelsrätt.

Vid registrering av importhund med medfödd stubbsvans krävs ett gentestresultat som fastställer stubbsvansen (T-box mutation) (se även punkt 3.4).

För importhundar, utländska avelslån och importsperma godkänns även sådana utländska resultat som gäller T-box mutation, med vilka det finns bifogat ett veterinärintyg om provtagningen och granskningen av hundens ID-märkning vid provtagningssituationen.

Utländska hanar som hämtats till Finland för avelslån anses som importhundar senast då det förflutit tolv månader från födseln av hanens första i Finland registrerade valpkull. Ifall den för avelsbruk importerade hanen efter detta används till avel (parning eller inseminering) i Finland, skall den registreras i Kennelklubben som importhund. Villkoret gäller inte valpkullar som inseminerats senare om sperman insamlats i Finland inom denna 12 månaders tid.

Innan anskaffning av en utländsk hund, rekommenderas kontrollering med Kennelklubben att hunden kan registreras i Finland (se även punkt 10) och ifall Kennelklubben godkänner hundens möjliga utländska hälsoundersökningsutlåtanden.

För import av en hund finns skilda direktiv, se www.evira.fi.

När det är fråga om en hund som född från en kombination som är mot Kennelklubbens allmänna avelsstrategi (JTO), kan den antecknas endast i EJ-registret. Även föräldrarnas finska eller utländska officiella undersökningsresultat tas i beaktande.

En importhund registreras inte, om

- dess ägare har dömts till djurhållningsförbud
- hundens ena förälder eller båda föräldrar har vid parningstidpunkten varit avelsspärrad (Jalostuskielto, Not for Breeding) i Finland eller i ursprungslandet
- Kennelklubbens styrelse har beslutit att valpkullen som hunden hör till inte registreras

Importhundens registrering kan avslås på basis av artikel 8 punkt 5 i FCI:s stadgar.

11 Appendixregistren (FCI:s stadgar, artikel 8)

11.1. ER-registret

Med ER-registret avses ett specialregister för hundar som inte uppfyller alla FI-registreringsvillkor.

11.1.1 Anteckning i ER-registret

I ER-registret kan registreras hundar som är i FCI-länders specialregister eller motsvarande, samt hundar som inte har tre generationer föräldrar registrerade i FCI-erkända register i sin stamtavla.

En ras som är ny i Finland och inte är godkänd av FCI, kan godkännas på Kennelklubbens styrelses beslut. Ansökan är möjlig, om kennelcentralorganisationen i rasens ursprungsland registrerar rasen i sitt av FCI godkända register. Som bilaga till ansökan skall finnas omfattande information om rasen, ursprungslandets rasstandard samt information om omfattningen av den finska och den internationella populationen.

Ifall Kennelklubbens styrelse godkänner ansökan, kan hundar av rasen i fråga därefter registreras i ER-registret, men dessa hundar kan inte överföras till FI-registret, om inte FCI godkänner rasen.

Kennelklubben kan besluta om de rasset specifika specialvillkoren för rasen som registreras samt utföra uppgifter som berör avel och utbildning av exteriördomare för den godkända rasen i fråga, tills Kennelklubbens styrelse har utsett en egen specialklubb för rasen.

Importhundar som är i hundregister som inte hör till FCI, kan i enskilda fall intas i ER-registret på basis av ägarens skriftliga anhållan med följande villkor:

- För registrering av hunden finns vägande skäl gällande avel och upprätthållande av en frisk stam.
- Det finns ett skriftligt utlåtande om att hunden vid över 15 månaders ålder motsvarar rasstandardens. Utlåtandet skall vara givet av två exteriördomare som har bedömningsrättighet till rasen och de skall vara utnämnda av specialklubben.
- Hunden är officiellt identifikationsmärkt.
- Till ansökan bifogas specialklubbens utlåtande om ärendet.
- Hunden har en av Kennelklubben godkänd DNA-identifikation
- Hunden uppfyller PEVISA-kraven
- För övrigt beaktas FCI:s allmänna instruktioner.

Hundens ursprungliga registreringsbevis ska sändas till Kennelklubben i samband med hundens registrering. Kennelklubbens registreringsbevis ges åt en hund som godkänts till ER-registret från ett register utanför FCI.

Efter att ha hört specialklubben kan styrelsen i enstaka fall på basis av en skriftlig ansökan bevilja rätt att göra en korsning mellan två raser (här avses inte i punkt 3.1 nämnda korsning av samma ras rasvarianter). Ansökan skall göras enligt de av styrelsen godkända raskorsningsinstruktionerna. Korsningsavkommorna registreras i ER-registret.

11.1.2 Rasset specifikt rasintagningsförfarande

Kennelklubben kan på basis av speciella skäl på specialklubbens förslag, godkänna ett rasset specifikt rasintagningsförfarande som antecknas i de rasset specifika specialvillkoren. Vid rasintagningstillfället skall hunden vara minst femton månader gammal och identifikationsmärkt, annars skall identifikationsmärkningen utföras vid tillfället på ett av Kennelklubben godkänt sätt. Exteriördomaren som sköter rasintagningen skall skriftligt bestyrka identifikationsmärkningens granskning. Rasintagningen utförs av två exteriördomare som har bedömningsrättighet till rasen och är utnämnda av specialklubben. På basis av deras utlåtande registreras hunden i ER- eller EJ-registret. Hunden skall senast vid registreringen ha en av Kennelklubben godkänd DNA-identifikation och en hund som registreras i ER-registret skall ha rasset specifika undersökningsresultat i enlighet med PEVISA-bestämmelserna, enligt vilka hunden är avelsduglig.

Rasintagningen är inte avsedd för avkommor av i Kennelklubben registrerade hundar. Från detta villkor kan avvika på beslut av avelsvetenskapliga kommittén. Missbruk av rasintagningsförfarandet kan bestraffas.

11.1.3 Avelsanvändning av en ER-registrerad hund

Avkommor av en ER-registrerad hund registreras i ER-registret även om den andra föräldern skulle vara i FI-/FIN-/SF-registret. När det i valpkullens stamtavla finns tre av Kennelklubben eller av FCI godkända specialregistrerade (ER- eller motsvarande FCI-erkänt register) generationer, kan valpkullen registreras direkt i FI-registret.

En hund som på grund av raskorsning antecknats i ER-registret (punkt 11.1.1) får användas till avel endast med hundar av samma ras registrerade i FI-registret (eller motsvarande av FCI erkänt tilläggsregister) så länge som korsningen syns i hundens tre generationers stamtavla. Efter detta kan valpkullen registreras i FI-registret.

11.1.4 Överföring av hund från ER-registret till FI-registret

Om en hund som är antecknad i ER-registret uppfyller de krav som ställs för FI-registrering, kan hunden på ägarens ansökan överföras till FI-registret (se punkt 2). Överföringen är avgiftsbelagd (se punkt 12.7.). En i ER-registret antecknad importhund som i sitt ursprungsland är antecknad i ett specialregister (se punkt 10) kan dock inte överföras till FI-registret.

11.2 EJ-registret

Med EJ-registret avses ett Ej för avel -register. Avkommor av en hund som vid parningstidpunkten varit i EJ-registret, registreras inte. Orsaken till EJ-registreringen antecknas i hundens/valpkullens uppgifter.

11.2.1 En EJ-registrerad hunds registreringsbevis

Bokstäverna EJ sätts framför registernumret på en EJ-registrerad hund och i registreringsbeviset antecknas "jalostuskielto, avelspärr, not for breeding".

11.2.2 Registrering i EJ-registret

Uppfödaren kan registrera i EJ-registret en valp som enligt uppfödaren har ett sådant fel eller en sådan egenskap att hunden inte skall användas till avel. Uppfödaren bifogar till valpkullsansmälan sin motivering för orsaken till att hunden antecknas i EJ-registret.

Samma registreringsbestämmelser gäller för EJ-registret som för FI- och ER-registren.

På beslut av Kennelklubben kan en valpkull/hund, vars andra förälder inte gått att fastställa, registreras i EJ-registret. Då sparas endast den kända delen av stamtavlan.

Åt en hund kan dock i följande fall registreras en (1) valpkull i EJ-registret:

- Valpkullens far har inte normala testiklar (villkoren i punkt 2.1 uppfylls inte)
- Hanen/tiken/kombinationen uppfyller inte de rasspecifika specialvillkoren eller villkoren för Kennelklubbens allmänna avelsstrategi (JTO)(se punkt 7.5). Begränsningen gäller för den av föräldrarna som inte uppfyller de rasspecifika specialvillkoren. Denna möjlighet till EJ-registrering gäller dock inte förbjudna T-box mutation- och merlekombinationer (se punkt 6.2.).

I uppfödarens namn kan i följande fall registreras en (1) valpkull i EJ-registret inom fem år (det skall vara åtminstone fem år mellan valpkullarnas födsel):

- För tikens repeterade täta valpning är dispens enligt punkt 6.1 inte beviljat före parning.
- Tiken föder sin sjätte valpkull.
- En tik som fyllt åtta år är parad så, att den vid parningstillfället inte har haft ett veterinärintyg enligt punkt 3.1, eller så att mellanrummet mellan dess valpkullar är mindre än tio månader (för tät valpning).
- En valpkull som avviker från de rasspecifika specialvillkoren har vid parningstillfället inte beviljats dispens av Kennelklubben (se punkt 7.2).
- Uppfödaren har fött upp en valpkull som inte uppfyller villkoren för Kennelklubbens allmänna avelsstrategi (JTO)(se punkt 7.5).

En rasintagen hund kan antecknas i EJ-registret, om den enligt utlåtande av de exteriördomare som specialklubben utnämnt inte lämpar sig för avel eller som inte uppfyller de rasspecifika PEVISA-bestämmelserna.

En Ej för avel -registrerad importhund antecknas i EJ-registret.

Kennelklubbens registreringsbevis ges åt en hund som godkänts till EJ-registret från ett register utanför FCI.

Kennelklubben kan förvägra uppfödaren att använda EJ-registret på basis av upprepade försummelser eller EJ-registrets missbruk.

11.2.3 Överföring mellan registren

Istället för avlägsnande från registret kan Kennelklubben överföra till EJ-registret en sådan hund, vars härstamning visat sig felaktig eller oklar. Då avlägsnas den del av hundens stamtavla, som är felaktig eller vars riktighet välmotiverat misstänks.

Hundens ägare kan på avelsenliga grunder anhålla om att hunden överförs från ett register till annat. Orsaken antecknas i hundens uppgifter. Hunden kan överföras till ett annat register endast en gång.

När EJ-registreringens orsak varit hundens ärftliga sjukdom eller ärftliga fel, eller att hälsoundersökningsresultaten eller utlåtandena för hundens föräldrar vid ansökandet inte uppfyller det rasspecifika PEVISA-programmets gränsvärden, kan hunden inte överföras till FI-/ER-registret. Hundar som antecknats i EJ-registret på basis av avelsbruk i strid med Kennelklubbens allmänna avelsstrategi, kan inte heller överföras till FI-/ER-registret.

Hundens överföring från FI- eller ER-registret till EJ-registret görs på Kennelklubben.

Avelsvetenskapliga kommittén beslutar om hundens överföring från EJ-registret till FI- eller ER-registret. Hunden skall uppfylla det rasset specifika PEVISA-programmets krav, och till den skriftliga ansökan skall bifogas specialklubbens utlåtande om huruvida hunden uppfyller de rekommendationer gällande hälsa som föreskrivs i rasens JTO. Kennelklubben kan be om andra utredningar som den anser vara nödvändiga (t.ex. uppfödarens utlåtande, DNA-test eller annat undersökningsresultat), innan ärendet behandlas.

12 Avgifter

12.1 Avgifter för ägaranmälan och ägarbyte

Första anteckningen som hundens ägare är avgiftsfri. Ägarbyte är avgiftsbelagt.

12.2 Registreringsavgifter

För hundens registrering uppbärs en avgift enligt en avgiftsklassificering godkänd av Kennelklubbens fullmäktige. Om valparna fyllt fyra månader då valpkullsanmälan anländer till Kennelklubben, uppbärs den egna avgiftsklassen dubbelt för valpkullens registrering (se även punkt 3.1). För registrering av en över fyra månader gammal valpkull krävs ett tillstånd som uppfödaren skall ansöka om från Kennelklubben skilt för varje fall.

En person som bevisligen äger hunden kan elektroniskt via Omakoira-tjänsten eller skriftligt anhålla om att Kennelklubben skickar en kopia av registreringsbeviset istället för den försvunna. Kopian är avgiftsbelagd.

12.3 Korrigering av registreringsuppgifter

Korrigering av födelsedatum, kön, uppgifter gällande föräldrar eller valparnas antal uppbärs en avgift enligt den högsta registreringsavgiftsklassen. Registreringsbeviset skall levereras till Kennelklubben för korrigering.

För ändring av hundens namn, färg, identifikationsmärkning eller dylikt uppbärs för varje en avgift som är hälften av avgiften för hundens egna registreringsavgiftsklass. Vid ändring av namn eller ID-märkning skall hundens registreringsbevis levereras till Kennelklubben. Vid ändring av andra uppgifter kan ägaren om hon så vill leverera registreringsbeviset till Kennelklubben för korrigering.

Registreringsbeviset bör skickas till Kennelklubben.

12.4 Dispensavgifter

Registreringsavgiften för hundar som registreras med dispens är i följande fall den egna avgiftsklassen dubbelt:

- Tikens andra för täta valpning.
- Avvikelse från PEVISA-programmet gällande en inhemska hund.
- Avvikelse från andra rasset specifika specialvillkor än PEVISA-programmet.

I följande fall uppbärs registreringsavgiften enligt den egna avgiftsklassen:

- Korsning av rasvarianter.
- Avvikelse från PEVISA-programmet när tiken paras med en utländsk avelshane eller när tiken insemineras med importsperma.

12.5 Rasintagningsavgift

För registrering av en rasintagen hund uppbärs en avgift i enlighet med den högsta avgiftsklassen med undantag av hundar som hör till inhemska raser.

12.6 Avgifter i anslutning till EJ-registret samt avgifter för FI-/ER-registrering vid avvikelse från rasset specifika PEVISA-villkor

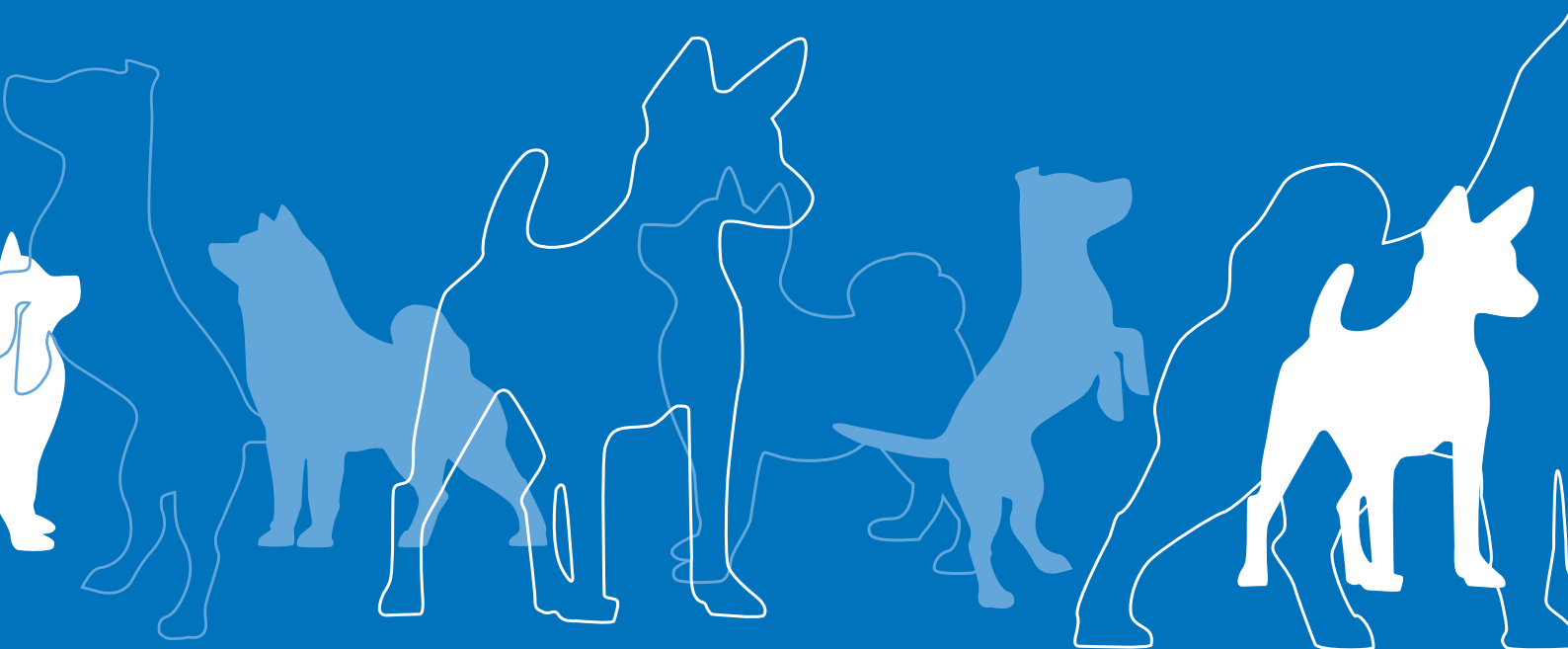
Uppfödaren kan registrera i FI-/ER-registret en valpkull för vilken de rasset specifika hälsundersöknings- eller utlåtandekraven inte har uppfyllts vid parningstidpunkten. Detta är möjligt endast om undersökningsresultaten och utlåtandena som vid parningstillfället har saknats men därefter har erhållits för

valpkullens föräldrar uppfyller gränsvärdena i det rasspecifika PEVISA-programmet. Registreringsavgiften för en dylik valpkull är den egna avgiftsklassen dubbelt. Den dubbla avgiften gäller för hela valpkullen och kan inte minskas genom Kennelklubbens beslut.

Ifall hela valpkullen måste registreras i EJ-registret på grund av annan orsak, är registreringsavgiften valpkullens egen avgiftsklass dubbelt. Dubbel avgift uppbärs dock inte, ifall valpkullen uppfyller registreringsbestämmelsernas villkor samt de rasspecifika villkoren men uppfödaren vill frivilligt registrera hela valpkullen eller en del av valparna i EJ-registret.

12.7 Överföring från ett register till annat

Vid överföring av en hund från ett register till annat, uppbärs en avgift enligt den lägsta avgiftsklassen.

Suomen Kennelliitto – Finska Kennelklubben ry.
Kamreerintie 8 | 02770 Esbo | (09) 887 300
@kennelliitto | kennelliitto.fi